

ВІЧ-НА-ВІЧ ІЗ ЧИТАЧЕМ, або НА ЗОЛОТОМУ ТОКУ «ПРОСВІТИ»

Вітаю Вас, дорогі читачі
«Слова Просвіти»!

Щойно повернулася з відрядження — просвітяни Івано-Франківська організували читачку конференцію, і це була справжня ділова розмова, присвячена майбутню тижневика «Слово Просвіти», організаційній роботі ВУТ «Просвіта» в її найменшому, але найважливішому вияві — первинній організації.

Три жовтневих дні, позначені в календарі числами 12, 13, 14, — були сповнені подіями неперемінними і небуденними: 12 жовтня минуло десятиріччя діяльності івано-франківського міського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка та 125-річчя Матері-Просвіти на Станіславщині. Всі десять років оновлену та відроджену організацію очолює академік Василь Бойко — учений, педагог, видатний громадський діяч краю, він цього вересня відзначив своє 60-річчя. З цієї нагоди Центральне правління Товариства нагородило Василя Степановича медаллю «Будівничий України», а вручав її голова «Просвіти», народний депутат України Павло Мовчан. Отож виступ пана Бойка був не лише урочистим та святковим — просвітяни Івано-Франківщини відзначали 60-річчя УПА, а й у багатьох моментах — політичним, таким, що дає простір для діалогу та вироблення стратегії діяльності «Просвіти» у всій Україні. Після деякого спаду активності міська та обласна організації Прикарпаття ведуть різноманітну за формами історико-просвітницьку, культурологічну діяльність, спрямовану на формування патріотичних переконань та національно-державницького світогляду українців. Безперечно, на Івано-Франківщині просвітяни мають підтримку влади: заступник голови облдержадміністрації з гуманітарних і політико-правових питань, педагог і поет Богдан Томенчук — надійна опора в організації великомасштабних акцій «Просвіти». Скажімо, саме на Івано-Франківщині провадяться десятки фольклорних фестивалів, оглядів, створено кілька музеїв, чия діяльність виходить за межі обласного значення, протегується книговидавництвом, тематика якого дає відповіді на раніше «засекречені» питання національного розвитку краю, здійснюються цікаві освітні програми, діє чи не найбільша в Україні мережа громадських організацій. Елітність складу «Просвіти» тут теж безсумнівна: університетські викладачі та письменники, художники і науково-технічні спеціалісти, службовці різних рангів і вчителі, дослідники історії та етногра-

ЗІ ЩОДЕННИКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

фії краю, професура та викладацький склад учбових закладів охоче співпрацюють або є членами ВУТ «Просвіта». Степан Пушик, Володимир Качкан, Ігор Коваль, Уляна Скальська, Василь Бойко, Наталя Синиця, Богдан Сушевський, Степан Бойко — ці імена добре знають в Івано-Франківську, де діють 86 первинних осередків, вони ж — провідники «Комплексної програми становлення, захисту й впровадження української мови та ділового мовлення в місті Івано-Франківську на 2000—2002 роки». А це значить, що лекційно-просвітницькі та організаційні заходи діяльності в Народному домі «Просвіта», у військових частинах Збройних Сил України, у збереженні й популяризації надбань у народних ремеслах та національних тради-

фото О. Купчихіна

Давні і щирі друзі та читачі газети «Слово Просвіти» — гурт «Козацькі забави» — завжди з нами. І під час передплатної кампанії —

Члени правління івано-франківського міського об'єднання «Просвіта»

цій, співпраця з органами освіти, культури, з молоддю — це і є ота сама наполеглива й послідовна робота на ниві культурного та духовного розвитку українського народу, напрацювання гуманітарної основи для національного відродження не лише краю, а й усієї України. Досить плідну діяльність івано-франківської «Просвіти» забезпечують вісім комісій: освітня, військово-патріотична, медична, мистецтвознавча, інформаційна, соціологічна, зв'язку з підприємствами й організаціями,

співпраці з інтелігенцією. Духовенство області теж активно долучається до просвітянських заходів, пам'ятаючи про історичні традиції Матері-Просвіти.

Отож розмова про майбутнє нашого тижневика «Слово Просвіти» була дуже конкретно: виступаючи, просвітяни називали наші публікації, відзначали вміння спостерігати життєві факти, аналізувати й прогнозувати, називали імена наших журналістів, дякуючи їм за сумлінну роботу. Наша редакційна ідея писати про Україну, її особли-

вості, її синів і дочок — зрозуміла і близька нашим читачам.

Відомий письменник, етнограф, політичний діяч, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Степан Григорович Пушик запропонував нам кілька дивовижних і свіжих ідей; академік, етнограф Володимир Качкан пообіцяв сформувати оригінальну етнографічну сторінку; молоді просвітяни з радістю відзначали, що «Слово Просвіти» — газета молодих, а просвітянки рішуче налаштовані поглиблювати «Жіночий проєкт» та надсилати нам матеріали про людей краю. Плідно працює і дружить з «Просвітою» клуб творчої інтелігенції ім. Б. Лепкого під орудою пані Уляни Скальської — невдовзі ми розповімо про його видавничу діяльність. А ювіляр Василь Бойко напише для нас статтю про наукову та технічну інтелігенцію краю і її роль у становленні української наукової мови.

Власне, поінформували читача про свою зустріч з просвітянами Івано-Франківщини, я могла б поставити крапку, насамкінець привернувши увагу наших читачів до сьогоднішніх публікацій на шпальтах тижневика, авторами яких є учасники зустрічі.

Але це був би не повний звіт про ті враження, думки і задуми, заради яких, власне, і організовувалась, і здійснювалась презентація газети у славному краї, сповненому величних історичних подій і незабутніх легенд, їх дивного епічного переплетіння, що проявляється в особливих вдачах і характерах бойків та гуцулів, лемків та покутан, у краєвидах древнього Крилоса і неповторної Коломиї, у тій гідності, чистоті, гармонії, яка світиться в очах людей цього регі-

ону.

Ще раз я впевнилася: журналіст української газети, газети про людей і для людей, мусить заново вивчати обшири своєї держави. І не лише за політичними та економічними характеристиками, хоч це — обов'язково. Не тільки описуючи мальовничість краєвидів та винятковість ландшафтів, — хоча настала пора розповісти нашим читачам про нашу виняткову землю. Не внаслідок особливих випадків та подій, що «покличуть у дорогу», — бо журналісти «Слова Просвіти» ніні готуються до цікавих відряджень.

Наше завдання — досягнути обшири української душі, яка нині — попри все! — нуртує, болить, росте. Пам'ятаючи про те, що наш читач має змогу бути наодинці з газетою, ми повинні знайти можливість зустрічатися віч-на-віч зі своїм читачем. І це, мабуть, найголовніший урок мого відрядження, яке ще озветься публікаціями в газеті. А «Просвіта»? А її івано-франківські обласна та міська організації? Що ж, — використовуючи пречудовий образ Степана Пушика з його відомої книжки, — мені вдалося побувати на Золотому току, де дбають про нові, духовні зерна, яким проростати по всій Україні. І хай так буде вівки!

Любов ГОЛОТА

**ВСІ УКРАЇНЦІ, ДОРΟΣЛІ І ДІТИ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ «СЛОВО ПРОСВІТИ»!
ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 30617. ЦІНА НА РІК — 16,8 грн.**

ДОЛЯ

— У кожного свій Юрій Яновський. Який він у Вас?

— Днями я пробував пригадати свої перші враження від знайомства з прозою Юрія Яновського. Мені здається, що це було дуже-дуже давно. Я родом із села Демидівки, що на 155-му кілометрі від Одеси. Була у нас там бібліотека просто у селянській хаті, до якої я бігав щодня. Мабуть, у ту пору й прочитав першими “Вершники”. Те відчуття, яке у мене тоді з’явилося, я й досі пам’ятаю. До речі, це може служити певним критерієм вартості прочитаного: свіжість враження, яке збереглося. А враження тоді у мене було піднесеності, небуденності, величавості історії.

Яновський і зараз для мене важливий тим, що у його прозі присутній екран великої історії. Принаймні, у багатьох речах. Особливо в тих, де йдеться про громадянську війну. А це основні його твори — “Чотири шаблі”, “Вершники”, новели... Читаючи їх, бачиш події як-що не у космічному, то, принаймні, загальноцивілізаційному контексті. Якоюсь мірою тут відбилися флюїди доби 20-х років, які тоді буквально витали у повітрі: готуючи книгу, я читав пресу 1922 року, — там проводиться пряма аналогія з великою французькою революцією.

Окрім того, Яновський особливий своїм стилем — це неоромантик, він, з одного боку, розвиває європейську й американську традицію — Джек Лондон, Кіплінг, Джозеф Конрад, а з іншого боку — національний продовжувач тієї традиції, яка в нашій культурі пов’язана з Миколою Гоголем, давньоруськими літописами, українським фольклором, насамперед, з думами. Його “Чотири шаблі” — це своєрідний епічний твір з думним зарядом, новітній епос про українську історію, яка показана на грандіозному, тектонічно-вселенському зламі.

— Наскільки оця його епічність, розмах вмонтовані у нинішній інтелектуальний світ України?

— Щодо Яновського, то тут справи більш-менш благополучні: він і не зникав зі шкільних програм, його твори сьак-так, але перевидаються. Але те, що він недопрочитаний, недооцінений у сучасному контексті, — правда. Я наголосив би, що це загальна проблема.

Часто думаю про те, що ми, українці, унікальні в сенсі байдужості до себе. А значить — і до власної культури, і до своїх великих людей. Є у нас, скажімо, в Києві геніальний поет — Микола Вінграновський. А він живе тихо і скромно на Гончара, 52, з тяжко хворими ногами, ніби нікому й не потрібний. Тобто, є у нас така погана риса — байдужість. Про неї говорили ще Куліш, Франко, Грабовський, Ле-

ся Українка, всі наші генії говорили, не кажучи вже про Шевченка. Але, чорт забирай, мало що змінюється.

Можна згадати, звичайно, багато доброго. Наприклад, Велико-Михайлівський храм відбудували... Але мене шокує те, що ми на державному рівні збираємося відзначати 85 років з дня народження борця з українським націоналізмом Щербицького. Вининченка 120-річчя ми не вшанували, Чикаленка 130 років

річчя. Були вже складені програми, дуже непогані, до речі. Був створений оргкомітет у Спільці письменників. Я навіть є головою цього оргкомітету. Але все полетіло шкереберть! Бо вже коли надрукували в газеті, що 26 вересня в Українському домі відбудеться урочистий вечір, то з Міністерства культури сказали, що вечір проводити не будемо — у нас немає коштів.

Ми обов’язково проведемо такий вечір у Політехнічному інституті, де вчився

тура пішла на зближення з кіно, і навіть багато запозичила — стилістика кіно ввійшла у саму плоть художньої прози.

Але, звичайно, такі люди, як Яновський, якраз і роблять погоду. Особливо, коли їх чимало — певна критична маса. Це те, чого нам сьогодні дуже не вистачає скрізь — і в кіно, і у владних структурах — критичної маси особистостей, які створюють той позитив, що є незворотнім. Через те у нас якась певна хита-

явищ, у тому числі в українській культурі.

— А оповідання останніх років? Це зовсім інший Юрій Яновський. Заширений, схематичний, пропагандист комуністичної ідеології...

— Якось я прочитав монографію мого колишнього студента, тепер американського професора Євгена Добренка з Одеси “Формовка советского писателя”. Він говорить про механізм перетворення письменника в “советского писателя”. Його висновок полягає в тому, що у цьому процесі дуже важливим є поселення у душу письменника внутрішнього цензора. Найпримітнішою рисою “советского писателя” є самоцензура. Вона дуже згубно впливає на талант узагалі. Це — як кислота, що роз’їдає. Ті твори, про які ви кажете, — наслідок дії цієї кислоти, фактично творчої несвободи.

— Кажуть, у Яновського були наміри навіть переписати свої ранні твори у “новому” ключі. Він би це зробив?

— Я не зустрічався з такими його намірами. Думаю, навряд чи він переписував би. Навпаки, я знаю, що у нього було багато нереалізованих задумів. Завжди шкода оцих ненароджених дітей, хоча, хтось, якими б вони були за тих умов. Він хотів написати історичні романи про Лесю Українку, про людей Києво-Могилянської академії, про Івана Сірка.

— Навряд чи у тій системі він міг би сповна реалізувати такі задуми.

— Очевидно, так. До речі, у романі “Чотири шаблі” є надзвичайно цікаві міркування на теми української історії, які зберігають свою актуальність і сьогодні. Вони звучать, як національна самокритика з уст, в одному випадку, червоного командира Івана Шохая, прообразом якого був Юрко Тютюнник, а в іншому випадку, цензора, українського емігранта у Франції, якого викинула революція і громадянська війна за кордон. І от ці герої виголошують такі гострі монологи на тему української історії, що їх можна читати як певне одкровення.

— А як сьогодні з “кислотою”?

— Письменник може писати те, що він хоче. Міліціонер до нього не приставлений, хоча саме так жартував Яновський, він казав: “Соцреалізм — це коли до кожного письменника приставлений міліціонер”. Дуже конкретне і сміливе порівняння. Інша річ, що сьогодні письменник не може реалізувати себе через книжки, він закритий від читача. Та все ж, незважаючи на “кислоти”, Юрій Яновський залишиться в українській літературі. Він занадто оригінальний, занадто талановитий, щоб зникнути. Його екран великої історії не роз’їла кислота творчої несвободи.

Володимир ПАНЧЕНКО:

«ЕКРАН ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО НЕ РОЗ’ІЛА КИСЛОТА НЕСВОБОДИ»

Під час відзначення 100-річчя від дня народження Юрія Яновського, яке недавно завершилося в Кіровограді, в дискусіях, що розгорталися на засіданнях “круглого столу” “Мій Юрій Яновський”, на презентації нових книг про творчість українського романтика, на яновських читаннях, що проходили в педагогічному університеті, чітко відчувалося, що творча спадщина письменника хвилює, але не все у його доробку сприймається однозначно. Минула система зробила Юрія Яновського одним зі своїх ідеологічних речників. Як поєднувалося це з талантом високої напруги? Чи трансформований його спадок у інтелектуальне та емоційне життя нинішньої України? Про це — наша розмова з Володимиром Панченком, доктором філологічних наук, професором Києво-Могилянської академії, автором щойно виданої книги “Морський рейс Юрія третього” (“Мавік”, Кіровоград) та коментарів до романів “Майстер корабля”, “Патетичний фрегат”, випущених у світ у серії

— не вшанували. На Соловки жоден державний муж ще не поїхав, щоб квіти покласти, як і на Сандормох. Люди були з України. Але це громадськість. Держава ж у цьому участі не бере! Чи може нація бути шанованою у світі, якщо у неї є проблеми із самоповагою?

— У цій же площині лежить і те, що 100-річчя Яновського відзначається тільки на обласному рівні. Якби урочистості з проведенням наукових конференцій, читацьких дискусій відбулися на рівні держави, ми б одержали зовсім інше, новітнє трактування творчості письменника.

— Ініціативи такого відзначення були — і з Компаніївки (село Нецаївка цього району — батьківщина Яновського), і з Кіровограда, — слід віддати їм належне. Я особисто рік тому бачив проєкт постанови Кабміну про відзначення цього 100-

Яновський. Але, знову ж, його робитиме громадськість, творчі спілки. Це різні речі — громадськість і державне відзначення. Держава має брати участь у вшануванні своїх великих людей. А держава, тобто керівники різних рівнів, віддають перевагу якійсь російській попсі, а не ювілею людини, яка працювала на українську культуру, аби ця культура світилася для інших народів.

— У молоді роки Юрій Яновський працював на Одеській кіностудії. Якби Яновський нині взявся відроджувати наше кіно, це б йому вдалося?

— Сам по собі Яновський навряд чи щось би кардинально змінив. Тоді велику роль відігравала загальна тенденція, — тривав кінобум. Валер’ян Підмогильний писав, що це була пора кіноліхоманки (до речі, свій роман “Місто” він писав як кіноценарій). Кіно було надзвичайно модне. І літера-

виця — надія змінюється розчаруванням і навпаки.

— Яновський був дуже інтелегентною людиною, мав тонку натуру. І через це теж влада зуміла його зламати? Як ви взагалі ставитеся до цього твердження?

— У нашій літературі існує непростягнена загадка цілого покоління. Яновський ніколи не був дисидентом. У його ранніх творах присутній органічний і щирий пафос доби. Він мріяв бачити Україну справедливою, без того зла, соціальних контрастів, про які багато написано у класичній українській літературі. Але у тому й полягала його драма, що той пафос обертався чорними кольорами. У цьому плані показовим є його лист до Хвильового 1929 року, вміщений у книзі “Морський рейс Юрія третього”, де вже присутнє відчуття страху, який насувається на суспільство, та передчуття багатьох кризових

ПАМ’ЯТЬ

СПОГАД ПРО СПРАВЖНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Пішла з життя наша дописувачка, голова просвітянського осередку с. Блищанка, що на Тернопільщині, п. Ганна Горішна. Людина щирого, полум’яного серця, самовіддано закохана в Україну.

З п’ятирічного віку Ганна виховувалася у дідуся, мого вітчима Михайла Федорчука, керівника господарського відділу “Просвіти”. Батько Ганни — Іван Рибцунік і мати Тетяна були засуджені в 1945 році на 10 років тюрми і 5 років висилки як активні члени ОУН-УПА. Повернулися в Україну у 60-му році.

Отож, росли ми разом, і для моєї матері Марії Ганна була як рідна дочка. Вона закінчила десятирічку, вступила до Івано-Франківського університету, який закінчила за спеціальністю вчитель історії. Вчителювала в селах свого району, пізніше переїхала в місто Червоноград Львівської області, де також сіяла, розумне, добре вічне серед учнів у школах міста.

Із захопленням поринула у визвольні змагання кінця 80-х — початку 90-х рр. У 1990 році була обрана депутатом міської Ради м. Червонограда. Це з її подачі рішенням міськради вперше на теренах СРСР був знятий пам’ятник ідолу Леніну.

Праця в школі, у міськраді, у міськвиконкомі, сім’я, Рух, мітинги, зустрічі, конференції — на все це її ставало, при немічному здоров’ї. Та у 1994 році пані Ганна тяжко захворіла. Інсульт прикував її до ліжка. Але негвамонна душа бажала дій. Вона переїздить у рідне село до батьківської хати, починає працювати і доводить до робочого стану Рухівську організацію села, пише його історію... У 1998 році організовує за участю молодих учителів і активних людей села просвітянський осередок: у власній хаті обладнала просвітянську світлицю. Довгими осінньо-зимовими вечорами збирає у себе активістів “Просвіти”. Разом читають, обговорюють новини, дискутують, колядують, співають і в честь народин Івана Франка у 2001 році ставлять драму “Украдене щастя”.

Це перша вистава у селі після 50–60 рр. Люди раділи і плакали. Почали надходити запрошення показати виставу у сусідніх селах. І це неабияк надихало самодіяльних акторів.

На Великдень цього року мені пощастило, будучи на батьківщині, бачити фрагмент цієї вистави, — де Микола, продавши коней, пропиває свої крейцари у корчмі і співає “Ой ти дівчино, з горіха зерня”. Виконує цю роль мій односелець, сусід, друг дитинства і юності Василь Лесюк. Глядачі щиро плакали. Я подумав, як було б добре, аби цей невеликий аматорський гурт побував у Києві на огляді художніх колективів “Просвіти”. Це був би найбільший подарунок вдячності їх праці і незабутній мій сестричці пані Ганнусі.

Царство Небесне твоєї душі, пані Ганно! Вічна тобі пам’ять і серед просвітян, і серед усіх добрих людей, яких ти зогривала теплом свого серця.

Зі щирим спогадом про тебе

Михайло СОПІВНИК

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибне на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідривно дивився на поля зеленої Буковини, впливався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проніс текст пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закрутками залюбленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Могу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомусь одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилла його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону руту" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабиного літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопали і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недовсяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, "Юність смерек, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руті" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона рута" одразу зацьмурила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руті" дав однойменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чимі піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадались, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми верталися зі зйомок. Співав, задумливо вдвигнувшись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигодував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сів за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантьєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу

прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимир Івасюк було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограю" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективі Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вишницею не захотіли. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла всім гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводив перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було комфортно. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентові-композитору несподіваних перикриозів. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ся у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приемним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво бдав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вишниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав загложити двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потому був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед диверма юрилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можемо не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ушент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи поділяли б на бажаючих потрапити на концерт.

Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного гудзика на пласці. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?".

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загаль скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш гудзики...

ДРУГА ДЕРЖАВНА ДЛЯ КРИМЧАН – ПОДАРУНОК З БАНКОВОЇ

ТЕХНОЛОГІЇ

Кримський парламент звернувся до українського з проханням ухвалити закон про внесення змін до Конституції – щоб російській мові надали статусу державної. Перед тим до кримчан неодноразово звертався шеф президентської Адміністрації Віктор Медведчук.

СДПУ(о) та її лідер мовне питання порушують не вперше. Щоправда, наразі безуспішно – Верховна Рада прирівнювати мову північного сусіда до державної не погоджувалася. Есдеки вирішили “зайти з півдня”. Ініціатива про новий статус російської мови належить, звичайно, не кримчанам. Головний соціал-демократ країни з офісом на Банковій мало не щодня телефонував керівництву автономії з вимогою прискорити процес і турбувати російським питанням ук-

раїнський парламент. Наприкінці минулого тижня вказівки з Києва таки матеріалізувалися рішенням Верховної Ради Криму – на її пленарному засіданні за державну російську на території України проголосували 75 депутатів з 89-ти, що брали участь у голосуванні. Невипадково і присутність на засіданні столичного гостя Валерія Титарчука, представника Адміністрації Президента. Вважається, що В. Титарчук є куратором Криму, але на сесії його парламенту з’явився вперше.

Звернення кримських депутатів не відзначається оригінальністю – знайома риторика на тему дружби народів, російська – як “засіб прилучення до світової культури і науки та широкої міжнародної інформації”, поки решта світу прилучається до здобутків культури й інформації своїми національними мовами чи тими, якими давно спілкується міжнародна спільнота. При цьому народні обранці автономії посла-

ються на статті 72 і 156 Конституції України. Хоч бажаний для них статус російської загалом суперечить Основному закону країни.

Про статус української мови в Криму нагадувати зайве – її не почуєте ні в державних установах, ні на вулиці. Про українську на півострові минулого року подбали ... американці – посольство США спонсорувало програму з вивчення державної мови в Сімферопольському університеті. Тепер залишається дочекатися, щоб ще якась іноземне представництво подарувало українським громадянам Криму бібліотеку української класики – російська у них напевне вже є.

Президентська адміністрація всіма засобами наближає рік Росії в Україні.

Л. П.

ПАРЛАМЕНТ

Ні для кого не таємниця, що у подоланні нігілістичного ставлення до норм законів і ствердженні правосвідомості у посттоталітарному українському суспільстві неоціненною є роль парламенту. Він не тільки має продукувати закони, за якими живе суспільство, і контролювати їхнє виконання, а й подавати приклад дотримання і духу, і букви цих законів. І не тільки законів, а й неписаних норм демократії. Та це теорія. Практика діяльності Верховної Ради України — як минулого десятиліття, так і останніх тижнів — засвідчує зовсім інше.

Уже стало притчею во язицях уперте небажання значної частини депутатів виступати в українському парламенті державною мовою, тим самим ігноруючи Закон про мови і дух Конституції. І якби йшлося про людей, котрі лінгвістично не здатні ні на що. Але ж українську знають усі народні депутати. Крім, хіба що, Андрія Деркача, у котрого внаслідок нелегкої служби у “компетентних органах”, за його власним зізнанням, “с українським как-то не сложилось”. Та Віктора Пінчука, який воліє у політичному спілкуванні користуватися не голосом, а мовою надійних “умовних одиниць”. Знають —

ЗАКОНОТВОРЦЯМ ЗАКОН НЕ ПИСАНИЙ?

і демонструють своє цинічне ставлення і до законів, і до української культури, і до елементарної практики парламентаризму. І тут ненабагато, мабуть, зарадив би й Закон про вибори у варіанті, вже кількаразово ухваленому Верховною Радою і так само кілька разів “заветований” Леонідом Кучмою. Йдеться про те, що до реєстрації кандидатами в депутати могли бути допущені тільки особи, що вільно володіють українською. На стадії реєстрації ці люди розливалися б солов’ями — а от ставши народними обранцями, так само нехтували б законами. За повної мовчанки з цього приводу керівників Верховної Ради.

Але мова, звісно, не тільки про мову. Паралельно з порушенням парламентаріями мовного законодавства буйно ціло і цвіте відверте порушення ще однієї елементарної норми цивілізованої законотворчості. Останній за часом приклад з цього ряду зафіксований 17 жовтня. Тоді відбулися три взаємопов’язані події. Блок “Наша Україна” виступив з ініціативою про посилення відповідальності при голосуванні депутатами законів у Верховній Раді, іншими словами — з ініціативою унеможли-

лення голосування за відсутніх у залі пленарних засідань парламентаріїв з використанням їхніх магнітних карток. Ця ініціатива не здобула підтримки з боку так званої парламентської більшості. Вона, до речі, згідно з законами, наряд чи є легітимною — бо ж п’ять депутатів із неї мають скласти свої повноваження — але це вже інша історія. Другою подією стало підписання головою Верховної Ради Володимиром Литвином законодавчих актів, ухвалених 26 вересня. Коли, за підрахунками регламентного комітету, участь у голосуванні брали 14 карток фізично відсутніх на засіданні депутатів. Валентин Матвеев, який очолює регламентний комітет парламенту, звернувся до Володимира Литвина із закликом не підписувати цих законодавчих актів. Проте голова Верховної Ради вчинив інакше, мотивуючи свій крок необхідністю дотримання регламенту, а також тим, що до його обов’язків, мовляв, не входить стежити за присутністю депутатів у залі. І, нарешті, голосування цього дня знову засвідчило відсутність у залі трьох членів більшості, а саме Валерія Сушкевича, Івана Різак та Олега Блохіна, чії картки брали участь у

голосуванні. Тим часом стаття 84 Конституції наголошує: “Голосування на засіданнях Верховної Ради України здійснюється народним депутатом України особисто”. А Конституція, як відомо, є документом прямої дії, який має найвищу юридичну силу (ст. 8). Іншими словами, у випадку розбіжностей між регламентом Верховної Ради і Конституцією діє остання. Так само і в разі виникнення практичного конфлікту у парламенті.

Звісна річ, доцент історії КПРС Литвин свого часу міг віддавати перевагу революційній доцільності перед так званою “буржуазною правосвідомістю”, але голова Верховної Ради України Литвин наряд чи може чинити так само. Як у випадку з користуванням державною мовою, так і в ситуації з голосуванням “за того хлопця”. А фракції зі складу більшості з гучними назвами “Народовладдя”, “Демократичні ініціативи”, “Європейський вибір”, котрі не вважають за потрібне, щоб український парламент у ході роботи і голосування дотримувався Конституції, своїми діями, видається, ставлять під сумнів правдивість цих пишних назв.

БЮДЖЕТ ЗМІНЮЄ ОРІЄНТАЦІЮ — НА СОЦІАЛЬНУ

Бюджетний процес нарешті пішов — минулого четверга депутати ухвалили пропозиції бюджетного комітету парламенту до урядового проекту головного кошторису держави.

На потреби держави планують витратити 47 127 510,8 тис. грн., граничний дефіцит бюджету — в межах 815 676,8 тис. грн.

А ось як планують витратити бюджет за декотрими його статтями. Міністерству внутрішніх справ виділять 3 259 432 тис. грн., на апарат МВС піде 1 976 893,2 тис. грн., на головне управління внутрішніх військ МВС — 338 879,0, на стаціонарне лікування працівників особового, рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ та військовослужбовців внутрішніх військ — 82 918,9. На Генпрокуратуру потратять 22 282,9 тис. грн. Міністерству оборони дають 4 283 125,4 тис. грн., його апарату — 4 279 999,3. На реформування та розвиток Збройних Сил піде 431 604,4, утримання особового складу — 1 902 303,7. Податкова адміністрація обходиться платникам податків в 1 218 706,5, міністерство фінансів — 4 891 975,6. На організацію інформаційно-аналітичного та матеріально-технічного забезпечення Адміністрації Президента дають 21 855 тис. грн., обслуговування діяльності Президента коштує 436 679,3 тис. грн., секретаріат Ка-

бінету міністрів — 92 045,7. На фінансову підтримку санаторно-курортних закладів Державного управління справами — 19 927 тис. грн. На поліклінічно-амбулаторне обслуговування народних депутатів — 13 492,0 тис. грн. Міністерству охорони здоров’я дають 2 087 874,8 тис. грн., Міністерству освіти — 3 934 571,6, Міністерству з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС — 2 103 471,9. Міністерство палива та енергетики забере з бюджету 2 946 732,7, Державний департамент вугільної промисловості — 2 602 954,9. На охорону праці та підвищення техніки безпеки на вугледобувних підприємствах — 80 000,0 тис. грн.

Бюджетний процес пішов, але ще не вечір — у парламентських кулуарах “оптимістично” сподіваються, що кошторис країни в кращому випадку приймуть у грудні.

Ось як коментують бюджет-2003 народні депутати.

Борис Загрева (“НУ”):

— Бюджетний комітет збільшив доходну частину до 8 мільярдів гривень, з них 4,5 мільярда — за рахунок приватизації. Ці гроші

ГРОШІ

спрямовано на практично всі галузі народного господарства, в тому числі і на місцеві бюджети. На них додатково направлено 1 млрд. 860 млн. грн., це одна з пропозицій бюджетного комітету до урядового проекту. 300 млн. піде на капіталовкладення, 100 мільйонів — на погашення заборгованості по зв’язку.

Можна говорити про доволі суттєве збільшення місцевих бюджетів, відбудеться підвищення зарплати вчителів, медиків молодшого і середнього персоналу, працівників закладів культури. Якщо в місцевих бюджетах розумно розпорядяться додатковими коштами, то чимало соціальних проблем буде вирішено.

Іван Засць (“НУ”):

— У пропозиціях бюджетного комітету справді посилено соціальну складову бюджету. Тепер діяльність органів місцевого самоврядування підкріплена фінансово. Та є ще один політичний висновок бюджетного процесу: що ж сталося, що за пропозиції комітету голосували соціал-демократи, фракції “єди” і “Наша Україна”? Зрозуміло, що ці пропозиції відображали політику нашого блоку, а більшість таким чином потрапила в пастку, розставлену ними ж самими. Якби не

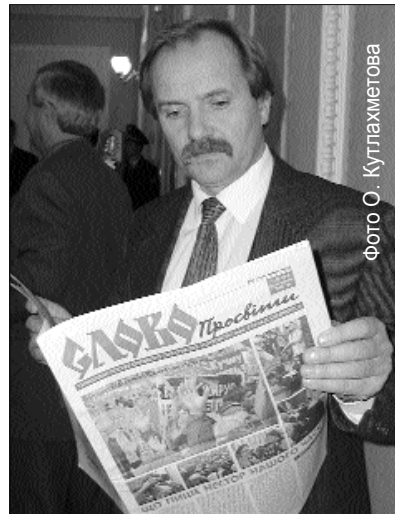

фото О. Кутляметова

Іван Засць

було жодного позитивного результату по бюджету, про подальший бюджетний процес говорити не доводилося б. І всі побачили б, що терміново створена більшість — це абсолютно непродуктивна частина парламенту.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

СТАТИСТИКА

ГРОМАДЯНСЬКА СВІДОМІСТЬ У ЦИФРАХ

Центр Разумкова оприлюднив результати соціологічного опитування про рівень і чинники громадської активності в Україні.

2004 громадян віком од 18 років опитували в усіх регіонах з 7 по 16 вересня. Лише 4,7% зізналися, що активно залучені до громадської діяльності, 82,6% нею не цікавляться, 12,7% важко відповісти на запитання про свою участь у ній. Найбільше активістів мешкає на півдні — 7,3%, на заході — 5,9%, трохи менше в центральних регіонах — 5,1%.

12,4% громадських діячів їхня робота допомагає вирішити особисті проблеми, 10,0% отримують за неї гроші. Якби на громадську активність треба було витрачати гроші, 43,1% тих, хто нею займається, від цього відмовилися б. Експерти Центру Разумкова роблять висновок: рівень усвідомлення населенням важливості громадських організацій тощо — дуже низький, на нього мають значний вплив соціально-економічні чинники.

Від 39% до 46% громадян готові брати участь у дозволених і поміркованих формах протесту у таких випадках: 41% вийде на вулиці лише тоді, коли суттєво підвищать ціни на найнеобхідніше, 33,9% — у разі несплати зарплати. 34,9% готові протестувати проти злочинності і беззаконня, 16,4% — за імпичмент Президента.

23,5% готові терпіти матеріальні труднощі задля збереження в країні порядку, але 51,2% готові виступити з протестом. Найменша частка готових терпіти — серед молоді 18–29 років (15,3%), найбільше готових до протесту — в Західній Україні (63%).

57% опитаних могли б жити в країні зі значним обмеженням прав і свобод, що компенсувалося б високим рівнем життя. 14,8% можуть терпіти низький рівень життя за умови розвинутої системи демократії.

Влади у нас бояться — 38,5% українців готові виступити в суді проти її представників, якби стали свідками злочинних дій зверхників. Щоправда, це лише в тому випадку, якби справа стосувалася родинних інтересів опитуваних. Тим часом 25,2% в жодному разі не погодяться публічно свідчити проти влади.

Інші показники громадської свідомості — 34,6% зізналися, що відчують себе позбавленими чесно зароблених грошей, коли платять податки, 36,5% кажуть, що ці кошти розкрадають чиновники. Лише 5,9% впевнені, що ці гроші повертаються до них через державні витрати. Понад 80% опитаних упевнені, що їхні конституційні права на соціальний захист, освіту, житло, здоров’я тощо не реалізуються. До середнього класу себе зараховують 45,6–47% громадян, до нижчого — 44,5–47,1%. Лише 1,1–1,2% вважають себе вищим класом за рівнем достатку.

ОСОБИСТОСТІ

До Хусту їхав без великого ентузіазму. Та й місто здалося мені спочатку якимось безладним, закуренным, непривітним. Аж поки, обійшовши майже навколо католицького костюлу, не опинився у просторому дворі гімназії-інтернату. І одразу відчув атмосферу веселих і спокійних домашніх клопотів. Педагоги гімназії створили для дітей чудову ауру творчості, в якій кожен має можливість для самореалізації та удосконалення.

Доробок вихованців і їхніх учителів бачимо поряд у шафах, на стендах, на стінах, біля класної дошки і на ній — у теках, вишивках, аппликаціях, саморобках із дерева, інкрустаціях, плакатах, поздоровчих листівках, стінніках, малюнках.

Районна газета "Вісник Хустщини" часто розповідає про літературні пошуки гімназистів, друкує їхні твори — ліричні і філософські:

Додому повертаються лелеки

*До рідної оселі, до гнізда.
Несуть вони тепло з країв
далеких,
Сідають білим цвітом на поля.*

Діана СИЛАДІЙ
*Тих люби, хто не любить тебе,
Тих прощай, хто тебе
не прощає.
Йди туди, куди шлях не веде,
Успіх знайдеш, де й не шукаєш.*

Аня ОБРУЧАР.

І головна провідниця гімназистів у світ прекрасного слова — Христина Миколаївна Шкробинець — також нерідко з'являється на сторінках місцевої преси, в тому числі з цікавими літературознавчими розвідками.

Вона — учитель і вчитель учителів (бо голова Хустського методичного об'єднання вчителів української мови і літератури), водночас керує Хустським міськрайонним об'єднанням ВУТ "Просвіта". Виконує величезний обсяг роботи. Високу оцінку на семінарі словесників Закарпаття отримала її цікава доповідь на тему "Роль уроків рідної мови та літератури і позакласної роботи у формуванні національних та загальнолюдських цінностей,

розвитку творчих здібностей і самореалізації особистості як громадянина України".

Учні пані Христини і її колеги у гімназії виконали ряд надзвичайно цікавих курсових робіт із природознавства, краєзнавства, мовознавства, літературознавства, українознавства. Вони охопили своїми розвідками постаті Агата Кримського, Софії Русової, Людмили Старицької-Черняхівської, творчості поетів "розстріляного відродження", "празької школи", "ню-йоркської групи", шістдесятників-дисидентів (І. Світличного, М. Гуденка, Ігоря та Ірини Калинців, І. Гнатюка), мис-

ці, у Хусті встановлено меморіальні дошки, регулярно проводяться численні масові заходи на відзначення ювілеїв та річниць геніїв і видатних осіб Української Нації, послідовна робота по відродженню звичаїв і обрядів рідного краю, збір коштів на видання творів письменників-земляків: О. Маркуша, І. Губалю, О. Сливки, спорудження пам'ятників. Регулярно проводяться конкурси вертепів, хорів духовної пісні, читців-декламаторів, юних поетів-початківців, зустріч із відомими письменниками. Молодь бере активну участь у впорядкуванні могил січових

наші цього разу продемонстрували більш високу свідомість, ніж на попередніх виборах".

Нині Хустська "Просвіта" успішно працює з місцевою владою, має свою кімнату при районному Центрі культури і дозвілля. До правління входить 17 чоловік. Активісти — О. Канєвська, О. Гінцяк, І. Мешко, А. Корж, М. Петрашко, З. Комарницька, інші — постійно в русі, у добрих справах, у вирі нових починань і організаційних заходів, в яких одне з центральних місць займає школа. Нещодавно в гімназії проведено зустріч-урок з Іваном Хлантою — етнографом і літературним критиком, який вважається одним із трьох найкращих фольклористів України. Велике враження справила зустріч з Галиною Сагак, єдиною в Україні доктором риторики, автором посібника "Золотослов", за яким гімназисти вивчають риторику.

Значний внесок у просвітнянську роботу вкладають працівники 37 бібліотек району, що їх очолює пані Зіта Комарницька: "Без тісної співпраці культурологів і освітян неможливо розраховувати на успіх патріотичного виховання. У нас в районі офіційно налічується близько 60 тисяч постійних читачів і близько 550 тисяч книжок бібліотечного фонду. На цьому величезному потенціалі ми постійно проводимо виставки і читальні конференції спільно з педагогами, учнями, широкою громадськістю. Зарплату отримуємо вже регулярно. Але в середньому — це 160 грн. у руки.

Нової літератури надходить мало — до 5 тисяч книжок на рік. У Хусті відкрито 5 філій інститутів і університетів. Головний попит — на літературу програвову. Регулярно передплачуємо 40 періодичних видань і знаходимося у курсі всіх культурологічних подій в Україні".

У Хусті ще живе людина-легенда Ганна Корж, яка навчалася у Празькому університеті в Августина Волошина, знала особисто О. Ольжича, була на похороні О. Олеса. Її брат, 25-річний січовик Олександр Блестів, був розстріляний у в'язниці на території нинішньої гімназії, а перед цим написав на стіні камери власною кров'ю: "Вмираю за незалежну Україну".

Христина ШКРОБИНЕЦЬ ВЕДЕ ЗА

З. Комарницька і Х. Шкробинець (справа)

тецький світ Катерини Білокур, звичаї та обряди різних сіл Закарпаття, досліджували зразки слов'янської та української міфології, студіювали творчість поетів-земляків і вивчали найдавніші пам'ятки Закарпаття.

Просвітяни плекають пам'ять про Августина Волошина, В. Гренджу-Донського, Миколу Аркаса, Олександра Олеса, Уласа Самчука і Олега Ольжича, вивчають з дітьми життя і творчість цих видатних особистостей Нації.

Стараннями Х. Шкробинець і її колеги з місцевого об'єднання "Просвіта" перейменовано вулицю

стрільців і видатних осіб краю, у щорічному відзначенні свята Карпатської України, висадженні дерев на ознаменування пам'ятних дат тощо.

Як вважає Христина Миколаївна, заслугою місцевої "Просвіти" є перемога на виборах місцевої влади: "Днювала і ночувала на дільниці, була довіреною особою одразу двох кандидатів від патріотичних сил — М. Джанди і О. Гінцяка (він зараз секретарем у міській управі) — бо, знаєте, очевидно — цілком очевидно і видно — деякі особи намагалися вкрати голоси, а я їм не давала. Та й вибори

Олена ҐАНЖЕРЛІ: «МЕНІ РАДІСНО ВІД МОЄЇ ПРАЦІ!»

Так, насправді, Олена Ґанжерлі сама (щоправда, чоловік Олександр допомагає), мабуть, робить більше, ніж інший осередок "Просвіти". Рухлива, завжди усміхнена і привітна, всебічно обдарована людина, вона встигає скрізь: працює у школі, пише вірші й музику, співає, професійно грає на баяні, організовує і проводить екскурсії по чудових куточках Закарпаття, яке знає до подробиць і щиро, самовіддано любить цей край.

— **Пані Олено, що цікавого Ви знаходите у своїй роботі?**

— Нас, закарпатців, колись вважали не дуже розвиненими етично, морально і навіть інтелектуально. Тому я, з далекого верховинського села Копашново, добилася потрапити до Ленінграда й закінчити культпросвітницький інститут, щоб показати своїй рідні і всім скептикам, що із нас можуть бути хороші просвітяни. Коли я провожу екскурсії, акцентую увагу слухачів саме на людях, на їх чудових якостях, на прикладах їх самовідданості і благородства. Відомий американський художник Рокуел

Кент, відпочиваючи в санаторії "Карпати", сказав, що в цьому благословенному краї має щодня народжуватися поет, композитор, художник. І справді, закарпатці Іван Попович, Гізела Ципола, Степан Гіґа, — люди відомі не лише в Україні.

— **Яку рису характеру закарпатців Ви вважаєте головною?**

— Упродовж усієї історії, у непростих умовах життя в гірській місцевості, люди звикли тут покладатися лише на себе. Вони звикли відповідати за себе і за свій народ.

— **Що робите у школі?**

— Веду уроки музики і прищеплюю дітям любов

до народної пісні, до рідного краю. Виступаємо у концертах, в тому числі для відпочиваючих в оздоровчих закладах. Цього року наш колектив "Модерновські перлинки" задемонстрував літературно-музичну композицію "Ровесники — Ровесниці", де виступили 11-річні виконавці з творами на честь 11-річчя Незалежності України.

На моїх уроках діти придумують музику на маловідомі вірші, деякі з них складають самі.

— **Куди водите екскурсії?**

— Всі мої екскурсії — їх сценарії, зміст, технологію проведення і організа-

ційну систему я розробила сама. От їдемо на Синевирське озеро, — саме тут Михайло Машкін написав "Верховино, мати моя", тут знімався художній фільм "Табір іде в небо". Їдемо до Рахова — центру Закарпатської Гуцульщини, з відвіданням географічного центру Європи, до Яблунецького перевалу, з якого мипуємося найвищою карпатською вершиною — Говерлою. У Солотвині опускаємося на глибину 300 метрів у соляну шахту, де розміщено бальнеологічну лікарню для хворих на легені, астму, алергічні захворювання, влітку купаємося у соляних озерах, намагаємося лікувальними

МІКРОІНТЕРВ'Ю

грязями.

Їзимо також на екскурсії до Мукачевого, Ужгорода, в Угорщину — до Будапешта, Нирітьгази, Матесалки, Дебрецена, готуємо також екскурсії до румунського Сігету.

— **Чи Ви, пані Олено, співпрацюєте з якимось осередком "Просвіти"?**

— Я з надзвичайно великою повагою і шаною ставлюся до наших просвітнянських осередків, знаю багатьох активістів на обласному і районному рівнях, дуже переживаю за те, щоб наша просвітнянська місія була перейнята молоддю і набувала щораз більшого поширення. І тому щиро бажаю всім читачам "Слова Просвіти" любити свій край і робити все для того, щоб наша Україна була найкрасивішою і найщасливішою у світі!

Записав
Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

ТВОРЧИСТЬ МОЛОДИХ

ВІТАННЯ — ЦЕ БАЖАННЯ ДОБРА

Наталка Реплюк, студентка Ужгородського Національного університету, свою просвітницьку і науково-дослідницьку діяльність у галузі етнографії розпочала ще навчаючись в Ужгородському ліцеї-інтернаті Закарпатського територіального відділення Малої академії наук України. Одна з останніх її робіт — "Звичаї, обряди і традиції села Олешник Виноградівського району", фрагмент із якої ми використали. А які оригінальні вітання використовують у Вашому середовищі, шановний читачу?

Де б ми не жили — у селі чи місті — нам щоденно доводиться зустрічатися і вітатися з іншими людьми. Робимо це словом, кивком голови, потиском руки. При цьому слід дотримуватися певного етикету. Частина молоді вважає це зайвим. Старшим людям не байдуже, як до них вітаються. Їм боляче дивитися на масове безкультур'я, що заповнило наше повсякдення.

Закарпатці з давніх-давен мали свої узвичаєні традиції вітання. По них легко визначати: тутешня чи приїжджа, доброзичлива чи нахабна ця людина. За старою доброю звичкою на селі й зараз вітаються з найомцем. Батьки вчать дітей: вклонися до кожної людини по-людськи.

Найчастіше вітаються: "Слава Ісусу Христу!", а відповідають: "Слава навіки!". У період Різдвяних свят — "Христос рождається!" і "Славте Його!". У Великодні свята — "Христос воскрес!" і "Воістину воскрес!".

В інші періоди року практикуються вітання: "Доброго ранку!" або "Добрий ранок (день чи вечір)" із відповіддю — "Дай Боже й вам (чи тобі!)" Це вітання мають вживати всі державні службовці, якщо шанують релігійні почуття інших і не хочуть їх образити.

Прощаючись, відкланюються зі словами "Будьте здорові!", "Ходіть здорові!" або "Добру ніч!", "Спокоїної ночі!", "На добраніч!"

Проводжаючи когось, бажають: "У добру путь!", "Щасливої дороги!", "З Богом!"

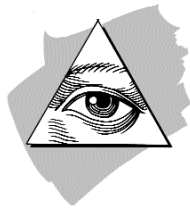
Міська інтелігенція Закарпаття, вихована на угорських, польських чи словацьких традиціях, вітається "Сервус!", а до дами чи старшої людини — "Цілую ручки!"

У післявоєнні роки стало поширюватися, як калька з російської: "Драстуйте!" і молодіжне "Привіт!" Останні часом серед молоді можна почути модерні: "Агой!", "Чао!", "Сі-йой!", "Майся!" — від "Майте здоров'я (щастя)!" — із аналогічними відповідями.

Раніше ніхто не дозволяв собі звертатися до старшого на "ти" без згоди (частіше — пропозиції) другої сторони. Нині, після набуття Україною незалежності, подекуди знову повертається ця традиція утримання шанобливої дистанції.

Усі наведені приклади мають право на вжиток, але треба пам'ятати народну мудрість: вітання — не дрібниця; воно хоч і маленьке, проте має велику силу. Воно — ознака рівня культури і ступеня поваги до іншої людини, твоя візитна картка. Шануючи інших, збагачуєш себе.

Наталка РЕПЛЮК

Готуючи матеріал чергового випуску радіо-журналу "Криниця" з циклу передач, що присвячені 120-й річниці заснування українського професійного театру, театру корифеїв, гортаючи поживклі папери власного архіву, натрапив на матеріал, який впа мені в око ще майже 15 років тому, коли працював науковцем музею І. Тобілевича Хутір "Надія". Це виписка з газети "Червоний шлях" від 10 червня 1928 року (КОДА 1575—1576), органу Зінов'євського окружного компартії (більшовиків) України, окружкомкому ради селянських і робітничих депутатів та округового бюро профспілок головного, на той час, друкованого видання на території нашого краю. Публікація, що мене зацікавила, має назву "На батьківщині Карпенка-Карого". Вона, як на мою думку, варта того, аби сьогодні її видрукувати повністю, а згодом я постараюся пояснити, чому.

Отже:

"НА БАТЬКІВЩИНІ КАРПЕНКА-КАРОГО"

Зінов'євщина наша має немало цікавих історичних місць. Зінов'євщина — батьківщина людей, які уклали своє ім'я (Дем'ян Бедний, Зінов'єв, Винниченко і т. д.), наші Зінов'євщина — батьківщина українського театру.

Щоб повільно ознайомитися зі своєю округою та відвідати історичні місця, група юнаків спілок: друкарів, нарз'язку, транспортників обміркувавши цю справу, одного разу у неділю вирішили відвідати могилу й хату одного з фундаторів українського театру відомого українського драматурга Івана Карповича Карпенка-Карого (Тобілевича).

Шість годин ранку. Степ під сонцем як вишпаний — блищить. По ньому нитки — дороги з могилами, з могилами-одмитинами.

Ось і нам аж ген-ген... на ту могилу. За нею у балці і Надєждівка. Кажуть, що до неї версти 3-4, а як навпростець, то й менше.

Звісно, ми пішли навпростець, і звісно, що йшли не 3 й не 4 версти, а якнайменше 8.

Але байдуже!.. Такий же прегарний степ стоїть, такий багатий. Він добрий нині — веселить серце хлібороба.

Проїшли Олександрівку, край Миколаївки зачепили... На дубках сиділи, з дядьками балакали.

— Атож ми й думаємо, чого це суне така отара. А то ви у Тобілевичево.

— Душа чоловік був Іван Карпович, — розказують старші. — Бувало й чарку з ним на хуторі вип'ємо, й співаємо, любив, щоб до нього люди з деревні на "бесіду" ходили. Багато й помагав.

— Ну, а чули ж ви, що Іван Карпович книжки писав про життя ваше селянське.

Отут трішечки й не тес. І знають, і не знають. І як завше у таких випадках, наш дядько на когось пишеться: он Орест Соломаха з Миколаївки той же знає за Івана Карповича.

Ще пам'ятають і старі

й молоді, що як ховали Івана Карповича у 1907 році, то: "паніє, — паніє було... Кажали люди, що з самого Києва пані приїжджали..."

Хутор, як хутор, край балки широченної. Великий сад. Ставок. Старенький старосвітський домок з великим дахом череп'яним, що немов вдає стіни в землю.

Хутор передано Наркомпросом родині Тобілевичів. Нині живе й господарює на одведених до садиби 28 десятинах Андрій Юр'євич Тобілевич, онук Івана Карповича.

Кілька днів тому приїхала й дружина Івана Карповича Софія Віталіївна.

Подивившись на неї, та й думаєш: вже й годя не малі, шість десятків, певно, не малим гаком перекрито, а Софії Віталіївні хоч би що... І на мову, і на прудку ходу, і на слово смішне та веселе здатніша за молоду, ще й досі в театрі грає.

нашому музеєві разом з окрполітосвітою якось відкупити їх чи що й обставити такі кабінет покійного письменника хоч приблизно так, яким він був. Принаймні Софія Віталіївна має такий намір і у ньому їй слід допомогти.

Це таке ми чули. Бачили теж децо. Єсть рідкі фотографічні картки Івана Карповича, єсть портрет його, намальований художником Красицьким, є децо з старовинної меблі, килимів...

Головне, є той домок і та обстановка зовнішня, в якій творив великий письменник. Все це лишає по собі кріпкий слід, задержується в пам'яті, бо зв'язується з почуттями пошани й того незвичайного настрою, який охоплює тебе серед речей і людей, що носять на собі печать особливої близькості до великого чоловіка.

Поховано Івана Карповича на невеличкому цвин-

«ТОЙ ДОМОК», або РОЗДУМИ ПІСЛЯ ПРОЧИТАННЯ ДАВНЬОЇ ПУБЛІКАЦІЇ ТА НЕДАВНЬОГО ТУРИСТИЧНОГО ПОХОДУ...

Багацько Софія Віталіївна нам розказала цікавого.

Після смерті Івана Карповича Юрко (син І. К.) зберігав кабінет небіжчика з усім тим, що в ньому було. За революції ніхто з селян і не подумав чогось лихого чинити. Та наскочили махновці й од хутора нічого не лишилися. Ледве встигли люди живими утікати (між іншим тікав тоді й народний артист Лесь Курбас, що саме гостював на хуторі).

Хутор спустів. Все, що не потрощили махновці, розібрало околицьне селянство, бо речі валялись без догляду — на хуторі й

тарі, що на горі поодаль села стоїть. Над могилою великий білий хрест.

— Треба було б — казали нам селяни — поставити погруддя, бо могила це ж не звичайна і її треба якось відзначити.

"В. і М."

Не буду зараз давати оцінки авторській манері, щодо викладу матеріалу. Як на мою думку, вони це роблять досить вдало, і деяким нашим сучасним авторам-журналістам не завадило почитати у наших попередників, як кількома штрихами вправно передають тогочасну суспільну атмосферу, по-

єднуючи при цьому поезію степового роздолля, ставлення селян до Івана Карповича Тобілевича та його родини. Скажу про інше, про те, що зачепило, що тривожить і непокоїть зараз. Як на мене, нарис із наукової точки зору великої ваги не має. Такі собі, емоційні враження від побаченого молодими людьми, своєрідний щоденниковий запис, зроблений ініціаторами туристичного походу — авторами публікації, що заховались під псевдонімом "В. і М.", зробленої багато років тому. То що ж все-таки так зачепило за живе?

Зверніть увагу на рік написання. 1928. Майже 11 років минуло від жовтневого перевороту. Одинадцять! 2002 рік. 11 років, як проголошено незалежність Української держави. Дивна паралель, чи не так? До чого тут незалежність до якоїсь там публікації 75-річної давності про хутір Тобілевича, — запитасте мене. Нагадую, публікація починається так: "Зінов'євщина — батьківщина людей, які уклали своє ім'я (Дем'ян Бедний, Зінов'єв, Винниченко і т. д.) Нарешті Зінов'євщина — батьківщина укра-

їнського театру". Бачите, як послідовно й наполегливо більшовики на чолі зі Сталіним впроваджують свою ідеологію в тогочасне суспільне життя. Застосовують всі методи, що працюють на її утвердження: Єлисаветград в Зінов'євск перейменовано, на першому місці пролетарський поет Д. Бедний, а вже потім В. Винниченко та український театр.

То вже опісля будуть процеси над СВУ, покінчать самогубством життя Микола Хвильовий та Микола Скрипник, Україна переживатиме голодомор 33-го та жахіття 37-го. У 1928 ще можна говорити, писати й вшановувати українське та видатних українців. Дозволялось. Сьогодні ж ніхто не забороняє, але... Щось усе-таки заважає. Що саме? Ось про це й мова. Не хотілося б акцентувати на вже досить-таки заявленому диспуті про перейменування нашого обласного центру, котрий, судячи з усього, має перспективу стати райцентром. Не можемо ніяк дійти згоди. Але це по нашому, по-українському. Уміємо, і навіть дуже добре, не поступатися там, де робити цього не треба. Так-так. Правда, це вже відболіло, принаймні у мене особисто. Непокоїть інше. Нещодавно група кіровоградських ветеранів спільно з групою студентської молоді побувала в урочищі Холодний Яр, одному зі святих місць для кожного українця. Це було на другий день, коли Україна відзначала свято Незалежності, тобто 25 серпня. У селі Мельниках, на сільському цвинтарі відбувалось освячення кам'яних козацьких хрестів на могилах головного отамана холодноярських повстанців Василя Чучупака та героїв холодноярців, які полягли

за волю України в 20-і роки минулого століття.

Вражає те, що заходи, які провадилися з ініціативи Історичного клубу "Холодний Яр" та Всеукраїнського товариства імені С. Бандери з Києва, за підтримки й спонсорського сприяння Тернопільської міської ради (!), не зацікавили представників офіційної державної влади, ані з Чигирини, ані з Черкаса, окрім депутата обласної ради Олександра Самойленка, директора приватного підприємства "Смілянське". Але ні, перепрошую, я все-таки помиляюсь, бо такі представляли владу хлопці в одностроях спецназу та "Беркута". Бо перед цим ходили чутки, що прибули "західняки" з Тернопільщини провокуватимуть сутички та безладдя. Зрозуміло, нічого такого і не планувалося, і не сталося.

"Головне, що зберігся той домок", — писали автори публікації вже далекого 1928. Так, він зберігся і стоїть сьогодні. І завдячувати цьому маємо онукові великого драматурга Андрієві Юрійовичу Тобілевичу, котрий, повернувшись з війни в 1945, до кінця свого був його хранителем. І будівничим. По крихті збирав матеріали про славне минуле своїх попередників, вів наукову й дослідницьку роботу, разом зі своїм братом Назаром крок за кроком відвойовував у бюрократів від влади право на створення в колишній садибі Карпенка-Карого музею-заповідника Хутір Надія. І створив його. Та чи достатньо бережемо це святе місце ми сьогодні? Відповісти на це запитання ствердно — важко. Пісне фінансування, яким послуговується на даному етапі музей, не дозволяє на повну силу розгорнути і вести роботу, яка необхідна, аби цей заклад культури, і не тільки він, — успішно працювали та відповідали своєму призначенню й вимогам часу.

Розмови з учасниками урочистостей та міркування з приводу публікації, котру я наслідуюсь запропонувати вам, дорогі читачі, примушують автора відповісти на запитання: кого й чого ми, українці, боїмося, коли мова заходить про таку просту річ, як свідоме засвоєння, впровадження й утвердження в наше життя національної ідеї та всього того, що за цим стоїть? Сусідів чи самих себе? Про це вже дуже й дуже багато говорено й переговорено, та й події останніх днів є яскравим свідченням. Ми все-таки намагаємося залишатися гуманістами. Але кажуть же в народі, що скупий платить двічі, а невпевнений у собі, нерішучий — втрачає все, що йому належить по праву. То чи варто втрачати те право, за котре так дорого заплатили наші попередники? Подумаймо!

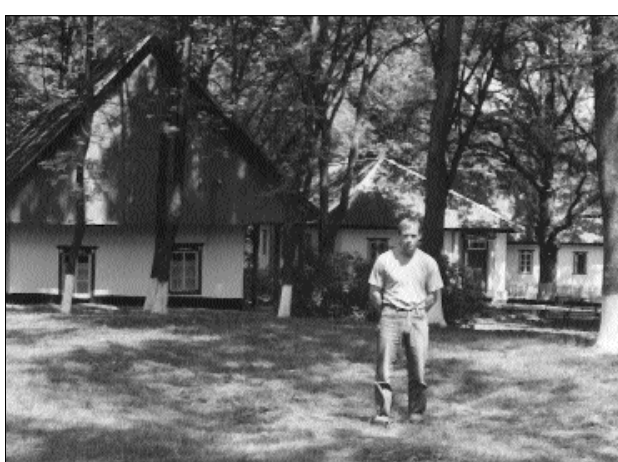
Микола ХОМАНДЮК,
заступник голови
Кіровоградського обласного
об'єднання "Просвіта"
ім. Т. Шевченка

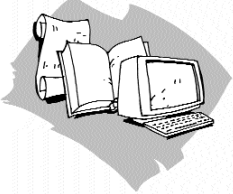

живої душі не було.

Трохи згодом осіпось на хуторі кілька переселенців, які з тої половини дому, де був кабінет Івана Карповича, зробили стайню до коней.

Так було кілька років, аж поки уряд не передав хутір родині письменника. Тоді заходилися його відбудовувати. Знесли децо з забраного селяни, більшість з речей Івана Карповича — книжки, альбоми й переписки, письменний стіл, шафа бібліотечна, крісло й т. д. Деякі речі єсть у окремих селян і треба було б

ГЕНОЦИД

О першій годині пополудні у церкві святого Андрія розпочалася панахида, присвячена пам'яті жертв голодомору. Її спільно відслужили священники всіх українських конфесій. Настоятель храму отець Богдан звернувся до присутніх із полум'яним словом, закликаючи молитися за душі невинно загиблих від голоду наших братів та сестер і завжди пам'ятати про страшне лихоліття 1932—1933 рр., щоб не допустити повторення подібних злочинів над нашим народом.

Розпочинається поминальний хід. Жалобна процесія проходить навколо храму. Вітер розвіває український і американський державні прапори та церковні хоругви. Поруч ідуть сивочолі жертви-очевидці геноциду українського народу та юні школярі українських шкіл Чикаго та околиць.

Процесія зупиняється біля пам'ятника жертвам Голодомору. Тамара Кузик відкриває траурний мітинг. Вокальне тріо "Вінок" виконує державні гімни України та США.

До присутніх, а їх зібралось понад 700 осіб, звернувся Голова Фондації голодомору Микола Міщенко. Він зробив невеликий експрес у минуле, розповів про причетність найвищих комуністичних керівників Советського Союзу до свідомого та навмисного винищення української нації і з гіркотою зазначив, що за роки незалежності України керівництвом держави майже нічого не зроблено, щоб належно оцінити злочин проти українського народу та всенародно засудити його ініціаторів та виконавців.

Микола Міщенко відзначив велику роботу, яку проводить Фондація українських кінопродюсерів "Трайидент" з Голлівуду. Члени Фондації записують відеосвідчення жертв-очевидців голодомору для документального фільму про злочини проти українського народу, що буде розповсюджений у всіх школах та бібліотеках США. У планах американського відділу Фондації — допомога у спорудженні у Вашингтоні пам'ятника жертвам голодомору.

Можливо, що в цьому українська діаспора випередить офіційний Київ — голова Фондації запросив присутніх приєднуватися до прощі в Україну під назвою "Поклін української діаспори жертвам голодомору в Україні", що передбачається наприкінці червня наступного року. Учасники відвідають Харків, Київ, Полтаву та деякі села поблизу цих міст, де вмерло від голоду найбільше людей.

На мітингу виступив Генеральний консул України в Чикаго пан Борис Базилев-

Голод... З цим страшним словом пов'язана найстрашніша трагедія українського народу. Людям, що пережили жахіття штучного голодомору 1932—1933 років, моторошно від однієї згадки про події сімдесятилітньої давнини. З кожним роком живих свідків комуністичного геноциду супроти української нації залишається все менше й менше, і незабаром настане такий час, коли правду про події страшного українського голокосту ми дізнаватимемося лише зі шкільних підручників та мемуарної літератури очевидців, яких на той час уже не буде серед нас. Тому кожна зустріч з ними — свідками тих жакливих подій — на вагу золота.

Вони на власні очі бачили, як кровожерлива згряя сталінських посіпак в особі кагановичів, хатаєвичів, постишевих та іже з ними протягом двох років під пені вимордовувала голодом понад 10 млн. кращих синів і дочок роботящого українського селянства, нищила цвіт миролюбної європейської нації.

Свідчення ще живих очевидців штучного голоду повинні бути зібрані в Національній книзі пам'яті. Важко навіть уявити, у скількох сотнях томів мала б вийти друком така Книга. Вона стала б даниною пам'яті жертв голодомору і служила б постійним нагадуванням живим, що жодна нація світу за всю свою історію на полях воєнних битв не втратила стільки людей, скільки загинуло від голодної смерті.

Попіл безвинно убієнних завжди стукатиме у наші серця. Саме з метою вшанування пам'яті мільйонів жертв нашого народу зібралася 22 вересня у Блумін-

ДО 70-РІЧЧЯ ГОЛОДОМОРУ: МІТИНГ В УКРАЇНСЬКОМУ ЧИКАГО

ський. На закінчення своєї промови Генеральний консул проголосив: "Висловлюю щирю подяку громаді за повсякденну підтримку, за гуманітарну допомогу, яку вона надає Україні. Вічна пам'ять жертвам голодомору, героям, які загинули за українську державу! Слава українській громаді, яка підтримує українську державу! Слава українському народові! Слава Україні!"

До присутніх звернувся Матвій Марценюк, який англійською мовою виголосив промову від імені молодшої генерації американських українців.

Учасники траурного мітингу покладають до пам'ятника квіти. До двох символічних вінків представники понад 70 світських та церковних організацій прикріплюють жалобні стрічки, що символізують єднання українського народу.

По закінченні скорботного віча його учасники перейшли до парафіяльної аудиторії. Цю частину програми провадила Катерина Марценюк. Після молитви присутніх почастиували голодним обідом, що символізував поминальну тризну. В ході обіду організатори провели збір пожертв на вивчення

трагічних подій голодомору.

Ведуча програми надала слово головному промовцю професору Арканзаського університету Олександр Сидоренку. Промовець гостро критикував позицію українських істориків, які до сьогодні замовчують страшне лихоліття 1932—1933 років і мовчазну згоду на переписування історії України під кутом зору Росії. Він зазначив, що при владі в незалежній Україні ще й досі залишається багато вірних синів і дочок партії Леніна-Сталіна та їхніх нащадків, якими активно блокується в урядових колах будь-яке національно-патріотичне починання. З гіркотою зазначив О. Сидоренко, що в Україні за 11 років незалежності навіть не було зроблено потуг до написання солідної наукової праці на кшталт фундаментальної роботи англійського історика — дослідника українського голодомору Роберта Конквеста "Жнива скорботи".

Перед присутніми виступили кращі творчі сили Чикаго, зокрема, хорівий колектив "Сурма", тріо бандуристок, парафіяльний хор церкви святого Андрія.

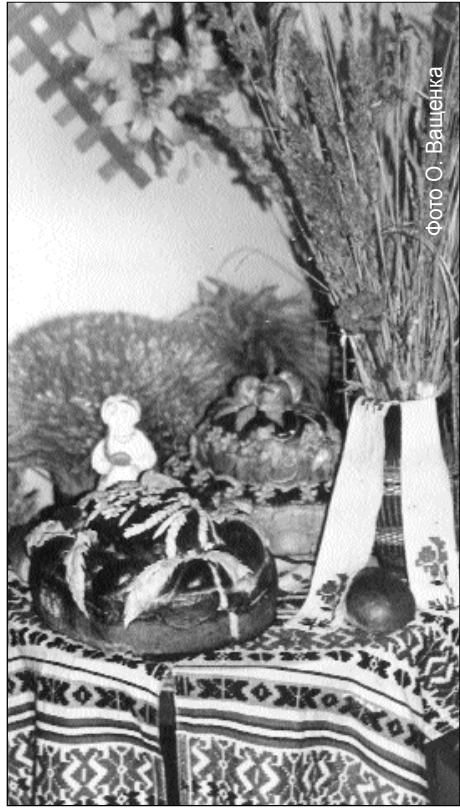

фото О. Ващенко

ДЯКУЄМО П. МИКОЛІ МІЩЕНКУ

Володимир ПАВЕЛЧАК, "Час і події"
Голова Фондації пам'яті жертв голодомору в Чикаго пан Микола Міщенко, який народився на Полтавщині і чия родина постраждала від трагічних подій 1933 року, є прихильником і другом нашого часопису "Слово Просвіти".

У пам'ять своїх земляків-полтавців, що загинули від голокосту, він передав у редакцію 1000 (тисячу) доларів США на передплату для полтавських сільських бібліотек та шкіл культурологічного просвітнянського тижневика "Слово Просвіти" на 2003 рік, яку ми здійснимо разом з Полтавською обласною "Просвітою".

Висловлюємо нашу глибоку вдячність панові Миколі Міщенку, всім членам чиказької Фондації пам'яті жертв

ВИЗНАТИ І ВКЛОНИТИСЯ!

Боротьба УПА за соціальне й національне визволення народу була однією з найтрагічніших сторінок в його історії, саме 14 жовтня 1942 року започатковано героїчну епопею — змагання українських повстанців за незалежність і соборність України. "Здобудеш Українську Державу або загинеш у боротьбі за неї", — під таким гаслом кращі сини й дочки України понад 10 років боролися за українську самостійність. Ось чому УПА — не бандити, не вороги народу, як трубила більшовицька пропаганда, а повстанці, що ніколи не зазіхали на чуже, а боронили тільки своє, мужньо протистоячи режимові Гітлера і Сталіна.

Факти свідчать: УПА — явище феноменальне в історії національно-визвольних війн усіх народів. Феномен перший полягає в тому, що в стислому часі (протягом року) було реалізовано ідею всенародної боротьби. У свідомості багатьох недругів українців побутує стереотип, що УПА діяла тільки в Західній Україні. Сотні фактів говорять про інше. Стратегічний план утворення УПА передбачав через структуру УПА-Захід, УПА-Північ, УПА-Південь охопити всі українські землі. І хоча це не вдалось повною мірою, рейдові загони українських повстанців доходили до Кубанщини, діля на Одещині...

Феномен другий. Вишкіл старшинських кадрів. Чужинцям не збагнути, як в умовах бездержавності, а отже — відсутності офіцерських шкіл і військових академій, УПА мала сотні вишколених старшин. І яких старшин! Тих, що успішно протистояли найкращим і найдосвідченішим арміям того часу.

Феномен третій. Історія знала спробу боротьби на два фронти. УПА ввійшла в історію феноменальною боротьбою проти німецького заїди, мадярського загарбника, румунського окупанта, комуністичних партизанів, десантних загонів НКВД, Армії Крайової, що стояла на позиції невизнання прав українців на їх західні етнічні території, регулярних частин Червоної Армії. Шість фронтів!

Феномен четвертий. Українська Повстанська Армія, створена з ініціативи ОУН, була всенародною армією. Нехай про численність УПА дискутують історики, нагадаємо кількість репресованих Москвою за зв'язки з УПА — понад 1,5 млн. осіб. Ось хто забезпечував розвідку, допомагав зброєю, одягом, притулком, медикаментами. Опора українських повстанців на народ реалізовувалася через оборону його насушних інтересів. Саме в цьому проявився незламний дух УПА.

ПАМ'ЯТЬ

Феномен п'ятий. УПА була не тільки народною армією. Висунувши гасло "Воля народам! Воля людині!", вона захищала інтереси всіх поневолених Москвою та Берліном народів. Тому в складі УПА бачимо героїчні чужинецькі курені.

Феномен шостий. УПА забезпечувала небачений в історії державотворчий процес. Не держава започаткувала УПА, а саме Українська Повстанська Армія творила державне тіло: від організації системи шкільництва на опанованих нею теренах до аполог державницького утворення Української Головної Визвольної Ради.

Феномен сьомий. УПА не тільки творила державницьке тіло, але й забезпечила тривалість державницької ідеї: від діяльності УГВР на еміграції до витворення української патріотичної атмосфери у московських концтаборах.

Багато причин поразки повстанців. Але остаточної поразки УПА зазнали тільки через небачену підступність ворога. Не у відкритому бою, а творячи "паралельні" фальшиві структури ОУН і УПА, енкаведисти добилися ліквідації повстанського збройного руху. Але не духу. Ось чому Українською Повстанською Армією, її організацією, тактикою партизанської боротьби, ідейною основою Визвольних змагань захоплювалися і захоплюються чужинці. Так, генерал де Голль у своєму виступі наприкінці серпня 1944 р. у Рамбуїє (Франція) виголосив: "Якби я мав армію, яку має ОУН, німецький цобіт не топтав би французької землі!" А польський історик Герхард відзначав, що УПА була найкращим партизанським рухом у Другій світовій війні. Кубинський революціонер Че Гевара, який воював у Латинській Америці, говорив: "Ми навчилися партизанити в УПА". Досвід УПА вивчають афганські моджахеда, академія Генерального штабу армії США. Оpubліковані праці німецьких авторів, американських істориків, поляків, які визнають УПА воюючою стороною в Другій світовій війні. Тільки в Україні все ще перебувають у невіданні. Це найбільшійший феномен УПА, бо саме за Українську Державу боролися український повстанець.

Прикро, що Верховна Рада України, яка проголосила незалежність нашої держави, ніби забула про людей, які найбільше постраждали

Є у Путильському районі Чернівецької області, високо в Карпатах, хутір Верхня Товариця. Гарні краєвиди там. Гарні люди живуть... Пошастило й мені з сім'єю гостювати у Верхній Товариці: гриби, ягоди, чисте повітря... До Верхньої Товариці добиралися гірським шляхом. І ось на одній із вершин натрапили на поховання героїв УПА. Чийсь турботливий руки (як дізнався потім — місцевих рухівців) і могилку облаштували, і хрест спорудили, і гарні слова написали на ньому славним землякам своїм, аби кожен, хто тут побуває, подумки приєднався до них.

у боротьбі за цю незалежність. Попередній склад Верховної Ради так і не зміг усвідомити, що підвалини нашої сьогодишньої держави заклали саме борці ОУН і УПА, всі, хто у жакливі окупаційні часи поклав своє життя, здоров'я і благополуччя на вітар служіння українському народові. А закон про реабілітацію від 17 квітня 1991 року виявився не тільки недосконалим, а й жорстоким щодо людей, котрим ми повинні вклонитися.

Стефанія АТАМАНЮК, голова суспільно-політичної секції обласної організації "Жіноча громада", м. Івано-Франківськ

ТВОРЧИСТЬ НАШИХ ЧИТАЧІВ

СВЯТО ГАНЬБИ

"Навіки разом — навіки з російським народом". (Напис на монументі, встановленому 1954 р. у м. Переяславі-Хмельницькому на честь 300-річчя "возз'єднання" України з Росією).

Дві жінки займають один постамент
Із гаслом для нас, українців,

ф а т а л ь -

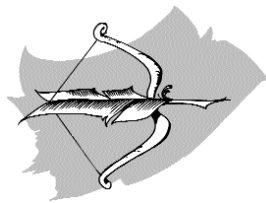
ним...

До чого ж ганебний оцей монумент
У нашому місті на площі центральній!
Московка, вручивши імперський закон,
Показує шлях українці слухняний:
Іди, мов, як кожен хохол ваш, дурко,
Туди, куди вказує ми, росіяни.
Отак нас і досі ведуть москалі,
Зумівши і храми, і ЗМІ відібрати.
А ми знов чекаємо їхніх послів,
Щоб наше приниження відсвяткувати.
Задовго до "свята" наш мер сокодав
Догідливо так у російським посольстві,
Аби попередньо посол завітав
Потішитись до Переяслава в гості.
І Кучма уже підписавсь під Указом,
Щоб ми відзначали невідільницьке
"разом"...

Стоїть монументик на нашій землі —
Уславлення нашого рабства й покорі,
Подяка Москві од хохлів без голів
За пута кріпаччини, голодомори,
За знищені Січ і столичний Батурин,
За нищення нашої мови й культури,
За всі биківні, соловки, сандормохи...
Невже ж честі й розуму в нас

анітрохи?!

На жаль, наш уславлений гетьман
Богдан
Не встиг свою помилку ліквідувати.
Четверте століття триває біда.
І доки ж ми будемо так існувати?

Бачила я його востаннє, коли мені було одинадцять. Але все, що пов'язане з братом, пам'ятаю до найменших дрібниць. І, здається, розповідати про нього можу нескінченно, згадуючи наше життя день за днем.

Віктор Цимбал народився 29 квітня 1902 року в селі Ступична Звенигородського повіту Київської губернії. Батьки — молоді вчителі, Іван Федорович Цимбал з Черкас і Лідія Йосипівна (з роду Волошиних) з містечка Сміла на Черкащині. Це була чесна, порядна українська родина, українська не лише за походженням, а й за глибокими переконаннями.

Ідеальне подружжя поєднували щире кохання, глибока взаємна довіра і повага, а відзначали дивовижна чесність, висока освіченість та інтелігентність. І, звичайно ж, безмежна любов до України, безкорисливе служіння рідному народові. Вони не присягалися Батьківщині у любові й вірності, а просто у поті чола працювали для неї, зазнаючи переслідувань від усіх режимів і не знаючи, що таке достаток і добробут. Тато часто повторював: "Для України треба віддавати все, що маєш, і робити все, що потрібно їй".

Так і виховували вони дітей, котрих у родині було четверо. Віктор — первісток. І все найкраще, що батьки мали у своїх душах, вони намагалися вкласти в цю дитину. Дітей виховували власним прикладом, створивши в сім'ї атмосферу доброзичливості, взаємної пошани і любові, в якій не було місця сваркам, неправді, непорозумінням. Тут побутувала рідна українська мова й майже щодня співали українських пісень. У всіх — батьків і дітей — були гарні голоси, і вдома виник своєрідний домашній ансамбль.

А як впливало оточення на маленького Віктора! Спершу чарівне, поетичне село Ступична. А згодом — одинадцять років на київському Подолі з його неперевершеною романтикою, екзотикою, ба, навіть, якоюсь містикою. Це справжнє диво, яке подарувала доля обдарованому хлопчикові, його чутливій душі. Великі й малі церкви, собори, храми, монастирі, каплиці, щоденні симфонії дзвонів. Блискуче дійство Контрактових ярмарків, яке починалося відразу ж за порогом будинку. Все це накопичувалося у вразливій юній душі, заклало основи для його майбутніх творів.

З раннього дитинства виявилась непересічність його особистості. Віктор був від природи щедро, всебічно обдарований, дивовижно цілеспрямований і працьовитий. А над усім домінував потяг і хист до малювання. Свою першу "картину" він створив у два роки, перемалювавши вугіллям на сніжно-білу пошивку лева з килима, що висів над ліжком. Мама згадувала, що цей хижак вийшов напрочуд схожий — з гривою і китицями на вухах і хвості. Досить було дати малому Вікторові аркуш паперу і олівець — і за ним не треба було доглядати: він забував про все і годинами міг сидіти й малювати.

Життя родини складалося нелегко. Віктор завжди болюче згадував про те, як чотирирічним хлопчиком іздив з мамою у Острозьку в'язницю до тата, якого заа-

ГЕРОЇЧНИЙ ТАЛАНТ

рештували за активну просвітницьку роботу на селі і недільні школи для дорослих. А далі — поневіряння, пошуки роботи, поки, нарешті, батькові не пощастило влаштуватися на київський єпархіальний свічковий заводик на Подолі.

Добрый і м'який від природи, Віктор ніколи не був схильний до насильницьких дій. Та коли Україні, яка вперше після сторіч неволі зітхнула на повні груди, почала загрожувати страшна, кривава сила, він довго не вагався. Разом з іншими учнями Другої української гімназії записався до студентського куреня, що згодом поліг у трагічному бою під Крутами, захищаючи Київ від більшовицької навали. А Віктор не загинув лише тому, що батько силоміць затримав удома малолітнього сина-шестикласника і не пустив на вірну смерть. Ця подія потрясла всю українську інтелігенцію, а в душі Віктора залишилася пекучу рану на все життя. Після цього він ще продовжував навчання у гімназії, відвідував вечірні курси професора В. Менка в Київській мистецькій школі, допомагав батькам-учителям, які були ак-

тивними організаторами й учасниками створення української національної школи.

Та тривало це недовго. Події, що відбувалися в Україні, відсунули на деякий час мистецтво на другий план. Віктор стає до лав української армії, бере участь у боях аж до 1920 року, разом з рештками армії опиняється у таборі для інтернованих осіб у Польщі. 1923 року нелегально переходить чехословацький кордон і опиняється у Празі, де одночасно вступає до Вищої мистецько-промислової школи та до Української студії пластичного мистецтва. Вчиться з жадобою, натхненням і невдовзі досягає великих успіхів. Його вважають одним з найкращих студентів. Створені ним монументальні полотна "Доісторичний період", "Первісна людина" високо оцінюють фахівці, а дипломну картину "Адам і Єва, що вигнані з раю", преміюють додатковою стипендією на місячну творчу подорож до Італії. Отже, здійснилась давня Вікторова мрія відвідати чудову країну-музей. Надсилаючи з Італії листівки додому, він ділиться незабутніми враженнями.

Широковідомим Віктор стає в 1925 році. Чехословацький уряд оголосив престижний конкурс на графічний портрет історика Франтішека Палацького, в якому взяли участь близько ста найкращих художників Чехословаччини, а першу премію отримав... невідомий двадцятирічний студент Вищої мистецько-промислової школи, українець-емігрант Віктор Цимбал!!!

Після цього його визнають у мистецьких колах. Він працює у львівському видавництві "Світ дитини". Перед ним — прекрасні перспективи. А тим часом в Україні все більше розкручувався маховик шаленого сталінського терору. І чим більше він набирив обертів, то довгими ставали журавлині ключі емігрантів за океан, що тікали від довгих рук ГПУ. Серед них був і Віктор Цимбал. Страшне враження справило на Віктора вбивство Симона Петлюри, улюбленцем якого він був свого часу.

Цієї весни минуло сто років від народження видатного художника ХХ сторіччя Віктора Цимбала. Вечір пам'яті, організований Музеєм історії Києва та Музеєм шістдесятників, став першим привселюдним словом про нього в Україні. Автор пропонованих спогадів — Тетяна Цимбал, сестра художника, актриса, шістдесятниця, яка багато зусиль доклала до збереження пам'яті про брата, а передала її для публікації племінниця художника, Вікторія Цимбал.

Знайомлячи читачів із життєвим та творчим шляхом художника, наголошуємо, що саме Віктор Цимбал разом із дружиною Тетя-

злочин проти українського народу, її можна назвати громадянським подвигом митця. 1936 року це полотно привернуло загальну увагу на першій персональній, дуже успішній виставці В. Цимбала в Буенос-Айресі. Байдужих людей біля неї не було.

Відома, що цей твір збирав коло себе юрби глядачів, у тому числі й комуністів, які проти нього протестували і в дискусіях із журналістами неодноразово вчиняли навіть бійки. Тим часом ця картина не має, об'єктивно кажучи, політичного змісту, а радше моральний, проте він волав так голосно, що став гостро актуальним, а разом з тим і політичним.

Так склалося, що понад 33 роки, переважно більшість свого творчого життя, Віктор прожив у Аргентині, відірваний од великих осередків культури Європи та Північної Америки. Тому його творчість тривалий час була маловідомою у широких мистецьких колах світу. А в Південній Америці він був дуже популярний. Участь у кількох виставках рекламної графіки принесла йому, окрім інших відзнак, шість золотих медалей і славу кращого графіка Південної Америки. Окрім цього, декілька персональних виставок у Буенос-Айресі теж мали великий успіх.

Люц Феррандо

У кінці 50-х років — зі зміною політичного клімату в Аргентині — багато українців почали переїздити до США і Канади. 1960 року переїхало до Нью-Йорка і подружжя Цимбалів. Українська громада щиро вітала видатного митця. Популяризації його творчості сприяли персональні виставки та участь в експозиціях Об'єднання митців українців в Америці. Але й тут Віктор мусив працювати для заробітку як графік, мріючи про той час, коли зможе, нарешті, працювати "для себе". Та, на жаль, тяжка недуга не дала здійснитися його планам, — 28 травня 1968 року його не стало. Похований Віктор Цимбал на українському православному цвинтарі Св. Андрія у Бавнд-Бруку. На його могилі стоїть простий козацький хрест із граніту, зроблений за проектом самого митця.

• Тетяна ЦИМБАЛ

1933 рік (Голод)

ОСОБИСТІСТЬ

“Тернопільчанка. Народилася і донедавна жила у зеленому, дуже затишному місті, яке завжди було і буде для мене найкращим у світі, в сім’ї лікарки і доцента-фінансиста. І зараз у батьків живе і виховується моя десятирічна донечка, тому душою я лину у свій Тернопіль і буваю там найчастіше. У своєму місті вже п’ять років поспіль щоосені, у жовтні, тобто на мій день народження, проходять сольні концерти. Гостями програми завжди були лише чоловіки. Дуєт “Світязь” — мої давні друзі. В репертуарі у них є добродушна пародія на Оксану Пекун. Роман Копов, Павло Зібров, Любомир Чермак, Лері Вінн, Павло Дворський, Віктор Павлік. До речі, на один з концертів мені пощастило зібрати групу “Анна-Марія” у повному складі. Концерти проходили завжди при повному аншлазі, бо там, удома, мене знають і чекають завжди чогось нового і цікавого. Відповідно до вимог тернопільських шанувальників я працюю. Фантазую, удосконалюю свою майстерність і вже звикла щороку змінювати програму і поповнювати репертуар. На сьогодні Оксана Пекун — це синтез усіх моїх найкращих здо-

«ЖІНКА-ОСІНЬ» ОКСАНА ПЕКУН

бутків. Адже починала я з “Червоної руті” у 1991-му, де благополучно провалилась. Коли я виступала, то в залі не було жодного члена журі. Виступила для себе і для конкурсантів, але це мене не зупинило. Наступним моїм конкурсом були вже солідніші — конкурс Івасюка, міжнародний фестиваль “Доля”, де я мала успіх, та й перша премія на конкурсі “Романси Славутича” і лауреатство на конкурсі імені Клавдії Шульженко, диплом на “Слов’янському базарі” у 1995-му, фестиваль “Мелодія”, на якому я також стала лауреаткою, далі “Шлягер”, “Пісня року”...

Усі ці здобутки для мене на сьогодні є важливими, але я люблю сцену і відчуваю, що можу здивувати своїх шанувальників ще й іншим. Останнім часом я багато працюю як актриса і співачка водночас. У роботі режисера Алли Липовецької спробувала себе під час зйомок кліпу і як вершниця, і як водій моторного човна. Моя героїня — серйозна, але молода

вчителька. Першого вересня вона ще та — літня і романтична. Власне, як і більшість її учнів-десятикласників, які не можуть забути літніх вражень, і перший день навчання для них — це день спогадів про літо. А на порозі осінь. Саме тому кліп про літні пригоди має таку красиву назву — “Осінь”, адже це пора ностальгії та спогадів, одна з найкрасивіших пір року. Знімали ми кліп у 160-й школі, де був у мене фан-клас, а тепер можна сказати, що вже є фан-школа. Діти знають мої пісні і чекають на мене. Для мене важливим є не факт участі, а процес співучасті. Така вже природа скорпіонська. Адже я — Скорпіон, народилася в останній день жовтня. А природа Скорпіонів — це динаміка і нестримне бажання працювати й удосконалювати себе і своє оточення. Скорпіон жалить, лише коли його дуже розтривожити. А я жалю, як правило, тільки саму себе, коли щось не так.

У зйомках кліпу брали участь артисти, з якими

постійно працюю, тобто балет “Дельс’арт”, з котрим я танцюю...

Кліп — не перша моя серйозна акторська робота. У 1996-му році вийшов мій перший альбом “Кав’ярня кохання”, що міс-

тив мої перші творчі спроби. А вже аж у 2001-му вийшов другий — “Відлітай і прощай”, і далі компакт, у який увійшли найкращі пісні. На пісню “Відлітай і прощай” було знято й кліп. Але це був ще мій терно-

пільський період. Після переїзду до Києва, а це сталося у 1998-му році, бо я відчула, що виросла з тих провінційних штандів, і ризикнула щось змінити. Ця зміна має суперпозитивний результат, бо за цей час я вздовж і впоперек об’їхала всю Україну. Понад 250 концертів у всіх регіонах дали мені більшу впевненість у своїх силах, і тому “замах” на сольний концерт в Палаці “Україна” має підстави. Програма обкатана, хоча сольний концерт у найбільшому палаці столиці — це не просто. Гостями будуть лише гурт “Світязь” та ми з Петром Чорним у дуєті “Двоє як один” виконаємо декілька пісень.

Хвилююся, але від того ще більше працюю, а чим більше працюю, тим певніше себе почую. Скорпіон — він і є Скорпіоном (сміється!), — свідомо подаю її ширшу розмову як монолог гості редакції Оксани Пекун, яка готується до свого першого сольного концерту у палаці “Україна”, що відбудеться 31 жовтня, і чекає своїх поклонників як на свій перший у творчому житті виступ.

З гостею редакції розмову вела
Леся САМІЙЛЕНКО

ПРОГРАМА «М-МІСІЯ» — СПРАВА НЕ ОДНОДЕННА

Чотирнадцятого жовтня 2002-го для тих, хто прагне позитивних змін у сфері національного шоу-бізнесу, сталася знакова подія. Пригадується політичне: “Конституційна ніч тривала п’ять років...” — кажуть політики, яким не здалося, що за одну ніч Україна отримала Основний державний закон. (Пригадується класичне, а саме середньовічна істина — астрономія, математика і музика, як відомо, за часів середньовіччя були основними науками.) Так і тим, хто працює чи цікавиться станом справ у музичній сфері, не здається дивною назва програми і перший її крок у форматі фестивалю “М-Місія”, що заявив публічно про наміри ідеологів радикально змінити хаотичний, дикунський режим, який панує у сфері шоу-бізнесу. Не випадково була присутність на відкритті людей, які практично крок за кроком створюють умови та базу для здійснення цих змін. Серед учасників прес-конференції, що відбулась у столичному клубі “Шелтер”, були Президент міжнародного фонду ім. Кирила Стеценка, керівник лабораторії шоу-бізнесу КНУКМа, заслужений діяч мистецтв і артист України Кирило Стеценко; президент міжнародного фестивалю “Слов’янський базар”, Народний артист України, композитор Олександр Злотник; Голова Всеукраїнського об’єднання суб’єктів авторських і суміжних прав “Оберіг”, консультант Комітету ВР України з питань культури і духовності Сергій Ступак; лідер групи “Брати блюзу” та керівник міжнародного проекту “Музика без кордонів” Мирослав Левицький; викладач КНУКМа, музикант Юрій Товстоган. Зверталися всі вони до не простої, але знайомої аудиторії — журналістів та сту-

дентів Київського Національного Університету культури і мистецтв, які склали своєрідний екзаме́н на тему організації серйозної ідеологічно-культурологічної події. Додам, що чи не вперше на такому рівні. Саме тому, на мою думку, не все так погано у їхньому домі. Студенти були серйозними, роль організаторів і співучасників усвідомлювали, заодно й розва-

них заходів. “ДАТ” і “Есперанса” мають компакт-диски, які дають стимул і шанс стати популярними. Концертну програму урізномбарвили несподівано оригінальні “Бряц бенд”івці, тобто гурт, який складається з балалайників та акордеоніста, що мило виконували популярні мелодії. Цікаво, що молодь чи не найбухливішими оваціями провела музикантів зі

якого старше покоління знало як лідера групи “Слід”, а молоде чи не щоденно бачить і чує у ролі викладача лабораторії шоу-бізнесу КНУКМа.

Фестивальний марафон “М-Місія” тривав два дні і завершився серйозним засіданням “овального” (круглого) столу, що відбувся у стінах альма-матері українського шоу-бізнесу. Тут, у присутності студентів, відбулося серйозне обговорення проблем шоу-бізнесу. Учасниками “овальної” міні-конференції стали, без перебільшення, метри, тобто ті, хто працює і має реальні позитивні результати.

З доповіддю виступив Сергій Ступак, а почуте викликало неабиякий інтерес з боку присутніх музикантів, журналістів, фахівців. Адже мова йшла про авторські та суміжні права суб’єктів, ким можуть стати митці всіх жанрів та рівнів.

Всеукраїнське об’єднання суб’єктів авторських та суміжних прав “Оберіг”, яке очолює пан Сергій, здійснює колективне управління майновими правами суб’єктів авторських та суміжних прав — музичних авторів, видавців, виконавців, виробників фонограм та відеограм. Уже на сьогодні “Оберіг” співпрацює з провідними рекордінговими компаніями України, асоціаціями телерадіомовників, національними творчими спілками, Верховною Радою України, Урядом — усіма зацікавленими сторонами у справі захисту національних суб’єктів авторських та суміжних прав. Цікаво, а чи всі знають про існування такої інстанції? Думаю, що мало хто, але ці люди працюють і вже мають конкретні позитивні результати своєї діяльності. Суб’єктами уваги та співпраці на сьогодні є

Олександр Злотник, Ніна Матвієнко, Олександр Білаш, Євген Станкович, тріо Маренічі, Енвер Ізмайлов та десятки інших музикантів.

Одним з учасників “овального столу” був директор аудіокомпанії “Атлантик”, яка на сьогодні найактивніше працює з українськими виконавцями. Пан Гендзюк практично доводить можливість працювати на українському ринку у цій галузі, хоча й нелегко це дається виробникам і збитковість виробництва душить, але ж вони — “Атлантик” і намагаються довести свою силу практично. Розмови, дебати, результати...

А в результаті появи на українському шоу-бізнесовому просторі “М-Місії” народився документ, що має назву “МЕМОРАНДУМ учасників, партнерів та прихильників програми М-Місія”. “Духовне — об’єднує, а матеріальне роз’єднує. Цей океан змілів настільки, що карлики стали велетнями” — цими словами починається текст документу, який є першим кроком у початій справі. І головним завданням М-Місія ставить зміни спрямованості у сфері шоу-бізнесу в бік культури, впровадження інноваційної стратегії у формування ринку шоу-бізнесу, сприяння розширенню частки національного музичного продукту на внутрішньому ринку шоу-бізнесу з 5% до мінімум 50%.

Лариса БЕЗСМЕРТНА

Читачі нашої газети: Кирило Стеценко — продюсер програми “М-Місія” (праворуч) та Роман Чайка — лідер гурту “Мертвий півень”, редактор радіостанції “Ніка” FM

жилися і долучились мимоволі до числа учасників місії.

Розважились, прослухавши частину кращих, за всіма ознаками жанру, музикантів, що поволи, але стають популярними. Групи “ДАТ”, “Димна суміш”, “Есперанса”, “Потужні дівчата” — популярні серед столичної молоді, бо є учасниками і бажаними гостями багатьох концертно-розважаль-

сцени. Когось із молодих здивували і “Монстри”, тобто “старички”, які “відірвалися”, пригадавши славу молодість. Кирило Стеценко та Юрій Товстоган, несподівано для багатьох, утворили творчий дуєт і подали приклад професійного фанатизму. Юрій ще й новий проект “ДВА Ю” (Юрій Товстоган та Юрій Шевченко) представив. Аж помолодшав рок-метр,

Свого часу письменник, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Роман Лубківський керував обласним управлінням культури, організовував амбасаду України в Чехо-Словаччині. Нині ділиться власними набутками з майбутніми дипломатами, котрих виховує Національний університет імені Івана Франка. У попередній розмові ми намагалися зачепити загальні проблеми духовної спадщини — на чім має базуватися наша нинішня духовна школа? Ще одне зауваження. Назва попередньої публікації у “Слові Просвіти” — “Соняхи Романа Лубківського” — не просто поетична алегорія, що стосується нинішнього його стану. Так, за ними він себе почуває затишно, сонячно. А обіч хатини ростуть два правічні дуби, ніби слугуючи образом своєрідної основи, — на чому повинна триматися наша духовність...

“СТВОРЮВАТИ СЕРЕДОВИЩА”

— **Пане Романе, у попередній розмові ви з якимось особливим сумом говорили про так звану київську золоту вісь і про столицю...**

— Радше про те, що, на жаль, Київ ще не став столицею Української держави. Кермують там славновісні “крановишки” чи кранівники, сказати б.

— **А ми?**

— А що ми? Я вже згадував про знахідку руської вежі у Львові на вулиці Руській. Це ж копальна археологічна знахідка! А ті фрагменти замурували до “ліпших часів”. Коли вони настануть? І коли навчимося гідно показувати світові свою спадщину! А наш пам’ятник Данилу Галицькому? Переконали, йому б пасувало зовсім інше місце, а не той пляч, де кишить “напівцивілізований” базар. Так само варто би було поставити йому пам’ятник і в Холмі, де знайшли його палаци. Інтелігенція Польщі пропонує відкрити ці палаци й увіковічнити пам’ять нашого короля. До слова, ініціатором такого вшанування був Дмитро Павличко. Гадаю, після того, як полишив дипломатичну місію в Польщі, однак не відмовиться од подібної ідеї. У таких, власне, місцях потрібно створювати своєрідні середовища. Не просто, щоб там камінь якийсь стояв чи стела. Це стосується й наших теренів. Бо чим таких середовищ буде більше, тим сильніший вплив матимемо на формування культури наших людей. Тому що в такому плані людина не просто глядить на образ, вона бачить простір, потрапляє у певне середовище, досі незнане, а отже, інакше починає сприймати світ. Тому, переконаний, ми не все ще зробили для прийдешніх поколінь у сенсі формування духовності через сприйняття Франка, Шашкевича, Устияновича... Навіть на тому місці, де спалили хату, а інакше я це не сприймаю, маємо відновити її. І людина, котра має певну уяву,

фантазію, одразу собі відтворить атмосферу, перекине той умовний місток між минулим і сьогоденням.

— **Але ж ті мости палилися вже не раз — навмисно...**

— Прикро, бо справді для України більшовицькі часи були страшними. Нищили церкви без аналізу мистецької чи художньої вартості, палили замки. Галичину певною мірою не так пошматовали, бо вдалося зберегти тисячі експонатів. Скажімо, в тій же галереї мистецтв Сталінові не вдалося все знищити. Інша проблема — самі не шаємо те, що маємо. Багато пам’яток занепадає в наші часи. Їх засипають, бетонують, вивозять за кордон.

— **Ви очолювали обласне управління культури. Чи все вдалося зробити з того, про що мріялося? Це до того, що багато нарікаємо на сучасників.**

— На жаль, далеко не все. Шкодную, що не вдалося зреалізувати, перш за все, задум вшанування Іва-

КІЛЬКА ЗАСТЕРЕЖЕНЬ РОМАНА ЛУБКІВСЬКОГО

на Виговського в тих місцях, які з ним пов’язані. Донині ми ще гідно не пошанували Богдана Хмельницького. Це не локальний патріотизм. Бо, попри те, що Галичина мала постійно свої прикмети прикордонного краю, вона ніколи не була окраїною ні культури, ні духовності. Вона історично-традиційно слугувала своєрідним дозором української ідеї. Так, ми мали завше особливо загострене почуття патріотизму, але ж до цього краю причетні були провідні носії ідеї державності. Хмельницький, Сагайдачний, Виговський, Франко, Шашкевич... То все постаті, котрі, повторюю, ще належним чином не пошановані.

“МИ ЖИВЕМО МИНУЛИМ”

— **Чи не здається Вам, що ми, маю на увазі певні прошарки суспільства, починаємо надто заглиблюватися на минулому?**

— То ще одна проблема. Ми живемо відсотків на сімдесят-вісімдесят минулим. Ми співаємо прекрасних пісень Івасюка та Білозорова, а хто творить нині? Те, що діється навколо, інакше як звуковим насильством не назвеш. Це абсолютно антинаціонально.

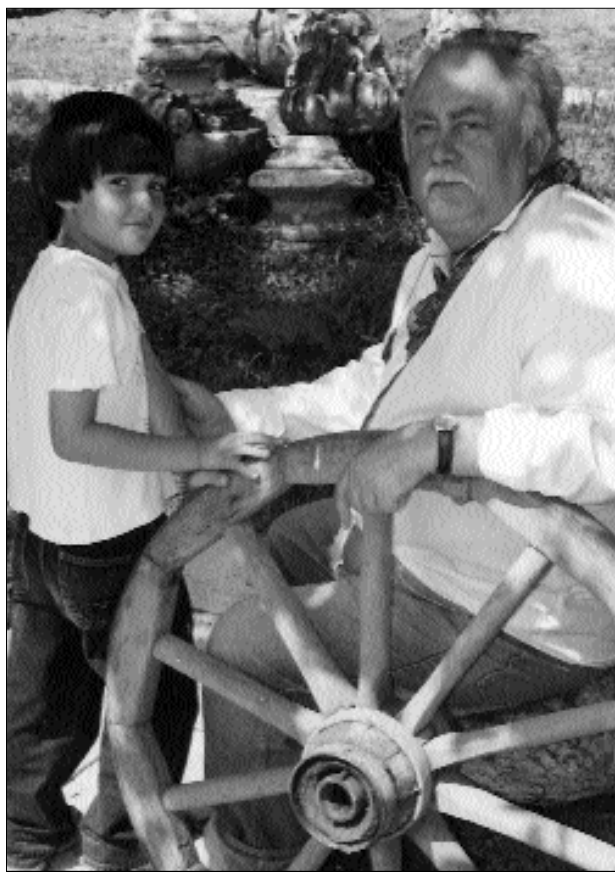
— **І як з тим боротися?**

— Боротьба тут зайва. Просто людям нашого покоління, молодшим, випала робота. Вона не патетична, а рутинна, буденна. І одночасно варто пам’ятати про ідеологію. Бо без національної ідеї жодна справа не має сенсу.

Я не уявляю, як можна святкувати річницю Перемиславської Ради, так званої “молодої гвардії” і ювілей Володимира Щербицького.

Так, кожна з тих подій десь відбулася, кожна людина пройшла свій шлях. Але як вони мають значення для нинішньої України? Давай-те гуртувати людей довкола тих правдивих цінностей, що мали чи мають вплив саме на утвердження незалежної України. Щодо Щербицького, то взагалі це викликає великий протест і обурення, тому що це людина, котра, свідомо чи несвідомо, дуже багато робила проти України. Саме слово українське йому було чуже. Пригадую вже часи Горбачова. Як Щербицький — уже на схилі кар’єри — з особливим якимось обуренням сприймав нові віяння, пробудження української демократії. І як же цинічно, без коментарів, нам нині нав’язують відзначення його річниці “на загальнодержавному рівні”!

А відновлення “радянської” символіки в Харкові? Хіба депутати тамтешньої міської ради не читали Конституції?! А де Кабінет міністрів, де Президент, як гарант Основного закону?!

СПІЛКУВАННЯ

— **Свого часу Львів теж мав схожі традиції. Були славні місця, де митці могли посидіти за кавукою чи чарчиною, поспілкуватися. Як Ви сприймаєте нинішні кав’ярні тенденції?**

— Та ж були і в Галичині такі традиції. Відомо, що Франко полюбляв пити знамениту віденську каву, мав свій столик, до якого підсиділи постійно чи однодумці, а чи поціновувачі, і ніколи не відмовлявся од бесіди. Або ж Олександр Олесь, який по двадцять годин просиджував у знаменитому “Ведмедику”. І не забував про пиво.

Прикро, що ті традиції були перервані війною і подальшою відбудовою. Атмосфера була такою, що про подібне творче вільне спілкування не можна було й мріяти. Лише десь у шістдесяті роки минулого століття поновилася і так звана традиція “водити козу”. Особливо полюбляли болгарське біле вино. Потім повернулася кавка. Спочатку “банякова”, у склянках, потім краца. Далі запанувала вона у тих химерних закладах, якщо пригадуєте: “Бурячок”, “Телевізор”, “Під Дашаком”, “Сільрада”, “Жіночі сльози”... Спілкування набувало певної клубної форми. Але ж була ще й кавка, так би мовити, суспільна. Наприклад, молоді митці дуже полюбляли потрапити на каву до Ірини Вільде, бо там було справжнє спілкування. А хіба інакше було в майстерні Якова Чайки? По-різному можна зараз його трактувати, але це була дуже непроста і своєрідна людина. З одного боку, творив “вождів” — з кепками і без кепок, з іншого — підтримував молодих малярів, був своєрідним пробивним

інструментом Спілки художників. А кавування в Емануїла Миська!

Або візьмемо унікальну творчу родину Безнісків. Вічно гнана, вічно потерпала, вічно без грошей. Але вони (Євген разом із, на жаль, уже покійною дружиною Теодозією Бриж) творили. І постійно прагнули творчого спілкування, завжди віддавали закуток у своїй малесенькій майстерні, аби пригостити того, хто завітав у гості.

Звичайно ж, під час таких кавувань піднімалися й найсерйозніші політичні питання. Якщо відверто не критичувалися, бодай починали розумітися по-інакшому.

Окремо — поговоримо коліс по письменницький клуб, який проіснував щось зо п’ять років, але залишив слід в історії. Прикро бувати на “фуршеттах”, де все зводиться до поїдання та випивання.

Після “третьої” взагалі ні з ким словом перемовитися.

— **Бідує митець...**

— На жаль, так. І все-таки творчий люд не обминає затишних куточків.

КАВА ДЛЯ ВАЦЛАВА ГАВЕЛА

— **Чи є у Львові улюблені вами місця, куди б із задоволенням повели своїх друзів з дальшого чи ближчого зарубіжжя?**

— Звичайно. Спершу я б повів гостей у “Світ кави”, хоча там є одна вада. Він переважаний великою кількістю людей, та й сноби вже його облюбували. Є ще мила серця “Галка”. Порівнюючи з серединою 90-х, відзначаю значні зрушення. Єдине, що дратує, це відсутність належної атмосфери. От збоку вулиці Стефаніка є цікавий підвальчик “Під куполом”, де відтворена своєрідна атмосфера

помешкання 30-х рр. XX ст. Звичайно, є свої акценти, бо то було помешкання польської письменниці. А чи не можемо відтворити щось подібне в помешканні українського митця? Тим часом стилістика більшості наших “кнайп” витримана у псевдостаровині, і ніхто не може затримати мене більше години. Починається галас, звучить “зековська” або “распутінська” попса.

Кілька років тому прибув уперше до Львова Вацлав Гавел. Забачалося попиту кави. Зупинилися в літньому ресторанчику на проспекті Свободи, що під міськими мурами. І уявіть собі: йому приносять каву в одноразовому пластиковому “стакані”. Ще один казус, пов’язаний з чеським Президентом. У Львові супроводжувати Гавела голова тодішньої облдержадміністрації Михайло Гладій доручив мені. На дипломатичній службі в Празі неодноразово ми зустрічалися з паном Президентом, багато говорили про долю України та про перспективи розвитку. Зокрема, я постійно зауважував, що Україна — то своєрідний європейський фонтан, який ще не затих. Він серйозно переймався нашими проблемами. Взагалі, вважаю, чи не єдиний політик у світі, який є правдивим нашим симпатиком. Отож, переходимо проспект Свободи. Зупинилися біля пам’ятника Шевченкові. Вацлав Гавел висловив бажання покласти квіти до підніжжя Кобзаря. Але цього протоколом чомусь не передбачили. Виручив радіожурналіст Казимир Плаксюк. За якихось дві хвилини він, на моє прохання, достав-таки букет. І Гавел залишився задоволеним.

Тому, вважаю, що саме через аромат львівської кави, львівського пива, мандрівки нашим містом (автомобілем він відмовився скористатися) ота симпатія до України ще глибше закорінилася.

Ми якось з вами перейшли з однієї теми до іншої...

— **Чому ж? За великим рахунком, кожним словом намагаємося сягнути людської сутності, пізнати характер, що формує митця.**

— Тоді варто додати таке. Якщо ми говоримо про діалог митця з суспільством, то повинні будувати його не банально, а творчо. І обов’язково керуватися — любов’ю до людини, прихильністю. За що й вип’ємо по гальбі пива!

Тим часом за іншим кінцем столу під яблуном вже попоралася пані Наталя — дружина Романа Лубківського. Нас чекали якісь особливі домашні делікатеси. Правда, спочатку господиня бідалася, що не все вдалося. Але реальність перевершила сподівання. Обід видався славним.

А під хатою присів на колоду внук Северин. Він уже набавився з чотирилами “співмешканцями” — песиком Арчібальдом і котиком Стефиком. Сперся в задумі на старе колесо від веза. Крутиться колесо життя. І на згадку про цю не повторну мить ми вирішили сфотографувати двох Лубківських...

ОШУКАНА ДЕРЖАВОЮ

“Тяжкою працею я заробила за кордоном 15 тисяч гривень і вклала їх в один із трастів, — розповідає Тамара М. — Але опинилася серед тисяч тих українців, чії кошти були підступно вкрадені. Зараз намагаюся через суди повернути свої гроші, шукаю роботу...”

ЧАС АФЕРИСТІВ

— За освітою я — бухгалтер-фінансист, за характером — енергійна, наполеглива, — каже пані Тамара. — Розлучена, сама, без чоловіка, виховую сина. Чекаю допомоги мені немає від кого. Ось чому, як тільки почалася перебудова, я зайнялася туристичним бізнесом. Це дуже ризикована і дуже відповідальна справа, але мені пощастило і за кілька років тяжкої нервової праці я заробила 15 тисяч гривень. Інфляція тоді була скажена, і це підштовхнуло мене вкласти гроші в один із трастів. Надіялась, що гроші не “згорять” і принесуть прибуток. Та сталося найгірше: мої гроші, як і в тисяч інших українців, що повірили трастам, були підступно вкрадені.

Моя знайома Тетяна О., що працювала в одному з трастів, теж вклала в нього свої кошти і також їх втратила, якось сказала мені: “Тамаро, це афера, яка проводилася за вказівкою влади. Вкрадені в нас гроші вже перетворилися на триповерхові розкішні дачі-палади, на “мерседеси” та “джипи”. Своїх грошей ми ніколи не побачимо, бо настав час аферистів, вони тепер розкошують і керують нами. У мене є документи, які підтверджують, що людей ошукали через трасти за вказівкою влади, що можновладці добряче нагріли руки на цій

афері, що людина, яка займає у державі одну з найвищих посад, користується грошима, вкраденими у народу через трасти. Я б хотіла продати ці документи, але не знаю, кому”.

— Тетяно, покинь цю справу! — порадила я їй. — Ти жартуєш із вогнем.

Так воно і сталося. Тетяні почали погрожувати по телефону і довели її до такого стану, що вона спалила на дачі ті документи, а невдовзі померла від “серцевого нападу”...

— Тамаро, ви бачили ті документи?

— Ні, я їх не бачила і не хотіла бачити! Інтуїтивно відчувала, що від тих документів віє смертю. А я не маю права на ризик, тому що як мати несумлінно відповідальність за сина: у нього немає нікого, крім мене. Ось чому я відкидаю авантюрний шлях повернути свої гроші, як це хотіла зробити Тетяна. Намагаюся через суди повернути вкрадені у мене гроші, але поки що всі зусилля марні...

БУХГАЛТЕР-ФІНАНСИСТ ШУКАЄ РОБОТУ

— Поки не зміниться влада, ніхто не поверне народу вкрадене в нього. А от допомогти вам у пошуку роботи цілком реально. Ким ви

хочете працювати?

— Я — бухгалтер-фінансист із багаторічним досвідом роботи. З останньої фірми, де я працювала, пішла за власним бажанням, тому що захворів син. Я шукаю тільки чесну роботу, хочу сумлінно працювати з порядними людьми і спокійно спати вночі. Мрію займатися приватним бізнесом, будь-яким, аби тільки він не був пов'язаний із криміналом. Для цього мені потрібен спонсор або компаньйон. Ідеальний варіант, якщо цим компаньйоном стане енергійний порядний чоловік: я — вільна, незалежна жінка і, як усі жінки, хочу зустріти надійного друга...

Шановні читачі! Якщо ви можете допомогти Тамарі, напишіть їй листа і надішліть до редакції — ми обов'язково передамо!

ЮРИДИЧНА КОНСУЛЬТАЦІЯ

«БУДЕШ СТРАЙКУВАТИ — ГОЛОВУ ОДІРВУ!»

Наскільки я зрозумів із ваших статей, Ви народна газета, яка захищає простих людей. То допоможіть нам, бо не можемо добитися справедливості. Працюю на фабриці, але наш директор уже чотири місяці або взагалі не платить нам, або виплачує лише половину заробленого. У мене жінка хворіє на ноги, мати теж хвора — цукровий діабет. Маю двійко дітей, тож гроші мені дуже потрібні. Але з нашим директором ноги простягнеш! Сам їздить на “Волзі”, пузо таке од’їв, що ледве у двері пролазить. А для нас грошей немає. Хлопці хотіли його ввечері перестрігти та набити пику, а я кажу: “Не треба криміналу, давайте краще страйкувати”. Хтось підлий доніс на мене. Зустрів мене директор і погрожує: “Не баламуть людей! Будеш страйкувати — голову одірву!” Наш юрист куплений директором: вони гуртом нас обкрадають. Чи може ваш редакційний юрист пояснити нам, як з нашого директора вибити наші гроші? Чи мають робітники право на страйк? Бо директор нам сказав, що за страйк дають п’ять років тюрми або штрафують на тисячу гривень. Чи можуть робітники так страйкувати, щоб за це не посадили у тюрму? У яких випадках не дозволяється страйкувати?

І. Р.,
Житомирська область

Коментує лист читача юрист Віталій Анохін: — Стаття 175 КК України за безпідставну невилплату заробітної плати більше ніж за один місяць, вчинену умисно керівником підприємства, установи або організації незалежно від форми власності, передбачає покарання штрафом від 100 до 300 неоподаткованих мінімальних доходів громадян або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 5 років або виправні роботи на строк до 2 років, або позбавлення волі на строк до 2 років. Частина 7 статті 43 Конституції України зазначає, що право громадян на одержання винагороди за працю захищається законом. Винагорода за працю (її розмір, час одержання тощо) обумовлюються трудовим договором або угодою між громадянином та роботодавцем.

Як бачите, шановний І. Р., закон захищає ваші інтереси, але чи зможете ви довести у суді, що ваш директор безпідставно й умисно не виплачує вам зарплату?

Що стосується страйку, то стаття 44 Конституції України надає працюючим громадянам право на страйк для захисту своїх економічних та соціальних інтересів. Якщо примирні процедури не привели до вирішення конфлікту, профспілка на загальних зборах вирішує питання про початок страйку, оформлює протокол і попереджує власника підприємства за тиждень до страйку. Якщо виробництво діє безперервно, попередити про страйк необхідно за 15 днів до акції протесту. Страйк забороняють лише тоді, коли припинення роботи створить загрозу життю і здоров’ю людей, докільню або спричинить стихійне лихо, аварію, катастрофу, епідемію.

Заборонено страйкувати працівникам прокуратури, суду, Збройних Сил України, органів державної влади, безпеки та правопорядку. Стаття 174 КК України за перешкоджання участі у законному страйку шляхом насильства чи погрози застосування насильства або шляхом інших незаконних дій передбачає штраф до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або арешт на термін до 6 місяців, або обмеження волі терміном до 3-х років.

Отже, шановний читачу, на папері у вас багато прав отримати свою чесно зароблену зарплату,

ШУКАЮ РОБОТУ

але чи вистачить у вас рішучості і наполегливості відстояти свої конституційні права?

Випускниця юридичного факультету київського Інституту економіки та права шукає роботу за фа-

ПРОПОНУЄМО РОБОТУ

хом. Телефони: 573-81-16, 573-80-26, Оксана.

Печерське районне управління міліції Києва запрошує на службу в органи внутрішніх справ юнаків, які відслужили строкову службу в армії, ма-

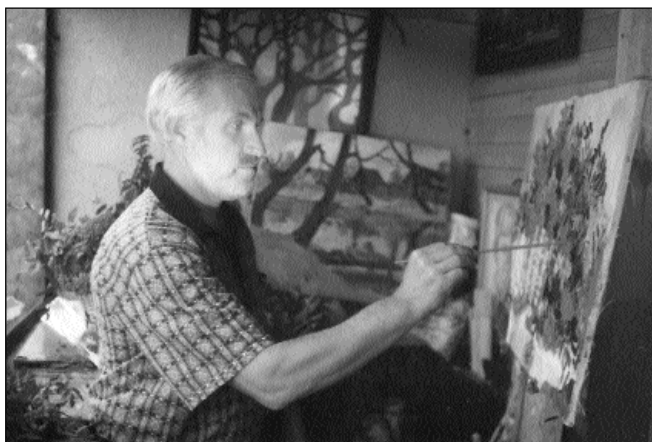
НЕЗЛАМНИЙ ХУДОЖНИК

МАЙСТЕРНЯ НА БАЛКОНІ

На заскленому балконі, обладнаному під майстерню, Сергій Сергійович малював червоні маки.

— Працюю вчителем у школі, — розповідав він, не відриваючи погляду від картини і не випускаючи з руки пензля. — Але сільський учитель отримує копійки: наприклад, моя зарплата 200 гривень, а за квартиру треба заплатити 250. Як при таких доходах вижити? Як знайти кошти для малювання, якщо один тюбик фарби коштує 10–15 гривень? То я сам роблю фарби, підрамники, рами, сам випалюю вугілля для малювання.

— Пане Сергію, ви працюєте в реалістичній манері. Головні жанри — пейзаж, натюрморт, основна тема — краса рідної природи. Мазок у вас широкий, енергійний. Але сучасний покупець полюбає інше “мистецтво”, коли на картині все гладенько, прили-

“Отримую зарплату 200 гривень, а за квартиру плачу 250, — розповідає художник Сергій Кривенко. — Але, незважаючи на матеріальні труднощі, я малював, малюю і буду малювати! Сам роблю фарби, підрамники, рами, сам випалюю вугілля для малювання. Малювати для мене так само необхідно, як дихати — без цього загину!”

зано, а фарби неприродно яскраві. Не хоче малювати так, як малюють “майстри” з Андріївського узвозу?

— Ні, я ніколи не підстроююсь під глядача, не зраджую свій творчий манері. Навчитися малювати так, як малюють на Андріївському узвозі, неважко у технічному плані, але нестерпно важко у плані моральному. Бо треба зламати себе, зрадити своїм переконанням. Вважаю, що справжній художник не клоун, не актор: треба бути щирим і чесним, не зраджуючи правді. Тоді не буде соромно підписувати своїм ім’ям картину.

— Хто ваші глядачі? Хто купує ваші картини?

— Я живу серед чесних людей, справжніх українців, які заробляють свій хліб важкою щоденною працею. Од-

носельці — головні глядачі моїх картин і шанувальники моєї творчості, хоч мої картини є у приватних колекціях Німеччини, США, Канади, Японії, Росії, Білорусі, Молдови та інших країн. Але для мене найдорожчі ті мої картини, які прикрашають стіни квартир моїх односельців, і визнання моїх здібностей односельцями для мене важливіше у моральному плані, ніж компліменти від іноземців. На жаль, чесні українці зараз дуже бідні, особливо у селі, тому купити картину може один із сотні, якщо не один із тисячі. А так хочеться подарувати радість людям! Тому більшість моїх картин я просто дарую односельцям. Наприклад, кілька днів тому прийшов до мене знайомий (він працює у міліції) і просить: “Сергію Сергійовичу, виручай! Завтра в на-

шого начальника день народження. Він дуже любить картини. Подаруй одну, будь другом!” І я подарував йому один зі своїх пейзажів. Нехай морально підтримує правоохоронців у їхній важкій роботі!”

— Пане Сергію, нелегко вам живеться. Але відчувається, що ви оптиміст. Чи не так?

— Так. Я вірю, що Україна здолає всі труднощі. Ми житимемо заможні, ми будемо щасливими! Заради цього я живу, заради цього малюю. Хочу, щоб мої картини піднімали людям настрій, нагадували, що ми — могутній, талановитий народ, а наша земля — найкрасивіша у світі!

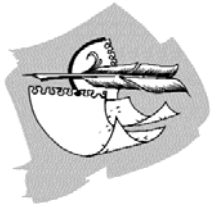
У селі Богданівка Броварського району Київської області, де живе Сергій Кривенко, його називають Художник. Тому якщо хтось із читачів захоче побачити картини Сергія Сергійовича, поспілкуватися з ним, підтримати морально і матеріально, приїжджайте в Богданівку і запитайте будь-кого з місцевих, де живе Художник, — вам обов’язково розкажуть!

На фото: Сергій Кривенко працює на балконі, переобладнаному під майстерню. Репродукція картини Сергія Кривенка.

Фото автора.

Сторінку підготував
Олег ГУМЕНЮК

Далекого 1961 року відомим тепер українським поетом Василем Симоненком було написано кількадесят віршованих творів, що стали класичною нашою спадщиною в царині красного письменства. Це, зокрема, такі, як "Чую, земле, твоє дихання", "Прощання Федора Кравчука, колгоспного конюха, з рідною хатою", "Варвари", "Прокляття", "Береги в снігу занімілі", "Дотліває холод мій у ватрі", "Моралісти нас довго вчили", цикл творів "Тиша і грім", низка епітафій "Мандрівка по цвинтарю", поема "Червоні конвалії", поема для дітей "Цар Плаксіс та Лоскотон", також чимало ліричних шедеврів про кохання, та де-що інше.

У грудні 1961 він написав кілька творів і серед них 14-го "Скільки в тебе очей..." і 26-го "Україно, п'ю твої зіниці".

Щодо цього останнього вірша, то у, можна сказати, поважному київському видавництві "Наукова думка" у книжці "Ти знаєш, що ти — людина" (упорядник В. А. Гончаренко, наклад 10 тисяч примірників), що вийшла нинішнього року, на сторінці 97 стоїть дата під цим віршем 26.12.1961, а на сторінці 138 під тим-таки твором, лише з назвою "Задивляюся у твої зіниці", дата — 1962. Книжка, очевидно, мала вийти найповніша — це помітно неозброєним оком з перших сторінок, а вийшла лише з претензіями на найповніше видання творів. Немає в ній ні прози, ні публіцистики, ні критичних заміток, ні листів, ні, тим паче, щоденника. Та й примітки, хай вибачать видавці, примітивні.

Можливо, це просто недогляд чи неувважність видавців, хоча для деяких читачів, мабуть, це не має суттєвого значення, для більшості це байдуже, але на істориків літератури подібне просто справляє прикре враження. Особливо, якщо йдеться про життя поета і його творчість. Адже нині вже написані та оприлюднені на шпальтах часописів спогади знайомих, колег, очевидців про те, що Василя Симоненка було в Черкасах жорстоко побито й це стало, ймовірно, причиною його ранньої смерті у 28-літньому віці у грудні 1963 року. Подейкують, за злочинною змовою тодішніх місцевих владців, а може, була і вказівка з центру. А хто ж про це скаже...? Лише тогочасні свідки... Вони ж не вороги собі...

Підтвердження цьому — самі поетові твори, рядки з поезій того часу, уривки зі спогадів, поетових листів і щоденникових записів.

Згадаймо хоча б отакі віршовані рядки із "Монолог маленького привида" ("Кипатий барометр"): "Моє життя потрошене, мов жито, Ціпами божевілля і злоби", "І кров моя червоно цебеніла У банку із рожевої руки", "І чорна ніч звелась в очах у мене", "Моїм убивцям у голодні вени Влили мою дитинно-чисту кров", "Розтоптаний жорстокістю нікчем". Це помста правдоборцеві за його відстоювання українських інтересів, а на той час за подібне "нагороджували" тортурями і знущанням, в'язницями і засланням.

Автор закликає в образі малого привида до боротьби з катами. Це не просто кати, а одвічний і підступний ворог, це "відгодована злість, і хитрість, і закута в броню брехня", це вузьколюб і куцоногі, які правлять світом. Хоч, як пише поет, у нього немає

«ОДІЙДІТЕ, НЕДРУГИ ЛУКАВІ... ДРУЗІ, ЗАЧЕКАЙТЕ НА ПУТІ»

страху за плечима, він з докором дивиться на світ і закликає спопеляти байдужі серця, а сліпоту й холопство проклясти. І хоча авторова печаль не має меж, він закликає нас "у відчаї не гнутися, А вибухати, як нові сонця!"

І він вибухає, бореться словом правди і свого синівського обов'язку перед Україною, перед рідною матір'ю. Якими б не були матері, які нас породили, ми їх не вибираємо, ми лише завдячуємо їм своєю появою на світ. Інша річ, які ми вдячні сини і дочки. І рідній землі також.

*Можна вибрать друга і по
духу брата,
Та не можна рідну матір
вибирати.*

Бо то вже буде чужа мати, як і чужа, не рідна Батьківщина. Це не вибирається. Це дано вищим смислом Природи. І від неї нікуди не дінешся. Хіба, відцуравшись рідної матері чи Батьківщини, станеш злочинцем, бандюгою. Прикладів більше, ніж удосталь.

Всі ці роздуми пов'язані у Василя Симоненка з майбутнім: "Щоб квітував на диво всього світу Козацький геніальний родовід!" Хоч:

*Ми винуваті, що міліють рі-
ки
І лисинами світять береги.
Що десь духовні лупляться
калі-*

*ки
І виростають ваші вороги.
Тут на думку спливають ряд-
ки великого поета Олександра
Олеса, написані ним у 1909 році:
Ми останні вже весла лама-
ли
І далекі були береги...*

*А над нами мушкети блищали,
І сміялися з нас вороги.*

Протягом століть та і в нинішні, здавалось би, вільніші часи щодо висловлення власних свободлюбивих думок, над Українським (в Основному Законі з великої літери — прим. М. В.) народом не просто сміялися, а його нищили фізично й духовно будь-якими засобами. Війни і голодомори, терори і переслідування, звичайнісінькі вбивства і постійні здирства, винищення і вигнання тощо — все це та багато іншого застосовувалося і випробовувалося на нас, українцях. Здається, у світі немає такого іншого народу, як наш, котрий витерпів стільки страждань і мук, горя і лиха.

*Уже народ — одна суцільна
рана,*

*Уже від крові хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсувана петля.*

("Пророцтво 17-го року")

Та завжди є застереження, все стверджується через "але":

*Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили...*

Згадуються мені часи закриття літературної студії, точніше, обласного літературного об'єднання імені Василя Симоненка в Черкасах 1972 року.

Для нас, молодих тоді літстудійців, хоча й не всіх — це добре відомо, його ім'я було мало не святом. Літстудійці збиралися на другому поверсі бібліотеки в редакції газети "Молодь Черкащини". Там висів праворуч на стіні портрет поета в рушнику, були книжки, лежали підшивки різноманітних газет. Ми читали кла-

сичні, модернові й свої твори, обговорювали їх у міру свого розуміння й освіти, читали власноруч підготовлені лекції з історії рідного краю, країни, розбирали, аналізували літературні течії, їхні школи чи то в Україні, чи в світі, намагаючись застосовувати тодішні критичні праці зі світової й вітчизняної філософії, філології, літературознавства тощо. Це була, принаймні для мене особисто, велика школа не лише літературознавства, історії чи філософії, а й школа життя...

Пересвідчився: багато добрих, освічених, щирих і працьовитих людей живе і творить як у цьому наддніпрянському місті, так і по всій Україні. Розумні й гарні бібліотекарки, дотепні художники, з широким світоглядом архітектори, веселуни-журналісти, тодішні початківці й "почарківці" поети, прості звичайнісінькі люди давали читати заборонені на той час рукописи, книжки, окремі вірші й щоденникові записи Василя Симоненка, різноманітні народознавчі, літературознавчі, філософські, історичні праці. Хто підтримував морально, порадою, втишенням заспокійливим словом... Усім нині і завжди буду я вдячний...

І от навесні, в одну з літературних п'ятниць нас просто не допустили в приміщення черкаської "молодіжки". Спочатку говорили, що, буцімто, десь немає

тися, одурені, можливо, прозріють, і "одійде в морок підле і лукаве", "пощезнуть всі перевертні й прибуду і орди завойовників-заброд". Хочеться дуже вірити в це пророцтво великого поета.

Пригадуються його вірші й думки про "цвинтар розстріляних ілюзій", "мільярди вір заритих у чорнозем", "міста-ренегати", поетових колег, ровесників, нині відомих людей у політиці і в літературі.

У щоденнику за місяць до відходу у вічність пише, що в Черкасах він став ще самотнішим, що ті, на кого він сподівався, "виявився звичайнісіньким флюгером", стали користуюцями... А скільки їх ("Нікчемна, продажна челядь, Банда кривляк для втіх..."), лакуз і хопуїв ще тепер, разом із шовіністами, намагаються донизити наш народ і Україну?!

*Вони прийшли не тільки за
добром,
Прийшли забрати ім'я твоє,
мову.*

*Пустити твого сина
байстрюком.
З гнобителем не житимеш
у згоді:*

*Йому "панять", тобі тягну-
ти*

віз.

("Курдському братові")
Василь Симоненко не зламався. Він дивився прямо правді в очі. І боровся до загибелі. І запівав це нам, якщо для нас нині суцільно він щось та означає.

*Не заколисує ненависті силу,
Тоді привітність візьмеш за
девіз,*

*Як упаде в роззявлену моги-
лу*

*Останній на планеті
шовініст.*

Для нього, в його думках і творчості понад усе була Україна. Він щогодини, щомиті бився з чортами ("Ходить їх до біса на землі"). Задля України він жив. Окрім неї для нього не існувало авторитетів, нікого, особливо ж держав-монстрів:

*Хай мовчать Америки й Ро-
сії,*

Коли я з тобою говорю.

Мається на увазі США, що на захоплених землях знищеного тубільного населення ("Жиріє з крові змучених народів") сьогодні, під приводом пошуку терористів, бомбить вже іншу державу, при цьому там руйнується все, гинуть невинні люди. І Московщина. Історія завоювань нею інших земель і народів відома. Хоч є в нього і такі студентські вірші як "Завжди ми, Росіє, з тобою", але є й "Брама", де "Сотні літ наруга і тортури Мертвих повертають у гробах...", а сторожа (вже не при мечях) Нову жертву киде під мури З тряпкою брудною на очах, є й твір "47-й рік" про голод, "Українська мелодія".

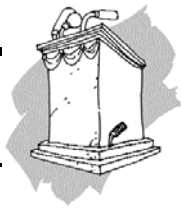
Ось тому пише він у поезії "Де зараз ви, кати мого народу?", щоб "кати осатанілі" не забували ніде, що:

*Народ мій є! В його гарячих
ж и -*

лах

Козацька кров пульсує і гуде!

Будучи літературним консультантом, редактором видавництва "Молодь", працюючи над виданням книжки Василя Симоненка "Лебеді материнства", цю строфу, що починається словами "Ради тебе перли в душу сію, Ра-
ди тебе мислю і творю" не вдало-

«ОКЕАН МРІЙ» ДЛЯ МОЛОДИХ І КМІТЛИВИХ

На фото — одна з найпопулярніших співачок. Впізнаєте?..

Вихід № 6–7 музичної газети «Океан мрій», присвячений прихильникам української естради, став щасливим для групи «Таліта Кум» та її солістки Юлії Міщенко, яка вважає, що «людина не може жити без мрій...» Саме в цьому номері видання в інтерв'ю із зіркою можна де-

тально дізнатися про всі подробиці життя-буття однієї з, на сьогодні, культових українських груп, яку мали нагоду зустріти і розпитати журналістки Олена Багрянцева, Марта Макушенко та Тетяна Чиж. А в наступних номерах обіцяють надрукувати роздуми Юлії Міщенко про ук-

раїнський і світовий фемінізм та наш національний комплекс меншовартості. Отже, «Океан мрій» інтригує і стимулює до подальшої уваги свого потенційного читача. А стимул уже закладено у попередніх випусках газети, бо такі ж вона є і цікавою, і професійною, думаю, що серед молоді — і популярною.

Звичайно, серед молодих, що люблять українську естраду, знають та цікавляться музичним життям у всіх аспектах і проявах та захоплюються музикою взагалі. Є в номері інформація всіх жанрів — інтерв'ю (як правило, ексклюзивні), аналітичні статті чи розвідки («Готика або темна музика України») на теми ексклюзивні, тобто досі не порушені в українських мас-медіа, інформаційні і навіть філософські повідомлення та роздуми, професійні рекламні-іміджеві статті, що навіюють смак бажання побувати чи не бути у тих чи інших розважальних закладах. «Сторінка фана» сімюмо порадами виховує фанатів, окультурює це реально існуюче і, як правило, розхристане середовище. Побувавши у «Куточку розваг» (остання сторінка видання), я трохи засмутилася, бо на добру половину цікавих музичних запитань для кмітливих та ерудованих відповіді, чесно кажучи, не знаю. Але поліпшив мій настрій карикатурний шарж та фото у підрубриці «пофантазуй» із філософським підтекстом, який може зрозуміти лише той, хто професійно працює у нашому шоу-бізнесі: «Який там біс? Давай піар!»

І завершу я свій екскурс у

світ «Океану мрій» словами класика, які стали мені відомими завдяки саме цій молодіжній газеті: в житті, як правило, більше інших досягає успіху той, хто володіє повнішою інформацією, — сказав чи написав Б. Дізраелі.

Думаю, що журналісти та

НОВЕ ВИДАННЯ

видавці газети «Океан мрій» мають усі шанси досягти значних успіхів у своїй справі.

Музичний оглядач
Леся САМІЙЛЕНКО

Куди поділась Катя Чілі?

Він не вважає себе кимось на кшталт дволикого Януса, навпаки — впевнений, що це цілком природно: готуватися прийняти духовне звання і грати рок на бас-гітарі. Перше — вдень, під час занять у Вищому духовно-катехітичному училищі, друге — у вільний від навчання час. Майбутнього дяка і рокера по життю звати Михайло Гур'єв, він живе у провінційному містечку Чортків Тернопільської області.

РОК-ЗІРКА РАЙОННОГО РОЗЛИВУ

Райцентр теж може бути центром рок-культури. Місцева тусовка не розмінюється на різні одноденні течії, як-от джангл чи індастріалз, надаючи перевагу класиці — старий-добрий хард і рок-ен-роп. Плюс певні вкраплення неповторного західноукраїнського фольку. Решта все, як у людей: свого часу рокери билися з «клятими реперами», бритоголовими та іншими невідомими елементами, які гамселять музикантів просто так — щоб довге волосся не носили. Групі з'ясування стосунків, які зазвичай закінчувалися кількома розбитими носами, зубами на асфальті, на щастя, вже кілька років не практикуються. Мабуть, представники молодіжних культур стали цивілізованішими.

А в ті часи, коли Мишко Гур'єв, він же Міхал, він же Дяк, збирав свій гурт «Фата-Моргана» — років п'ять тому — по-іншому було. «Патлатих», себто рокерів, навіть міліціонери вважали за потрібне образити — бо надто вже ці хлопці відрізнялися од традиційно причесаної публіки.

Приблизно у ті самі часи вчорашній петеушник став першокурсником духовно-катехітичного училища. Колеги по «Фата-Моргані» разом із фанатами, що на той час уже з'явилися, нічого не могли второпати — чому це Міхал в дяки подався? І тільки втаємничені знали, що «в Гур'єва це серйозно». Бодай тому, що підлітком був помічником священика в місцевому римо-католицькому костелі, далі — солістом його хору. У храмі свої довгі чорні кучері Міхал зачісував у

скромний хвіст — становище зобов'язувало.

Після репетицій хору починалися рокерські — хлопці старанно молотили по ударних на радість собі і сусідам. Ті не цінували свого щастя і періодично нарікали, що надто голосно, мовляв. Ніби рок тихим буває... На останнє кишенькове «бабло» — гроші (сленг) — **ред.**, — що залишилося від купівлі уживаних інструментів, Міхал з друзями орендували приміщення на околиці міста — спеціально для музикування.

Далі був успіх у межах району — «Фата-Моргана» перемагала на місцевих фестивалях, давала сольники на одному з найгоноровіших майданчиків Чорткова — в клубі залізничників, гастролювала по району. Цілком серйозний гастрольний тур — хлопці клеїли афіші, публіка — від 10 до 50 — платила гро-

ДЯК, ВІН ЖЕ РОКЕР

ші за квитки, дарувала музикантам квіти і кричала «біс!». Особливо вдячним був сільський слухач — після концерту артистам навіть приносили макітри з варениками. Що дало привід одному місцевому виданню написати: «Фаті-Моргані» платять гонорар харчами». Хлопці тоді на пресу образилися: ми ж цілком серйозно працюємо.

ПОШЛИ РОКЕРА БОГУ МОЛИТИСЯ...

Але це ще не привід, аби взагалі відмовлятися од спілкування з журналістом. Доказом чого є ця розмова з рокером-дяком.

— **Мишко, викладачі в училищі знають про твоє захоплення роком?**

— Декотрі знають, декотрі — ні. У будь-якому випадку одне другому не заважає.

— **Нічого собі не заважає — пам'ятаю, хтось з вищого духовенства якось назвав рок «сатанинською музикою».**

— Цікаво, чи чув він про християнський рок? На Заході у цьому жанрі створено цілу індустрію, а в нас про комерційний успіх такого напрямку говорити не доводиться. Та й взагалі про те, що рок дає прибуток. Ми більше для душі граємо.

— **Зараз почнеться лірика.**

— Не почнеться, уся лірика — на сцені, багатьом, до речі, подобається.

— **Надто дівчатам, яким присвячено пісню «Моя ти сіра та мінлива».**

— Не дівчатам, а одній дівчині, Олені, з якою ми вінчалися минулого року і тепер чекаємо першої дитини.

— **Сім'ю на гонорари від концертів утримуєш?**

— 3 музикою довелося тимчасово «зав'яза-

ти» — сама розумієш, що таке маленька дитина і чекання на неї. А родину прогудувати можу не за рахунок мистецтва, займаюся приватним підприємництвом.

— **Усе ж таки — що приводить релігійну людину у рок-музику?**

— Мабуть, інакше було неможливо — це й привело. Взагалі-то, жажливий стереотип, що рок і віра в Бога — взаємовиключні поняття. Чомусь ні в кого не викликає подив віруючий художник чи скульптор, а рокерам, виходить, не можна? Я виховувався у сім'ї, яка щонеділі відвідувала службу Божу — бо такі традиції і потреба. Музикою захоплювався з дитинства — спочатку до музичної школи ходив, екстерном перестрибнув з першого класу до третього, потім, щоправда, школу покинув. Дуже заповажав групу «Кіно» і Джиммі Хендрікса. Років у 16 мені купили справжню гітару, професійну. Тоді все й почалося — ми з друзями грали по весіллях і ресторанах. Між іншим, непогана професійна

ПЕРСОНАЛІЇ

школа.

— **Як ти потрапив до духовно-катехітичного училища?**

— У середній школі я відверто нудьгував. Як і в ПТУ потім — віддали мене вчитися на кухаря, аби вчився. Професія потрібна, та не моя. Я співати і грати люблю. В училищі це теж люблять, до того ж голос там ставлять — дай Боже. На сцені це теж придалося.

Звісно, можна надутися власним снобізмом і зневажливо говорити — мовляв, який там у вас рок у місті з 40 000 населення — суцільна самодіяльність. То й на здоров'я. Але за «фата-морганістів» можу поручитися — ці люди знають, що таке професійна музика. Ми навіть альбом записали — в домашніх умовах, але ж треба з чогось починати. Так, інструменти у нас не «ямахівські» і навіть не «роландовські», але достатньо якісні. І звук пристойний — струни для моєї бас-гітари мені аж з Нью-Йорка на замовлення привозили.

— **Переконав. Що будеш далі робити — все життя розвиватися між рокерською тусовкою і служінням Богу?**

— Що буде далі, тільки Бог і знає. А служити йому можна і на рок-майданчику — чому б і ні? У наших композиціях, хоч і важкуватих, немає нічого, що ображало б християнську мораль.

Утаємничені кажуть, що Міхал має заповітну мрію — зіграти сольний концерт на руїнах середньовічного замку в Чорткові. І щоб навколо було темно, освітлення — тільки факели, а публіки — бодай кілька сотень. Чомусь здається, що ця мрія колись та збудеться — Бог допомагає романтикам.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

● **P.S.** Недавно Михайло Гур'єв став батьком сина Валентина. Вітаємо!

ЗАВЖДИ СТОЯЛИ У ЧЕРЗІ

Дивно, але пам'ятаю, що у Казані жили у якомусь дерев'яному будинку біля самісінської ріки (Волга, а будинок був — Рятувальна служба на воді). Іноді на веранді крутили ручну сирену, вона голосно вила, а якийсь міцний дядько зупиняв її відразу ж і дивно як: засовував свій палець скрізь решітку до лопаток! У мене були тоді великі очі. І я його просив це зробити ще й ще раз і він це робив для мене. Мій батько був тоді начальником Рятувальної служби на воді всієї України. Звичайно, був членом партії більшовиків.

Одного дня я побачив просто над головою як кружляли чотири літаки. Кружляли дуже малим колом. Ми побігли у бомбосховище. Сиділи так: я, притиснувшись лівим вухом до мамки, потім татко і сестра. Раптом так грюкнуло, що я заплющив очі й у мене в очах з'явилася картина: палає чотириповерховий будинок, в будинку — самі лише стіни та отвори вікон (з чого саме це запам'ятав?) і з палаючих вікон виглядають та кричать поросята (чи то з книжки С. Михалкова про троє поросятко?, чи було воно тоді — не пам'ятаю).

Тільки, коли я вже вчився у школі, десь у 5-му класі, виявилось, що я погано чую на праве вухо і недочуваю на ліве. Не чув свисту, співу птахів, "високих" голосів, шелоту. Я гадав, що так і повинно бути, бо ж права рука сильніша за ліву, наприклад. А лікарі не наважувалися підтвердити мамі, що це справді дійсно могло бути від бомбардування, і навмисно придумували інший діагноз, казали, що це був, наприклад, отит.

Тому вже далі в житті, усі мої знання йшли, в основному, від читання. І знаєте, сьогодні я кажу, що маю від цієї вади слуху досить відчутну "компенсацію". Природа ж часто компенсує людини, якщо та отримує чуттєве каліцтво. Цією компенсацією для мене була можливість здогадуватись про майбутній вчинок, чи про слова, що хотіли мені сказати за секунди до цього, дуже грана пам'ять (і зараз, як потрібно, можу пригадати розмову з кимось у школі з друзями, вчителями). Запам'яталося й як, за яких обставин, у дитячому садку (це ж у 4 роки!) в Сталінграді ж, я звихнув собі праве плече. Я дуже легко вчився, запам'ятовував безліч потрібних і непотрібних формул (алгебра, тригонометрія, фізика, хімія), віршів (ї досі пам'ятаю майже усі вірші, котрі "проходили" у школі), займався винаходами тощо.

А коли мені пропонували відновити слух через операцію (правда, без гарантії, що відновиться), я відмовлявся, бо боявся, що мене виведе з ладу багатоголосся гаму-шуму навколо, на що скаржилися рідні, знайомі. Багато, дуже багато, читав-ковав усе: медицину, філософію, кримінальне право, художнє малярство тощо. І ще — шахи. У мене був І розряд.

Повернулися ми у Київ взимку 1945 року. Нам надали кімнату у комунальній квартирі на Подолі. Йшов сніг. З машини вивантажували скарб. Біля під'їзду стояла дуже симпатична дівчинка у пальто із різноколірним хутряним коміром.

Тато був ширий більшовик-комуніст. Поясно, як я розумію — "ширий". Коли надходила черга на отримання квартири, він казав на зборах, щоб її віддали сім'ї, де було гірше із житлом — називав прізвище. І так було не один раз. Відгукувався сам добровільно на всі призови партії і мама слідувала за ним. Завідував дитячим інтернатом — і все "тягав" туди. Якось йому доручили організувати продаж пива у бочках. Одного разу хлопець-продавець каже татові, що він наторгував на суму, більш аніж вартість пива у бочці — то що, питає, робити із зайвою сумою? Тато розхвилювався, порадився з кимось-там, щоб віддати зайву суму у дитячий інтернат і наказав продавцеві пива, щоб був точним у торгівлі. І тато, і мама самі вирости у дитячому інтернаті, а тому й мене із сестричкою досить своєрідно готували до життя. У дорослому житті нас легко було обманути, ми не могли себе примусити казати людям неправду, і також поступалися чергами на щось, коли стояли у черзі в магазинах. Намагалися допомагати іншим і дуже старалися, щоб не завдавати комусь будь-якого клопоту щодо нас.

“ТИ ЧТО, БОЛЬНОЙ?”

Після школи я хотів вступити до Політехнічного інституту — це тоді було важко, але я

іспитів не боявся, бо “знав усе”. Але через ваду слуху туди документів не прийняли і я вступив до Київського будівельного технікуму (він був розташований на Львівській площі). Осінь попрацювали у колгоспі і ще з місяць — підсобним будівельників у знаного тоді бригадира Петра Рахуби, на вулиці Кік-відзе. Знаного-то знаного, але роботу, яку ми виконували, він забирив собі. І коли його питали: “Петро, ти хоч чимось позолотив би практикантів” — то він, сміючись, відмахувався. Коли повернулося до навчання, відразу ж раптом нам оголосили, що технікум переїздить у Кам'янець-Подільський і що з нами переїдуть усі вчителі. Переїхав тільки один. Я закінчив технікум із відмінним (“червоним”) дипломом, отримав від райкому партії грамоту “За активну участь...” (їй-же бо, не знаю за що! На зборах я був широко здивований, коли мене викликали отримувати грамоту — у залі сміялися від мого виразу обличчя). Стипендію не отримував, бо казали — твої батьки отримують зарплатню, як в середньому “заможні”. А треба казати, що відмінники повинні були отримувати стипендію підвищену.

Я — УКРАЇ-

До війни сім'я жила у Києві по вул. Пушкінській в будинку, котрий був потім розбомблений у 1941 році. Від загрози окупації Києва евакуювалися на Схід. У товарному вагоні з іншими сім'ями, з домашнім скарбом ми переїздили з міста в місто: Куйбишев, Казань, Сталінград.

У Сталінграді війна нас таки наздогнала. Тато з сусідом на вулиці біля паркану будинку, де ми жили, копали бомбосховище.

Після технікуму з “відкритим” дипломом повернувся до Києва. Першою посадою був майстер на будівництві житлового будинку по вул. Повітрофлотській, що біля Повітрофлотського ж мосту. Особливих успіхів не мав. Але дуже пам'ятаю перше запитання до мене хлопців-будівельників з села: “Що відразу будують, коли починають будувати щось”. Я “відмінник”, з “червоним” дипломом і щоби не знав відповіді! — “Дороги!” Сміються, перепитують, познухаються, а потім і кажуть: Нужник!

Мене звільнили з посади майстра “за скороченням штату” (насправді, я не годився командувати, не міг пити горілку з виконробом тощо. І до цього дня не п'ю і не палю. І коли у якійсь компанії знухаються, кажуть, що їх не поважаю, “ти що — хворий?”, — я завжди відповідав: “саме тому, що здоровий”). Пішов працювати техніком на Нормативно-дослідну станцію (завдання Станції — розробляти норми та розцінки на виконання робіт та послуг). Далі була дуже швидко кар'єра. Через п'ять місяців перевели на посаду інженера, скоро ж — на старшого інженера, незабаром — начальника відділу і так далі. Одночасно чився на вечірньому відділенні Київського будівельного інституту. Відпустки на роботі не любив і мене виганяли у відпустку, накопичену за 3—4 роки. Тоді я йшов сам до райкому комсомолу і мене направили вожатим у піонерський табір. І так десь 7—10 сезонів. Діти і я дуже любили одне одного. Я був веселий, знав багато жартів, ігор, фокусів, “пророкував” наперед, хто ким буде через 5—10 років. Дивно, але мене перевіряли: батьки привозили чийсь фотокартку (я не знав, що цій фотокартці понад 10 років), я пророкував і десь на 50—75 відсотків угадував професію, кількість дітей тощо. Пізніше я забоявся такого мого “шарлатанства”, чи як там це назвати, і припинив цю практику, бо не міг пояснити, як це роблю, та й час був такий — “ідеологічний”. Зарплатню вожатого я витрачав на “призи”, щоб робити своєму загонові усілякі атракціони з призами. Нашвидку з табору виїздив на 2—3 дні у Київ на здачу сесії, бо доistroково не дозволяли чомусь здавати усе, а міг би. Правда, оцінки були середні.

У кар'єрі — далі став головним інженером Нормативно-дослідної станції у системі Міненерго СРСР (будування атомних електростанцій), був на усіх АЕС, що тоді будувалися.

Ну, скажу, й грошей тоді йшло на “вітер” через усілякі доводки-доробки. Гей-гей, скільки ж то електроенергії витрачалося, наприклад, коли пропалювали електродами отвори у товстезних бетонних стінах під комунікації! У ті роки, скільки ж то було кумедних випадків, через “пилність” секретчиків, шкода, що розповісти не зможу. Відраджень було по 20 днів на місяць упродовж 20-ти ж років. Був і позаштатним “ревізором” ЦК КПУ і КРУ України. Тоді так ганяли “шабашників” — гуцулів, вірменів, грузинів! Та на моїй совісті все чисто. Роботу робив фахово, швидко, але завжди доводив, що “шабашники” робили дешевше і багато заробляли по-справедливості. На посаду головного інженера Нормативно-дослідної станції довго не затверджували, бо був дуже тендітним хлопцем і не був членом КПРС. А членом КПРС не ставав, бо була черга для інтелігенції. Я особливо й не старався у кар'єрі: просто ро-

бив все залюбки, був “трудоголіком”, фахово, багато знав, гарно і легко писав усілякі матеріали, доклади, проекти постанов, ніким не командував — от мене і пересували на посаду вище. Щодо затримки висування мене на головного інженера, мої співробітники були обурені таким підходом “наверху”, тим більше, що й роботу виконував за в. о. головного інженера і встиг отримати деякі трудові нагороди.

ЩОБ УДОСКОНАЛЮВАТИ СЕБЕ У МОВІ

Потім вступив до аспірантури і пішов працювати старшим науковцем у економічну лабораторію того ж Київського будівельного інституту, котрий колись закінчив. Дисертацію не встиг захистити. “Не встиг”, це — у 1988 році, коли дозволили “кооперативи”. Зорганізував виробничо-будівельний кооператив. Був одночасно пів-бухгалтера і пів-юриста, і плановим, і виробничим відділами. Одним словом, у штаті були тільки пів-бухгалтера (та й то тільки тому, що так вимагало законодавство), секретарка і я. За рік швидко стали на ноги. Ще б пак! Тоді на п'ять років нам надавали пільги — сплачували лише 5 відсотків податків! Вже наступного року ми так багато заробляли, що стало совісно перед іншими. Ми самі, без усякої вказівки взяли шефство над дитячим садком, що був у моєму дворі (туди ходили, тоді ще маленькі, мої онучата Валетка з Вовчиком). У першу чергу фінансували і зробили дитсадочку дах: зі склотканини на гермобутилі — а це на 10 років! Придбали дитсадочку мікроавтобус (РАФ — колишня швидка допомога). Постійно щось та купували їм. А ще, за списком райвиконкому, 11 пенсіонерів від нас отримували ще одну

ДОЛІ ЛЮДСЬКІ

пенсію. А ще, раді самоврядування мого мікрорайону сплачували рахунки за картоплю та яблука для бідних. Так-так, був “диваком” у цій благодійності. Ні про яке “депутатство” й думки не було. Просто, ну, незручно було жити краще, аніж люди навколо та вже так мене виховали своїм прикладом мої батьки.

У 1991 році створив ще два малих підприємства і був їх директором. Але, невдовзі діяльність і кооперативу, і цих МП була “заморожена” за “стандартної” для усіх моїх колег причини — державі на довгий термін ми стали не потрібними.

Пішов на пенсію. 42 роки стажу, ветеран праці. Але голова звикла працювати по 12—14 годин на добу. Двоє онучат (Валетка у 6-му класі, Вовчик — у 8-му) ще до школи були добре підготовлені з математичної логіки. Спілкувався з ними виключно українською мовою (їх батьки — виключно російською; так вже виростили їх). Заради них став навмисно з усіма спілкуватися і самоудосконалювати свою українську. На жаль, школа швидко “підстригла” моїх математиків під один гребінець. Плюс до цього — вони стали жити окремо від батьків. У школі їм дуже пощастило. Першою вчителькою (1—3 класи) у них була Емілія Василівна Мазуркевич — надзвичайно приязна до своїх підопічних, вельми совісна і старанна щодо своїх обов'язків. А я, треба сказати, через велику завантаженість мого сина та невістки (батьків моїх онучат) ходив на усі батьківські збори і у дитячому садочку, і у школі. Отож, виховательки дитячого садочку та Емілія Василівна скаржилися, що, на жаль, цікавої хрестоматії для школярів не видано.

Від себе додаю, що носів української (як і я) у школі — одиниці. З думкою про “хрестоматію” — щоб дітлахи, відкривши будь-яку сторінку збірки, побачили для себе цікаве і захотіли б читати усе — я почався займатися залюбки перекладами. У першу чергу, для моїх онучат (та й для дитячого садочку), щоб якимось захопити їх до читання і став шукати, відбирати з інших хрестоматій, згадувати найбільш цікаву дитячу російську та українську поезію. Так склалася перша моя збірка “Вивчаємо українську”.

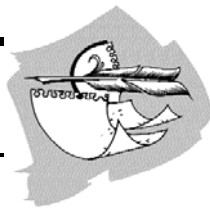
Ця збірка не для вивчення творчості поетів та письменників. Вона — для допомоги в оволодінні культурою усного (публічного) мовлення, вимовними нормами літературної мови, насамперед, правильною вимовою звуків слова, наголосу, інтонавання речення. Для зацікавлених, у збірці наведені витoki та їх автори. Щодо ілюстрацій: ми орієнтуємося на дітей, тому вони мають “багатофункціональне” призначення. Із пізнавальними “секретами”, і виконані так, щоб у дитини виникло бажання ще раз повернутись до малюнків. Роздiляються їх, перемальовувати, вчитися малювати.

Переклав десь 300—400 віршів. Перекладацька робота сподобалася і якимось допомагає мені знайти розвагу у вільний час і поживу голові. Та й дуже хотілося якимось зарадити — зробити й свій посильний, хоч і мале-е-есенький внесок у становлення української, котрій так важко у нашій неукраїнській державі.

Переклав 45 байок І. А. Крилова і, чесно кажу, сам здивований, що немовби вийшло добре. Пізніше сторонні фахівці дали схвальні відгуки. І вже після того знайшов і прочитав переклади цих байок іншими знайомими тридцятьма (рівно!) поетами, видані у 1950 році. І зрадив. Таки у мене більш суворе дотримання сюжету і поетичної мелодії байок.

Багато хто з російськомовних мені кажуть, що “кумедно” читати переклади українською. Наприклад, “В лесу родилась елочка” чи “Не брани меня, родная” тощо. Бо ж так вони, ці витoki, багатом ввійшли в пам'ять, що їх не можуть вже сприймати українською мовою. Мені здається, що наші дітлахи, молодь, з малих років звикнувши тільки до українського тексту цих пісень, коли підростуть і побачать ці пісні російською, сприйматимуть вже їх як “кумедні”. А російськомовним прихильникам української, мабуть, було б цікаво — а як “їх” класиків переклали? Та й легше їм було б удосконалювати свою розмовну українську. У цьому, великою мірою, покладаюся на “Слово Просвіти”

●

Микола КАРПЕНКО

І УСМІХНЕТЬСЯ ЛІТНІЙ ЧОЛОВІК

* * *

Останній місяць теплої зими
в холодну весну звільна переходить...
Та хміль весняний

все ж таки забродить
в березах юних;
і заб'є крильми
весняний птах

у небі понад ними,
і молоком запахе із левад...
Город зітхне,
воскресне раптом сад,
і вишняки озвуться позивними!..

І в тілі теж немов забродить сік —
той хміль беріз, що в небо зашуміли, —
і оживе, і стрепенеться тіло,
і усміхнеться літній чоловік...

* * *

Одним ланцям давно ми скуті —
ланцям, протягнутим з війни...
Вертаєм дати призабуті
з минушини, із давнини.

Нам є з тобою що згадати,
над чим подумать, помовчать,
всміхнутися і заридати,
і, як від болю, закричать.

Отим німим беззвучним криком,
коли й сльоза не помага...
Минув наш вік з двадцятим віком.
Дорогу тінь перебіга...

Де наша стежка до спасіння?
Де слава наших поколінь?..

Взаємного нерозуміння
на душу нам лягає тінь.

Вертаєм дати призабуті
з минушини, із давнини...
Одним ланцем давно ми скуті —
ланцем, протягнутим з війни...

Там жодну ланку не порушить —
ми в тім любов'ю присяглись.
...Колись той ланець нас задушить,
або врятує нас колись...

* * *

Там, де Славути горнеться до кручі,
ряд осокорів стали на горі...
Вже много літ пливе повз них Ревучий —
його вітають велетні старі.

Вони вітри північні переймають,
щоб затишком наповнилась гора,
вони корінням береги тримають,
а руки простягають до Дніпра.

Все тягнуться, кремезні й білокорі,
до славної-преславної води —
поспівчувати й допомогти у горі
та відвернуть хоч крихітку біди
від хворого Чорнобилем Славути...

В них, осокорів, пам'ять ще жива,
як можна було з хвилі зачерпнути —
посмакувати з пригорщі питва...

Вони її, ту пам'ять, зберігають,
бажаючи Ревучому добра, —

і віти, наче руки, простягають,
і горнуть, і линуть до Дніпра.

* * *

Предок наш здавен звивав до лану —
не в сусіда відвойовував харчі:
правітчизну нашу — Оріяну —
населяли орії чи орачі.

Землеробству і дітей навчили —
потяглася борозна за виднокруг!..
Для роботи коней приручили,
а ще винайшли і колесо, і плуг.

То вже згодом, із чужої волі,
як несите налітало вороння,
предок плуга залишав у полі —
і для битви переучував коня.

Знав: наука — і одна, і друга —
хліб дає йому, з неволі вируча...
Так і жив — поміж меча і плуга,
поміж плуга хліборобського й меча.

* * *

Пригадаєм давай та й по многих літах
те найперше побачення наше...
Мене доля носила по далеких світах,
твоя доля складалась інакше.

Чом не стрів я тебе, як додому вернувся
у шинелі солдатського крою?..
Ти дісталась комусь...

Я дістався комусь...
Розділило життя, як горою.

Вже здавалось, навіки покласься межа —
не порушить і не розорати...
Але ж я не чужий,

але ж ти не чужа
тій стежині від клубу до хати!

І спішила вона, і спиналась вона
поміж нас на ту гору високу —
і вступалась стежці земна далина,
і потроху скорялась щороку.

Як зв'язківець отой, що розриву шука
і знаходить на кабельній ниті, —
так шукала вона, та стежина легка,
двох людей на широкому світі.

І знайшла, і звела та й по многих літах,
пригадала побачення наше, —
хоч носило мене по далеких світах,
а тобі повелось інакше.

І зітхнула вона. І лягла нам до ніг.
І прослалась у рідне роздолля...
На стежині отій — наш святий оберіг,
все, чого напропорчила доля.

Хай міняється світ, хай бунтується світ, —
будем вічно її пам'ятати,
Аріаднину нить із клубка наших літ —
ту стежину від клубу до хати...

* * *

Якби не той багрянолиций празник,
якби ти не зустрілася мені, —
і вогнище давно б моє погасло,
і попіл засинів би на вогні.

І не прибігла б стежечка до стежки,
холодним буднем видалось життя,
і дотлівали б, ніби головешки,
в душі моїй пригаслі почуття...

ЕКСПРОМТ

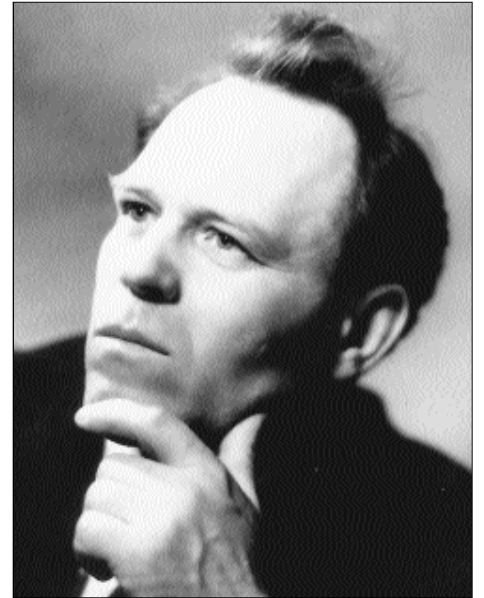
...Я поглядом провів тебе до хати,
я задивився на твою ходу,
на тебе всю, стрімку і молоду,
яку мені, на щастя чи біду,
судилося зустріти і покохати...

Живи, лебідко, радуйся і йди
Назустріч дню, де сонечко не в хмарі,
і хліб любові розділи у парі
і сіль, і кухоль чистої води...

* * *

Колись навколо каменя-чурила
святий вогонь збирав сім'ю-рідню —
і жив там Чур, як добрих духів сила,
як оборонець роду і вогню...

Із віку в вік так проростає правда,
і не лишають батьківських осель

весни й життя богиня — ніжна Лада,
бог місяця й кохання — добрий Лель.

* * *

До дівчини з тієї хати,
що віддалилась у світі,
яким ще словом обізватись,
якою пам'яттю дійти?

З якого кликають сновидіння,
з яких надій навігують
те передим'я-поосіння?
Хіба згадать і заридать...

Одне лиш знаємо: то ми,
то ми були таки насправді —
найпершому цілунку раді
із повоєнної зими!

Як треба мало на землі:
якоїсь скромної події,
та поцілунку, та надії —
щоб серце квітнуло в теплі!

Як треба мало й для жалю,
коли втрачаємо усе це —
і серця не дозветься серце,
аби сказати йому: люблю!..

Отак від щастя до біди —
як треба дивовижно мало:
учора квітло й раювало,
а нині — жаль і холоди...

А там і літо осені:
а там і знову до зими —
звідкіль і починались ми,
моя любов, моя надія!

...До дівчини з тієї хати,
що віддалилась у світі,
яким же словом обізватись,
якою пам'яттю дійти?..

* * *

Пізнім віком своїм не хвались:
Добрий сміх — не за вітром полова...
Світло й мудро звучав він колись
на гарячих вустах твого слова!

А пісні, а та ніжна струна,
що в твоєму рядку оживала, —
чи сама обірвалась вона,
чи зажура її обірвала?..

Загойдало буденне й дрібне,
збило з курсу мою бригадину...
Тільки вгледів я зірку єдину —
і вона врятувала мене!

І вона повернула мені
і моєму вже пізньому віршу
почуття, що їх знають пісні,
і в піснях тих струну найніжнішу...

Поклонюсь небесам і зіркам —
вічній схованці блискавки й грому:
я тебе і себе відшукав,
щоб з'єднатись в сузір'ї одному!

там для кожного місця стає,
там часу вистає розмові,
а усмінене слово моє,
якщо й плаче, —
то плаче з любові...

З того далекого 1968 року Микола Олексійович запам'ятовується дуже заклопотаним, — він тривалий час переживав, що тодішнє керівництво Спілки не зважило на його прохання і надало йому лише однокімнатну квартиру, де не було місця для великої книгозбірні, тому й змушений був виділити для неї кухню. Усі ми, найближчі сусіди, співчували йому і намагалися хоча б чимось допомогти, адже він відмовився від плити кухонної і хоча ходив обідати до їдальні, що містилася неподалік у Міністерстві сільського господарства, постійно перебував під загрозою погіршення здоров'я.

А то бачу, сусіда наче просвітлив, запросив мене до себе і каже, що хоче подивувати, але з єдиною умовою, щоб я був уважним слухачем. Микола Олексійович читав:

*Дош, іде в Сант-Яго
Темненької ночі.
Сон-цвіт сріблом волохатим
голий місяць оторочив...*

Я відразу здогадався, що це переклад вірша Федеріко Гарсія Лорки "Мадригаль містив Сант-Яго". Далі звучали "Співанка про Богородичку-мореходочку" та інші вірші галицького циклу. Пригадую, як приємно вразила мелодійність мови, витонченість образів, особливо галицизми: "Ходімо тихонько берегом до броду", "Штири воли, як соколи", "Несут шкляні голубойки", "Ходіте, легіні, із гір і з долин" та інші. Коли Микола Олексійович закінчив читати увесь цикл, я привітав його із творчим успіхом. Потім він запитав: "Як вважаєте, Олесю, ви ж галичанин, чи виправдані тут вживання слів галицької говірки?" Мені було приємно, що такий авторитетний майстер радиться зі мною, молодим письменником, і я, звичайно, висловив своє цілковите схвалення. "От бачите, а дехто із моїх колег цього не розуміє, кажуть, що це може принизити мистецький рівень перекладу, — сказав наостанку Микола Олексійович.

На його робочому столі, на підвіконні, на стільцях, та, власне, скрізь в кімнаті лежали рукописи, верстки. Тоді він жив передчуттям виходу у світ одностопника лірики Лорки у видавництві "Дніпро". Поява цієї книжки, як і одностопника творів Й.-В. Гете в серії "Шкільна бібліотека" у видавництві "Молодь", де було вміщено знаменитого "Фауста" у його перекладі, стали небуденною подією в літературно-мистецькому житті кінця 60-х років. Сотні, тисячі студентів, викладачів, літераторів, журналістів відкривали для себе великих письменників європейської літератури, завдячуючи Миколі Лукашеві. Для нас, тодішньої творчої молоді, це дорівнювало ще одному інституту майстерності поетичного слова.

У ті роки в нашому будинку мешкало близько тридцяти письменників різного віку, різних обдарувань, різних характерів. Одні місяцями не з'являлися на людях, інші щодня в пообідню пору, а ще частіше — надвечір'я збиралися у парку Слави і, рушаючи улюбленим маршрутом — алеями, доріжками, простували до оборонних стін Києво-Печерської лаври, де у затінку дерев гомоніли. Там часто можна було зустріти Миколу Лукаша, Анатолія Костенка, Василя Бережного, Валентина Лагоду, Євгена Гуцала, Михайла Рубашова і багатьох нині сущих. Микола Олек-

сійович умів цікаво розповідати і, як справжній інтелігент, терпеливо, уважно слухати, ніколи не перебиваючи співрозмовника. А вже після виключення зі Спілки його все частіше можна було побачити самотнього біля будинку чи десь на алеях парку, а то й біля Дніпра. Він завжди охоче ділився своїми думками про мої поетичні чи прозові твори, цікавився, як працюється, як дружина, діти.

написати свої спогади про доброго і завжди привітного сусіда. Та й уся наша родина пишалася знайомством із видатним майстром слова і мужньою людиною, яка подала голос на захист Івана Дзюби та інших правозахисників у страшні часи тоталітаризму.

Як інтелігент, Микола Олексійович умів щиро, по-справжньому радіти творчому успіху інших письменників, митців. Він, для

перетворювалися на години. Якимсь ми розмовляли з ним на цю тему, відчувалося, що він і не скажиться (молодих можна теж зрозуміти), але завжди якось тяжко зітхав, похитуючи головою: "На жаль, Олесю, я і нині не зробив те, що запланував собі..."

Ще більше часу відбирали приховані недоброчинці, які надсилали свої брудні анонімки. Було немало й таких, з якими Ми-

мав у двері то до "петлюрівця", то до "бандерівця", погрожуючи всім розповісти, хто ми є насправді, і нині він ще має нахабність, зустрівшись на вулиці, вітатися чи починати розмову про те, який у нього геніальний земляк і як він шанував його... Нехай Бог буде йому суддя.

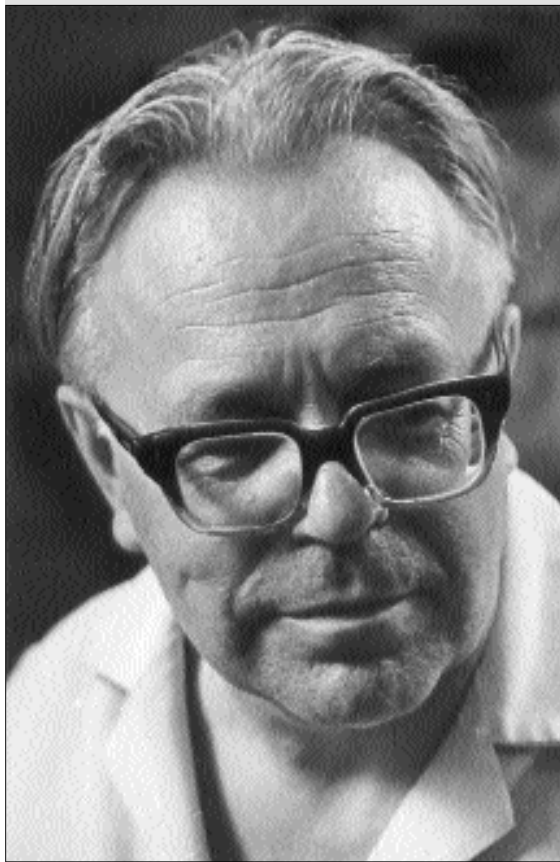
В останній рік життя здоров'я Миколи Олексійовича дуже погіршилося, із виразу обличчя було видно, як йому погано. Стривожилися друзі, колеги, радили чимшвидше лягти на обстеження. У той час і я нездужав, готувався до операції та все ж, домовившись із лікарем, поїхав у інший кінець міста і провідав Миколу Олексійовича в лікарні. Він лежав на крайньому ліжку біля стіни і йому було важко повернутися. Бачачи, як він страждає, я не стомлювався його зайвими запитаннями, але він сам поцікавився моїм здоров'ям, побажав успішної операції, сказав на прощання: "Не падайте духом, Олесю!" І не думалося, що то наша остання зустріч. Наступного разу я вже їхав до Миколи Олексійовича на цвинтар. Там зібралися рідні, друзі, колеги, щоб пом'янути його. Щирі сердечні слова говорили Григорій Кочур, Дмитро Паламарчук, Євген Сверстюк і ще хтось, не пригадую. Я говорив від імені сусідів з нашого будинку. Мабуть, тільки тоді ми всі відчули, якої непоправної втрати зазнала українська література, наша культура, увесь український народ.

Проминуло небагато часу і в квартирі № 31 з'явилася сестра Миколи Олексійовича Парасковія. Вона часто заходила до нас, бідалася за долю квартири, яку тодішній профком вирішив надати іншому письменникові. І тут виникла проблема: куди примістити велику книгозбірню, меблі... Як і друзі, колеги небіжчика, я підтримував ідею створення меморіальної квартири Миколи Лукаша. Однак ніхто з тодішнього керівництва Спілки не пристав на таку думку, мовляв, музей треба буде відкрити в будинку в Кролевці на Сумщині, де народився письменник.

Переконавшись, що квартира незабаром матиме нового господаря, Парасковія Олексіївна ще більше розхвилювалася, щовечора приходила до нас, запитувала: "Що робити з книгами? Комісія з творчої спадщини радить найкраще передати книгозбірню науковій бібліотеці". Тоді я, працюючи редактором поезії у видавництві, не міг чимось зарадити у такій важливій справі. Свою допомогу виразив в іншому. Побачивши, що майже на всіх книгах немає ні факсиміле, автографа, ні будь-якого знаку, що вже сприяло б їх розпорощенню у майбутньому, порадив замовити у майстерні печатку "Книгозбірня Миколи Лукаша". Невдовзі така печатка була виготовлена і вже наприкінці першого дня сестра прийшла до нас, показуючи сині від пасти руки: "Ой і багато тих книг у Миколі..." Це була нелегка праця, але саме завдячуючи їй, тепер кожна книжка засвідчувала, що то його власність.

Віриться, із часом стане легше жити в незалежній Україні, про яку так мріяв Микола Олексійович, стане заможнішою наша держава і достойно буде вшановано одного з найталановитіших майстрів українського слова, буде опубліковано всю його спадщину, з'являться вулиці, школи та бібліотеки, названі його іменем.

МИКОЛА ЛУКАШ, МІЙ НАЙБЛИЖЧИЙ СУСІДА

Думається, кожен, кому пощастило спілкуватися з Миколою Олексійовичем Лукашем, і досі перебуває під впливом теплового погляду його привітних очей, притишеної, але досить виразної і приємної для слуху його мови. Ще під час навчання в університеті чув немало цікавого про нього від старших колег і викладачів як про унікального, талановитого перекладача, а ближче познайомився тільки влітку 1968 року, коли сама доля зробила нас найближчими сусідами в щойно зведеному будинку Спілки письменників України по вулиці Суворова, 3. Відразу хочу сказати, що ми дуже поважали один одного, але разом з тим не належали до кола найближчих друзів. Знаючи, який дорогий час у Миколи Олексійовича, я намагався зайвий раз не турбувати його, то того ж ми і так часто бачилися. За двадцять років тих зустрічей і розмов у нас було стільки, що можна написати цілу книгу, та, зважаючи на різні причини, розповім наразі тільки про декілька епізодів.

Якимсь до мене загостювали брати Григорій і Ярослав, і трапилося нагода познайомити їх із Миколою Олексійовичем. Довідавшись, що Григорій — інженер-будівельник і очолює реставраційне управління у Львові, він одразу заговорив про унікальність цієї роботи за нинішніх умов, адже треба зберігати хоч те, що доля нам залишила. Микола Олексійович щиро радів і Ярославу-кінорежисеру, з похвалою відгукувався про його фільми "Хліб дитинства мого" і "Данило — князь Галицький", а згодом не раз запитував мене, над яким новим фільмом він працює, навіть підказував цікаві сюжети для сценаріїв, радив екранізувати українську класику.

Як то буває у сусідів, ми часто заходили один до одного, щоб позичити необхідну книжку, довідник, словник чи в господарських справах, не раз дивилися по телевізору передачі про футбольні зустрічі, а Микола Олексійович був щирим, справжнім уболівальником. У перервах розмовляв він із моїми синами, цікавився, як вчаться, підтримував перші успіхи Ярослава у малюванні. Микола Олексійович переживав разом із нами, коли наші хлопці пішли служити до війська і радів їхньому поверненню додому. Завжди він умів знайти потрібні сердечні слова, якими прихилив до себе моїх синів, врешті вони могли б самі

прикладу, одним із перших привітав мене в 1968 році із виходом роману "Грань", який наступного року перевидали в СІІА, також із появою моєї статті "Собори душ людських" про роман Олеса Гончара. Коли мене звільнили з посади відповідального секретаря газети "Літературна Україна" і я розповів йому, як це брутально було зроблено після вказівки із ЦК КПУ на президії правління Спілки письменників України, він поклав мені руку на плече, по-батьківському став заспокоювати: "Олесю, не переживайте, ви вчинили правильно і мужньо. Ви нині серед п'яти критиків, які першими сказали правдиве слово про Гончарів "Собор", це — виклик системі. Проминуть роки і ви будете пишати своєю статтею. А робота знайдеться..." Все так, тільки влаштуватися на роботу було дуже важко і ходив я серед безробітних до 1984 року.

Декілька слів про умови. Нелегко працювалося Миколі Олексійовичу, і не тільки тому, що жив він у постійній матеріальній скруті, мешкав у тісній однокімнатній квартирі, де навіть кухню "окупували" книжки. Часто і знайомі колеги відбирали у нього багато дорожнього часу, я вже не кажу про молодих неофітів, які без попередження просто з'являлися на порозі, вимагаючи виділити для них хвилину-другу, що, зрозуміло,

кола Олексійович не хотів бачитися, а особливо у своїй квартирі. До нашого будинку навідувався часто і так звана кололітературна братія, що звикла до єдиного — добре випити за чийсь рахунок і годинами марнувати час пустими балачками. Внаслідок до мого сусіда один колишній його землячок. Довго терпів його Микола Олексійович і врешті перестав відчиняти для нього двері. Непрошеному гостеві не сподобалася така переміна, — наступного разу приходив на підпиту і після безуспішного гримання у двері, став погрожувати: "Лукаш, відчини по-доброму, а то я всім розкажу, хто ти є. Чуєш? Я знаю, що ти вдома, я бачив світло у вікні..." Двері, звісно, не відчинялися, і тоді на весь поверх лунали непристойні, лайливі слова, погрози: "Ах ти, петлюрівець... я тобі ще устрою". Одного разу я присоромив цього нахабу, вимагаючи, аби він залишив у спокої Миколу Олексійовича. Але той прибрлуда тільки зрадив моїй появі і став горлати ще голосніше: "А, так ти тут живеш, бандерівець?! Ану впусти, зараз я з тобою поговорю".

Згодом Микола Олексійович сказав, важко зітхаючи: "Дарма ви заговорили з ним, тепер він і вам не дасть спокою". І справді ще не раз появлявся той чоловічок на дев'ятому поверсі, по черзі гри-

В ІМ'Я ІДЕЇ

Наші й чужинські етносоціологи, етнографи, демографи найчастіше описують українців (як цілість, як націю) неквапливими, мрійливими, незлобливими, довірливими, прихильними до чужинців, помірно роботязкими, терплячими, толерантними. Кажуть, що завдяки цим рисам ми вижили після нищівного вторгнення монгольських орд хана Батия у 1240 році на нашу середньовічну Батьківщину — Київську Русь-Україну. Інші кажуть, мовляв, вижили то вижили, але натерли великого мозоля на потилиці від чужинських ярем (монгольських, татарських, литовських, польських, австрійських, угорських, а найбільше — від московитських), тому так повільно оживаємо тепер, коли, на решті, виборили самостійність, державну незалежність. Усі ці описи можна сприймати на віру і навіть під оглядом серйозного наукового обґрунтування, але тільки у вимірі нашої багатомільйонної спільноти, але аж ніяк не у відношенні до численних особистостей, які, хоч і складали меншість нації, але були її “моторами”, її пробивною силою, будителями від колоніальної сплячки.

Тут ми знайдемо гарячі натури, самовідданих подвижників, гнівних звинувачувачів, хоробрих лицарів, полум'яних промовців, глибокодумних філософів — тобто таких, що аж ніяк не вписуються в типовий портрет типового українця. Не знаю, хто більшою мірою допоміг нам вижити за ці 750 років (1240—1990) невинної борні за національне буття, — чи некваплива, неповоротка маса більшості, чи ці полум'яні, несамовиті одиниці-генії. Можливо, одні були базою, а другі надбудовою, що й надало нам феноменальної стійкості на цій відкритій усім вітрам історії благодатній землі.

Яскравою ілюстрацією може бути минуле двадцяте століття. Тепер багато трагедій розкрито, але ще не всі. Нація було поставлено на грань зникнення, але вона вижила! Сталося диво. Після усіх пережитих жажів сьогодні Україна є державою, в якій кількісно питома вага громадян корінної нації (близько 80%) є найбільшою серед інших держав на європейському континенті. Істинно пророчі слова сказав Тарас Шевченко: “Вона знову оживає і сміється знову!”

Хай ми не такі проворні, як наші сусіди в Європі чи деінде, але наші провідники на терені праці й інтелекту значно компенсували цю рису своїм гуманізмом. Часто Господь посилає цим подвижникам праці ще й довгий вік, як-от видатному вченому і духовному пастеру-ві Іванові Огієнку, який аж у 58-му віці прийняв спочатку чернечий постриг під ім'ям Іларіона, потім був хіротонізований на єпископа, підвищений до сану архієпископа, а відтак і до митрополита. Він прожив 90 років (1882—1972). Здавалося б: що можна зробити видатного в сані архієрея після 58-ми років, тобто на порозі старості? Адже

ЕПІСТОЛЯРІЯ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА ОГІЄНКА

(З приводу публікації його листів за 1907—1968 роки)

це час, коли треба більше відпочивати, ніж працювати. Тим часом, у випадку з владикою Іларіоном Огієнком сталося так, що найбільше подвижництво у праці він продемонстрував між 60-ма і 90-ма роками життя. Сталося так тому, що перед посвятою себе Церкві він понад 40 років, з ранньої юності, готувався нести свого важкого хреста в сані архієрея. Він був упродовж кращих літ молодості цілком світською людиною, займався науково-дослідною, педагогічною працею, був членом Уряду УНР. Він здобув належні академічні кваліфікації — доктора філософії та професора, і навіть пізніше на титулах своїх книг з богослов'я, догматики, історії Церкви ставив після свого архієрейського імені “митрополит Іларіон”, в дужках — “проф. д-р Іван Огієнко”. Не часто духовні особи ставлять після своїх освячених імен суто світські регалії. А Огієнко ставив — і в цьому він був оригінальним, як і в багатьох інших речах.

А коло його інтересів було правді гідним енциклопедиста. У передмові до рецензованої книги перелік його професійних і громадських звань займає мало не цілий абзац: “Єрарх Української Православної Церкви, перекладач українською мовою Святого Письма, відомий учений, педагог, публіцист, архівознавець, книгознавець, бібліотекознавець, бібліограф, бібліофіл, визначний державотворець доби Директорії, член Уряду УНР в Україні й на еміграції, громадський діяч, поет, драматург, редактор, меценат, видавець, науковець-філолог і філософ”. Від себе додає: це перелік тільки основних напрямів його діяльності. Коли ж звернути погляд у бік його богословських зацікавлень, то можна перерахувати не менший абзац його духовних професій, хоча б найважливіших: основна богослов'я, гомілетика (мистецтво церковної проповіді), апологетика (корпус доказів про буття Бога й істинності християнського віровчення), біблійна історія, історія Вселенської й Української Церков, патристика (святі отці Ранняї Церкви), літургіка, канонічне право, церковна археологія, катехізис, монахознавство, герменевтика (правила пояснень священних догматів). Хай не в усіх цих богословських предметах митрополит Іларіон зробив якісь великі відкриття (адже богословським наукам близько двох тисяч років, і основні постулати вже досліджені), проте дивом є вже сам факт, що він у своїх письмових працях і усних промовах та проповідях безпосередньо торкався цих предметів. Тобто він був фахівцем у кожній з них і мав судження професіонала, а не аматора.

Україна відкрила Огієнка тільки після проголошення незалежності. До 1990 року його ім'я було під суворою забороною. Лиш у деяких замовлених ЦК КПУ й КДБ книжках його згадували в неймовірно лайливих словах і прокляттях. Воно й не дивно: митрополит Іларіон був не просто емігрантом, а видатним емігрантом, натхненником боротьби всіх порядних українців проти комуно-большевицького режиму. Він подавав свій голос правди спочатку з Польщі, Австрії, Швейцарії, а з 1947 року й до кінця життя — з Канади. Природно, що провідники комуністичної ідеології в Україні не могли інакше, а тільки лайкою, характеризувати Огієнка. Він-бо був ім особливо ненависний, бо знав їхнє нутро, аналізував їхню чорну природу як мудрий учений, досвід-

чений політик і проникливий християнин.

НАСЛІДКИ ПОДВИЖНИЦТВА

На терені ідей в Україні упродовж останніх десяти років сталися справді корінні зміни, якщо після такого несамовитого відкидання Огієнка і його праць ми сьогодні маємо низку вчених, які спеціально досліджують колосальну спадщину цього діяча. Про нього захищено докторські й кандидатські дисертації, написано з десяток грубих книг, сотні статей і есе. Автор цих рядків чи не перший в Україні написав до 110-річчя від дня народження Івана Огієнка велику, на цілу спальт, статтю в газеті “Літературна Україна” (16 січня 1992 року). Мені тоді були погрози; на письмовому столі на місці моєї праці я знаходив анонімні записки з обіцянками помсти за написання статті “про фанатика і мракобіса”. Тепер я можу пишати, що з тієї статті фактично почалося українське огієнкознавство у нас в незалежній Україні. Дякувати Богу, більшість дослідників Огієнка, які за цей час написали грубі книги й дисертації, не обходять увагою цієї статті як першої об'єктивної публікації про нашого подвижника.

І ось напередодні 120-ї річниці від дня народження Огієнка з'явився том його епістолярної спадщини за шість десятиліть — з 1907 до 1968 року. У підготовку кількох сотень опублікованих у книзі листів доклали великої праці вчені кількох академічних інститутів Національної Академії наук України, Державного комітету архівів України, Науково-дослідного інституту архівної справи та джерелознавства. Їхні прізвища зазначені на звороті титульного аркуша цієї великої книги, яка має солідний формат 60х84/8, надрукована на гарному білому папері і добре оформлена з дизайнерського та друкарського погляду. Правду кажучи, для мене сам факт виходу у світ листування Івана Огієнка є великою приємністю і не меншою дивиною. Бо я бачив усі ці стоси листів у Вінніпезі 1989 року, в архіві нашого великого пастиря. З січня до червня 1989 року я викладав історію українського мистецтва в Альбертському університеті в Едмонтоні як запрошений професор. На весняні канікули вилетів з Едмонтону у Вінніпег (7—11 квітня 1989 року), щоб вивчити поближче творчість знаменитого скульптора Леоніда Молодожаніна, про якого починав тоді писати монографію. Мешкав я при українській православної консисторії, часто зустрічався зі священиками і його блаженством митрополитом Вінніпезьким і всієї Канади Василієм Федаком. Владика Василій подарував мені канадське факсимільне перевидання Острозької Біблії 1581 р., а коли довідався, що я земляк митрополита Іларіона Огієнка з Житомирщини, сам особисто, в супроводі священиків Степана Ярмуса, Тимофія Міненка і відомої громадської діячки Анни Фігус-Ралько повів мене у своєрідне Огієнкове “святее святе” — у приміщення, де зберігався його архів. З того квітневого дня 1989 року я виніс уявлення, що титанами праці були не тільки блаженний Августин з його колосальним трактатом “Про місто Боже”, Тома Аквінський з його “Сумою теології”, Мікельанджело Буонароті з його розписами Сікстинської капели, Іван Франко з його ста томами творів: титаном праці був і Огієнко!

ДОСЛІДНИКИ

МОЖУТЬ РАДІТИ!

Тоді у Вінніпезі я не міг повірити, що ця його рукописна спадщина, а особливо його епістолярія, колись потрапить в Україну, а тим більше буде в найближче півстоліття видана. Але саме так сталося. І ось перед нами — том його листів. Починається він з листа 25-річного студента Київського університету святого Володимира Івана Огієнка до професора Миколи Сумцова від 2 лютого 1907 року з проханням позичити йому працю Сумцова про видатного релігійного діяча України XVII ст. Йоанікія Галатювського, бо й він, студент Огієнко, пише роботу про Галатювського. А закінчується том листом митрополита Іларіона Огієнка (з приписом: “Кличу Боже благословення на всіх вас і на вашу працю — ваш постійний богомолець”) до Управи вінніпезького товариства “Волинь” з проханням “зайнятися опікою фондів моїх праць (а разом з листом було 13 великих рукописів книг, назви яких митрополит перераховує в цьому листі. — Д. С.), виданих Видавничою комісією, Ініціативним комітетом і Товариством “Волинь”.

І це знамениті, що початок і кінець епістолярії Огієнка — по суті про те саме: про науку, про знання, про Україну. Покликання цієї людини не змінилися за шість десятиліть. Він збирав духовний врожай по зернині, і за довгий свій вік назбирав цілі засіки добірного духовного хліба.

Звичайно, у томі є багато листів іншого змісту, поза наукою, поза богослов'ям. Тут і актуальні політичні питання в роки, коли Огієнко був членом Уряду Симона Петлюри, тут і нагальні, гострі питання влаштування побуту вояків Армії УНР у Польщі в перші роки еміграції і багато-багато іншого. Навіть важко охопити в думці коло тих проблем, які хвилювали Огієнка упродовж його довгого життя. Листи, щоденники, спогади видатних особистостей тим і цінні, що вони дають повноту подій, завершеність процесів — подібно до того, як ма-

ляр картини за допомогою лесировок вимальовує дрібні деталі, що надають творові завершеності і краси.

Українська епістолярія і мемуаристика досить бідні. В умовах тоталітарних режимів люди боялися публікувати свої приватні листи, щоденники і спогади, бо там вони писали ніким не цензуровану правду, а за правду тяжко карали. Тому публікація листування митрополита Іларіона Огієнка — видатна подія в українській науці і культурі. Упорядники тому Володимир Ляхоцький, Наталія Московченко й Ірина Преловська багато потрудилися над списками й написали до них дві вступні статті. Хоч значна частина листів митрополита надійшла з Канади — і в цьому безперечно заслуга вінніпезького священика Тимофія Міненка та його дружини Анастасії, — проте довірне листування проф. Івана Огієнка збереглося в Україні, було розпорошене по різних архівах і приватних особах. Упорядники все зібрали (уявіть собі, читачу, скільки на те пішло часу і праці!), проаналізували, поставили в хронологічний ряд, написали коментарі до імен, назв, подій, склали різні покажчики, словники, скорочення. Поїздки у Вінніпег проф. д-ра Миколи Тимошика, який написав дві монографії про Огієнка, налагодив зв'язки з опікунами спадщини митрополита, переконав у необхідності передавати неопубліковані Огієнкові матеріали в Україну, теж важливі дуже багато в тому, що ці листи тепер доступні дослідникам.

Зрештою, фастівський міський голова Оксана Власенко і фастівський підприємець Сергій Соколов частину коштів для опублікування книги, — це теж добрий вчинок у дусі давньої української меценатської традиції. Адже колись вся українка робилася на приватні пожертви, і золотий фонд нашої культури й духовності складався з особистих внесків. Національне Огієнкознавство з виходом у світ цього тому зробило значний крок уперед.

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор богословських і філософських наук,
доктор мистецтвознавства,
професор Київської Духовної Академії

МАЄМО ДОПОМОГТИ ПРАВДІ!

Коли п. Вітренко, змагаючись за президентське крісло, виступала у нашому місті, вона запевняла, що тільки надання російській мові статусу державної забезпечить мир і злагоду у міжнародних стосунках. Лукавила пані Наталія, ой лукавила. Який мир може бути у ситуації, коли гість зайшов до вашої хати і випхав вас з-за столу? Станете ви “заради миру” скромно біля дверей, опустивши очі долу, чи візьмете до рук дрюка? Не знаю, чим п. Медведчук виправдовує свою надмірну прихильність до російської мови, знаю тільки, що вони обоє використовують мовне питання у політичних цілях. Як показали вибори, національна зрада не принесла їм очікуваних високих політичних дивідендів.

А запорукою миру на нашій землі є не подальша дискримінація титульної нації, не приховування історичної правди та погодження з Москвою того, які сторінки нашої історії можна показати нам, а відкритість і правда. Росія повинна сказати, які злочини вчинили кремлівські правителі проти українського народу, назвати число жертв голодоморів, репресій, переселень і т.ін. І вибачитися!

*“Это нужно не мертвым,
Это нужно живым”.*

ЛИСТ ЧИТАЧА ДО ДРУКУ

Не тим чемним і порядним етнічним росіянам, які говорять: “Мне бывает стыдно, что я русская”, а тим шовіністичним невігласам, котрі думають, що “Россия сохранила Украину”, за що ми маємо вік їм дякувати і зберігати їхні привілеї.

Якби вони читали історію, то не приписували б собі усю славу, бо половину України Росія віддала Польщі “на хранение”, ще й Угорщині шматочок дістався.

Пропоную почати збирання підписів під вимогою офіційного вибачення Росії (це буде якраз на часі, враховуючи рік Росії в Україні, що наближається) і відкликання президентського указу про відзначення річниці Переяславської угоди. Союз із Росією був лише меншим із зол. На ті часи, бо коли враховувати наші втрати у XX ст., то хто його знає. Хай про це скажуть вчені, а ми, громадськість, повинні простежити, щоб політики не плуталися у них під ногами і не вигадували, буцімто знання історії призведе до загострення міжнародних стосунків. Саме відкритість і правда сприятиме їх поліпшенню, бо допоможе поховати все негативне, що було в минулому, і почати наші стосунки з Росією з чистого аркуша.

Галина САГАТЮК

Коліс давним-давно (напередодні трагічної колективізації 29-го року) я малим хлопцем разом із бабою Марією ходив на прощу у Києво-Печерську лавру. Окрім храму, побував у підземних галереях, де зберігалися мощі християнських святих від X сторіччя. В одній із могильних ніш, прикритій прозорим склом і ледь освітленій свічкою, побачив загорнуті в траурно-чорні одіяння мощі, які ніби випромінювали енергію, породжували в моїй душі якесь незбагненне сум'яття. Ця згадка ожила під час читання “Руського літопису” (К. — “Дніпро”. — 1989), в якому вміщено Несторів звід “Повісті минулих літ” від 860 до 1111 року.

Із відомих причин в Україні ніколи не було ладу з літописами, тим паче немає його й тепер. Видавалися літописи вряди-годи або й зовсім не видавалися, залежно від кон'юнктури... Пересічний український інтелігент мало що знає про Лаврентіївський, Іпатіївський, Київський чи Галицько-Волинський літописи, і марно зосереджувати його увагу на деталях, якщо неправильні вихідні методологічні засади. А йдеться ж бо насамперед про національну ідею — фундамент українського світогляду. Без історичної самосвідомості не може бути ні розвинутої культури, ні здорової моралі, ні людської гідності.

Історія, як відомо, це процес не ізольований від інших діючих законів у об'єктивному світі. Історичні події — як давні, так і новітні — органічно вписані в контекст планетарного і космічного середовища, котре безпосередньо впливає на життя і вчинки індивідів, народів, груп, суспільних структур тощо. Інакше кажучи, глобальний аналіз історії можливий лише при всеоб'ємному застосуванні теорії біосфери і ноосфери — цього дивовижного, як і Фройдів психоаналіз, епохального відкриття XX сторіччя.

Літописи України цілком надаються до відповідного археографічного і евристичного застосування. Чи то йдеться про всілякі знамення, так звані дива, чи то про незбагненні чудеса природи, ми бачимо, що в літописах вони тісно пов'язані з історичними фактами і подіями. Питається: так що це — космічна закономірність чи звичайна фіксація типових ноосферних знаків?

Термін ноосфера (лат. noos — “розум” + сфера) завдяки авторитету академіка В. І. Вернадського (1863 – 1945) вперше прийшов у 20-х роках із Франції. Під дією космічної і земної енергій формується біосфера — пла-

У ПОЛІ ЗОРУ КОСМОСУ ПРО КОРИСТЬ ВИВЧЕННЯ ЛІТОПИСІВ

нетарна колонія поширення життя, взятого в минулому, теперішньому і майбутньому. Потім під впливом наукової думки і людської праці біосфера переходить у новий стан — ноосферу (сферу розуму). При цьому така перебудова біосфери — натуральний природний процес. Володимир Вернадський вважав, що всяка творчість — реальна енергетична сила, а наукова думка — планетне явище, яке безпосередньо впливає на хід історичного процесу і на ідеологічні домінанти. На думку вченого, наукова праця — геологічний фактор, зумовлений розвитком біосфери.

Сучасна наука продовжує поглиблене дослідження біосфери і ноосфери, згадаймо хоч би так звані торсинові (“скручені”) поля, що сприяють моментальному поширенню будь-якої інформації. Пов'язуючи в одне ціле всі рівні природної ієрархії, вони дають можливість природним чином пояснити багато незрозумілих досі явищ. Окрім того, торсинова теорія світобудови передбачає безперервне накопичення інформації у Всесвіті, її миттєве поширення і можливість зчитування розумною істотою в будь-якій точці Космосу. Ба більше, за законами голографії (винахід недавньої пори), будь-яка матеріальна мікроскопічна структура містить і уможлиблює відтворення інформації про всю світобудову.

Локальні психічні утворення з належними вакуумно-флуктуаційними властивостями, прив'язані до окремого індивіду або групи, не зникають цілковито після смерті і акумулюються в околицях Землі, Сонячної системи і, можливо, далеко за її межами. Щоб переконатися

в цьому, досить поглянути на внутрішній феномен — сновидіння. Наперекір закономірним відчуттям і сприйняттям, ми бачимо себе уві сні мовби зсторонь. Отже, душа — енергетична структура локального порядку — може, саме через те після смерті людини покидає тіло і деякий час (перші 9 днів) перебуває поблизу нього, продовжуючи жити напівсамотнім життям, і тільки через 40 днів зливається із загальним енергоінформаційним простором Всесвіту. Таким чином, як бачимо, у наявності прямий зв'язок із Космосом, який, відповідно до властивих йому об'єктивних закономірностей, програмує, власне, схему взаємодії відсталого, живого і психічного. Інакше кажучи, і в Космосі, і в безмежному його енергоінформаційному полі наявні канали постійного взаємозв'язку з усім живим і розумним. До речі, це явище завжди усвідомлювалося, діставало за кодоване вираження у розмаїтих видіннях і знаменнях, поставало у вигляді одкровень, інтуїтивних творчих осянь та екстазу.

Глибинне енергоінформаційне поле Всесвіту кодує і зберігає у вигляді голограм будь-яку інформацію, що надходить від живих і неживих структур. Але інформація не зберігається пасивно, а збирається, перероблюється і передається в потрібних дозах, у потрібний час і в необхідному напрямі. Процеси ці неможливі без неперервного енергетичного мислення й інформаційного коловороту, в русі якого виникають стійкі змістові структури, що зберігаються і передаються від одних носіїв (живих і неживих) до інших. До речі, це стосується і Слова, котре, як ми знаємо, незнищенне.

Всесвіт безперервно породжує і накопичує різної якості інформацію, включаючи і Слово. Літописці України-Руси це прекрасно розуміли. Так, у “Житії Костянтина Філософа” (Кирила) написано: “Заповідь — світільник закону і світло. Скажи мудрості: “Ти сестра моя” і розум назви рідним твоїм. Мудрість сіє сильніше сонця, і якщо ти візьмеш її за дружину — багатьох лих позбудешся при її допомозі”. У наявному сенсі Слово — розкодована інформація на фізичному рівні, включаючи і глибинний. Священні слова літописець поєднує в одному акті, зливаючи думку і слово, безпосередньо виходить в енергоінформаційне поле, звідки дістає необхідне психологічне і моральне живлення. Екстатичні акти (молитовний екстаз, благодать, катарсис, заспокоєння тощо) безпосередньо пов'язують людину з ноосферою. За такою ж приблизно схемою в ноосфері виникає позитивна або негативна спрямованість дії на об'єктивні історичні явища. Фігурально кажучи, у ноосферному плані літописи не просто словесні пам'ятки подій давно минулих літ, вони ще й матеріалізована система ноосферної інформації, яка сприяє вникненню в минуле, поєднуючи його з теперішнім і майбутнім.

Однак з погляду сьогодення в будь-якому літописі легко помітити істотні лакуни. Наприклад, у Несторовому Начальному літописі з 916 до 940 року 21 хронологічна позиція залишається порожньою: цифрами означені лише дати, натомість інформація відсутня. Трапляються різночитання тих самих подій в Лаврентіївському та Радзивилівському літописах. Це сліди безславної діяльності пізніших редакторів — на догоду. Не будемо цим перейматися, адже припасовувати історію до абстрактних схем — явище не нове. До оскотини приїлися банальні терміни “візантизм”, “норманізм”, “монголізм” і подібні. Суб'єктивні інтереси постанали на світланку цивілізації, а може, й раніше, ніде від них не дітися. Тим часом природна реальність покликала до життя ноосферні закономірності. За їхньою допомогою, незалежно від того, чи йдеться про космічне, фізичне, біологічне, інформаційне середовище, а чи про історичні процеси, людство, спрямувавши погляд у майбутнє, так само не зводить очей як зі свого сьогодення, так і з минулих.

Ось чому треба вивчати літописи.

● **Іван ГРИШИН-ГРИЩУК,**
м. Вишніця

МОСКВА НА ВИГАДКИ ШВИДКА!

Зовсім недавно в багатьох газетах друкувалися повідомлення на кшталт: “5 квітня 1242 р., 760 років тому, на льоду Чудського озера військо під проводом Олександра Невського розгромило лицарів Тевтонського ордену”. Здавалось би, ця подія та ця особа настільки відомі, що не викликають ніякого заперечення. Насправді ж Олександр Невський не брав ніякої участі в тій Чудській сутичці. Це давня побрехенька російської історичної науки. Як казав М. М. Карамзін, звичайнісінька “домішка неправди”.

Пропоную читачам разом зазирнути у ту далеку минушину. І щоб історики не звинуватили нас у якомусь наклепі, звернемося виключно до російських джерел.

Отож, перше джерело — книжка під назвою: “Листи та папери імператриці Катерини II”, видана О. Ф. Бичковим у 1873 р. Ця книжка зберігається у Національній бібліотеці імені В. І. Вернадського у Києві. У ній на сторінках 115 – 136 міститься праця Катерини II під назвою: “Размышления о проекте истории России XVIII века, написанная собственноручно и сохранившиеся в черновом подлиннике”. І що цікаво: “Роздуми...” подані французькою мовою — без перекладу російською. Такий собі нонсенс із присмаком таємниці. Отож читаємо: “Коли татари повернулись, то не з боку Дону (я думаю, що вони були зайняті завоюваннями в Сибіру і вздовж Волги у Булгар), і там вони потрапили в землі нащадків Георгія, які не були об'єднані ні між собою, ні з іншими гілками роду. За місяць були підкорені п'ятнадцять міст на Оці і на Волзі. Святий Олександр Невський тоді тільки народився, йому було 5 – 6 років”.

Сподіваюся, що читач розуміє:

йдеться про 1237 рік, коли хан Батий прийшов у Ростово-Суздальські землі, — Катерина II це засвідчує. Отож, у 1237 році Олександрові, т. зв. Невському, було лише 5–6 років, себто народився він десь у 1231 – 1232 роках. А тепер уявіть собі полководця 10 – 12 років, який у 1242 році керував Чудською сутичкою. Нісенітниця! Між іншим, у російських джерелах про рік народження Олександра написано: “около 1220 или 1221 года”.

А ось іще одне. Хан Батий, як відомо, народився у 1208 році. Хто хоче в цьому переконатися, може зазирнути до Великої Радянської Енциклопедії (третє видання, том III, сторінка 46). Отож його син Сартак міг народитись десь близько 1228 – 1232 років (мова про першого сина). Я вдаюся до цього підрахунку тому, що ніде у московсько-російських джерелах ви не знайдете точної дати народження хана Сартака, який володів Ростово-Суздальською землею десь з 1250 до 1257 року. Річ у тім, що син Батия — Сартак та Олександр, себто

Невський, були андами-побратимами, що давали клятву на крові: обидва різали собі руки, цідили кров до келихів, потім, змішуючи її з кумисом, пили по черзі; дивились на сонце, промовляючи слова вічної клятви, як велів звичай. Між іншим, сам Чингісхан давав таку клятву та мав анду Джамуху. Хто хоче про це дізнатися більше, може прочитати цікавий художній роман Ісаї Калашнікова “Жорстоке століття”, видання 1985 року.

Зверніть лише увагу: андами можна було стати тільки в дитячому та юнацькому віці, тобто до 16 років. Бо з 16 років юнак-монгол ставав дорослою людиною. Про це теж повідомляє професор Л. М. Гумільов у своїй книзі “В поисках вымышленного царства”, на сторінці 209.

Зрештою, в 1246 році у хана Батия побував посол Папи Інокентія IV Плато Карпіні, який у своїй книзі “Історія монголів” пише: “І після неодноразової вказівки йому (Чернігівському князю Михайлу — **В. Б.**) поклонитися і його небажання вищезгаданий князь (хан Батий) передав йому через сина Ярослава, що він буде вбитий, якщо не поклониться”. Ця фраза наведена зі стор. 29 книги Джіованні дель Плато Карпіні “Історія монголів”, виданий у Москві в 1957 році. А далі на сторінці 252 дано пояснення, що йдеться про Олександра, так званого Невського. Тобто, у 1246 році Олександр ще не був князем, а перебував у тому віці, коли юнака величали “сином князя Ярослава”.

Ми повинні чітко зрозуміти, що держава Чингісхана мала діючі закони, які називались Яса Чингісхана. І Московія, що була складовою части-

ною імперії, ніколи не становила винятку з тих законів. А діяла Яса Чингісхана в Ростово-Суздальській землі з січня 1238 року, з дня захоплення. Згідно Яси, ні один старший князь не міг отримати “ярлик” на князівство, якщо не передавав в аманати (заручники) свого старшого сина, першого за чергою спадкоємця. Все, що підноситься інакше, — це московські “домішки неправди”. Закон для Москви не робив винятків! Про це чітко писали і Плато Карпіні, і Рубрук, що перебував у Золотій Орді в 1253 – 54 роках. Я вже не кажу про Рашід-ад-Діна та збірники В. Г. Тизенгаузена, де чітко прописані закони, що діяли в імперії Батия.

Так ось: вже на початку 1238 року князь Ярослав Всеволодович надів ярмо на шию та поповз до ніг хана Батия, аби отримати “ярлик” на Володимирське князівство. А перед тим мусив передати ханові в аманати (заручники) свого старшого сина Олександра, т. зв. Невського. Вже в січні 1238 року до Володимира ханом Батием був призначений “великий баскак”, а по удільних князівствах — “малі баскаки”, які правили Ростово-Суздальською землею. Послухаймо нашого великого земляка Миколу Білозерського. У своїх архівах, що зберігаються в Національній бібліотеці України, він залишив такі слова: “Баскаки. В Росії після підкорення її Моголами були баскаки, а у Володимирі-столиці Великого Князя — Великий Баскак. Вони — головні управителі в підкорених державах: мають військо та ін.”.

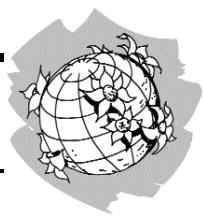
І перебував Олександр при сім'ї

хана аж до 1252 року, коли отримав “ярлик” з рук свого анди Сартака на Володимирське князівство. А було Олександру в 1238 році всього десь близько восьми років. Тому і написав великий свідок Плато Карпіні, що в 1246 році бачив у хана Батия не князя Олександра Невського, а лише — “сина князя Ярослава”.

Сподіваюся, читач розуміє, що, проживаючи з 1238 року при сім'ї хана Батия, Олександр саме в ті роки побратався з Сартаком, вивчив тюркську мову, якою розмовляли в Золотій Орді, та став довіреною людиною хана Батия. Бо хан Батий, приймаючи послів, ні до кого з них не звертався особисто, навіть тоді, коли посли знали тюркську мову, а тільки через довірену, сотні разів перевірену людину. Хан вважався намісником Бога на землі, тож не міг спілкуватися з простим смертним. Про це чітко мовлять всі стародавні джерела.

Такою довіреною та наближеною до хана Батия людиною у 1246 році був побратим його сина Сартака — Олександр, юнак, десь близько 14–15 років за віком. І вигадана Московою брехня про Олександра Невського та його битви — звичайнісінька нісенітниця.

Володимир БЕЛІНСЬКИЙ

ДЖЕРЕЛО ЇЇ ЛЮБОВІ

ВІРА СМЕРЕКА —
НАЙВІДОМІША В СВІТІ
КРОЛЕВЧАНКА

Мені і моїм друзям, учасникам молодіжного просвітянського гурту “Квітуча калина” (ми були тоді 8—10-річні школярі), ім'я Віри Смереки відкрилося 1994 р. Її пам'ять про рідний край, любов до нього перелилася тоді у надіслані нею прекрасні матеріали для українських національних строїв: нитки для вишивання, тканини, стрічки, намисто. Із тих чудових тканин наші мами і бабусі пошили і вишили костюми, в яких ми стали справжніми артистами і виступали на найкращих сценах нашого міста і району.

А книжки свої пані Віра надіслала нам пізніше. Прочитав я їх уже старшокласником, точніше, ліцеїстом Київського військового ліцею ім. Івана Богуна, приїхавши додому в Кролевець на канікули. Книжки ці справили на мене незабутнє враження... Тому я не лише їх перечитав, а й написав по них учнівську наукову роботу про життя і творчість нашої славної крoлевчанки.

Адже в цих книгах багато автобіографічного. А ще вони — справжнє вікно Людяності, Добра і Любові до рідної землі, до України.

КРОЛЕВЕЦЬ, ЛЬВІВ
І ЗНОВУ КРОЛЕВЕЦЬ

В автобіографічних нарисах п. Віра точно називає місто, куди вони, сім'я священика, переїхали з Лушників: Кролевець. Знайшовши для родини убогу квартиру, о. Степан зайнявся пошуками хоч якоїсь праці, щоб утримувати дітей... Тут п. Віра у 1940 р. з атестатом відмінниці закінчила середню школу. Поїхала вступати до Київського університету, але її “зрізали” на екзамени з російської мови, — як дочку священика.

Та пощастило їй того-таки 1940-го вступити до Львівського університету — на українську філологію. Вона була щаслива!

Із приходом німців о. Степана знову покликали селяни на священицьку посаду. Сім років Чеплівка не мала церкви (бо її перетворили на “клуб”). До християнського святого Успіння Пресвятої Богородиці 21 вересня 1941 року селяни реставрували клуб у церкву. І запросили

о. Степана на це свято. Тут він з усім сумлінням виконував свій обов'язок священика аж до своєї кончини в 1972 р. Правда, пізніше більшовики знову обернули церкву на клуб. Довелося Службу Божу правити в Молитовному домі. Дружина його, Євгенія, керувала церковним хором. Поки не надійшов наказ розібрати Молитовний Дім... Через три роки після цього мати письменниці й померла.

Навіть із цього короткого опису видно, що батьки п. Віри були справжніми подвижниками християнської віри і моралі.

НІМЕЦЬКА НЕВОЛЯ

У травні 1942 разом із тисячами наших юнаків і дівчат її було вивезено до Німеччини — Віра Ніпот опинилася в робітничих таборах у Берліні. Виснажлива праця, недоїдання зумовили хворобу, через яку потрапила до невідільничої лікарні... А потім у ще суворіші табори.

У Берліні в серпні 1943-го доля звела її з українцем із Закарпаття Іваном Смерекою. Цей кмітливий юнак за часи неволі добре вивчив Берлін, налагодив контакти з впливовими українцями німецької столиці. Він організував втечу Віри із табору, а через рік, коли Берлін уже нагадував пекло, обоє втекли у гори Гарц, а потім у м. Госляр, де дочекалися кінця війни. У липні 1945 одружилися. Скромно, на чужій землі, але з друзями-земляками відзначили весілля... І віддали себе активній громадській діяльності серед українців на чужині. У таборі “ДіПі” п. Віра працювала в українських школах і гуртках до 1947 року.

Враження про Німеччину — це її книга “В німецькій неволі” (1998). Це книга про те, як “остарбайтерів” виснажували важкою працею, голодом, холодом і жорстокістю. Багато хто втрачав віру, ставав злим, навіть божеволів. Це твір нечуваної викривальної сили. На його основі можна створити фільм — хвилюючий і переконливий.

В АНГЛІЇ

Московські агенти підмовляли “тимчасово переміщених осіб” повертатися в СРСР. Але куди було повертатися? У безбожну імперію?.. У травні 1947 молода сім'я

Смерек виїхала до Англії. Отримали обоє роботу на текстильний фабриці у місті Брадфорд. Тут і осіли. Звідси і плаче-тужить вже понад півстоліття сучасна Ярославна над українською недолею.

Як одні з найперших тут поселенців-українців, Смереки заснували у Брадфорді філію Спілки Українців Британії (СУБ), українську бібліотеку, драмгурток ім. Івана Котляревського, школу українознавства для дітей, курси англійської мови для дорослих.

Стали вони і засновниками українського світського хору, а також парафії українських церков. Стала Віра Смерека й одним з ініціаторів Товариства українських жінок імені Олени Теліги в Англії. Водночас поглиблювала вона свої знання на вечірніх студіях Лідського університету в Брадфорді. Головним її заняттям стала літературна творчість.

БОГ І УКРАЇНА

У 1999 році Віру Степанівну Смереку прийнято до Національної Спілки письменників України. У цій уже офіційній письменницькій ролі вона видала нову — третю свою — книжку під назвою “Вічний вогонь”. Бог, Церква, Святі місця, ікони, молитва, Різдво, Великдень і, звичайно, Воля, Україна — ось тематичне коло цієї книги. Але твердження авторки м'які, ненав'язливі — як у народного оповідача. І особливо привабливі, бо сповнені автобіографічності.

Тим більше, що дорога до сумлінного сповідання християнських засад у неї теж пройшла через сумніви і вагання. Їх настирливо прищеплювала “радянська школа”. Про це довірливо розповідає письменниця у повісті “Христос воскрес”. А також в оповіданні “Вислухана молитва коло Святої Софії в Києві”. А збагатившись досвідом життя батька-матері і свого власного, вона прийшла до твердого переконання, що зло можна перемогти лише неухильним дотриманням християнських чеснот. Пані Віра, як свідчать нариси,

побувала чи не в усіх святих для християн місцях: Вифлеєм, Назарет, Єрусалим, Рим із Ватиканом і т.д. Але як патріотка своєї землі, де б не була, думає про Україну, молиться за неї.

Болить нашої письменниці проблема релігійної роз'єднаності українців. Особливо розважливо і справедливо підходить вона до цієї теми в нарисі “Велич Рима”. Вона пише: “З побожністю вклоняюся

святим місцям і думкою лину в новітні часи... Екуменічний рух — це єдність у Христі... Ворожість (релігійна) Рима і Візантії, ворожість (релігійна) Росії і Польщі. А ми, українці, чому маємо терпіти ми? Ми чужі одним і другим... Невинні спадкоємці чужого і мертвого лихоліття... Навіщо цей штучний поділ має роз'їдати наш народ? Ми є нащадки вірування. Але не чужої нам ворожнечі. Чому чужа історія має нас розділяти?... Абсурд! Усі ми християни! Настала пора відмінити догми старих віків, що поділяють нас на греко-православних і греко-католиків. Вже час знайти верхам одну Церкву, Єдину, щоб народ міг спільно хвалити Бога — в єдиній християнській спільноті”.

Безумовно, за стільки років проживання в Англії засвоїла п. Ві-

ра і англійські традиції, але рідне у неї завжди і скрізь на першому плані. До речі, про життя українців Британії і свої тамтешнє життя готує Віра Смерека свою нову книгу, яка має робочу назву “З берегів Англії”.

НАЙРІДНІШЕ МІСТО

Читаючи книжки нашої землячки, збагачуєшся духовно. Читаються вони легко, швидко, породжують оптимізм, надію і віру. Бо це є священний вогонь Любові до Бога і України. Із цим вогнем у душі не раз приїздило подружжя Смерек в Україну, починаючи з першого року її незалежності. Приїздили на всеукраїнські форуми і конгреси, а також до родичів на Сумщині і на Закарпаття, де Віру з любов'ю називають “закарпатською невісткою”.

Із весни 1997 р. не стало її друга. Відійшов у вічність цей активний громадський діяч і борець за українську ідею, довголітній голова СУБ, правник за фахом. Похований Іван Смерека у Брадфорді, де прожили вони з дружиною 50 років. Але Віра Смерека не пориває зв'язків із Закарпаттям. Саме там, у місті Ужгороді, не тільки шанують, а й перевидають її книжки. Кілька примірників прислали закарпатці крoлевцьким просвітянам — міському об'єднанню ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. А просвітяни, в свою чергу, прочитавши, подарували кілька книжок централній райбібліотеці, краєзнавчому музею, школам міста. Розповіли про славу землячку в районній та обласній газетах.

У своїх листах крoлевцьким просвітянам п. Віра не раз зізнається: “Кролевець — моє найрідніше місто”. Славить його у нарисах і віршах.

Всі листи Віри Смереки починаються і закінчуються думою про українство і вірою в його цілковиту перемогу на своїй землі.

А книжки її, на моє переконання, ще стануть посібниками для виховання у всіх нас християнської моралі.

Максим ВІТУШКО,
Кролевець — Київ

●

Народилася Оксана Миколаївна Вікул 20 липня 1921 року в м. Кам'янці-Подільському у відомій на всю округу родині священиків Вікулів, що прославили у XIX і на початку XX століття рідний край любов'ю до людей, до України. Батько її також був священиком, а потім, закінчивши Варшавський університет, став доцентом кафедри хімії Кам'янець-Подільського університету. В листопаді 1920-го емігрував, захистив дисертацію і працював професором Українського вільного університету в Празі.

До батька Оксана приїхала разом із матір'ю влітку 1923-го. Спершу жили в Подєбрадах, де батько вчителював у новозаснованій господарській академії, а з 1929-го починається празький період. Прага Оксані подобалася. А головне — більше чути української мови. Та школи української не було. Батько, ніби відчуваючи майбутнє, віддає її до англійської школи, потім — до гімназії.

У Празі Оксана офіційно стала членом Пласту. У цій масово-спортивній освітній організації дівчина зацікавилася танцями. І уже наприкінці 1936 року вона бере участь у виконанні групових народних танців на

Всеслов'янському з'їзді скаутів. Перший сольний номер для Оксани відбувся несподівано на гімназійній вечірці у Ржевніцях 1937 року, коли вона з успіхом імпровізувала “козачка”. Так прилучилася Оксана Вікул до професійної сценічної діяльності. “Танець — це чиста радість, — гово-

школи Єлизавети Нікольської. Після кожної вистави фантазія подолянки починала інтенсивніше працювати. Із власним хореографічним твором уперше виступила 10 січня 1943 року. Це сталося на концерті групи “Українського сокола”, метою якого було показати, як саме можна опрацювати

музику композитора М. Лисенка, — твердо стала на шлях українського професійного артиста балету та хореографа.

Навесні 1947 року в Регенсбурзі розпочалася підготовка до постановки опери М. Аркаса “Катерина”. Оксани запропонували поставити до неї

ТРОЯНДА ЗІ СЛАВНОГО РОДУ

На початку 90-х мені довелося працювати в газеті “Кам'янець-Подільський вісник”, де бухгалтерську справу вела Анжела Кисіль. Згодом дівчина виїхала до США, вийшла заміж... У Сполучених Штатах Америки знайшла свій притулок й Оксана Вікул, з якою ми листувалися. А потім зв'язок перервався. І тоді я попросив Анжelu Кисіль-Райлі передати ві-

тальну поштівку з нагоди 80-річчя славної діячки української сцени у діаспорі. Завдяки їй вітальна листівка знайшла адресата і, як пише у листі до мене чоловік Оксани Вікул, письменник і богослов Олександр Воронин, “дуже гарно відсвяткували її ювілей”, але 21 вересня Господь покликав її у вічність.

рила не раз. — Як танцювала наші народні танці, то... здавалося, що лечу до України...”

Вирішила паралельно вчитися малювати — записалася до Української студії образотворчого мистецтва під керівництвом графіка Роберта Лісовського. Під осінь 1941 року Оксана стала ученицею балетної

українську тематику в стилі й техніці різних шкіл танку. Вона вирішила танцювати відьму Солоху з “Ночі перед Різдвом” М. Гоголя. Використала музику з “Різдвяної ночі” М. Лисенка. З'явилися схвальні відгуки й у пресі. Потім 1944 року створила ще один хореографічний твір “Невдале побачення”, до якого також використала

танці. Це була добра нагода грати з професіоналами — режисер Юрій Григоренко, декоратор Петро Капшученко, диригент Володимир Гавриленко. Оксаніні задуми щодо хореографії “Катерини” повністю вдалися. Переїхавши до Америки, жила в Мінеаполісі й тужила за театральним життям. І ось 1956 року не витрима-

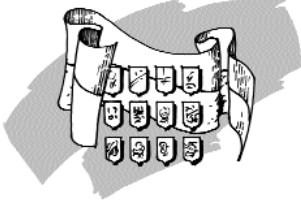
ПАМ'ЯТЬ

ла-таки — переїхала до Нью-Йорка. Часто виступала на різних імпрезах. Створила кілька нових сольних хореографічних творів — “Останній вальс”, “Бублейниця”, “Свято княгині Ольги”, “Подолянка”... Коли їй минуло сорок років, вирішила перестати танцювати. Допомогала молодим балеринам, популяризувала українські танцювальні ансамблі.

...Оксана Вікул фізично відійшла від нас, але духовно — поруч. Її пам'ятатимуть як прекрасного пропагандиста української культури в чужомовному середовищі — хорового мистецтва, писанкарства, художніх творів і просто просвітянина, людину щедрого серця.

Віталій МАЦЬКО,
кандидат філологічних наук,
голова обласного товариства
“Просвіта”,
м. Хмельницький

●

Продовження.
Початок у числі 41 за 2002 р.

У княжому Львові була німецька колонія, що вже за часів Льва мала свого війта (голову). Як польський король Казимир зайняв Львів, він надав німецьким міщанам нові привілеї, а передусім дозволив їм закласти укріплене місто над Полтвою. Осередком нового міста став теперішній Ринок, визначений у вигляді великого квадрата. А кінчалось місто мурами і ровами при вулицях: вали Гетьманські (тепер проспект Свободи), вали Губернаторські (сквер між Підвальною та Винниченка), вулиці Скарбківська (Лесі Українки) та Собеського (братів Рогатинців). Першу Ратушу заклав князь Володислав Опольський в сімдесять років чотирнадцятого століття. Кілька разів споруда горіла.

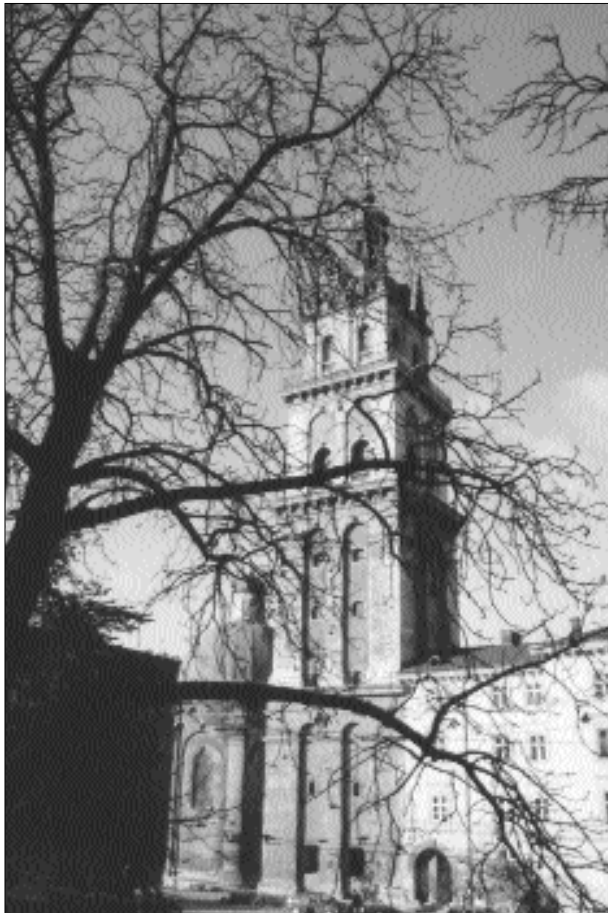
Найвеличнішою у старій ратуші була радна зала, де збиралася міська рада. До ради належали найбагатші міщани, "патриціят" міста, самі католики, німці та поляки. Українці майже двісті років вели судовий процес із містом, аби їх допустили до ради. Лише 1745 року цей процес закінчився щасливо і до міської ради увійшов перший українець Юрій Коцій.

За ратушевим будинком стояла стара вежа заввишки 58 метрів. На верху вежі був польський герб і під ним гербовий лев, який зберігся донині. У 1672 р. під час сильної бурі лев упав із вежі, і це уважали лихим знаком для міста. Справді, того ж року прийшла на місто турецька облога. На ратушевій вежі вже від 1404 року був годинник. Теперішній годинник походить з віденської фабрики і свою службу несе з 1851 року.

У ратуші була також міська в'язниця. Легші винуватці сиділи в кімнатці над так званою скарбівницею. Але були й підземні в'язниці: "Доротка", "Під ангелом", "Татарня". Під сторожею тут перебував серед інших і гетьман Юрій Хмельницький.

По західній стороні ратуші, де нині одна з чотирьох міфологічних скульптур, був так званий прангер, місце, де виконували смертний вирок. Скульптурна фігура складалася з двох постатей. Жінка із зав'язаними очима з мечем в одній руці та терезами в іншій — справедливість, та чоловік із піднесеним мечем — кат. Тут було страчено, зокрема, молдавського князя Томшу. Цікаво, що він попросив ката учинити вирок своїм бойовим мечем. Кат виконав волю. Тут же поклав голову Іван Підкова. А пам'ятник славному козакові зсунуто ближче до пр. Свободи.

Нинішнього вигляду набула ратуша в середині дев'ятнадцятого століття. Під час революції, що охопила Австрійську державу, в 1848 р. поляки намагалися захопити Львів. Ринок зайняла польська національна гвардія.

З давніх часів нумерація будинків на площі Ринок не велася, тому її визначалися кам'яниці за прізвищами тих людей, котрі ними володіли. Найкраще збережена східна сторона. Кам'яниця № 2 (ріг Ставропільської вул.) — типова пам'ятка стилю пізнього ренесансу. Збудована з каменю, як усі тодішні кам'яниці, поділена на поверхи виступаючими карнизами. Наріжні частини має з

НАРИСИ З МІСТА ДРІМАЮЧИХ ЛЕВІВ

У ході артилерійського обстрілу вежа запалала, баня з тріском упала, з нею — годинник і ратушеві дзвони. Відбудовано ратушу 1851 року, але вежу полишили без бані, без закінчення, у вигляді величезного комина висотою 65 метрів. На цю висоту нині мають змогу піднятися туристи, аби помилуватися архітектурним ансамблем кам'яниць площі Ринок, цим своєрідним музеєм під відкритим небом.

Знайомство почнемо із наріжного будинку, що виходить на площу на перетині вулиць Ставропільської та Друкарської. Це музей-аптека. Тут, поруч із сучасною фармакологією, сусідує давня. Стеля однієї з кімнат прикрашена поліхромними розписами роботи віденських майстрів першої половини XIX ст. з алегоричними зображеннями чотирьох "праелементів Всесвіту": води, вогню, землі, повітря. Із колишнім власником однієї з найстаріших аптек (зведена 1735 р.) львів'яни пов'язують цікаву легенду. Свого часу належала вона відомому українському меценатові та аматору мистецтва Михайлу Терлецькому. А ще він "хворів" грою в карти. Зазвичай фортуна йому не усміхалася. Одного разу несподівано виграв три злотих. Заможний аптекар вирішив відсвяткувати "перемогу". Дорогою він збирав своїх знайомих і вжив кав'ярнями, пригощаючи та проголошуючи своєрідну лекцію про таємниці картярства. Коли оповідь закінчувалася, він видавав радісний звук, що нагадував блеяння кози. Так повторювалося кілька разів, аж доки хтось із дотепників не зауважив, що таким чином, переходячи від кав'ярні до кав'ярні, вони водять "козу". Варто додати, що того разу Терлецький стратив на забаву 30 злотих... Так ніби й з'явився цей вислів. А що шанувальників таким чином побавитись у Львові ніколи не бракувало, то це знає навіть найдрібніший...

кам'яних кісток, що складають на кожному поверсі різні узорі. Вхідні двері в різьбленому порталі, вікна у різьблених кам'яних рамах з головками ангелів. Цей дім був власністю внука флорентійського різьбляра Бартоломея Бандініеллі — купця Роберта Бандініеллі, котрий 1629 р. заснував першу пошту. Щосуботи 21 поштар вирушав за двома напрямками: на Замостя, Люблін, Варшаву, Торунь, Гданськ і на Ярослав, Ряшів, Тарнів та Краків. З тих часів кам'яницю цю й звуть "дім Бандініеллі".

Так званий "чорний дім" № 4, побудований 1577 р. "італійцем" Петром Красовським, який мав українське походження. А означення "італієць" дістав від того, що зводив будівлі у формах італійського Відродження. Зі всіх споруд ця найбагатше декорована. Цілий фасад зложений з тесаних кісток, портал і вікна багато різьблені, переважно рослинним орнаментом.

Найбільша за розмірами кам'яниця № 6 — так званий дім Костянтина Корнякта. Родом був він із Греції, збагатився на оренді митниць у Галичині. Прославився як меценат Ставропіль, поставив своїм коштом вежу Успенської церкви і каплицю Трьох Святителів. Велика кам'яниця має характер палати, значно більшої за сусідні. Замість трьох звичних вікон має по шість. Збудована з великим смаком, без надміру прикрас, вважається найпривабливішою пам'яткою львівського ренесансу. Фасад будинку прикрашений ренесансною орнаментикою. Вхідний повнолукий портал обрамлюють дві коринфські колони, між якими зависає подвійна квітова гірлянда, що в центрі підтримується маскою лева. Своєрідне обличчя має внутрішній двір. Обрамлений з трьох боків галереями відкритих балконів, нагадує куточок Італії. Не випадково серед львів'ян так званий "італійський двірник" — одне з улюблених місць, де за запашною кавою ведуть неквапні бесіди.

Свого часу будинком володів рід короля Собеського, згодом його викупило місто під музей історії. Нині він тут і є.

Дім № 9 від XIV ст. — власність римо-католицьких архієпископів. Мешкав тут великий князь Свидригайло, відомий з пізнішого повстання проти Ягайла. В цій кам'яниці 1673 р. помер король Михайло Вишневецький, останній нащадок українського магнатського роду, що спольщився.

Кам'яниця "Просвіти" (№ 10) займає місце кількох будинків. Від Ринку був тут у XVI ст. дім поета Шимоновича, позаду від Бляхарської — дім Семковичів, потім Торошевичів, між ними ще інші будівлі. Підземелля кам'яниці мають сліди готичної будови, партер — ренесансний, монументальна брама має означений рік будови — 1659. Нинішнього виду надав колишній власник князь Станіслав Любомирський, що близько 1760 р. з'єднав кілька будинків і на них вибудував палату в стилі рококо.

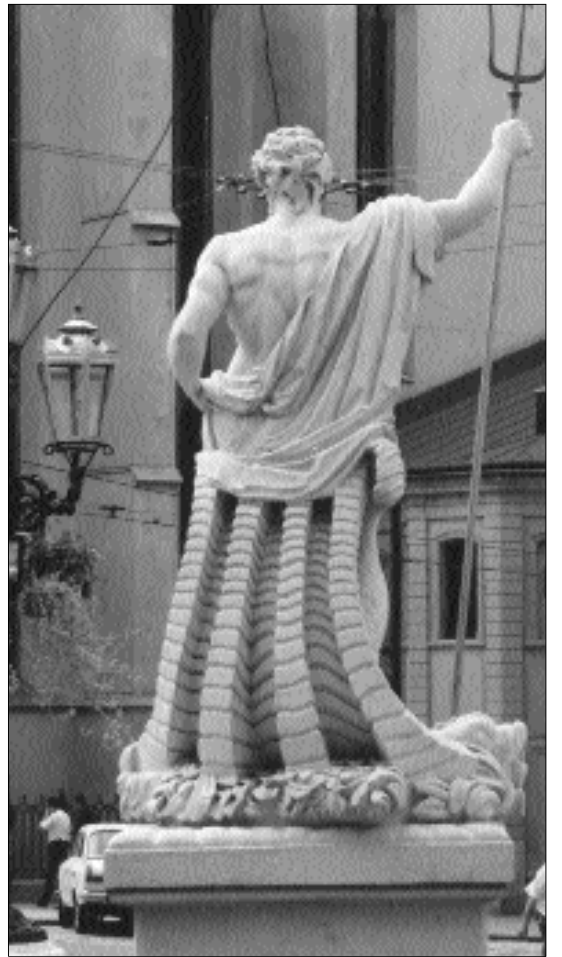
Південний бік Ринку значно перебудований. Зі старих домів найліпше зберігся № 14, в ренесансному стилі, з тесаного каменю, пізніше обтінкований. Над входом — венеціанський лев з відкритою книгою із 1600 р. Жив тут Іван Массарі, венеціанський купець і консул.

Західна частина, на розі Катедральної площі, має дім № 23, побудований 1630 р. для родини Шольців-Вольфовичів. Фасад поділений карнизами на поверхи, має також прямовисний поділ іонійськими й коринфськими пілястрами, в розі другого поверху — кам'яна різьба Богоявлення.

Дім № 29 колись був власністю Камп'янів. Бурмістром Львова спочатку став Павел Камп'ян, який на бідах міста збив собі чималий капітал. Згодом його "перевершив" син Мартин Камп'ян, який теж став бурмістром і

швидко розбагатів. Як і батько, продовжуючи позичати місту гроші, він отримав у заставу частину міської власності. Вінцем фінансового опанування міської економіки стало перекуплення 1627 р. 20-тисячного боргу Львова перед єзуїтами. Він фактично перетворився у диктатора галицької столиці. Але через рік відбувся судовий процес "Місто проти Камп'яна". Закінчився він ганьбливим звільненням з посади бурмістра, а також позбавленням міських прав. Зловживання владою в ті часи не залишалося безкарним. 16 червня 1578 р. із підземелля кам'яниці, де була одна з міських в'язниць, вивели на страту Івана Підкову.

Пізніше будинок цей став власністю львівського поета й історика Зиморовича. Близько 1770 р. перебудований у стилі цесарства. Тодішній власник його, комендант міста Феліцій Коритовський до будівництва залучив гай-

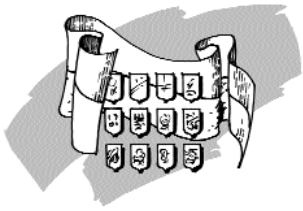
дамаків, які відбували покарання у Львові. 1803 р. постала тут перша львівська цукорня швейцарця Домініка Андріолі — звідси й назва перехідного пасажу в цьому будинку.

Найбідніша старими будинками північна сторона Ринку. Дім № 36 побудований близько 1781 р. Належав він "Народній торгівлі". Це перша споживча кооперативна торгівля на західноукраїнських землях. Метою її було постачання оптом закупленого матеріалу з перших рук і навчання українського населення вести власну торгівлю. 1939 р. радянська влада націоналізувала майно "Н. Т." і включила її організацію в систему державної торгівлі.

Окрасою площі Ринок є чотири скульптури, розташовані з чотирьох кутів. Чотири ампірні фонтани (початок XIX ст.) зі статуями Нептуна, Діани, Адоніса та Амфітрити належать талановитому скульптору Вітверу. Стилізовані світильники встановлені тут понад 100 років тому. Зупинилися ми лише на окремих характерних спорудах. Загалом же тут налічується 44 кам'яниці. І кожна з них має свою історію, неповторне обличчя.

(Далі буде)

Олесь ГАНУЩАК

Продовження.
Початок у числі 41 за 2002 р.

Перші вірмени прибули до Львова у другій половині XIII ст. Сам Данило Галицький закликав до міста відомих своєю майстерністю вірменських ремісників. Мешкали вони спочатку в районі сучасного Підзамча. Але після завоювання Львова Казимиром III змушені зійти до колишнього Низького замку. Тут і виникла вірменська колонія з центральною вулицею Ормянською (від польського *ormjani*). Проявили себе вірмени ще й з іншого боку. Купці з Кавказу відігравали провідну роль у дуже прибутковій торгівлі міста з країнами Сходу. Їхні каравани сягали Стамбула, Каїра, Олександрії, Багдада. Товари зі східних і південних країн на львівському ринку називалися вірменськими і дуже високо цінувалися. За свідченням іноземних мандрівників і гостей, забудова Вірменської вулиці, як і площі Ринок та вулиці Руської, була однією з найкращих, з найцивілізованіших. Уже в XV ст. вулиця мала кам'яний брук, водопостачання та зливну каналізацію.

Були в історії й трагічні сторінки. 1527 р. на сусідній Театральній вулиці спалахнула пожежа в пивоварні. Вона перекинулася на Вірменський квартал, звідти — на все місто. У результаті загинув цілий готичний Львів.

Центром громадського життя колонії був Вірменський собор. Ансамбль складається із собору, власне, приміщення колишнього жіночого монастиря та палацу вірменських архієпископів. Це одна з найдавніших споруд Львова, що є унікальним зразком національної вірменської архітектури. Масивні стіни (товщина 140 сантиметрів), складені з грубого коленого каменю, мали зовнішнє і внутрішнє облицювання з тесаних кам'яних плит. Донині під бляшаним покриттям дахів ще збереглися такі фрагменти, котрим понад п'ять століть. Унікальна конструкція купола: в його основі — пустотілі ребра, викладені з випалених глиняних глечиків. Загалом собор зазнавав постійних змін, викликаних потребою розширення приміщень та їх реконструкції після частих пожеж.

У січні 2001 р. після тривалої перерви, викликаної "реконструкцією", відновився в соборі богослужіння. Дехто схильний стверджувати, що це було пов'язано з візитом Івана Павла II. Мабуть, що так воно насправді... Бо Папа відвідав-таки оновлений собор.

Од Вірменського собору в глибину вулиці ми виходимо до Домініканського. Але спочатку можемо зупинитися в одній із двох затишних кав'ярень. Власне, "На Вірменській" — одне з улюблених місць львівських художників. До "Арарату" можуть завітати поважніші відвідувачі, котрі знаються на правдивому вірменському коньяку.

А неподалік будинок № 23 — один із найцікавіших взірців львівського ампіру. За винятковий своєрідний декор його йменують "домом пір року". Весь фриз між верхніми поверхами займають багаті пластичні символи знаків зодіаку. Та найбільший інтерес викликають рельєфи в нішах другого поверху — перший у львівській світській скульптурі зразок використання жанрових сюжетів з життя галицького селянства. Рішуче відступивши од класичних традицій, талановитий український скульптор Гаврило Красуцький, узявши за основу народні типи та костюми, створив сцени праці та розваг селян у різні пори року. В середній ніші — зображення Хроноса, що відраховує скороминущий час.

НАРИСИ З МІСТА ДРІМАЮЧИХ ЛЕВІВ

Замикає вулицю один із авангардових арт-клубів міста — культурно-мистецький центр "Дзига". Тут можна придбати, на відміну од згаданого "вернісажу", правдиві твори мистецтва. Ціни "кусаються", але ж мистецтво насправду потребує жертв...

Гості міста не оминають і майдан, затиснутий між театром ім. Марії Заньковецької, Будинком офіцерів і Преображенською церквою. Колись тут стояли монастир і костел св. Трійці, що належав чину тринітаріїв. Цікаво, що в народі називали їх "ослячими братами", оскільки за статутом вони зобов'язані були пересуватися на віслюках. Займалися вони викупом бранців із турецької неволі. 1783 року монастир потрапив під так звану секуляризаційну реформу, запроваджену австрійським урядом, у результаті якої був закритий. Реформа ця передбачала конфіскацію власності церков, костелів і монастирів та передачі її державі. Так, до речі, тоді було закрито 28 храмів. А на місці монастиря постав 1784 року університет, у якому згодом "оселився" "Народний дім". Нині ж цей майдан міська влада віддала митцям. На "вернісажі" можна придбати якусь дрібничку на згадку про Львів, або ж "шедевр" невідомого майстра пензля.

* * *

Монастир домініканців із костелом розташований на тому місці, де згідно з легендою мав свій терем князь Лев. Його дружина Констанція наприкінці XIII ст. запросила до Львова домініканців. Спочатку спорудили для них невеличкий дерев'яний монастир, а 1405 р. — костел Божого Тіла. Але за три роки він згорів. Його в готичному стилі відбудували згодом з каменю та цегли. З костелом пов'язано драматичну історію Гальшки Острозької, княгині, котра отримала великий спадок родини Острозьких після смерті батька. Чимало виявилось охочих залицяльників, які прагнули поправити фінансовий стан. Хоча дівчина не поспішала заміж, її силою повинчали з магнатом Лукашем Гуркою. Однак мати Гальшки, Беата, не погодилася з намаганнями небажаного зятя. Під покровительством матері короля втекла з донькою до Львова і заховалася у монастирі домініканців. Під виглядом старця у монастир пробрався князь Симеон Слуцький, за которого мати прагнула віддати доньку. Тут же вони й повинчалися. Але розлучений Гурка почав справжню облогу. Зрештою, перекиривши труби водогону, змусив оборонців здатися... За рішенням короля, которого вона чекала під вартою на Високо-

му замку, Гальшку було повернуто Гурці. Однак нещасна княгиня так і не визнала його своїм чоловіком, а за кілька років, морально знеслена, померла у польському замку Шамотулі. Донині тамтешні мешканці показують "вежу чорної княгині". Так звали Гальшку, бо ходила вона завжди у чорному вбранні.

1707 р. у трапезній монастиря Петро I підписував угоду з польською шляхтою про спіль-

ну боротьбу проти шведів. Нині тут ідальня поліграфічного училища. У середині XVIII ст. костел знесли, а на його місці спорудили новий у стилі бароко. На фасаді костела — герб домініканців: пес лежить на книзі, тримаючи в зубах палаючий смолоскип. Річ у тім, що латинське слово "domini canes" означають "пси господні". Згідно з легендою, свого часу матері Домініка де Гусмана, який заснував орден, перед пологами явився янгол і сповістив, що народить вона смолоскип, який спалить ворогів святої віри. Книга — символ Святого письма. Нині в костелі розташований Музей історії релігії. Храм же віддано віруючим. Тут можна почути чарівні звуки одного з трьох діючих у Львові органів.

* * *

Від площі Ринок вулицею Сербською виходимо до Старосврейської. Це так званий район колишнього "жидівського гетто". Впирався він у вулицю Братів Рогатинців. Найдавнішою пам'яткою тут вважаються фрагменти зруйнованої синагоги "Золота Роза". У давніші часи тут "оселився" перший у місті будинок розпусти. Один бергамський купець через Львів возив до Європи транспорту рабів. 1472 р. таким чином потрапило до міста п'ять невольниць. Дорогою в работоргівця скінчилися гроші, аби продовжувати мандрівку далі, він змушений був позичити певну суму, а, власне, "відробляти" борг залишив рабів. Пізніше ще один бордель виник неподалік на вул. Руській, 20, де нині банк "Львів". Відомий у Європі був і лупанар (будинок розпусти) "На Містках". Загалом, з часом секс-індустрія у Львові набула розвитку, незважаючи на те, що жорстко каралася. Заповзятливі жидки, а здебільшого вони спеціалізувалися на сутенерстві, почали "вербувати" й місцевих красунь. Із розширенням сітки "будинків кохання" ціни на подібні послуги значно впали. Зокрема, один із мандрівників згадував, що сеанс "інтиму" 1735 р. коштував 12 грошів, тоді як муляр заробляв за день 30 грошів.

Та повернімося до "Золотої Рози". Існує кілька легенд, пов'язаних із спорудженням цієї синагоги. За однією версією, фундатор синагоги Ісаак Нахманович мав пожертвувати свою доньку Розу за дозволу на спорудження її. Інша стверджує, що це Роза сама викупила в єзуїтів синагогу ціною своєї честі, після чого наклала на себе руки. Як би там не було, а без традиційної торгівлі жіночим тілом, як бачимо, не обійшлося. Ще одна цікава деталь передувала побудові синагоги. Місто не давало дозволу на спорудження будівлі такої висоти, як хотів Нахманович, бо вона перекиривала б сусідні православні храми. Хитрі євреї опустили підлогу на кілька метрів нижче землі. Простояла синагога до 1941 року. Під час окупації німці її підірвали. Залишився фрагмент стіни, від котрої сподівається єврейська громада, постане нова синагога.

* * *

У цьому місці можемо зробити ще одну паузу в мандрівці. Навпроти одна з найстаріших львівських кав'ярень — "Під вежею". Унікальність її в тому, що у нижньому залі (півниці) збережено фрагменти оборонного мурі. Як і кожна в місті, ця кав'ярня має своє обличчя, своїх завсідників. Загалом же, недарма ще один із мандрівників зауважив, що Львів більше пив, ніж їв. Але ж не забуваймо й іншого філософа, котрий стверджував, що обов'язковими ознаками цивілізації в місті мають бути шинок, тюрма і кладовище...

* * *

Цікавий будинок № 20 на вул. Руській. Збудований він для страхового товариства "Дністер" у стилі сецесії з широким використанням елементів українського народного орнаменту та кольорових керамічних вставок. Був тут спеціальний зал для театральних вистав. Зокрема, саме тут 1907 р. уперше поставили "Украдене щастя" Івана Франка. Тут же у 1908 р. де-

бютував славетний режисер і актор Лесь Курбас. Він поставив п'єсу "Євреї" та виконав у ній головну роль. Містилося в будинку і спортивне студентське товариство "Україна". При ньому організували першу в Україні хокейну команду "СТ Україна", а її воротар М. Скрипий (прізвисько "Тигр") першим у світі використав захисну маску, змайструвавши її з солдатської каски та дротяної сітки. Нині тут розташовані поліклініка та спортивний зал.

* * *

Перлина архітектури епохи Відродження — знаменитий ансамбль Успенської церкви. Перебував він під патронатом Ставропігійського братства, котре обстоювало вихід з-під юрисдикції місцевих священників задля безпосереднього підпорядкування патріархатові. Відстоювали братчики й інші інтереси. Так, упродовж ста сорока (!) років тривав процес проти міста за рівність українських міщан у правах з іншими городянами. Аж 1745 р. (ставропігійці розпочали його 1599 р.) українців допустили до всіх міських урядів, ремесел і цехів.

Були тут також бібліотека, школа, музей, друкарня. У 1918 р. саме тут відбулися засідан-

ня Української Національної ради, що перетворилася на парламент Західноукраїнської Народної Республіки. За її рішенням 1 листопада 1918 р. вперше над Львовом замайорів синьожовтий прапор. На ратушу його підняв січовий стрілець Степан Паньківський.

Як і в давні часи, нині до Успенського ансамблю входить сама церква, вежа (дзвіниця) Корнякта та каплиця Трьох Святителів. Церкву збудовано приблизно в середині XIV ст. Кілька разів вона горіла, відновлювалася, переважно за кошти членів Ставропігійського товариства. До спорудження останньої (четвертої, котра постала 1629 р. й існує донині) долучилися молдавські господарі, гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний і навіть російський цар Федір Іванович.

При головній церкві є окрема каплиця Трьох Святителів, фундації Корнякта, побудована 1590 р. Після пожежі у 1671 р. її обновили за кошти грецького купця Балабана, про що свідчить дошка, вмурована над входом. Тому каплицю іноді називають Балабанівською. Окремо обіч церкви стоїть на квадратній основі вежа. Її висота з хрестом близько 66 метрів. Вважається найгарнішою дзвіницею Львова. Зі всіх львівських дзвонів тут — один із найповажніших "Кирило" (2 метри в діаметрі та 4 тонни ваги). Первісно "Кирило" був вилитий наприкінці XIV ст. "Прославився" дуже гучним голосом. Він виспівував так дзвінок, що заглушував своїх конкурентів із навколишніх костелів. Це не дуже подобалося католикам. За право його звучання братчики навіть судилися з магістратом 1594—1595 рр. Процес виграли на користь "Кирила". Але пізніше спіткала його гірка доля. 1779 року удар під час грози блискавки був настільки потужний, що частина вежі згоріла, а дзвін розплавився. За чотири роки його відлили заново (український майстер Ф. Полянський) і тепер він знову голосно веде свою пісню, нагадуючи, хто у Львові господар.

(Далі буде)

Олег ГАНУЩАК

УКРАЇНА І ҐЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: ПОЄДНАННЯ НЕПОЄДНУВАНОВОГО?..

Постколоніальне українське суспільство віднайшло собі досить цікаве хобі: спочатку витворення, а потім активне руйнування передвборчих фантомів найрізноманітнішого ґатунку — від розвінчання “паперових” партій. Складається враження, що саме такі проблеми найбільше “болять” кожному пересічному українцеві. Якось само собою сталося, що інші питання повсякденного українського життя витісняються на марґінеси суспільної думки. Як, наприклад, такі “прості й звичні” вже для нас проблеми, як масова жіноча проституція і рабство, в яке потрапляють громадяни України; соціально незабезпечена старість; наявність великої кількості дітей-бомжі; злидення зарплатня більшості держбюджетників тощо.

ГЕНДЕР — НЕ СУТО „ЖІНОЧЕ ПИТАННЯ”

Отож, видається незайвим нагадати, що й зазначені вище проблеми потребують свого розв’язання. Зокрема, “малопопулярна”, “надумана” (за твердженням деяких досить авторитетних особистостей в українській культурі та політиці) проблема, пов’язана із соціальним статусом українського жіноцтва, що отримала модну назву “ґендерної”. Хоч насправді ґендерна тематика — це зовсім не суто “жіноче” питання, оскільки в європейській та американській традиції під ґендерною розуміється проблематика, пов’язана зі сферою соціального існування статей, тобто стосунків реальних чоловіків та жінок. У нас же ця тема якось на рівні колективного несвідомого сприймається лише як сфера “існування” жінки. Очевидно, за усталеною мовчазною довголітною звичкою вважати всі інші сфери суспільного існування чоловічими.

Не будемо переобтяжувати увагу читачів, наводячи знов і знов раціональні аргументи на користь необхідності утвердження в українському суспільстві принципів ґендерної рівності та права жіноцтва бути предметом наукового (і не лише!) дослідження ще за життя, а не тільки у стані археологічних знахідок на території України. Не тому, що бачимо тут значний прогрес. На жаль, маємо сьогодні ситуацію якраз “з точністю до навпаки”. Проте, треба все ж колись переходити від теорем, які в цивілізованому світі давно вже перетворилися на аксіом (як от переконання в тому, що головний принцип, який визначає теперішні соціальні стосунки між двома статями — підлеглість однієї статі іншій, — сам собою хибний і сьогодні є однією з головних завад удосконалення людства; його мусить змінити принцип цілковитої рівності, котрий не надаватиме жодного привілею чи влади одній стороні і не допускати жодного утиску іншої), до аналізу конкретних сучасних ґендерних проблем нашого суспільства.

Сьогодні ґендерна проблематика ввійшла до розряду “модних” для обговорення. Проте неважко побачити, що в українському дискурсі, в тому числі і науковому, вона стикається з негативною, настороженою, а то й відверто ворожою налаштованістю суспільної думки. Найчастіше на противагу цим новим для українців студіям висуюють насправді неіснуючу загрозу втрати традиційних українських цінностей та мало не самої української жінки — берегині роду. Часто-густо доводиться чути досить банальні “роздуми” про руйнівний вплив ідей західного фемінізму, “нешасних” американських чоловіків, яких мало не щохвилини просто зі “стритів” тягнуть “задвинуті” американські емансипантки до суду за сексуальні домагання, про величезну пієтетно-трепетну любов українських чоловіків до справжніх українських жінок. Ну просто розділ майбутнього Апокаліпсису на теренах України у феміністично-ґендерних шатах!

ІІІ Тисячоліття — тисячоліття жінки?

Як тут не позаздрити розвиненим західним суспільствам, де проблема адекватної самореалізації жінки часто впирається лише в її власні ментальні та психологічні особливості. Сучасна західна психологія, філософія, політологія тощо майже в унісон стверджують, що третє тисячоліття належить жінкам. Сучасний світ сприяє керівній ролі жінки, лише вона сама демонструє “невміння бути першою”. Отже, питання полягає в тому, щоб подолати в собі відповідні комплекси, змінити світоглядні настанови та взяти долю сучасного людства у свої руки. А світ уже до цього дозрів і готовий власти жінці в руки, як стигле яблуко. Щоправда, здебільшого подібні твердження належать дослідникам-чоловікам і значною мірою суперечать феміністичній критиці, що існує сьогодні на Заході. Проте й тут знаходиться логічне пояснення “неадекватним” феміністичним тривогам. Адже весь світ сьогодні існує в межах насильницької чоловічоцентрованої культури, яка, за внутрішньою логікою, вимагає витворення образу жінки-мучениці на шляху до обов’язкового звільнення. Зрештою, це звільнення є не чимось іншим, як утвердженням суспільств ґендерної рівності зі збалансованим комплексом суспільних цінностей. Завдання сучасної жінки, на думку професора Антоніо Менегетті, — подолати власну амбівалентність, непослідовність, внутрішню звільнитися, вивільняючи тим самим сучасне суспільство від застарілих мертвих культурних табу. І тоді лідерство буде їй майже гарантоване, звичайно, за наявності інтелектуальних здібностей. За деякими дослідженнями, проведеними у Франції, ґендерний розподіл ролей у цивілізованому світі справді зазнав значних трансформацій. З’явилися навіть види роботи з красномовною назвою “він — це вона”. Очевидно, в Західному суспільстві йде процес вироблення нової ґендерної парадигми, в основу якої покладено утвердження принципів справжньої ґендерної рівності. І процес цей протікає доволі органічно. Принаймні всі подібні дослідження доводять, що зміна світоглядних орієнтирів на Заході — це природний процес, який, можливо, закінчиться реальним “тисячоліттям жінки”.

Але ж будьмо чесними, для нас усе це виглядає як новітня соціальна утопія. І справді, про яке суспільство ґендерної рівності можна сьогодні говорити в Україні, коли ніхто навіть не намагається приховувати надання переваги на робочих місцях чоловікам? На кожному кроці можна почути оповіді про неможливість отримати безробітній жінці з освітою посаду, яка відповідає її фахові. Не допомагає навіть направлення бюро із працевлаштування. Аргумент один: “Нам нужен мальчик”, навіть коли йдеться про 40–45-річних. Подібна ж ситуація виникає, коли мова заходить про призначення начальника. Професіоналізм жінки принаймні у 50 випадках із 100 поступається наявності ознак особи

протилежної статі. Отже, у постколоніальному просторі мова йде скоріше не про можливість здійснення “третього тисячоліття як тисячоліття жінки”, а про так звану “рубіжність” жіночого існування, тобто позасистемність, марґінальність, периферійність, “незнаходження” в українському суспільному просторі.

„ХАТНЯ ГОСПОДАРКА” ДО-РІВНОЇ „ЖІНКА-ЛЯЛЬКА”

Небажання вбачати проблему в стосунках між українським чоловіком та жінкою на рівні соціальних реалій для багатьох сучасних діячів української культури та політики перетворилося на майже життєве кредо. Будь-які розвідки з цього питання розглядаються такими “реалістами” як “феміністські задвиги, шкідливі українському жіноцтву та чоловікам”, “прояви комплексів, якими вражені деякі українські феміністки”, “проявом патологічної ненависті до українського чоловіка”, “зневажання чоловіків” або ж простіше — “психічним захворюванням наших фемінізованих невадх”. Проте справедливості вимагає сказати, що українські жіночі літературні студії все ж не “спромоглися” дістати назву “менструальної літератури”, як-то свого часу сталося з жіночими літературними пошуками в Польщі.

Консервативна суспільна критика емансипантських пошуків, представлених в основному жіночими текстами, базується на патріархальному світоглядному підґрунті, центральною міфологічною парадигмою якого є “жінка-берегиня роду”. В сучасному українському суспільстві така критика йде пліч-о-пліч із формуванням нового (“нових українців”) міфу про жінку-ляльку, яка тільки й мріє про вбрання та прикраси, найбільше переймається проблемами схуднення та макіяжу, ввесь день сидить на тренажері чи принаймні в “Джакузі” в очікуванні свого коханого чоловіка або ж супер-сексуального бой-френда. Інколи навіть важко повірити, що за всім цим стоїть пропаганда не чогось іншого, як ідеалу хатньої господарки, “умебльованої” пральними автоматами та скоро-варками (до речі, за які кошти в 95 відсотках випадків з реального українського життя?), тобто все той же патріархальний міф у новій блискучій обгортці. Проте абсолютно справедливою ті дослідниці, які стверджують, що ідеалові хатньої господарки в сучасному суспільстві протистоять реалії ринку праці. Сьогодні без заробітку жінок українська родина не зможе проіснувати. Наявність великої кількості неповних родин з жінкою-годувальницею та вихователюю дітей на чолі перетворює подібні рекламні проекти на форму знущання. Культивація хатньої господарки, здатної поєднати в собі неабияку сексуальну жагу із вмінням зекономити на дешевому та ефективному пральному порошоків, витворює в голові пересічної українки авто-образ кентавра, що вічно втрапляє в сіті власної меншовартості через нездатність “жити як на картинці” чи принаймні так схуднути, щоб і про неї складали пісні на кшталт шлягерів “Руского радіо”: “ти похудела і стала милою, і оттого ти мене еще дорожє”.

Як вважає дослідниці ґендерної проблематики М. Скорик, “ідеал хатньої господарки” є нездійсненним і виконує функцію ідеологічного супроводу витіснення жінок з царини легальної зайнятості, пропонуючи їм працювати вдома “за любов”, а не на робочому місці за гроші. Його наслідок — те, що жінки змушені продавати свою робочу силу на тіньовому ринку праці, без відповідних гарантій та соціального захисту.

...І ТРОХИ ПРО „ЖІНОЧЕ” ЗА-

КОНОДАВСТВО

Спостерігаючи все це, дуже важко собі уявити, яким же чином Україна зможе виконати всі ті зобов’язання щодо створення на власному просторі суспільства ґендерної рівності, прагнення яке вона задекларувала в цілому ряді документів. Серед них і документи найвищого Міжнародного рівня, зокрема — рівня ООН.

Міжнародні документи підтверджені низкою законодавчих актів української держави. Сьогодні маємо Указ Президента від 25 квітня 2001 року “Про підвищення соціального статусу жінок в Україні”, виданий як відповідь на критику міжнародних спостерігачів про бездіяльність української влади у справі проведення в життя підписаних міжнародних актів вжиття зазначеного вище спрямування. Є і Постанова Кабінету Міністрів України “Про національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню ґендерної рівності у суспільстві на 2001–2005 рр.” від 6 травня 2001 р. (№ 479). Розроблено і Закон України “Про державне забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок”. Отже, проблема створення в Україні суспільства ґендерної рівності сьогодні на часі. Принаймні, таке складається враження, коли аналізуєш існуючі документи з цієї проблеми.

У вирішенні сучасною українською державою певних завдань доцільним є аналіз та використання історичного досвіду попередніх форм української державності та конституційного процесу. Вже Конституція Української Народної Республіки (“Статут про державний устрій, права і вільності УНР”) задекларувала утвердження ґендерної демократії в суспільстві шляхом правового забезпечення принципів ґендерної рівноправності (див. р. 1, п. 2, та р. II, п. 7, 11). Очевидно, що самі конституційні акти УНР базуються на так званому “природному демократизмі, притаманному українському менталітетові”.

Показовим з точки зору означеної проблеми є проект Правительственной Комісії по виробленню Конституції Української Держави з назвою “Основний державний закон Української Народної Республіки” часів Директорії. Цей документ є повсюду унікальним в українському конституційному процесі, бо тоді він був значно ширшим і докладнішим порівняно з європейськими та американськими конституційними хартіями. Він був і найбільш конкретизованим документом конституційного характеру в українській політико-правовій думці. Аналізуючи цей документ з точки зору проблеми формування суспільства ґендерної рівності в Україні, відзначимо, що своїм артикулом №3 першого розділу Закон проголошує принцип рівності чоловіків та жінок, фактично утверджуючи ґендерну демократію в суспільстві. “Основний державний закон Української Народної Республіки” зазначає: “Жінка в Українській Державі має всі права цивільні та політичні нарівні з чоловіком”.

Отже, доба українських визвольних змагань початку ХХ століття дає яскраві приклади розвитку процесу ґендерної рівності в українському суспільстві.

Конституція сучасної України теж є прекрасною правовою основою для вирішення зазначеної вище проблеми. Та, на жаль, українська дійсність не надто адекватна вимогам Основного Закону.

Сьогодні для виникнення на теренах України суспільства ґендерної рівності приблизно стільки ж шансів, як і для екологічно збалансованого. А не так вже й давно перспектива перетворення нашої спіль-

ноти на екологічно гармонійну зігривала не одне серце і мала величезний суспільний резонанс. Тепер у цьому напрямку — повний провал. Натомість маємо перспективу нових Чорнобилей на Рівненських, Запорізьких та й самих Чорнобильських просторах. Саме такі нерадісні прогнози мають шанс скоріше реалізуватися в сучасній Україні. Отже, щоб не нагромаджувати знову паперових збмків, треба реально оцінювати перспективи України в плані створення суспільства ґендерної демократії. Адже жоден закон Президента про підвищення соціального статусу українського жіноцтва та надання йому “видатної” ролі в історії не вирішать проблему позитивно. Сьогодні можна говорити лише про впертий рух у цьому напрямку завдяки теоретичним і практичним зусиллям незначної кількості ентузіастів в Україні. Хотілося б, щоб зростало число відповідальних кроків у цьому напрямку. Зокрема у сфері боротьби з домашнім насильством. Інакше перспективи членства України в колі європейських розвинених держав перетворяться на недосяжну мрію. І тоді вже не треба буде сперечатися, чи фізична належність до Європи є доленосною ознакою для нації.

Ірина ГРАБОВСЬКА,
канд. філос. наук,
Центр українознавства
Київського Національного
університету ім. Т. Шевченка

НІКОЛИ НЕ КАЖИ «НІКОЛИ»

Більшість учених категорична в переконанні, що нелюбов укорочує нам віку.

Коли закохані охоплені пристрастю, то звершують найкраще для свого фізичного і духовного здоров'я, на що не спроможні ні найдосконаліша терапія, ні якісь суперліки чи вітаміни. Лікарі, психологи та соціологи з упевненістю поцінували відчуття щастя як найголовніший і визначальний фактор доброго здоров'я. Назва нового напрямку в науці — невроімунологія, яка досліджує вплив почуттів на імунну систему людини.

— Любов — найкращі ліки, — стверджує лікар-консультант “Служби страхування здоров'я” Вальтер Рідінгер. — Головний мозок сигналізує проміжному, проміжний — мозковому стовбуру, а той — наднирковій залозі: “Увага! Надзвичайний стан! Терміново потребуємо гормонів проти стресу. Впустіть адреналін!” І коли починають діяти гормони, людина відчуває небувалий приплив сил. Хвороби відступають. Ось так виявляється сила кохання у прямому розумінні цих слів.

Учені з медичного інституту Каліфорнійського університету встановили, що період “доки смерть не розлучить вас” триває довше, ніж “порожній” холостяцький час. Статистика свідчить, що тривалість життя одружених на п'ять років більша, ніж одиноків. Крім того, 40 відсотків удівців/удовиць помирають раніше за своїх ровесників, які мають подружжя. Розлучені звертаються до лікарів частіше за щасливих у шлюбі. До аналогічних висновків дійшли й статистики у ФРН.

Повноцінне життя у любові стимулює й ділову активність. Американський фахівець у галузі досліджень мозку доктор Гауд Глейзер каже: “Одразу після інтенсивного сексуального переживання людина дійсно виснажена, проте короткий відпочинок призводить до контрреакції, завдяки якій її активність та енергія стають поза конкурен-

цією”; людина готова буквально “гори зсувати”. Любов також робить людину красивішою. Професор Джим Гендерсон з Чиказького університету дотримується такої думки: “Гормони сприяють кращому зрошенню шкіри. Вони стягують тканини та зморшки довкола очей і рота, помітно їх згладжують”.

На думку американського лікаря Уерні Зайгла, чоловіки, які поспішають на роботу з обіймів своїх дружин, менше втрапляють у катастрофи, ніж “неціловані”. Причина: ніжне чи пристрасне прощання мобілізує адреналін і підвищує здатність організму до швидких реакцій. Та й німці щорічно нарачують кількість поцілунків.

Професор Лючіна Ферроні, яка досліджує взаємозв'язки статей, дійшла такого висновку: “Жінка, яка не обдаровує чоловіка тим, чим її наділив Господь, убиває напевніше, ніж алкоголь і тютюн разом узяті”. Таку рішучість у формулюванні свого відкриття можна було б віднести на рахунок її італійського темпераменту його авторки, проте її “холоднокрівна” колега зі Стокгольмського університету професор Унвара Вікланд ще категоричніша: “Жінка, яка береже себе від любові задля якихось інших потреб, чинить подвійний гріх — завдає смертельного удару чоловікові, а найперше — собі самій”.

Хоча наука й життя — речі різні, у питаннях статевої у них різночитань немає. Однак секс повинен супроводжуватися коханням, а не бути предметом купівлі-продажу, від чого його вплив на організм різко знижується. Принагідно згадаємо тут і такий висновок, що його дійшли медики з Інтерполу, ознайомившись з матеріалами дослідів у борделях шести європейських країн: “Чоловіки, які з тих чи інших причин змушені вдаватися до послуг повій, втрачають у своєму духовному й фізичному здоров'ї більше, аніж би вони втрачали хай у навіть „сумному”, але регулярному статевому житті з

дружиною”. Вірогідно, що більшість випробувала особисто на собі благотворний вплив регулярного сексу.

Не становлять винятку і знаменитості. 56-річна Тіна Тернер, приваблива і збудлива не тільки для своїх однолітків, а й для молодих людей, віддана принципу: прекрасне не належить ні минулому, ні майбутньому, а тільки сьогоденню.

Отож не відкладайте на завтра поліпшення свого самопочуття, бо втрачене сьогодні не відновити у майбутньому, надто, коли йдеться про любов. Наприклад, якщо у двадцять-тридцять років ставата стриманість інколи й бажана, то після сорока вона шкідлива, а після п'ятдесяти — смертельна при тому, що вашій свідомості буде байдуже: чи просто “зіграє в ящик”, чи втратите на розумі стільки, аби вас переселили до “райських кушів” (так у Німеччині називають будинки для розумово відсталих).

Принагідно слід навести дослідження так званих заспокоїливих дієт чи приписів щодо зниження статевого потягу, здійснене у Пенсільванському університеті. Так от, усі ці “м'ятні чаювання з медом” (ми вибрали лише один із досліджених заспокоїливих популярних рецептів), як і належить цим справді цілющим компонентам, дійсно заспокоюють організм, але тільки для... нового збудження найприроднішого потягу на ще вищому рівні. А коли не давати йому природного виходу, то й руйнація буде ще більшою: накопичена сила, що не вийде назовні за призначенням, спрямовується до середини, знищуючи нервові тканини, судини, печінку, органи травлення, серце і мозок.

Тож ніколи не кажіть собі: “Я вже не можу кохатися”. Ви мусите це робити задля власного довголіття, задля найповнішого вираження високих заповідей.

Георгій КЛЮКІН

ДИВА ЩЕ ТРАПЛЯЮТЬСЯ

Звичайна буковинська дівчина мала всі шанси повторити долю сотень нелегальних заробітчанок: оголошення в газеті про роботу офіціантки в Німеччині — підпільний бордель — повідомлення батькам, що “донька пропала безвісти”. Власне, так і сталося б, якби не...

У селі, де всі знають один одного, Він і Вона вважалися нареченими мало не зі шкільної парти. Сусіди, завжди разом. Вона дочекалася Його з армії, і їхні родини вже призначили дату весілля — через рік. Протягом цього часу Він мав на будівництві в Росії заробити грошей на майбутнє подружнє життя. Вона не хотіла чекати. Його просто так і теж вирішила заробляти. Звичайно, читала моторошні історії про нещасних українок, яких змушують до проституції за кордоном, хоча вдома перед тим обіцяють цілком пристойну роботу. Звичайно, їй було трохи лячно їхати світ за очі у 19 років, але й дуже не хотілося сідати на шию майбутньому чоловікові. Тим паче, що з її освітою — незакінчений на той час технікум у Чернівцях — працювати було неможливо. До того ж, поїхати до Німеччини переконувала добра знайома, в чій порядності ніколи не сумнівалася. Та й фірма-посередник здавалася серйозною — офіс в обласному центрі, співбесіда з солідними людьми, протягом якихось двох тижнів оформлені візи для групи молодих буковинок. Вік майбутніх офіціанток баварських кафе — до 25 років.

За тиждень до від'їзду Вона отримала листа від нареченого — Він просив “не робити дурниць і сидіти вдома”, обіцяв, що зароблених ним грошей цілком вистачить для подружнього старту. Вона не послушалася.

У маленькому містечку поблизу Мюнхена сценарій розгортався так, як вона читала в газетах: спочатку в дівчат зібрали паспорти, потім пояснили, для чого сюди привезли... Хоч кожна мала вибір — або заплатити 2500 марок, втрачених “фірмою” на проїзд, або “обслуговувати” місцевих масців і навіть на цьому заробляти. Відмовилася лише Вона.

Вважається, що їй просто пощастило — не били й не гвалтували, щоправда, погрожували, але вочевидь зваживши, що на хронічно похмуру і налякану дівчину жоден клієнт не зверне уваги, запропонували джентльменську угоду. Вона має працювати хатньою господаркою в самотнього літнього родича одного з представників “фірми” — поки не відробить борг. Потім їй дозволять повернутися додому.

Представника “фірми” звали Гюнтером. Дядько, якого він роками не навідував, зрадив як безкоштовній робітниці, і несподівано частим візитам небожа. Гюнтер, чий залицяння дівчина з України залишала без уваги, зважився ризикнути бізнесом — відіслав їй листи додому. Через місяць Вона отримала листа-відповідь від нього: “Можеш залишатися повією у своїй Німеччині. Я знайшов порядну дівчину, незабаром одружуємося”.

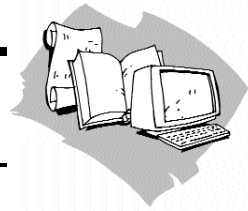
Того дня їй звільнили від роботи, бо Вона годинами плакала. Врешті, для Гюнтерова дядька українка давно перестала бути просто боржницею — їй навіть платили скромну зарплатню, купували подарунки — на знак подяки за вміння ощадливо вести господарство і гарно куховарити. Перед її від'їздом Гюнтер зважився на офіційну пропозицію: виходь за мене заміж. Вона відмовилася.

Потім було повернення на Батьківщину, розпитування односельців, осуд і заздрощі — треба ж, не тільки вибралася з халепи, ще й не з порожніми валізами приїхала. Його Вона не бачила — перебрався з дружиною до обласного центру.

Незабаром після її повернення з Німеччини надійшов лист — від Гюнтера. На третій лист Вона відповіла. Ще через рік Гюнтер приїхав знайомитися з батьками української нареченої. На той час у “фірмі” вже не працював.

...Тепер, коли Гюнтер з дружиною час від часу приїжджають в Україну, неохоче відповідають хіба-що на питання про історію свого знайомства.

Л. П.

НАШ РЕЙД

Редакція “Слова Просвіти” проводить загальноукраїнський рейд “Районні та первинні організації ВУТ “Просвіта”.

Звертаємося до всіх наших читачів, до голів міських, районних, сільських організацій “Просвіти”, усіх просвітян із закликом взяти активну участь у цій актуальній і давно назрілій акції. Отож просимо вас, дорогі наші читачі, озватися до редакції з відповідями на такі запитання:

1. З якого року діє ваша (первинна, районна,

міська) організація? Чи має своє приміщення?

2. Які умови її життєдіяльності, контакти і відносини з місцевою владою? Спільні заходи — їх тематика, організація, кошти?

3. Стосунки вашої організації з крайовими (обласними) об'єднаннями. Чи задоволені ви ними?

4. Участь просвітян у роботі місцевих друкованих органів. Назвіть ці видання.

5. Співпраця просвітян з місцевою інтелігенцією, селянами, робітниками.

6. Дайте точну адресу своєї організації, назвіть

кількість членів, опишіть свої заходи, не приховуйте своїх проблем.

Усі листи будуть надруковані на сторінках “Слова “Просвіти”, а дописувачі нагороджені річною передплатою тижневика на 2003 рік.

Кореспонденти газети побувають на місцях, якщо ви напишете нам про особливо критичні ситуації. Ваша активність у відгуках — запорука оновлення організаційної та сучасної роботи “Просвіти”, актуалізація просвітянської преси!

ДОКИ ЖИТИМУ — БОРОТИМУСЬ

ДОНЕЧЧИНА

Заснувались ми в січні 1991 року як Товариство української мови. У 1992 році, як товариство “Просвіта”, провели перереєстрацію. Спочатку виконком міста виділив безоплатно кімнату на 5 років. Після закінчення терміну безплатної оренди нашу кімнату без попередження передали в оренду страховій організації. Потрібно віддати належне керівникові цієї організації, яка, бачачи нашу безвихідь, дозволила нам залишитись у приміщенні, оскільки вони працювали у будні дні, а ми — у вихідні. Так було упродовж двох років. Після чого нас виселили. Після довгих ходінь нам виділили 22-метрову кімнату, але потрібно було платити за комунальні послуги. Своїми силами, за власні кошти, ми зробили там ремонт, а меблі (декілька столів і стільців, які були списані і ми їх теж самі відремонтували) нам подарував міськвиконком.

З місцевою владою ми живемо мирно, вони нас не турбують, але і нічим не допомагають. Весною щорічно я подаю на чальникові Управління освіти міста лист, в якому — список шкіл, що їм ми, за допомогою директорів і наших агітаційних можливостей, рекомендуємо надати статус українських. Цього року таких шкіл ми маємо — 23, де навчається 2671 учень, але це всього-на-всього 9%. З них повністю україномовних — 1 гімназія, 1 ліцей і 4 загальноосвітні школи. Усі інші мають по

2–7 класів українських, які будуть збільшуватися щорічно. Крім того, в російськомовних школах, яких 63, є класи з викладанням українською мовою, де навчається 971 учень. У місті є 12 україномовних дошкільних закладів, а також 72 групи у змішаних садках, а до 1996 року у нашому місті не було жодної української школи і садочка!

Обласна організація “Просвіта” дає про себе знати тим, що надсилає копії документів із Києва і раз на рік нагадує, щоб надіслали звіти, — більш нічого, варимось “у своєму соку”. Нас друкує, коли пишемо, обласна українська газета “Донецчина”. А місцеві російськомовні друкують тільки ті матеріали, де не містяться згадки про наше, національне, в іншому разі — відмовляють.

З місцевою інтелігенцією не маємо жодних зв'язків. Молодь до нас не йде. Із загальної кількості просвітян — 65 чоловік — всі віком від 45 до 80 років. З вищою освітою — 10 чоловік. Усі інші — з середньою і початковою, 90% — пенсіонери.

Вчителі до нас не йдуть. Було троє, дві — на пенсії, а одна заявила відверто: “Вчителі не йдуть у “Просвіту” тому, що деякі директори і завучі їх попереджають, що за це звільнять з роботи”. У нас ще дуже сильна компартійна мафія, яка пильно слідує, щоб вони “не заразилися” націоналізмом, а великодержавний російський шовінізм сповідується відверто і ніхто їх за це не переслідує.

І В «ЗАПОВІДНИКУ» МОЖНА ПЕРЕМАГАТИ

ХЕРСОНЩИНА

Новокаховський осередок товариства “Просвіта” створений на початку 90-х років. Мав він тоді назву Товариство української мови ім. Т. Г. Шевченка. Очолив його відомий на той час редактор міської газети Олександр Гулько. Але працювати в Новій Каховці, яку й досі називають “комуністичним заповідником”, у той час було нелегко. Хоч і прокидалися вже національно-патріотичні сили, але червоні прапори не сходили з вулиць і майданів міста. Український незалежності оголошувався бойкот. Воювати за право друкувати в очолюваній ним газеті правдиву інформацію й утверджувати українську мову як державну Олександр Гулько було нелегко. Очевидно, тому Товариство припинило свою діяльність.

Комуністи настільки розперезалися, що тоді, коли почали відзначатися Дні незалежності, вони заповнювали Будинок культури, піднімалися на трибуну й з неї обплывували ту ж Незалежність. Їм пробували протистояти члени УРП, які із синьо-жовтими прапорами почали виходити на площі й будити народ від шовіністично-комуністичної сплячки.

Улітку 1997 року почали все частіше збиратися патріоти України й думати над тим, як відстоювати національні інтереси, бо до того часу ослабла діяльність і організація УРП, й осередки НРУ. Вирішили створити Новокаховський осередок Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Очолила його доручили мені.

Перше, що ми зробили, це організували зустріч з тодішнім головою міської ради Вадимом Мерзловим, поставили питання про абсурдність проведення такого святкування Дня незалежності. Він не тільки погодився, але й дав згоду на видачу нам посвідчень з правом контролю від імені міськвиконкому за виконанням Закону про мови. І почалася копітка робота в школах, організаціях міста. Школи, які мали статус українських, почали поступово переходити на викладання українською мовою, почали мінятися вивіски,

проводитися національні свята, хоч це багатьох не влаштовувало. Широко було відзначено 130-річчя товариства “Просвіта” в 1998 році. Різні заходи проводилися упродовж 10 тижнів і завершилися урочистими зборами в Будинку культури.

Новий міський голова Анатолій Лисенко не тільки виявляв взаєморозуміння, але й закріпив за нами для постійного користування кімнату, оренду за яку вдається сплачувати завдяки скромним внескам наших членів.

На посаді голови осередку мене змінив молодий, енергійний Володимир Самаратович, а пізніше деякий час працював головою Анатолій Португальський. Тепер працює головою Віра Литвинова, її заступником є Юрій Дерновий. Просвітяни не помилилися, обравши керівництво осередку, бо зібрали кошти й відкрили в Новій Каховці пам'ятник Тарасу Шевченку. Його відкриття було урочистим, за участю представників центральної та обласної влади.

Та вибори 31 березня 2002 року привели до влади в нашому місті нового міського голову — Бориса Сіленкова. Наша співпраця з представниками влади загальмувалася. Нам і досі не вдалося зустрітись з міським головою. Були зустрічі з його заступниками, секретарем ради. Нас ввічливо приймають, виявляють розуміння необхідності нашої діяльності, приймають наші заяви, звернення, інформацію про стан справ щодо виконання ст. 10 Конституції України в навчальних закладах, установах і організаціях міста. Але поки що проблеми не розв'язуються, відповіді на наші пропозиції ми не одержуємо.

Міське радіо надає нам можливість на початку кожного місяця виступати з українським історичним календарем, де голова нашого осередку не обходить гострих кутів нашої історії. Звучать наші виступи по радіо напередодні національних свят. Газета “Нова Каховка”, яка є органом міської ради, без великого бажання приймає наші статті. Тому звертаємося до незалежних (приватних) газет. І хоч вони в основному російськомовні, але часто друкують і наші дописи українською мовою. Такі газети, як “Деловые новости”, “Днепровский проспект” за період

Наші просвітяни, в більшості своїй, це колишні члени ОУН-УПА, яким, після відбуття покарання, не дозволили селитися у рідній місцевості, і вони осіли у містах і селах Донецчини. Вони і зараз готові робити, що в їхніх силах, для своєї неньки-України: проводять агітаційно-роз'яснювальну роботу серед зросійщеного населення краю, допомагають одне одному, щоб вижити у цей скрутний для України час.

Дещо про себе. Очолюю місцеву “Просвіту” вже 8 років. Просив переобрати, згідно зі Статутом, але загальні збори вирішили залишити. Одночасно є заступником голови об'єднання ветеранів ВВВ, а також головою міської організації колишніх політ'язнів і репресованих і братства УПА, член КУНу. Всі організації — єдиний організм. Мені вже 73 роки. Член ОУН з 1946 року. Заарештований просто зі шкільної партії, за 4 дні до закінчення 10-го класу. Дали 10 років. Покарання відбував у Іркутському “Озерлагі” на Колимі. Після звільнення осів у Макіївці. Повторно закінчив 10-й клас вечірньої школи, а далі — Донецький політехнічний інститут, працював на будівництві і на Макіївському металургійному заводі — 30 років. Зараз на пенсії, інвалід ІІ групи. Доки буду жити — буду боротись за утвердження українства на сході нашої держави. Слава Україні, героям слава!

● **Микола Маркович СУКОННИК,**
м. Макіївка

після виборів надрукували понад 10 наших статей. І все це завдяки наполегливості Віри Литвинової і Юрія Дернового.

Що стосується співпраці з інтелігенцією, іншими працівниками міста, то ми постійно зустрічаємося з ними, коли відвідуємо школи, організації міста. Але суттєвого зближення немає. Одні з них зближення це зустрічають з острахом, інші настільки заражені бацилою комуністичної ідеології, що нові віяння історії не сприймають. Є й такі, які ставляться до нас вороже й ведуть відкриту антидержавну, антиукраїнську пропаганду. Окремі з них пишуть нам гнівні листи, в яких обплывують Україну, її незалежність і мову.

Під їхнім впливом, на жаль, перебувають і деякі засоби масової інформації, які дозволяють собі друкування матеріалів, що не сприяють вихованню патріотизму. Вони намагалися перешкодити спорудженню пам'ятника Великому Кобзареві й досі ведуть опитування на кшталт “Чи потрібна нам незалежність?”

У місті є наші прихильники, і про це свідчить той факт, що під вимогою спорудити пам'ятник Тарасу Шевченку ми зібрали 500 підписів, а під час приїзду до міста Віктора Ющенка зійшлося стільки людей, що була переповнена не тільки зала, де він виступав, але й прилеглі площа і вулиці.

З обласного об'єднання товариства періодично приїжджає до нас його голова Олег Олексюк. У зв'язку з тим, що в нас немає фінансових надходжень, а невеликі членські внески йдуть на оплату оренди приміщення, ми дуже вдячні Олегу Васильовичу за допомогу в передплаті газети “Слово Просвіти”.

Гнат БІЖИК,
м. Нова Каховка

●

ЛЬВІВЩИНА

СВОЇМИ СИЛАМИ

Міський осередок Всеукраїнського Товариства “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка в м. Старий Самбір Львівської області почав працювати з 1989 року як первинна організація Товариства Української мови “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка. З перших днів існування члени товариства збиралися в приміщенні колишнього Будинку піонерів. З 1991 року з допомогою тодішньої міської влади (голова — Юрій Зачко, секретар — Олександра Седета) упорядкували старий мурований будинок в центрі Старого Самбора і приватизували його.

У нашому приміщенні по вул. Лева Галицького, 132, є зал на 60 місць і три кімнати, невелике фойє. Одну з кімнат займає просвітянська бібліотека, другу — міський осередок “Союзу Українок” (мають там невеликий музей народної ноші та старовинних речей побуту), третю кімнату орендує РО партії “Реформи і порядок”. У 1991 році з допомогою голови районної ради та завідувачого районним відділом культури роздобули кілька списаних столів, шафу та стільці для глядацького залу, якими трохи обставили кімнати. У даний час нашим приміщенням користується багато районних організацій партій (КУН, ПРП, “Батьківщина”, НРУ) та громадських організацій (“Союз Українок”, Спілка політ'язнів і репресованих, кредитна спілка “Народна каса”, дитячий творчий колектив “Данастра”, “Меморіал” ім. Стуса).

Бібліотека міського осередку “Просвіти” нараховує 689 примірників художньої і політичної літератури. Значну допомогу в поповненні бібліотеки ми одержали від наших краян з діаспори (пп. Орія Свистун, Степан Капериз — США), в т.ч. 33 томи “Літопису УПА”. Також завдяки спонсорам маємо річну передплату на газети “Слово Просвіти”, “Літературну Україну”, “Шлях перемоги”, “За вільну Україну”.

Силами членів осередку оформлено альбоми з історії “Просвіти” в м. Старому Самборі та з історії УПА на Старосамбірщині. З самого початку існування осередку склалися більш-менш нормальні стосунки з міською Радою (голова — Юрій Зачко), а також у всі наступні роки (голови — Богдан Пашович та Іван Грись). Спільно проводили відзначення національних свят: Шевченківського, дня народження Лесі Українки, Івана Франка, Дня Матері, річниці Незалежності, 22 січня — Дня Соборності, річниці утворення ЗУНР, УПА, вечори пам'яті Героїв Крут, Базару та ін.

Товариство працює згідно з прийнятими Радою осередку квартальними планами. Тематика вечорів має просвітницький характер, вони проводяться переважно в неділю.

Кошти на утримання приміщення та інші потреби одержуємо з членських внесків та пожертв.

У даний час районна влада не дуже цікавиться діяльністю осередку. Іноді голову осередку запрошують на “круглий стіл” в райраду чи райдержадміністрацію, щоб задекларувати бажання до співпраці. Зв'язок з обласним об'єднанням епізодичний, не отримуємо ніяких порад для подальшого удосконалення роботи осередку.

Міський осередок “Просвіти” спільно з районним об'єднанням “Просвіти” (голова М. А. Яджин) налагодили випуск своєї газети також під назвою “Слово Просвіти” (виходить раз на місяць, іноді — рідше).

Районний часопис Старосамбірщини “Прикарпаття” іноді друкував матеріали, що подавала “Просвіта”, але були випадки, що матеріали не друкувалися, це мало

місце упродовж останніх чотирьох років.

У проведенні заходів співпрацюємо з колективами обох середніх шкіл міста, з районною бібліотекою, Товариством “Меморіал” ім. Стуса, Прикарпатською Асоціацією Розвитку Краю, “Союзом Українок”. В осередку представлені люди старшого і середнього віку — всього 40 людей, плюс 22 чоловіки — асоційований осередок колективу СШ № 1. Проблемою є залучення молоді.

Старосамбірський міський осередок “Просвіти” має свою печатку, штамп, рахунок в Ощадбанку, однак цим рахунком останнім часом не можемо користуватися, тому що є труднощі, пов'язані з одержанням ідентифікаційного коду СДРПОУ.

Володимир КРАСНИК,
голова осередку, м. Старий Самбір

●

ПОРАДИ

Він живе у селі Головниця, що в Корецькому районі на Рівненщині, вчиться в одинадцятому класі місцевої школи. Сергій заслуговує на увагу вже тому, що в свої 15 років зміг досягти того, що не вдається зробити деяким дорослим. Чим же він займається і які в нього успіхи? Слово самому Сергієві:

— **Сергію, розкажи про свої здобутки в галузі ботаніки.**

— Взагалі, я займаюся овочівництвом, розведенням нових сортів, тих, що з'явилися нещодавно, а не відомих уже давно. Також вирощую рослини, що мають лікувальні властивості, — мелісу, різні сорти м'яти. Цікавить мене і садівництво — прищеплюю різні плодові дерева. Зокрема, маю новий сорт червоної аличі, який мало відомий, вирощую дерева, які виведені Українським ботанічним садом і потрапили до мене від односельця Анатолія Коростятенця, котрий займається ботанікою. Цікавлюся також бджільництвом — у мене вже є три бджолині сім'ї, але планую завести ще.

— **А що таке огіркова трава, про яку ми стільки чули?**

— Ну, це проста трава, яка пахне огірками, квітує з червня по вересень, але при цьому є медоносною рослиною і дає з гектара по-

СІЙТЕ ОГІРКОВУ ТРАВУ

радить юний ботанік Сергій КРАВЧУК

над двісті — триста кілограмів меду. Цей мед надзвичайно лікувальний.

— **Як довго ти її вирощуєш?**

— Уже три роки.

— **Як виникло таке захоплення?**

— Воно з'явилося ще в дитинстві — мені дуже подобається природа. А в п'ятому класі я пішов навчатися рослинництву, садівництву, бджільництву до Анатолія Івановича Коростятенця, який захопив мене своїм умінням.

— **Тепер не виникає конкуренції між вчителем і учнем?**

— Якщо чесно, то трохи є.

— **У тебе є найбільше бажання, пов'язане з твоїм захопленням — ботанікою?**

— Є. Хочеться вивести нові сорти рослин. Усі рослини прекрасні, а тому виділити якусь одну, яку бажав би мати найбільше, не можу. Мрію, наприклад, дістати новий сорт груш, який недавно вивели в

Київському ботанічному саду. Хотілося б досягти більшого у бджільництві.

Після спілкування з Сергієм ми вирішили поговорити з його класним керівником Леонідою Ольшанською.

— Сергій старанний у навчанні, спокійний, скромний, врівноважений хлопча. Надзвичайно комунікабельний, не скупий — коли в нього з'являється насіння якоїсь

нової рослини, він обов'язково роздасть по декілька насінин усім бажаним, пояснить, як її вирощувати, як за нею доглядати.

— **А як ставляться односельці до Сергієвого захоплення?**

— Його підтримують, поважають і дружать з ним, він має авторитет у товаришів. Серед дорослих Сергій не надто афішує своє захоплення, бо вважає, що це мало знає, але, дасть Бог, продовжуватиме займатися улюбленою справою і досягне набагато більшого.

Отака історія про малого ботаніка. Додам тільки, що під час цьогорічних виборів чимало кандидатів у народні депутати обіцяли не полишити цю талановиту дитину без можливості мати вищу освіту і обіцяли всіляко цьому сприяти. Як то кажуть, казав сліпий — побачимо.

І наприкінці запрошуємо наших читачів до спілкування з юним ботаніком: **34742, Рівненська обл., Корецький р-н., с. Головниця. Кравчук Сергію.**

● **Василь ВЕЛИМЧИЙ,**
Рівне-Київ.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

кордоном на чужі держави. Виїхали з вищою освітою, ініціативні, в розквіті сил, — цвіт нації. Наш президент п. Л. Кучма у такий спосіб "спускає пар". А як бути нашим дітям з поняттями "батькова сила і мамина ласка"? У теперішній час діти спілкуються якимись новітніми словами — сленгом. Тільки чуєш: кльово, класно, потяжно. О Боже! Невже цей сленг увійде в наші уста назавжди?

● **Дарія ПАЄВСЬКА,**
м. Червоноград

СЛЕНГ — ВІД

Новонароджене дитя у різних народів називається по-різному: млядєнєц, боно, малюх і т. д. Ми новонароджене дитятко називаємо немовлям. Для українця важливо, щоб дитинка заговорила, — аж тоді вона стає людиною в повному розумінні цього слова.

Наша мова — це не тільки засіб спілкування, а генетичний код нації. Ми наймирніша країна в світі, бо цінуємо не тільки силу, а й мову, пісню, культуру, книжку, мистецтво. Наша мова — наш захист, наш щит. І якщо ми зуміємо захистити свою мову, то будемо зі щитом, а не на щиті.

Слова нашого Т. Г. Шевченка виявилися пророчими.

*Доборолась Україна
До самого краю.
Гірше ляха свої діти*

Її розпинають.

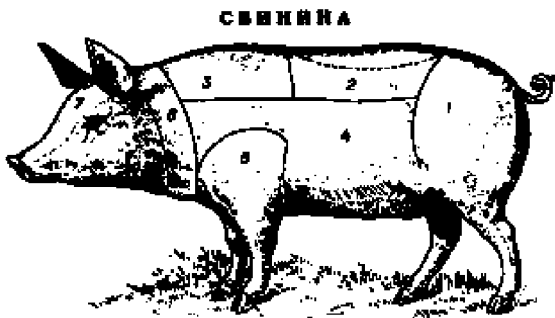
Розіп'яли нашу націю, іде тотальне знищення української культури, мови, мистецтва. Російські кінотаври з'їли наші українські кіностудії. Телебачення — справжня мафія! — демонструє іноземні фільми жакливого змісту. Відбувається процес клонування людських душ. Телебачення — це реклама насильства, проституції, сороміцьких шлюбів та іншої гидоти. Але найстрашніше — знищення української мови. Слова-покручі, русизми, жакливий суржик, абияк поставлені наголоси і т. д. До речі, культура — це самообмеження. Ось це можна, а це не можна ні в якому разі.

Якщо на державному рівні ігнорується культура, то це на руку нашим урядовцям. Сім мільйонів наших співвітчизників працюють за

ЩО КУПИТИ НА БАЗАРІ?

Можна багато говорити про забруднення нашої мови, але сьогодні я хочу написати про конкретний приклад. Усі ми є покупцями, споживачами і кожен ходить по покупки на базар, в магазин. Тепер багато товарів нам постачають із західних держав чи з Росії. Як написав поляк чи росіянин, так пишуть продавці. Відбувається ополячення і русифікація нашого народу. Наприклад: підгорлиця замість підгорля. Горлиця, дикий голуб, має шию покриту пір'ям і ніякого м'яса. Курячі хвости замість гузно, курячі окорочка, четвертинки — замість стегна. Щоб була четвертинка, то в курки має бути чотири лапи і т. д. Багато можна говорити про ці "назви" товарів. Чому я пишу про ці речі? На початку року я надіслала особисто міністру освіти п. Кременю лист на цю тему, але відповіді не отримала. Можливо, тепер через газету пан міністр дасть відповідь великому загалу читачів. У всякому разі сподіваюся на це. Мене цікавить одне: чи є узаконена українською мовою термінологія назв харчів, які ми споживаємо.

Як називаються шматки м'яса свинини, яловичини, баранини, курятини і т. д. У минулі роки в усіх м'ясних відділах висіли плакати "Разделка туші". Навіть у такий спосіб Росія захищала свій мовний простір. Потрібні технічні словники, адже це актуально і на часі. За одинадцять років ці назви-покручі уже прижилися і ввійшли в нашу повсякденну лексику. Якщо це не збити негайно, то буде пізно — люди звикнуть. А цього допустити не можна. Варто, напевно, повернутися до нашої історії. Насамперед звернутися

Поділ свинини:

1 — чвертка (шинка, печеня); 2 — ребра (схаб, битки); 3 — полядниця (печеня, кармонадлі); 4 — бік (вудженина); 5 — лопатка (передня шинка); 6 — карк; 7 — голова;

КУЛЬТУРА МОВИ

до першоджерел. Про все це багато написано в Історії України-Руси Михайла Грушевського (том I, розділ 5). До речі: споконвіку у нас була городина, яровина, садовина. Плоди фруктових дерев називали овочами. Тепер овочі в землі, а фрукти на дереві. А чому? Як викладають і якою мовою у вищих кулінарних закладах — не знаю. Про це знає тільки міністр освіти України п. Кремень.

У книжці Ольги Франко "Практична кухня", що побачила світ 1929 року в м. Коломиї, українською мовою описано все — від різних закусок до схем поділу туш тварин.

Шановні читачі, яке ваше ставлення до порушеної мною проблеми? Пишіть! Не будьте байдужі до долі нашого українського слова!

● **Дарія ПАЄВСЬКА,**
м. Червоноград

НЕ МОВЧИТЬ!

ЯК НАМ ВИХОВАТИ СУСПІЛЬСТВО

Соціально-економічна реальність яскраво ілюструє, що лукавими обіцянками народ не заколисати. Але не забуваймо, що всі політико-економічні проблеми завжди бувають пов'язані з культурно-пропагандистськими. Не випадково окремі культурологи чи політологи пояснюють існування протиприродної за багатьма критеріями комуністичної імперії тим, що вона дуже вміло спиралась на трійцю — культуру, пропаганду та гулаги. На одну з них, а саме — монументально-пропагандистську символіку, слід нам звернути особливу увагу.

Понад дві п'ятирічки Українська держава відома у світі як незалежна, а в її обласних містах, райцентрах і селах стоять різні пам'ятники, що заперечують по суті державу. Більше того, у самій столиці і на бульварі Шевченка, і на станції метро "Театральна" монументальні тексти стверджують, що українці близькі до політичних дебілів, то яка ж може бути у них держава? Є такі, що з цим згодні, мовляв, де це бачено, щоб навіть у африканських джунглях в одному місці було поставлено 6 пам'ятників своєму вождю? А в українському місті Сміла є аж 6 пам'ятників Леніну. Отож про ці пам'ятники, бо про них ані Верховна рада, ані Міністерство культури нічого не каже. То давайте поговоримо у В. І. Леніна, який у перші тижні більшовицької влади досить цивілізовано розв'язав цю проблему відомим декретом, що називався "О пам'ятниках республики". Декрет зобов'язував (не те, що зараз — дав доручення і забув) всі пам'ятники, що не відповідали ідеології нової держави, знести з вулиць та площ. І не так, як у Києві — на звалище, а ті, що мали мистецьку цінність — у музеї та на склади. Не чекаючи вказівок згори, громадськість це питання давно обговорює і на засіданнях у Музеї шістдесятників та музеї "Меморіал". І, на нашу думку, намічено чітку, доцільну концепцію.

Знести всі символи комуністичної доби від столиці до райцентрів і селищ в окремі сквери чи паркові зони, в яких доречно буде проводити культурно-виховні масові заходи пам'яті голодоморів, жертв сталінських репресій, загиблих у Другій світовій війні тощо. Старші люди пам'ятають, що поряд із помпезними вітринами передовиків соціалістичного будівництва і сіл були ще т. зв. чорні дошки, куди заносили тих, що вкрали щось на кілька карбованців або тих, що запізнювалися на кілька хвилин на роботу. Тобто, виховували трудящих.

У незалежній Україні займатись такими дрібницями немає потреби, бо скрізь, майже легально, діють великі злодії на різних державних посадах. Для них не існують біблійні заповіді — оті "не убий", "не укради", а про людську совість і говорити зайве. Їм аби свої кишені набити. Але в них можуть бути діти, онуки, інші нащадки, яким не байдужа буде "слава" батьків, а в народі ж кажуть, що шила у мішку не сховаєш. Отож, пропозиція. Тих значних злодіїв, котрих правоохоронні органи вже "витягли на сонечко", занести на так звані пам'ятні знаки у тих зонах-пам'ятках комуністичному минулому. А кого та з якими текстами відзначати, можуть вирішувати місцеві влади та громадські організації.

Вважаємо, що й такий "монументальний" додаток до боротьби з організованою злочинністю певною мірою підвищить ефект роботи правоохоронних органів України.

● **Василь ВЕЧЕРСЬКИЙ,**
ветеран Другої світової війни

ПРЕМ'ЄРА КНИЖКИ

КРАСА І ПРКОТА «МЕЛАНХОЛІЇ»

*Куди не кинь —
уюсиди знак орди.
Ясир здають
догідливі васали...
Самих себе укротре
звоявали.
Якої ще потрібно нам біди?*

— це гіркі рядки про сьогоднішній збірник Івана Ольховського "Меланхолія".

Його вірші звучали на телебаченні й радіо, друкувалися в періодиці. Низку їх покладено на музику. А нинішнього року вийшла друком перша книга поета.

Гірка наша сучасність — гіркі й вірші. Алегорії Ольховського прочитуються легко. Наприклад:

*В народу вбили воєводу
І пояснили, що доквіт
була п'їтьма, а він летів
зашвидко,
як метелик, на свободу,
на сонце,
світло...
І згорів.
Пречорний-чорний,
Чорний Віл.*

Поет часто малює словом осінь і сумує з нею:

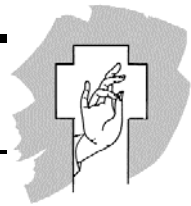
*Пірнаю в смуток
золотого лісу,
в печальні храми
кленів та беріз,
здіймаю зграї
зраненого листя —
застиглих рибок
хвостиками вниз.*

Приваблює і інтимна лірика збірки:

*Недоторко з очима березня,
Я Вас сурмами снів прошу*

— *припливить до мого берега
у неділю, якраз на Прощу.*

Книга Івана Ольховського "Меланхолія" — це світ прекрасних почуттів і природи, переданих ніжними образами сумовитих віршів, світ української поезії.

НОВА РУБРИКА:

ЛЮБИМО МУДРІСТЬ

Багато хто з читачів “Слова Просвіти”, переживши різні часи та події (у тому числі: со-вєцькі, перебудовні й новітні), шукаючи пояс-нень і глужду в усьому, що відбувається в Ук-

раїні та світі, торуючи собі шлях через поле зневіри і хащі невігластва та брехні, мав мож-ливість зрозуміти: **“Не хлібом єдиним жи-тиме людина, а кожним словом, що вихо-дить з уст Божих.”**

Боже Слово, записане у Святому Письмі (Біблії), — це найкращий підручник з ПРЕДМЕ-ТУ, який обов’язково проходить кожна людина — ЖИТТЯ. У Біблії знаходимо не лише опис і досвід, нагромаджений унаслідок усіх помилок, що їх здатна вчинити людина, а й науку про те, як цих помилок уникнути. Бо, як сказано, **МУД-РА людина — це та, яка ніколи не втрапляє**

ага-іємо сних

відоміємо, що — по-перше: будь-яке слово може лікувати, а може й вбивати;

— по-друге: беручи на себе відповідаль-ність за просвітницьку діяльність у такій важ-ливій і делікатній сфері життя, як Духовний

Простір, ми не маємо права на помилку;

— по-третє: наша власна віра і совість мо-жуть і повинні стояти на сторожі правди;

— по-четверте: все, що можемо зробити доброго, мусимо робити разом з Вами;

— по-п’яте,: вибираючись у непросту до-рогу до істини, ми всі повинні мати мудрого учителя, терплячого, чесного і милосердного товариша, духовного провідника, здатного у необхідний момент на добру пораду, пояснен-ня, розтлумачення.

Про нашого духовного провідника — тро-хи згодом, а поки що — про нас з Вами, про душевну розмову з читачами.

Отже, починаючи від цього числа нашого тижневика, ми вестимемо нашу традиційну шпальту “Духовний Простір” більш регулярно, авіше і тематично. Зокрема, саме з цією тою, вводимо нову рубрику: **“Любимо муд-рість”**.

Одразу й пропонуємо ТЕМУ нашої першої розмови:

“Як ми розцінюємо слова і вчинки дійо-вих осіб у притчі Ісуса Христа про блудно-го сина?”(дивись Євангелію від св. Луки 15, 11-32).

доброму виборі.

— **Тобто, людина час від часу має вип-робувати себе: чи здатна до зусиль, спрямованих на перебудову власного “я”?**

— Так. Тобто — чи здатна реалізувати свої прагнення до мудрості, до набуття більш висо-ких цінностей у собі. Для цього треба поверну-тися до Євангелія у міру власних можливос-тей. Це є дорога до Правди, на якій багато ва-жить вміння мудро вибирати.

є Правдою? На що спиратися людині в цьому розбурханому морі інформації, де знайти спокій?

— Святіший Отець Іван Павло II сказав: “По-вернімося до Євангелія.” Бо Євангеліє, як Слово Боже, існує не для її інтерпретації чи трактуван-ня, а для практичної реалізації. І ті найбільш прості євангельські вказівки — дуже прості, ча-сом радикальні, інколи такі, що здаються нам не-можливими до прийняття, виявляються насправ-

Едвард СТАНЄК: «ПРАВДА — ЦЕ ФУНДАМЕНТ ЖИТТЯ І ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ»

Чоловік унікальний: священик, професор, до минулого року трива-лий час був ректором Вищої Духов-ної Семінарії у Кракові, а водночас у-продовж понад 10 років очолює кафе-дру гомілетики (проповідництва) у Папській Теологічній Академії, щоне-ділі відправляє Служби Божі у монас-тирі сестер-філіціанок, проводить реколекції з питань духовності для вимогливої інтелігенції Кракова, ві-домий сповідник, Вчитель (з великої літери), автор низки всесвітньо ві-домих наукових розробок і дослід-жень із проповідництва, крім того, написав понад 50 популярних книжок про духовність людини. Земляк Свя-тішого Отця: так само народився у Вадовіцах, так само страждає від хвороб і так само багато працює.

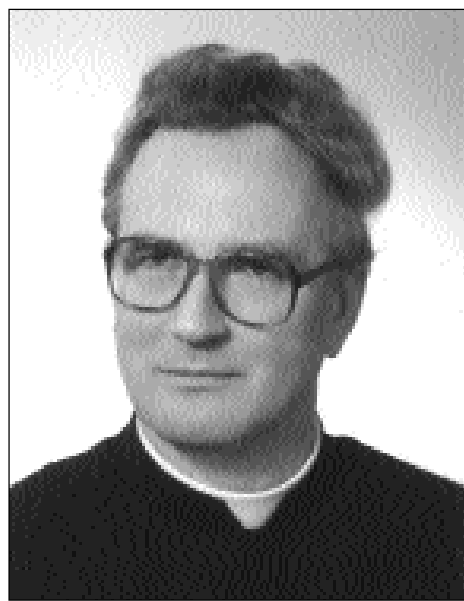
ді найбільш дієвими і плідними. Бо якщо хтось просить дати йому хоча б плащ, щоб прикрити голе тіло, дай йому нормальний одяг і взуття. Дай, щоб його шокувати твоїм ставленням до цього, тим, що для тебе не ганчір’я є головним. І тоді він почне замислюватись, чи він так само вчинив би на твоєму місці.

Мені здається, що сучасний світ потребує саме такого простого, звичайного євангель-ського радикалізму, гарячим прихильником якого був святий Франциск з Асизу.

— **Святий Франциск дає приклад са-мозречення заради примноження Духа Добра у світі. Нині таке самозречення здається архаїчним...**

— Ми завжди підпадаємо спокусі йти ши-рокою, зручною дорогою. Навіть у релігійних інституціях виникає така спокуса. Треба вміти опиратися спокусі. Дорога Правди є прямою, але водночас вона вузька і крута, вимагає са-мозречення. Одним з найочевидніших виявів самозречення є піст.

Згідно з Євангелієм, піст означає собою мудрий вибір, розумне обмеження. Людина по-винна вміти обмежувати себе, відчувати власну силу у свідомих обмеженнях. Відмовляючись од чогось, ми набуваємо набагато більше. Йдеться не про те, чи з’їм шматок м’яса, а про те, чи я здатний вибирати. Життя будується у

— **Хтось із мудрих сказав, що добре і зле часом відрізняються лише кількісни-ми пропорціями. Наприклад, вино чи на-віть зміїна отрута у дуже малих кілько-стях — ліки, у великих — смертельні...**

— Кожне мудре рішення — це вибір, що здійснюється з урахуванням певних обмежень. Вся система алкоголізму спирається на невмін-ня накладати на себе обмеження. Так само і система абортів та контрацептивів. Цілоком до-рослі, здавалося б, розумні, інтелігентні люди не вміють накладати на себе певні обмеження. Це люди, які не вміють вибирати мудрість, а то-му вибирають глупоту і, таким чином, входять у ситуації, з яких потім важко знайти вихід.

— **У всіх Ваших книжках читач спосте-рігає оригінальність висвітлення, здава-лося б, відомих речей. А Ваші пояснення Святого Письма видаються, часом, над-то сміливими, нетрадиційними за фор-мою. Наскільки лексична форма є важли-вою у творчості на духовні теми і чи не є це ознакою нової реформи?**

— Коли я став священиком, то найбільше мене дратували проповіді і катехізи. Тому що їх подавали мені, молодій людині, загорнутими у застарілу, архаїчну лексику. І тому всі свої зу-силля молодого священика спрямував на те, щоб знайти лексику більш комунікативну,

Читачів, охочих взяти участь у цій цікавій розмові, просимо надіслати до редакції свої ко-роткі резюме, висвітливши такі три питання:

1. **Чи справедливо вчинив батько, коли у своєму домі знову прийняв молодшого сина, як приймають переможця?**

2. **Чи Ви поділяєте точку зору старшого сина на ці події і підтримуєте його поведінку?**

3. **Які головні висновки з цієї притчі може-мо зробити для себе?**

Кращі, несподівані, цікавіші, оригінальні-ші, відвертіші etc. відповіді ми обов’язково надрукуємо — це засада нашої нової рубрики, яка існуватиме так довго і в такому обсязі, скільки захочете Ви, дорогий читачу.

Для бажаючих листуватися на цю тему зі своїми однодумцями, просимо зазначити у своїх листах: “Прошу надрукувати мої контак-тні координати: (домашню адресу, телефон, електронну скриньку)”.

Чекаємо Ваших листів. Разом із нами Ва-ших листів чекає наш духовний провідник Ед-вард Станек.

Шануюся!

РЕДАКЦІЯ

ПРОВІДНИК

сприйнятну для тодішнього покоління.

Це було у 1965–1970 роках. Я постійно досліджував мову і Ви маєте рацію, що мені справді було важливо, щоб переказати Єван-геліє сучасною мовою. Тому мусив зберегти простоту євангельської мови, а водночас, зро-зумівши ментальність сучасної людини, вихо-дити до неї з її словом, спираючись на ту сві-домість, яка вже є в цій людині. Тобто я взявся подавати Євангеліє лише як відповідь на те, що вже сидить у сучасній людині: питання, здібності, бажання, потреби.

Нині, на 38-ому році свого священства, я розумію, що треба шукати вже іншої лексики, більш сприйнятної для нового покоління. Се-ред моїх учнів поки що не бачу, хто міг би пе-рейняти розробкою цього поля.

— **Але ж Ви, Отче, вже взяли писати новий коментар до Євангелія...**

— Для мене Євангеліє, як Об’явлена Прав-да Божа, — це цілісна, завершена і досконала система, це фантастичне Тіло, в якому є іде-альна гармонія всіх елементів і яке несе в собі красу догматів. Одна з моїх останніх книжок так і називається — “Краса Об’явленої Прав-ди”, в якій розкривається чудове багатство дог-матів Правди. Це книжка для сучасника!

— **Проте вважаєте, що мову пропові-дей надалі треба осучаснювати?**

— Якби я стартував зараз до катехізації, то мусив би опанувати комп’ютерні програми і ті-єю програмово-комп’ютерною мовою мав би промовляти до людей. Книжки — книжками, а сучасний проповідник, крім усього іншого, має подавати молодим людям дискетку з матеріа-лом, на підставі якого вони опрацюють власне уявлення про Слово і опанують своє розуміння Правди.

Сучасна молодь вже це робить. Вони здат-ні сидіти цілими днями при комп’ютері, шукати в інтернеті і компонувати власні творчі пропо-зиції.

— **У Вашій книзі “Євангельські краплі”, не без присмного здивування, я раптом знайшов вірші, які насправді захоплюють: такі короткі, а так багато вміщують! Як-що маєте такий поетичний дар, чому йо-го не використовуєте?**

— На жаль, зараз не маю багато часу, щоб працювати над формою вірша. На початку 70-х років я примірявся до віршів. Написав кілька, в яких звертаюся до Найсвятішої Матері. Але я — математик, отже мусив би так удосконали-ти форму свого вірша, щоб став як... як...

— **...точна інженерна, технологічна розробка?**

— Так! Мені найбільш відповідає Данте. Бо він був математиком. А до того ж — поетом. І він так собі чудово порахував у “Божественній комедії”, що його вірш співає.

— **Читаючи Ваші твори, давно маю таке враження, що однією з перших Ви ставите перед собою вимогу гармонії. Гармонії слова і думки в їх лексичному оформленні згідно з потребами контек-сту.**

— Я завжди бачу твір, як певну замкнену, цілісну систему, як кристал, що має назовні виблискувати різними гранями, але свій во-гонь випромінювати зсередини.

— **Отже, що насамкінець Ви побажали б нашим читачам?**

— Читайте. Читайте і думайте. Читайте Правду. Правдива книжка — це найкращий друг у житті. Книжка про добро породжує добро.

ДЕКАЛОГ І СУПЕРЕЧЛИВА СВОБОДА

СОВІСТЬ І ЕГОІЗМ

Одним з найбільших скарбів, що їх людина отримує від Бога, є совість, тобто сумління. На початку життя сумління ще не подає голосу, оскільки для свого прояву потребує двох інструментів, які розвиваються у людини трохи пізніше: розуму і волі. У міру того, як дитина починає мислити і розрізняти, що є добре, а що — погане, совість дедалі виразніше закликає її до *вчинення добра і уникання зла*.

Совість — це голос Бога, який закладено Творцем в людину і який прагне вести людину дорогою добра. Проте цей голос дуже лагідний, тому що Бог, який створив людину вільною, не може обмежувати її свободу. На жаль, є немало людей, котрі вважають, що така позиція невтручання є свідченням слабкості Бога.

Поряд із совістю, у серці людини є ще одна надзвичайно агресивна сила, яка називається **егоїзм**. Егоїзм має певні переваги у порівнянні з совістю, хоча б тому, що починає подавати голос значно раніше, ніж совість. *Сумління розрізняє речі добрі і погані (злі), нагадує людині про необхідність чинити добро і уникати зла. Натомість егоїзм поділяє речі не на добрі і злі, а на приємні і неприємні, схилиючи людину до вибору речей приємних і уникання неприємних.*

Ці два різних поділи переважно не збігаються, а тому заклик совісті до вчинення добра егоїзм сприймає як такий, що є важким для виконання, такий, що вимагає певної жертви, а отже неприємний; натомість егоїзм подає зло, як плід насолоди, втіхи, тобто як елемент, що несе приємність. При цьому совість завжди враховує інтереси інших людей, їх право на щастя та радість, тоді як егоїзм взагалі не бере до уваги інших людей, орієнтуючись лише на власну приємність. Сумління враховує факт вічності і все оцінює в перспективі вічності, тоді як егоїзм не бажає навіть рахуватися із реальністю смерті, котра становить його повну поразку.

Егоїзм постійно спрямований на використання даного моменту, визискуючи з нього якомога більше користі для себе. Тоді як *совість шанує свободу*, егоїзм отожднює свободу зі вчиненням того, що йому подобається, поступово замикаючи людину в невольничче коло власних забаганок.

Егоїзм веде постійну боротьбу з совістю і прагне до того, щоб совість зовсім перестала подавати голос. Кожен крок, який людина робить за наказом егоїзму, стає поразкою сумління, котре голосно плаче, наповнюючи серце гіркотою. Це так звані *докори сумління*. У такий спосіб совість закликає до виправлення помилки і усунення вчиненого зла. Якщо людина почує голос власної совісті і, відповідно, виправить помилку, тоді совість знову бере на себе керівництво в серці людини і наповнює серце спокоєм. Натомість, якщо людина, замість виправлення помилки, скоює наступні злі вчинки, тоді її сумління поступово замовкає.

Сумління можна порівняти з ідеально чистою скатертиною або сорочкою: добрий господар терміново реагує на її чистоту і, як тільки на ній з'явилася пляма, вживає необхідних заходів для усунення цієї плями. Натомість, якщо людина не усуне плями, а з плином часу пляма прибуває, тоді скатерть (або сорочка) стає щоразу бруднішою і, зрештою, перестає (а з нею і людина) реагувати на бруд, перетворюючись на брудну ганчірку.

Бог промовляє до людини через сумління; навіть кожне слово, що надходить до людини іззовні, завжди є спрямованим на сумління; і лише сумління робить це слово плідним. *Лише сумління здатне видавати розпорядження, щоб людина могла діяти на добро і повставати проти зла.* Натомість, зло і світ людський промовляють до людини через егоїзм. І тому у серці людини постійно триває велике змагання совісті з егоїзмом; змагання, яке насправді є боротьбою Бога проти зла, боротьбою за людину.

Досконалість людини досягається за рахунок збереження совісті, а недорозвинутість є наслідком оддання керма в руки егоїзму. В першому випадку людина стає слухняною і покірною своєму Отцю-Творцеві, а в другому — покірною злу.

МЕТОДИ НИЩЕННЯ СОВІСТІ

У попередньому розмірковуванні було звернуто увагу на цінність совісті і на загрозу,

що з'являється з боку егоїзму. Тепер хочу докладніше показати саму методи нищення сумління.

Діяльність егоїзму, у принципі, спрямовується у трьох напрямках: а) до цілковитого ігнорування наказів совісті; б) до ліквідації меж між добром і злом, тобто до послаблення праці над собою і пригнічення розуму, котрий є відповідальним за моральні критерії в оцінці поведінки людини; і, нарешті, в) до послаблення волі. Адже сумління використовує волю і розум, а тому, якщо хоча б один з цих інструментів не буде цілком справним, його діяльність стає обмеженою. *Егоїзм, як правило, спирається у своїй діяльності на почуття і пристрасті, тому що саме вони допомагають йому примушувати людину оцінювати дійсність з погляду приємності, а не з точки зору добра і зла.*

Давайте дещо довше задумаємося над суттю форм функціонування егоїзму в означених вище напрямках його деструктивної діяльності. **Перша форма виявляє себе у легковажному ставленні людини до закликів (наказів) сумління.** Сумління каже: "Не кради!", але раптом трапилася "слухна" нагода, надзвичайно "сприятлива" ситуація — ніхто не бачить, ніхто не знає про це; "тим більше, що потім це можна використати з користю для інших" (можуть бути ще "кращі" пояснення

Сядь і подумай. Не втрапиш часу

для самовиправдовування) і дана людина наважується на крадіжку. У підсумку, такий вчинок ушкоджує совість. А тому друга крадіжка стає вже легшою до виконання, бо ушкоджена совість промовляє тихіше, а отже невдовзі й наступна крадіжка не забариться, через те, що голос совісті чути щоразу менше, аж врешті совість зовсім перестає реагувати. Тобто егоїзм, просуваючи свідомість людини по шляху отримання принагідної користі (чи може "користі"), здобуває перемогу. Віднині егоїзм, а не совість, може диктувати людині спосіб поведінки.

Наскільки довго совість засуджує вчинки, настільки довго існуватиме шанс виправлення становища. Але коли вже зникає неспокій сумління, навернення стає майже неможливим. Хіба що якийсь дуже сильний поштовх благодаті Божої може врятувати людину. І це стосується не тільки крадіжки, а й будь-якого іншого гріха. Для гінеколога, найбільші моральні труднощі виникають тоді, коли він уперше робить аборт. Коли вже зробить їх кілька тисяч, тоді його сумління не реагує на чергові вбивства, котрі він чинить.

Те саме відбувається у разі подружньої зради, занедбання молитви, брехні і т. п. Якщо надчутливі терези переобтяжити великою вагою, понад їх можливість, то пружина лопне. Такі терези вже не виконуватимуть своєї функції. Совість також можна знищити у подібний спосіб; і тоді вона не реагуватиме на гріх.

Друга форма нищення сумління виявляється в тому, що людина свідомо не хоче бачити різницю між добром і злом. Тоді людина чинить те, що їй подобається, виправдовуючись тим, що не знає про те, що чинить зло. Ця форма нищення совісті зустрічається досить часто, навіть у інтелігентних людей. Мені траплялося багато таких, які, маючи можливість поглиблення своїх знань на моральні теми, залишали аудиторію, зазначаючи з усмішкою: "Краще цього не знати, щоб легше було жити. Бо коли знатиму, тоді муситиму жити згідно з цим вченням".

Ці бідні люди навіть не усвідомлюють собі того факту, що незнання з власної волі не тільки не виправдовує їх, але навпаки — ще більше обтяжує провиную. Як тоді вони виправдаються, ставши перед Богом, коли на їх слова: "А я не знав!", Бог відповідає: "Але мав шанс дізнатися, проте не використав його!"

Саме в цьому занедбанні праці над собою слід шукати одну з причин того, що певні особи не беруть участі в недільній Службі Божій. Дуже типово представив цю ситуацію один молодий інженер: "Чого це я маю ходити до храму? Щоб слухати про те, що мені не можна робити? Мені все можна, а священики постійно забороняють саме те, на що я маю найбільше бажання. Краще нічого не знати і жити собі спокійно." Тут бачимо приклад занедбан-

до тієї ситуації, коли людина свідомо уникає можливостей удосконалення розуміння і відмовляється од праці над собою) відповідальність людини за вчинки, здійснені нею — нехай навіть через слабку волю і відсутність повного розуміння — входить складовою частиною до системи відповідальності конкретної особи за пиятику і наркоманію.

Можна також нищити совість, якщо не слухати її закликів до вчинення добра. Егоїзм не хоче, щоб людина завдала собі певного труду і зробила добру справу. Сумління закликає до роботи, видає певні накази, але людина не слухає його. Розпорядження совісті залишаються не виконаними. Через деякий час сумління вже не закликає до вчинення добра. Вже не турбує людину. Стає ушкодженим. Саме тому ми просимо у Бога прощення не тільки за злі вчинки, а й за занедбання добра.

БОГ ДОПОМОГАЄ СУМЛІННЮ

Розповідаючи про сумління, я звернув увагу читачів на своєрідну, притаманну йому ніжність, скромність, ненав'язливість голосу сумління, яке завжди шанує свободу людини. Зазначив також, що, з нашої точки зору, ця ненав'язливість нерідко трактується як слабкість. За людською логікою, агресивність егоїзму повинна була б вимагати відповідно потужного і не менш агресивного супротивника з боку совісті.

...Бог, знаючи про скромність сумління, поспішає йому на допомогу, яку надає найрізноманітнішим чином. Зокрема, це може бути *приклад поведінки чесних і справедливих людей, котрі живуть у відповідності з наказами совісті.* Своїм прикладом вони доводять, що можна мандрувати по життю у цілковитій слухняності і підпорядкованості Богові. Якщо вони здатні цього досягти, то й нам ніщо не перешкоджає вчинити так само.

Ще більш дієвішою формою допомоги сумлінню можна вважати *зауваження людей, які піклуються про наше добро.* Бог, по відношенню до нас, послуговується своїми пророками. Нелегко їх слухати; інколи сприймаємо їх, як наших ворогів, тоді як насправді вони є *посланцями Бога*, котрі борються за чистоту нашого сумління. Ними можуть бути мати або батько, які роблять зауваження своїй дитині. Дуже часто, у джерел скандалів між батьками і дітьми, бачимо піклування про те, щоб діти прислухалися до голосу совісті, а не пасивно мандрували за примхами егоїзму. Батьки мають обов'язок нагадувати своїй дочці або синові про совість, навіть тоді, коли вже самі мають по дев'яносто років і знаходяться на повному утриманні дітей.

Такою людиною, якою Бог послуговується у справі збудження совісті, може бути дружина по відношенню до чоловіка або чоловік по відношенню до дружини. Якось трапилася мені дуже вірцева родина. Найстарший син того року отримав атестат зрілості. Атмосфера винятково мила. Ділюся моїми радісними враженнями від спілкування з ними: "Як приємно зустріти такий дім, сповнений згоди і любові."

На що чоловік, посміхнувшись, каже: "Але спочатку було зовсім інакше." Було так, що через два роки після шлюбу, чоловік почав сиджувати з приятелями в ресторані, пити пиво і грати в карти. Одного дня з'явилася дружина, з сапкою в руках, і вчинила скандал. Пиво і карти полетіли на підлогу: "Де твоє місце?! Хотів грати в карти, — то треба було не женитися. Марш додому!" Не хотів робити ще більшої сцени. Заплатив за розбитий бокал і пішов додому. Протягом тижня не одізвався до дружини жодним словом. Але дійшов підсумку, що фактично вона має рацію — "Треба було не женитися." Врешті, змінив свою поведінку.

Це дружина створила цей милий дім, побудувала його атмосферу. Як бачимо, буває так, що аж сапкою треба сгяти по сумлінню, щоб його збудити, закликати до вірності. Жінка виявилася в руках Бога інструментом, призначеним для рятування совісті свого чоловіка, а отже й родинного щастя.

Кс. Едвард Станек

● Фрагмент книги „W trosce o sumienie”, Krakow, 1996, 181 s. (wydanie drugie). Переклад Є. Голибарда

ДИВОВИЖНИЙ СВІТ ВІКТОРА МЕДВЕДЕВА

Віктор Медведєв народився 1956 року в Брянській обл. У 1976 р. закінчив Луганське художнє училище, а в 1988 — відділення реставрації живопису Української Академії мистецтв. Виставляється почав з 1987 р. Роботи його є нині в Італії, Франції, Німеччині, США, Новій Зеландії, Польщі, Угорщині. Живе і працює в Києві. Остання персональна виставка "Люди і речі" ("Мандрівні люди") проходила з 24 вересня по 6 жовтня 2002 р. в галереї "Грифон".

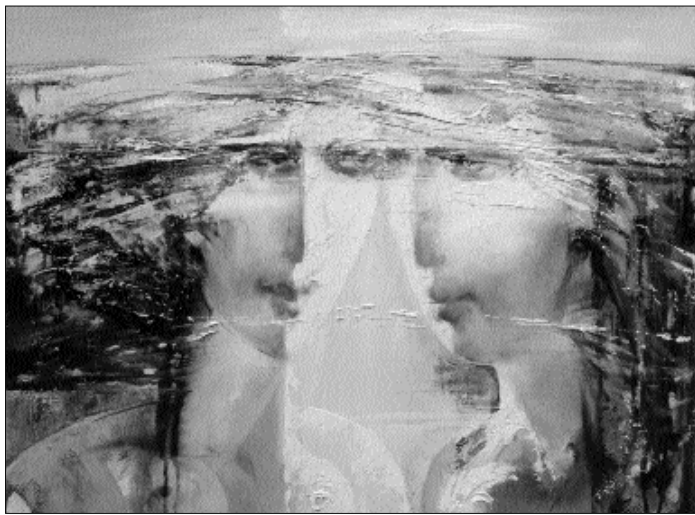
розкривають багатогранну сутність образу. Їхня присутність аж ніяк не випадкова. Кожна річ є своєрідним символом і разом з іншими утворює складну єдність, що провокує розмаїття асоціацій, викликає певний настрій, настанову на роздуми. Це перетворюється навіть на цікаву гру, коли намагаєшся розгадати, чому саме так люди і речі співіснують у світі, яку таємницю вони поки що приховують від нас.

Два ключики можна спробувати переплавити в один — тоді й буде віднайдене шлях до пізнання суті виставки. "Мандрівні люди" — мандрівники — вперто шукають розкриття саме цієї природи існування людей і речей у світі, їхніх складних і заплутаних взаємовідносин і взаємопізнання. На цьому шляху постає багато перепон, хоча найголовніша, мабуть, — обмеженість власного сприйняття, накладена чи то власноруч, чи то оточенням.

Кортить додати ще одну версію розуміння концепції виставки і задуму художника. Скажімо, перетворити "Мандрівних людей" на дивних. Адже речі теж дивні. Їхня дивність має багато доказів. Дивні, бо, здається, вони не зовсім від світу цього, все більше прагматичного і жорстокого. Вони, скоріше, подібні до снів або мрій, які от-от зникнуть, якщо надто необережно їх торкнутися. Це не конкретні люди і не звичні речі,

це, радше, настрої і роздуми, котрі живуть у кожному з нас, відображення багатогранної людської душі. Дивні тому, що зовсім вільні — їх не обмежують рамки картин, вони роблять крок до вас, відплунують у вашій душі і ще довго не дають про себе забути. Дивні через те, що в цих образах відчувається пошук — наполегливе прагнення знайти відповіді на вічні питання. У них живе нестримний потяг до гармонійного діалогу — зі світом, природою, іншою людиною, самим собою. І тому дивна людина у розумінні художника та, що намагається ввібрати і пропустити через себе цілий світ, а її мікрокосм не менш яскравий і багатий, ніж макрокосм, у якому вона живе ("Дивна людина").

Життя повсякчас наслідком наших стереотипів. Ось і тут люди й речі вцент розбивають наші усталені уявлення про світ. "Нічний натюрморт" — зовсім не темний, а залитий яскравим світлом (чи ж не вночі до нас приходить осяяння?!). А "Осінь" зовсім не мерехтить

теплим золотом — густим ультрамарином нагадує присмеркову пору життя, сповнену сумними міркуваннями та запізнаною мудрістю, що вже приморожена подихом зими.

Мандрівники з картин схожі на казкові образи, оцим постійним "піти туди", спочатку

ВЕРНІСАЖ

"не знаючи куди" і, власне, "по що". Та їхня подорож завершується по-казковому добре. Нарешті, після довгих і виснажливих блукань, можна зустрітися з собою, побачити себе таким, яким ти є насправді, відчувати гармонію стосунків із власним "я" ("Зустріч"). Бо ким ти стаєш, втративши свою сутність?

А ще можна зустрітися з кимось зовсім іншим, на кого чекав усе життя, і здійснити найщасливішу прогулянку-подорож, яка тільки може бути, — у світ одне одного ("Удвох", "Щаслива прогулянка"). Часом, щоправда, ти так і залишаєшся одним-однісіньким, і гасне вино в келиху, і в'яне квітка, і просто немає кому подивитись у вічі... Та насправді ж безвихідних душевних станів не буває, навіть у самотності є свої переваги та позитивні моменти. Чому б її не використати для усвідомлення власної самодостатності? ("Меланхолія", "Одна").

На виставці переважно панують синьо-блакитні тони. Кольори неба і моря, глибини і висоти, злету думки і пірнання у роздуми. Ці кольори спонукають до необхідності погонити з собою та захищають від астральних "забруднень" (недарма відчуваєш такий сплеск позитивних емоцій перед творами Віктора Медведєва). Ліричність, глибкий розмірковування над тим, що так легко втрати-ти, над тим невлотним, що не має точної

назви: духовністю, гармонією буття... (кожен сам для себе може продовжити ряд). Ще — прагнення вловити найтонші відтінки різноманітних настроїв (спробуйте відчути, скільки їх приходить щодня, навіть щогодини, та впливати мить непомітного переходу від одного до іншого), найтонші порухи душі.

Попри всю глибину і складність автор не дає вам скотитися в занадто меланхолійний настрій, бо у сусідній кімнаті приймаєш бешкетливий "рояль у кущах", який можна вважати... й автопортретом. Оця максимальна відвертість і самовіддача автора (кожна картина — як остання в житті) — не тільки знаходять "свого" глядача — ведуть своєрідний діалог з ним. А таємниця образів художника доволі проста. Наш світ, у якому ми живемо і який полонив нас, є майже ідеальним! Щоправда, його варто бодай трішечки полюбити.

Катерина ТАРЧЕВСЬКА

Згадка зустрічає вас із самого початку. Одна виставка, а має чомусь дві, на перший погляд, не зовсім схожі назви. "Мандрівні люди" та "Люди і речі". Обидві — різні ключики від дверей, за якими приховується дивовижний живописний світ. Варто спробувати їх відчинити і відкрити цей світ для себе. "Мандрівні люди" — мандрівники, які у вічних пошуках блукають світом, щоб хоч трохи наблизитися до його розуміння, до розгадки його нескінченних таємниць. Серед цих мандрівників можуть бути актори і музиканти, філософи і ченці, лицарі й волоцюги. Всі вони в чомусь різні, та їх об'єднує безкінечна жага мандрів, що не дає зупинитися, осісти. Адже вродження в одне затишне місце навряд чи сприятиме внутрішній роботі серця і розуму.

А речі поряд із людьми? Всі речі в світі мають явний чи прихований зміст, шар за шаром

75-ЛІТТЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МАЙСТРА ЖИВОПИСУ

18 жовтня 2002 року виповнилося б 75 років заслуженому художнику України, професору, доктору мистецтвознавства Михайлу Павловичу Фіголю, який щиро любив свій край, свою землю і до останньої миті життя віддавав їй талант художника, мистецтвознавця, дослідника стародавнього Галича. На жаль, уже три роки його з нами немає. Він об'єднував, гуртував навколо себе людей, незалежно від віку, посад і переконань. У свої 72 роки М. П. Фіголь був неповторно красивий тією особливою красою, яка дається тільки ціною нелегкого і гідного життя, велично-інтелектуального в усьому — в помислах, словах та вчинках.

Михайло Павлович Фіголь був людиною, наділеною ренесансним універсалізмом. Його наукові праці — історико-культурні дослідження старожитностей Галицько-Волинської держави, української сатиричної графіки кінця XIX — початку XX століття, мистецтва Румунії та Словаччини, творчостей провідних митців України — І. Труша, Я. Пстрака, О. Сорохтея, видання книг "Мистецтво стародавнього Галича" та "Історія Галича в пам'ятках мистецтва", пристрасні лекції з історії мистецтва, картини зі своєрідною манерою стали неоціненним

внеском до всеукраїнської культурної скарбниці.

Михайло Павлович Фіголь вважав, що немає часу, несприятливого для митця. Все залежить від самої людини, від її сили волі, могутності духу. Саме це переконання він і підтвердив усім своїм життям, адже у творчому доробку митця ряд персональних і міжнародних виставок, монографій і статей, наукових праць, власноруч зібрана бібліотека, будівництво виставкової зали...

Творча біографія Михайла Павловича Фіголя розпочалася з першої половини 50-х років. Уже в перші роки самостійної творчої праці він заявив про себе як живописець чітко вираженої індивідуальності, а його роботи на виставках були позначені єдиним стилем. Однак полотна митця, що тяжіли до філософського узагальнення, їхній стиль, по-новому смілива образна система тільки з часом знайшли свого глядача, здобули належну оцінку критики.

Творчий доробок Михайла Фіголя настільки багатий і різноманітний, що в ньому важко визначити провідну тему. Незважаючи на різноманітність змісту полотен М. П. Фіголя ("Галич. 1221 р. Данило Галицький і новгородський князь Мстислав Удалий", "Посли

візантійського імператора Емануїла II в Галичі. 1156 р.", "Водоспад у Маняві", "Над Черемошем", "Роксолана", "Гуцулка з Ворохти"), їх об'єднує єдиний підхід та манера виконання. Михайло Фіголь — художник-новатор. Він заявив про себе як першокласний пейзажист, портретист, майстер монументальної та історичної картини.

Живописні та графічні полотна М. П. Фіголя зберігаються майже в 20-ти музеях світу, у приватних колекціях у Франції, Італії, Німеччині, Канаді, Угорщині, Чехії, Польщі, Болгарії, Румунії. А всього з-під пензля майстра вийшло понад 600 мистецьких творів.

Завдяки науковому пошуку вченого історико-культурна скарбниця України нарешті повернула собі один із найяскравіших феноменів вітчизняної культури — мистецтво столиці Галицько-Волинської держави XII—XIII ст. — княжого Галича. Монографічне дослідження Михайла Павловича Фіголя — етапна робота в нашій мистецтвознавчій науці — робота, яка стане настільною книгою кожного дослідника нашого давнього мистецтва, кожного митця, кожного громадянина, який цікавиться нашим драматичним і водночас героїчним минулим. Вона стане стимулом для подальших

пошуків у ділянці давнього мистецтва України. Михайло Павлович не раз говорив, що в нього єдина мета — донести велич нашої багатой землі до прийдешніх поколінь. І йому це вдалося.

Його рідне село Крилоє має вічно пам'ятати Михайла Павловича ще й за те, що він урятував в Успенській церкві іконостас відомого українського художника А. Монастирського, брав участь у створенні історико-архітектурного заповідника "Стародавній Галич", досліджував старожитності Галицько-Волинської держави.

З відходом таких визначних і непересічних особистостей, ким був Михайло Фіголь, не закінчується їхнє життя на землі, посеред людей. Бо їхній мистецький темперамент, їхні твори — глибоко філософські й масштабні — переживають цілі епохи. Величуну митця часто визначають не його сучасники. Та без творчості Михайла Павловича мистецьке життя на Прикарпатті, й зрештою українська культура, були б біднішими.

Юлія СОВТУС,

• випускниця художнього відділення Інституту культури і мистецтва Прикарпатського університету ім. В. Стефаника

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

Якось уже звикли, що культурне життя країни концентрується в мегаполісах. Столиця немов магніт притягує таланти. Гартує сильних. Слабким краще не потрапляти у її безжалісні щелепи. А що малі міста?

У них своя субкультура і свій цимус. Менше фальшивих брендів, більше спокою, чистоти, наївної лірики.

УКРАЇНА МАЛЬОВНИЧА, КОЗАЦЬКА І... ТРАГІЧНА

Нещодавно в історико-краєзнавчому музеї міста Ірпня на Київщині відкрилася виставка заслуженого художника України Володимира Сидорука (нині, на жаль, покійного) "Ірпін у творчості майстра". Але тематика виставки ширша. Ірпінські пейзажі сусідують тут із карпатськими та кримськими краєвидами, демонструючи багатство краси української природи і вражаючи вмінням художника її зобразити.

Графічними творами представлена козацька тема. Гетьман України Богдан Хмельницький складає присягу, очолює військо і проводить Переяславську раду. А наслідки її уособлює закутий у московські кайдани останній кошовий отаман Запорозької січі Петро Калнишевський.

Хвилює глядача картина "Голгофа", привертає увагу алегорична "Остання жертва і плід землі атомної кінцевої катастрофи". Знеможена оголена жіноча постать в оточенні жажливих потвор, що простягають до неї з п'яними папуристів лапи, символізує вразливість, беззахисність життя й краси в сучасному світі. Володимир Сидорук створив цю картину в 1985 році — за рік або й менше до Чорнобильської катастрофи! Чи не передчував художник цю трагедію?!

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

ч. 43 (159), 25–31 жовтня 2002 р. • “СЛОВО Просвіти”

ОБ'ЄДНАННЯ ВСІХ КОЗАЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ: *спроба*

Столиця. Один із найбільш елітарних кварталів, епіцентр столичного "центру". І хоча поняття ("центр") уже не здатне спровокувати прищвидшеного серцебиття ані в "аборигенів", ані навіть у провінційних туристів, Бессарабка з її Метроградом, ринком для "неостанніх людей" тощо реально є мало не найдорожчою місциною столиці... Королівський клуб "Томас". Почесне місце (десь за 200 метрів від Метрограду) і замах на королівські розкоші буржуазії "янки" претендують на відповідний статус жлобської тусовки... Нарешті ми, журналісти, потрапляємо всередину "королівства". Здивування атакує не розкошами і манерами клубу, а стилістичною еkleктикою. Стіни заповнюються не картинами — лиш їх розмірами. Хоча величезні кораблі під час шторму у світлотіні разом з абстрактцією подібних небесних божеств, що народжують і дарують нам зелені яблука, — ще один шанс відчутти себе оригінальним, живим серед мертвих. Зелені (як і яблука) раки у цементованому "акваріумі" посеред вітальні, мабуть, уже відчували себе мертвими, бо повипадали з води, наче в протесті проти мертвого цементу, мертвої (хлорованої) води і мертвих лілій, що творять тут ілюзію чистоти і краси...

Здивування, проте, стає приємним, коли усвідомлюємо відсутність однаково "крутих", круглих чи квадратних облич, фігур. Натомість з'являються люди в одностроях. Різноманітність як людей, так і одностроїв може реально спантеличити будь-кого. Чорний одяг бійців спецпризначення і чорні офіцерські "мундири" морфолу, камуфляжні з офіцерськими зірками різного гатунку на різноманітних погонах, зелені, сині, бежеві офіцерські однострої... Наче з усіх

Едуард Коваленко — теж козак

видів Збройних Сил зібралися: он — діти з нашивкою "ліцей", он — курсанти Академії внутрішніх справ, он — сиві, бородаті і вусаті дядьки та діди. Наче рідня зібралася.

Виявляється — Перший об'єднавчий з'їзд козацьких та громадських організацій України. Ще — Велика Козацька Рада Міжнародної організації "Козацтво України".

Невже ж, нарешті, дочекалися? Невже справді об'єднуються козацькі структури (лише зареєстрованих — шість сьогодні)?

А козаків у королівському "Томасі" справді на всі смаки, кольори, різного віку і навіть... статі. Чарівні дівчатка домоглися рівноправ'я уже в бажанні бути козаками? А ви кажете — гендерна нерівність, емансипація...

В окремій зачиненій кімнатці рада отаманів приймає присягу у свіжоспечених козаків. У вітальні ж — політичні диспути різними мовами і з різними переконаннями; клубочиться дим від цигарок, а окремі, заможніші, козаки частуються... філіжанкою кави (від чотирьох гривень). Міцнішого поки що не можна — до вечірнього "кулешу"...

Нарешті всю козацьку стихію (чоловічої і жіночої статі) організовують у просторі залу засідань. Атмосфера ріднішає за поступовим наповненням зали грандами нашої політики. Так, поруч, у почесному першому ряду влаштовується голова політради УНА-конструктивної Едуард Коваленко.

— **З чим на козацькій з'їзді, пане Едуарде?**

— Я — козацького роду. Двоє моїх дідів були полковниками козацтва в Чигирині. Тому подвійно приємно бути тут. Тим більше, що очолюю Українську Національну Асамблею і маю надію співпрацювати з козацькими структу-

рами. З'їзд сьогодні — об'єднавчий. Козацтво, зрештою, має бути єдиним, не може бути різних структур і прошарків. Об'єднання сьогодні потрібне, бо молодь втрачає патріотичні, здорові основи життя, кидається на примарних героїв телебачення, на облудливі заклики ситуативних патріотів соціалістів і комуністів, які знищили мільйони українців...

Аж ось — початок. Отець Сергій єднає козаків і "співчуваючих" у молитві. З'їзд освячений. Третю класники 584-й столичної школи — "Молода Січ". Вони тішать старих пісеньками і віршиками про ще старіших козаків XVI—XVII століть. "Будемо здорові, як Попович", — натякають діти на шостий дан карате нинішнього Верховного Отамана "Козацтва України" Анатолія Поповича.

І ось генерал-полковник козацтва, президент Всеукраїнської Федерації бойових мистецтв та Всеукраїнської Федерації козацького двобою, заслужений тренер України і керівник-дослідник козацької школи бойових мистецтв "Собор" — уже перед нами.

"Років п'ять тому важко було собі уявити, щоб зовсім різні лідери, самодостатні особи... сіли за один стіл. Сіли з тим, щоб започаткувати об'єднання. Сьогодні перший подібний з'їзд в історії козацького громадського руху. І здійснюється він за ініціативи Міжнародної організації "Козацтво України".

Наступним етапом розвитку козацької ідеї буде консолідація козацьких сил. Не в теорії, а на практиці. Не примусово, а добровільно. Так, після серії узгоджувальних рад різних козацьких структур ми дійшли до сьогоднішнього дня. Сьогодні реалізується рішення об'єднати козацькі організації у конфедеративну структуру з одним лідером. І ми виберемо на цьому з'їзді такого лідера..."

Ведучий або похідний отаман з'їзду генерал-майор Панченко виголошує ще одну об'єднавчу промову, переконуючи, що присутні тут не лише всі козацькі структури і регіони, але й — усі із 131 нації і народності, які живуть в Україні, за останнім переписом..."

Генерал-полковник козацтва

О. Хорофейко "дозрілий" уже публіці "літературною мовою" пропонує проголосувати за об'єднання. Після одноголосного "за" — ще "за" гетьмана об'єднаного козацтва Анатолія Поповича. "С Адміністрацією Президента согласовано", — завіряє пан Олександр. Гетьману Анатолію Поповичу дають звання генерала козацтва і вітають усі поважні учасники й гості зібрання, вітчизняні й закордонні козаки: президент Національної Федерації

Філіжанку кави козаку!

кікбоксингу П. Орел, президент Федерації самбо О. Наукатько, представник Міжнародної федерації ОКИ-ДО в Італії Ігор Белот, керівник грузинського козацтва і командир "Чорної пантери" Трістіан Цетешвілі...

Ось лідер "Українського реєстрового козацтва", доктор богослов'я Володимир Шевченко після гучних "Слава!" на честь нового гетьмана вітає останнього, обіцяючи об'єднати своїх 7 тисяч реєстрових козаків з десятками тисяч козаків "Козацтва України". "Не дивіться, що так мало — 7 тисяч. Це ж елітні козаки! — біля Президента, губернаторів, при різних радах та держадміністраціях. Головне — якість!"

"Сільський хлопець, в якого до 9-го класу не було світла, став геть-

з'їзд

маном", — розчулено зізнається Анатолій Васильович. Його продовжують вітати козаки і гості. Перший заступник міського голови і лідер "Козацьких військ України" Володимир Яловий зачитує вітання від мера, вручаючи козацькому генералітету різноманітні відзнаки і нагороди...

Про початок регіонального об'єднання козацьких структур говорить президент Єдиної Федерації контактного карате та кікбоксингу АР Крим, генерал-майор козацтва О. Демет'єв. Так, 21 вересня, на Різдво Богородиці, у Севастополі вже об'єдналося 9 козацтв.

Розбудувати Святопокровську церкву в Нікополі, що була зруйнована у 1775 році, доручають новообра-

ному гетьману старшини нікопольських "Козацьких військ України". Зрештою, до всіх козацьких організацій, урядових інституцій, до міжнародної громадськості і до українського народу форум приймає звернення: єднайтеся козаки, доки живі...

Р. S. Сподіваємося, що заклики почує і відповідно оцінить український народ, козацький народ. Щоправда, поки що на об'єднавчий з'їзд, приурочений до Дня козацтва, з'їхалися лише представники "Козацтва України", лідер "Українського реєстрового козацтва", гості і жменька "співчуваючих".

Сашко ЗУБ

«КОЗАЦЬКА СЛАВА» — ФЕСТИВАЛЬ-ТУРНІР

Фестиваль-турнір бойових мистецтв "Козацька слава" присвячений Дню козацтва та Покрові Пресвятої Богородиці. Він щорічно проходить у столиці. Це поки що єдиний на державному, всеукраїнському рівні турнір, де представники всіх Шкіл національних бойових мистецтв можуть випробувати себе на спортивній арені поміж найелітніших Шкіл уже світового звучання — карате, тайський бокс, кікбоксинг, рукопашний бій, бокс тощо. Тут також популяризується єдиний національний вид спорту в Україні — козацький двобій і дає можливість представникам національних Шкіл бойових мистецтв України покращувати свій кваліфікаційний рівень аж до майстра спорту міжнародного класу...

Сьомий відкритий традиційний мистецько-спортивний фестиваль бойових мистецтв "Козацька слава" проходив цього року в спорткомплексі "КПІ" і вкотре підтвердив свій рівень кількістю та якістю своїх бійців. З-поміж близько 500 учасників було чимало чемпіонів зі світовим ім'ям, майстрів спорту і неодноразових переможців українських та міжнародних змагань. Загальне керівництво організацією і проведенням змагань здійснював Державний Комітет України з питань фізичної культури та спорту, відповідне Управління міської адміністрації, Всеукраїнська Федерація бойових мистецтв та Всеукраїнська Федерація козацького двобою, зрештою — "Козацтво України". Відповідно, головним рефері-координатором змагань був суддя міжнародної категорії, президент згаданих

Федерацій, генерал-полковник козацтва Анатолій Попович.

Фестиваль-турнір загалом тривав 4 дні, передбачаючи у своїх рамках змагання бійців у трьох основних напрямках: Київський відкритий фестиваль бойових мистецтв, Чемпіонат України з козацького двобою і Першість України з контактного карате. Перший (фестиваль) оцінював демонстрацію техніки Школи (стилю) в індивідуальному та командному показах, включно з демонстраційними боями за будь-яким сценарієм, розбиванням предметів чи роботою з внутрішньою енергією різних Шкіл. Чемпіонат, у свою чергу, передбачав участь збірних команд (Шкіл) у п'ятих основних розділах змагань: **однотан вільний** (вільна демонстрація техніки зі зброєю та без неї під музику), **однотан формальний** (демонстрація певного технічного комплексу за визначений час), **тан-двобій** (бойова техніка в імпровізованих змаганнях двох бійців Школи), **козацькі забави** (змагання на реакцію, силу та спритність), **рукопаш** (вільний двобій). Останній оперує кількома напрямками і різними ваговими категоріями, як-от: **борня** (легкий дотик), **забава** (дозований дотик) і **герць** (повний контакт). Щодо першості з контактного карате — вона проводиться, відповідно, за світовими стандартами змагань (контактні бої та технічні комплекси)...

Із першого до останнього дня фестивалю-турніру, від зважування і

попередніх боїв до фіналів та нагородження виділялися козацькі статури представників національних Шкіл бойових мистецтв. Їхні чупери ("оселедці") та шаровари уже не викликають усмішок у серйозних, досвідчених бійців спортивної арени України, а побратимство, козацький дух і жага перемоги наших хлопців та дівчат для багатьох інших команд — лише далека перспектива.

Стосовно учасників, що представляли національні Школи — це уже

достатньо визнані на спортивній арені Центральна Школа Бойового Гопака (верховний учитель — Володимир Пилат), Школа українського рукопашу гопака (учитель — Микола Величкович) та об'єднана команда Чернівецької і Тернопільської Федерації національних лицарських єдиноборств (тренери — Валерій Одайський, Ілля Никифорець та Валерій Чоботар).

Результат — понад 30 нагород і грамот у представників національних Шкіл бойових мистецтв. Вони ще раз

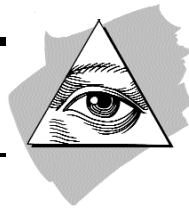
БОЙОВЕ МИСТЕЦТВО

довели бойову ефективність своїх систем, а головне — всебічність свого розвитку (у фізичному та духовному напрямках).

Чудово виглядала на турнірі об'єднана команда Чернівецької і Тернопільської Федерації лицарських єдиноборств. 17 нагород — тому підтвердження. Ось вони, імена сьогоднішніх героїв: Руслан Адамович — перші місця у борні й обмеженому герці (без ударів нижче пояса, без боротьби на землі), третє — в необмеженому герці, Валерій Одайський (3 місце — борня, другі — однотан і технічні поєдинки), перше — однотан зі зброєю), Микола Калинюк (друге — борня, третє — технічні поєдинки), Юрій Нефедюк (перше — борня, перше — технічні поєдинки), Георгій Никифорець (третє місце в борні), ще — Сергій Вільчак, Олександр Гандюк, Георгій Унгурян...

Збірна Українського рукопашу гопака здобула шість нагород, Центральна Школа Бойового Гопака — Кубок у розділі "показові виступи" (зокрема її вихованець Микола Дендерис) та багато призових нагород Чемпіонату України з козацького двобою...

Підготував
Олександр СОЛОНЕЦЬ

ТАМ, ЗА ГОРИЗОНТОМ...

Продовження.
Початок у числі 39 за 2002 р.

2. НА ТАК ЗВАНІЙ
ЗДОРОВІЙ ГЛУЗД

Матеріалістичний світогляд пропонує дуже простий підхід до цієї проблеми і дуже просте її розв'язання, а саме: все, що кожна людина може запримити, відкрити, зафіксувати за допомогою своїх відчуттів, можливостей сприйняття або створених людиною відповідних приладів, — є матеріальним і насправді існує. Все інше, про що кожна людина не може стверджувати з цілковитою певністю, що воно існує (наприклад, тому, що не може побачити на власні очі), матеріалістичне знання називає містикою, тобто неіснуючим, вигаданим, фантастичним (водночас перекидаючи поняття містицизму, трактуючи його примітивно і презирливо).

Бачимо, що світогляд матеріалістичний визнає світ не таким, яким світ є в його цілості, а визнає лише ту його частину, яка може бути зрозумілою для людини на даний момент; для людини, яка світу не створила, а прийшла в уже існуючий; для людини, яка ще сама не певна того, ким вона є і звідки взялася як різновид живого.

Отже, з матеріалістичної точки зору, виходить, що світ постійно збільшується внаслідок збільшення матеріалістичного знання людини. Але ж світ насправді не збільшується, а є таким, яким є. І що може означати для безмежного світу повідомлення про чергове наукове відкриття, яке додає лише краплю знань в океані людського невігластва?

Чи є сенс у тому, щоб людина вважалася вершиною світового розуму, якщо вона нічого більше не знає у порівнянні з тим, що на цей момент зрозуміла? Кожне нове відкриття нагадує людині про це, вказує на відносність і обмеженість її знань. Та й ті знання, які має людина, вона не вміє використовувати для повної користі для себе. Але людина вперто тримається своєї облуди, побудованої на власному егоїзмі, не бажаючи погодитися з фактом обмеженості своїх можливостей пізнання як можливостей функціональних.

Наберімося трохи терпіння і спробуємо уявити собі розвиток світу через його елементи, що вже реально існують. Адже якщо світ створено одним Богом-Творцем, то, мабуть, залишилися якісь сліди, якісь свідчення про творення з **одного** творчого джерела, про притаманні йому, характерні для нього ознаки його творчої лабораторії, якісь засадничо однакові підходи до конструювання створених Ним об'єктів, чи хоча б якась універсальна тенденція або загальний закон, що поєднує ці об'єкти і бодай приблизно вказує на взаємозв'язок між ними.

Бо якщо світ створився сам собою, як про це стверджують прибічники еволюційної теорії, тоді в ньому не може бути однієї спільної і притаманної для кожного об'єкта цього світу ознаки, засади, характерної закономірності.

Для внесення ясності у це питання розглянемо функціональні можливості деяких матеріальних елементів, які стоять у певному ряду **досконалості речей видимого світу**: піщинка (пісок), крапля води (вода), рослина (трава, водорості, дерева), риба, звичайний домашній кіт, мала дитина, дорослий чоловік.

Піщинка і весь пісок, незважаючи на те, що він, на перший погляд, є класичним прикладом мертвої природи, має своє життя і добре реагує на різні зовнішні сили (взаємодія з ними). Наприклад, може рухатися за подихом вітру або течією води. Піщинка спроможна притягати й утримувати молекули води, разом з водою формуючи плівку натягу.

Пісок реагує на зміни температури: збільшується в об'ємі під час нагрівання або зменшується, віддаючи тепло. Отже, піщинка функціонує сама і співпрацює з іншими елементами дійсності на рівні своїх **функціональних можливостей**, незважаючи на те, що вона є звичайним маленьким камінчиком, який навіть **своєї форми самостійно не може змінити**. Бо таким є світ каменя.

Проте навіть піщинка вже може бути **реполом**, а отже, виконувати функції інструмента, виконавчого (робочого) органу. Наприклад, тоді, коли нагріта сонцем велика кількість піщинок використовується як пляж, або коли мішечок з гарячим піском кладемо собі на хворе місце.

Крапля води (або багато крапель, повне відро води, дощ, ріка, море) **може змінювати свою форму**, може у великій кількості перетікати через дуже малий отвір. Може пройти крізь пісок у будь-якому напрямі, вміє не тільки змінювати об'єм під впливом температури, а й змінювати свій фізичний агрегатний стан у широкому діапазоні можливостей — газ (пара), рідина (вода), тверде тіло (лід) — вбираючи, акумулюючи і виділяючи багато енергії.

Ефекти взаємодії тепла і води є незмінними від сотворення світу, але лише 1807 року після народження Ісуса Христа відбувся перший у світі рейс пароплава, коли водяний **реполь** наочно продемонстрував свою здатність виконувати солідну роботу в технічному прогресі транспортних систем.

Крапля води вміє вже набагато більше порівняно з піщинкою або каменем. Крапля спроможна навіть змінити форму і розмір каменя ("крапля камінь точить"), але **не здатна рости і розмножуватися**. Такий є світ води.

Рослина здатна рости і розмножуватися. Рослина вміє проростати крізь пісок (навіть крізь асфальт тротуару) впертіше, ніж вода; може витягти багато води з великої глибини і передати її вгору на відстань до 40–50 метрів (пліни в тропічному лісі). Рослини самостійно,

перетворення енергії і речовин з використанням інформації.

Явище фотосинтезу, згідно з яким сонячна (в тому числі фотонна) енергія перетворюється на рослинну масу, що, постійно нарощуючись, забезпечує їжею все людство і всі живі організми від створення світу, було відкрито вченими досить недавно. Але це відкриття нічого не змінило в існуючому світі, Творець якого знав про це явище перед усіма віками і Сам заклад це явище в рослини.

У рослини, які переважно (і саме тому) стоять, не рухаються, не ходять, але живуть у міру своїх функціональних можливостей, на своєму рівні функціонування, що знаходиться над рівнями функціонування (світами) каменя і води. Бо **рівень функціонування** — це **світ систем**, які спроможні реалізувати свої мож-

ву. Мають у собі маленький хімічний реактор (котел), у якому поживу можна акумулювати, розкладаючи її спочатку на потрібні субстанції, а потім продукуючи з них для себе необхідну кількість енергії, а також потрібну кількість необхідних речовин для власних зовнішніх і внутрішніх будівельних та ремонтно-регенеративних робіт, що відповідають вимогам даного біологічного виду.

Риба має значно більше функціональних можливостей, ніж рослина. "**Рибний**" **реполь** значно багатший на різні енергетичні та інформаційні поля. Риба спроможна користатися водою і рослинами, може розпізнавати своїх ворогів і уникати їх, може навіть зробити власне гніздо з камінців або піску.

Птах, за своїми функціональними можливостями, стоїть вище за рибу. Він уміє робити все те, що вміє риба, а крім того, ще може ловити риб і збудувати своє житло (гніздо) у такому розумному місці (наприклад, видовбавши дупло), яке захистить його потомство від злого нападу.

Кіт, за своїми функціональними можливостями, перевершує птаха. Він вміє не тільки ловити рибу і птахів, а й **змінювати свою поведінку і наміри** залежно від конкретних умов життя, пристосовуючись навіть до людини, до її вимог. **Функціональна програма**, закладена Творцем у kota, є ще більш гнучкою, ніж та, що закладена в птахів і риб, а отже, передбачає можливість самонавчання і самовдосконалення на основі власного, індивідуального досвіду конкретного створіння.

"**Котячий**" **реполь** не тільки досконаліший (бо багатший і різноманітніший за рахунок вміщених у ньому речовинних субстанцій і інформаційно-енергетичних полів), ніж **реполи** птаха і риби, а й дає деяку можливість його самостійного розвитку.

Людина — функціонально найбільш досконале створіння з усіх існуючих на Землі. Людина вміє робити майже все те, що й інші розглянуті вище елементи визначеного нами ряду досконалості, але ще й набагато більше. Для прикладу можна навести хоча б такі функції, як створення нових елементів дійсності.

Людина не тільки насипає великі гори піску, землі й каміння, не тільки збирає великі води (в тому числі: будуючи великі греблі, штучні моря), не тільки створює нові види рослин, риб і тварин за допомогою селекції та генної інженерії, але також шукає сенсу в усьому тому, що вона розуміє, як і в тому, чого зрозуміти не може.

Причому, якщо рослини і тварини живуть і розвиваються, переважно, на основі закладених Творцем **обмежених генетичних програм**, то генетичні програми, закладені в людину, дозволяють їй удосконалюватися у величезному просторі інтелектуальних і фізичних можливостей. Людина може навіть будувати себе згідно із власною волею: може наростити м'язи на видатного культуриста, а може скинути надмір власного тіла; може витренувати ноги на витривалість марафонця або розвинути мозкові клітини для виконання великих розрахунків чи вирішення складних завдань.

На відміну од тварин, птахів, риб, рослин людина шукає нові поняття і нові знання для збільшення своїх функцій і розширення своїх можливостей у світі, про який вона так мало знає...

Ряд елементів, який ми розглянули, є низкою кількісно і якісно різних можливостей самореалізації **реполів**. Причому, **найхарактернішою ознакою**, як кожного з цих елементів, так і всього ряду, є **закономірність одностороннього спрямування можливостей самореалізації, оберненопропорційної щодо можливостей їх розуміння у протилежному напрямку**.

А це означає, що кожний об'єкт (елемент ряду), кожний (у тому числі біологічний) різновид, взагалі **будь-яка система на відповідному рівні функціонування має свою "стелю"**, закладену в цю систему вроджену межу, конструктивно зумовлений для даного виду кордон, стіну, що обмежує його можливості розуміння світу і себе самого, тобто несе в собі певне, характерне для даного об'єкта, **обмеження можливостей виконання відповідних функцій** та їх подальшого удосконалення. Отже, кожен нижчий світ не може самостійно переходити у світ вищий.

Людський реполь має досить високу "стелю" своїх можливостей, позаяк здатен не тільки самостійно збільшувати кількість і якість виконуваних функцій, а й керувати своїми речовинами і полями. Тим не менше, людина також має межу можливостей пізнання і розширення своїх функціональних можливостей. Історія людства свідчить, що ця межа поступово відсувається. Проте кожна спроба **перейти** цю межу завжди закінчувалася трагічно.

Далі буде.

ПРО БОГА, З РАЦІОНАЛЬНИХ ПОЗИЦІЙ

Свята Церква вчить нас, що віра в існування Бога — це дар Божий. Цей дар довіри до Творця, довіри дітей Божих до свого Отця небесного дається як великий подарунок, як підстава для нашої повсякденної радості і не потребує жодних доказів. Разом з тим, цілком реально існують раціональні докази існування Бога.

за певною програмою, формують свій зовнішній вигляд і внутрішню структуру, відповідно до певного різновиду, враховуючи всі його генетичні ознаки.

Рослини западають у сон і прокидаються зі сну, квітнуть, вирощують плоди, дають насіння і вмирають переважно там, де живуть; як правило, протягом свого життя пов'язані з землею, але **не маючи можливості рухатися по ній**. Тим не менше, рослини живуть у спосіб очевидний, біологічний, демонструючи певні

ливості в існуючих для них умовах, обмежених даним **рівнем функціональних можливостей**.

Кожен рівень є **світом**, який вміщує в собі **світи примітивніші**, тобто світи того життя, яке відбувається на обмеженіших (нижче розташованих) рівнях функціональних можливостей. Саме тому світ рослин (**рослинних реполів**) містить у собі також світи води і піску.

Риба, птах, кіт, людина рухаються самостійно. Не мусять стояти в одному місці прицеплені коренями до землі, тягнучи з неї пожи-

«...НАВІЩО ЛЮДИНА ЖИВЕ»

АВТОРИТЕТНО

"Чим більше наука здійснює відкриттів у фізичному світі, тим більше доходимо висновків, які можна розв'язати лише вірою. ...Як наука, так і релігія збагачують мудрих."

Альберт ЕЙНШТЕЙН

"Кращі з фізиків завжди знаходили можливість глибоко проіннятися думкою, що наукова істина є, в певному сенсі, поглядом на Бога."

М. фон ЛАУЕ

"Релігія і природознавчі науки ведуть безперервну спільну боротьбу проти скептицизму, проти догматизму, проти забобонів; і об'єднуючий їх бойовий клич у цьому хрестовому поході проти невігластва завжди був і буде — до Бога!"

Макс ПЛАНК

"Усі, хто безоглядно і систематично на-

магалися витравити ідею Бога, здійснювали підлу і антинаукову справу. ...Я дійшов цих переконань по шляхах біології і фізики, і я впевнений, що жодному мислячому вченому неможливо не прийти до цього висновку."

Л. Д. НУЇ

"Теорія еволюції ніколи не була доведена і, на мій погляд, вона скоріше являється собою догму, ніж перелік наукових даних."

Р. РАСК

"Наука може дати людям рефрижератори або висадити людину на місяць, дати їй чудові автомобілі, але наука не може пояснити людині, навіщо вона живе."

Дж. П. ФРІДРІХ

"Знання — це сила! І ця сила — від Бога."

Роджер БЕКОН

ДІВА-ОБИДА Й ГІПЕРБОРЕЙКА ОПІДА

1. "СЛОВО" Й ЗАГАДКОВА ДІВА-ОБИДА

В Індії мовами Премчанда й Тагора, тобто хінді й бенгальською, перекладено давньоукраїнську епічну пам'ятку "Слово о полку Ігоревім". Ініціював ці переклади всесвітньвідомий індійський мовознавець Суніті Кумар Чаттерджі (1890–1977), який 1964 року побував в Україні на святкуванні 150-річчя Великого Кобзаря. З ініціативи видатного вченого з'явилася і перша індійська п'єса про Тараса Шевченка, яка звучала по Всеіндійському радіо.

Бенгальський автор першого в Індії поетичного перекладу "Слова", сучасний індійський поет і літературознавець Джоґаннатх Чокроборті (нар. 1924 р.) теж побував в Україні — на 800-річному ювілеї пам'ятки. Вражений винятковою подібністю "Слова" з давніми й середньовічними епічними пам'ятками Індії, він написав і дослідження, де простежив і проаналізував ці паралелі. "Робота над "Словом" була для мене відкриттям нової країни, напроцьод схожої на мою Батьківщину", — так підсумував перекладач і дослідник свою працю над давньоукраїнською пам'яткою.

А навесні 2002 року українському поету Ігореві Римаруку присуджено Національну Шевченківську премію за збірку віршів "Діва-Обида". Діва-Обида — жіночий персонаж саме "Слова о полку Ігоревім", в якому індійські перекладачі знаходять стільки спільного з індійськими мовами, божествами, уявленнями, звичаями, міфологією, іменотворенням. Тому й не дивно, що індійський матеріал проливає світло і на цей загадковий персонаж "Слова".

У "Слові" є місце, яке давно викликає численні дискусії. "Встала обида в силах Дажбожого внука, вступила Дівою на землю Троянову, заплескала лебединими крилами на синьому морі побіля Дону". Митрополит Іларіон зазначає: подання це таке неясне, що дослідники часто

ніння Діви відбулося в численних назвах річок, міст, гір, пагорбів, узвиш по всій Україні (МД, 21, 50).

І ці міркування найбільш глибокі й близькі до істини. Та чи не найважливіший висновок дослідника той, що Діва тотожна київській Мокоші, що Діва-Мокоша пов'язана з Черніговом і Тмутараканню. Саме до Тмутаракані, котра на Таманському півострові, тяжіють чернігівські, сіверські князі. Саме вони, а не київські князі, сідали на престол у Тмутараканському князівстві. І саме на Таманському півострові містилася Сіндика — країна сіндів, до якої, за Геродотом, по замерзлому Боспору Кімерійському (Керченській протоці) перебиралися взимку кримські скіфи. Та й назви Тмутаракань і Чернігів означають одне — "Місто Чорного Тура/Бика".

Для сіндів індійська епічна традиція має другу назву — *суєри*. А сіндусуєри виявляють спорідненість із кімерами-сіверами-сіверянами, і не лише назвами (ТРС, 10–17). З іншого боку, етноніми *таври* й *руси* семантично тотожні, це дві різні назви одного племені зі значенням *туричі*. У "Влесовій книзі" це *коровичі*, в оригіналі *кравенці* — найдавніша писемна фіксація етноніму *українці*. А таври-руси мають виразне індоарійське забарвлення (ТРС, 28 — 38), що підтверджує відома Херсонеська присяга III ст. до н. е., яка згадує *састер*, — це його херсонесці клануться оберігати від еллінів (!) і варварів. А *састер* — специфічний індійський термін на означення священних книг — *шастр*, найпершою й найавторитетнішою частиною яких були веди.

2. ГЕРОДОТ І ГІПЕРБОРЕЙКА ОПІДА

Витоки загадкової Діви-Обиди сягають у значно давніші, аніж "Слово", пласти давньоукраїнської історії. Це підтверджує Геродот у V ст. до н. е. У своїй "Історії" він пише, що гіпербореїці щороку посилали до святилища Артеміді й Аполлона на острові Делос двох дівчат із дарами, загорнутими в пшеничну соломку. Найпершими такими посланницями були *Арга* й *Опіда*, потім — *Гіпероха* й *Лаодіка*. Причому Арга й Опіда нібито прибули туди разом з Артемідіою і її братом Аполлоном. Могили дівчат були зі східного боку святилища Артеміді. Делосські жінки поклонялися їм і співали величальних пісень, а потім цей звичай перейняли інші народи (IV, 33–35).

Імена *Опіда* й *Обида*, *Лаодіка* й *Лада* вочевидь споріднені. "Зв'язок Лато з північною Ладіою не викликає сумніву", — констатує академік Б. Рибаків. *Лато*, за міфами, мати Артеміді й Аполлона, а Лада — мати Купала. Крішна-Гопала — земне втілення Вішну, тобто син Вішну й Лакшмі, тотожної слов'янській Ладі й балтійській Лайме. В епосі Деві виступає сестрою Крішні, а вона тотожна таврській Діві й грецькій Артеміді. Крішна ж має ім'я *Гопалан*, тотожне імені *Аполлон*. Про таврське святилище Артеміді в Криму мовить Гомер у VIII ст. до н. е. Саме сюди під час Троянської війни богиня-воїтелька перенесла юну Іфігенію, доньку мікенського царя Агамемнона, який очолював грецьке військо в поході на Трою. Тут Іфігенія стала жрицею в таврському храмі Діви-Артеміді.

За грецькими міфами, Діва-Артеміді прийшла до Греції з Таври-

ки-Криму, а її статую викрали з таврського храму сама Іфігенія та її брат Орест. У Греції Іфігенія теж стала жрицею в храмі Артеміді. Тобто Діва-Артеміді, її храм і жертovníк у Криму — справдані. Бо навіть для пожертви переносити Іфігенію аж у Таврику, якщо жертovníк Артеміді був у Греції? Міфи мовлять, що Лато народила Артеміді й Аполлона на Делосі саме тоді, як ішла на острів зі своїх північних країв, Гіпербореї.

Таким чином, і геродотівська *Опіда* виявляється причетною до

Дурґа — войовнича іпостась Деві-Діви

Артеміді, отже, й до *Діви-Обиди*. Складається враження, що гіпербореїці посилали дівчат у пожертву Артеміді й Аполлону. Бо сама Артеміді, як свідчить міф про Іфігенію, задовольнялася однією дівчиною-жертвою. З іншого боку, індійська Деві має низку імен, які відбивають якусь одну з десяти її головних іпостасей — шести лагідних, милостивих і чотирьох грізних, войовничих. Тому можна припустити: *Арга* та *Опіда*, *Гіпероха* й *Лаодіка* — просто імена Діви-Артеміді, що відбивають якусь її функцію чи іпостась.

3. ХЕРСОНЕСЬКА ДІВА Й КИЇВСЬКА МОКОША

Столицею таврів-русів на південному узбережжі Криму був Херсонес Таврійський, літописний Корсунь. Берегинею, Матір'ю його була Діва, тотожна індійській *Деві*, "Богині". Деві — богиня-воїтелька й дружина Шіви; він, як і Деві, зображається з тризубом і уособлює в ньому середнє вістря (праве й ліве уособлюють бог-творець Брахма й бог-охоронець Вішну — у "Влесовій книзі" *Вишень*, *Вишній*). Інше ім'я Деві — *Махеші*, "Велика богиня", тотожне нашому *Мокоша*. Саме Діви-Мокоші стосується крилатий вислів про "Матір міст руських". Бо як Діва була Покровителькою літописного Корсуна, так і Мокоша була Покровою. Матір'ю-Берегинею стольного Києва й усіх інших міст Київської Русі.

Таврська Діва-Артеміді має культове ім'я *Таєропола*, тотожне імені *Гопала*, що його мав Крішна, й архаїчні риси матері-корови. На теракотовій пластинці, знайдений 1946 року в Севастополі-Корсуні, зображено жінку з головою корови. Там же знайдено й монети з Дівою на одному боці й биком — на другому.

Діва посідала чільне місце в херсонесському пантеоні, була царицею міста, мала своє літочислення. Важливі документи херсонесців завершувалися рядками: "Так ухвали-

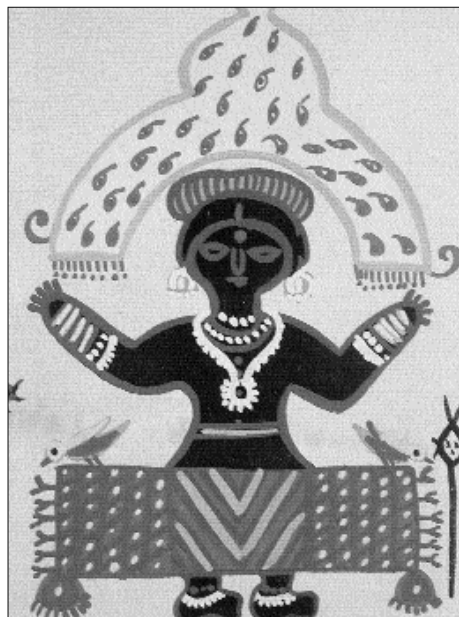
ли Збори й Народ за царювання Діви". Її храм із вівтарем у центрі міста був головною святинею. На честь богині відзначалися свята-парфенії, виготовлялися статуї. Монети зображали Діву з сагайдаком, луком і сарною, з розмайними кучерями, у пов'язці або короні.

4. КОРОНА-АПІДА Й РОЗГАДКА

От у цій короні й криється розгадка *Діви-Обиди*. Якщо на Діві красувалася баштова корона, що обрисами нагадувала зубчасті оборонні мурі, це означало, що вона постає захисницею міста й помічницею воїнів. Тоді її називали "Богиня-корона", "Богиня в короні", "Богиня в баштовій короні".

У зв'язку з цим привертає увагу санскр. *апіда* — "корона", "діадема" (СРС, 92); це слово може бути і окремим іменем, і компонентом у двоосновних іменах високого соціального рангу: *Ананґапіда* й *Пушпапіда* — бог кохання Кама, *Бархаліда* — Крішна, *Тараліда* — Місяць, *Чандрапіда* — Шіва. А також *Джаяпіда*, *Канакапіда*, *Кувалапіда*, *Муктапіда*, *Сур'япіда*... *Ананґапіда* означає "Корона Ананґи", де *Ананґа*, досл. "Безтілесний", одне з імен Ками (індійське *Ананґа* = українському *Ананко*); *Пушпапіда*, "Квітокоронний", бо зброя Ками — лук із тятивою з бджіл і п'ять квіткових стріл. На терені України слово *кама* — "любов", "кохання" має ім'я *Камасарія* у двох боспорських царів, які жили в IV й II ст. до н.е. (ТРС, 100 — 117). *Бархаліда*, "Павинокоронний" — зачіску Крішні прикрашають павині пера; *Тараліда* — "Зіркоронний", бо Місяць — володар зірок, вони його окраса; *Чандрапіда*, "Місяцекоронний" — зачіску Шіви прикрашає півмісяць. *Канака* в *Канакапіда* — "золото", а в Криму, між Алуштою і Судакі, де багато індоарійських реліктів, є ручай *Канака*.

Синонімами до *апіда* — "корона" — є санскр. *шекхара* й *мукута*.

Сільська богиня-берегиня. Гобелен

Чандрапіда "Шіва" має синоніми *Чандрашекхара* й *Чандрамукута*, *Тараліда* "Місяць" — *Тарашекхара* й *Тарамукута*, *Пушпапіда* "Кама" — *Пушпашекхара* й *Пушпамукута*. Санскр. *шекхара* — "корона", "вершина", "ватажок", "найкращий" (СРС, 653) виступає і як окреме ім'я. Індійське ім'я *Шекхара* тотожне українському прізвищу *Шекера*. Один із сучасних носіїв його — Ше-

кєра Анатолій Федорович, відомий хореограф, *укоронований*, як і Ігор Римарук, Національною премією імені Тараса Шевченка, тільки за 2000-й рік.

Окремим іменем або компонентом в іменах-композиціях виступає і *Мукута* (СРС, 514). Санскр. у часто відповідає українському *у*: *ту* — *ти*, *шула* — *шило*, *муша* — *миша*, *суну* — *син*, *деум* — *дим*, *чатура* — *чотири*, *рудате* — *рудати*, *куп'яте* — *купити*. Тоді виходить, що й індійське ім'я *Мукута* має свого українського родича — ім'я *Микита*. Тож існував не лише термін *апіда* для царського атрибуту — корони, а й ім'я *Апіда*, що цілком могло відбитися, зважаючи на відчутний індоарійський пласт в Україні, в іменах гіпербореїки *Опіди* й *Діви-Обиди*. А коли так, то *Діва-Обида* — це *Деві-Апіда*, тобто *Діва-в-Короні*, *Діва-з-Короною*. Бо в "Слові" Діва-Обида згадується, коли русичі були в стані війни. Діва зображалася в зубчастій короні в пору найважчих випробувань для тих, хто шанував її, потребував захисту й допомоги. Вона була Покровою насамперед війства — русичі й дарували їм успіх у битві, а то й порятунку.

В українському фольклорі Мокоша — довгорука, що є реліктом давніх уявлень про багаторуку богиню. Індійська Деві в іпостасі Захисниці й Воїтельки має ім'я *Дурґа*, яке означає "Фортеця", досл. "Непроривна". На терені Давньої України ім'я *Дурґадеві* (по-грецькому *Тіргатао*) — "Дурґа-богиня" засвідчене ще в IV ст. до н.е. Його мала дружина сіндського царя Гекатея — меотка з індоарійського племені, що проживало на берегах Меотиди (Азовське море). В іконографії Дурґа — світлошкіра вродлива жінка з різноманітною зброєю у багатьох руках; в одній із них і тризубець, подарований Шівіою. На шаблях раджути, індійських запорожців, часті символи жіночої божественної сили, *шакті* — поєднана з мужністю воїна, шакті-могуть робить його переможним. І сама Дурґа має ім'я *Шакті*. Улюблений символ раджути на стягах і щитах — тризубець. У них, як і в козаків, шаблю воїнові перед походом неодмінно вручає жінка — мати або дружина. Ім'я *Шакта*, як і ім'я *Госак* (укр. *Козак*), містять боспорські написи III ст. саме із Сіндики (СП, №12 і 32, 2001).

Сказане про Діву-Обиду пояснює ще одну нез'ясовану обставину "Слова": чому князь Ігор завершує свою епопею відвіданням церкви Богородиці Пирогощої на Подолі в Києві? Назву *Пирогоща* пов'язують із грецьким *Піроґотісса*, в якому наявне *піреос* — "башта". Тож цілком імовірно, що *Богородиця-Пирогоща* та сама *Діва-Обида*, *Деві-Апіда* — "Богиня-корона", "Богиня в короні", інакше — "Богиня-Покрова", "Богиня-Захисниця", "Богиня-Рятівниця". І тоді як у Херсонесі Таврійському — літописному Корсуні й нинішньому Севастополі, так і в Києві був храм Богині-Воїтельки, Помічниці й Спасительки воїнів, Покровительки й Захисниці, Матері міст руських, найперше — Києва.

І цим храмом була церква Богородиці-Пирогощої на Подолі. Саме в ній, слід гадати, князь Ігор і підніс усемогутній богині вдячну молитву за її безцінний йому дарунок. За свій порятунок.

МД — Шевчук В. Мисленне дерево. К., 1989.

СП — Слово Просвіти (газ.).

СРС — Санскритско-русский словарь. М., 1978.

ТРС — *Наливайко С. Таємниці розкриває санскрит. К., 2000*

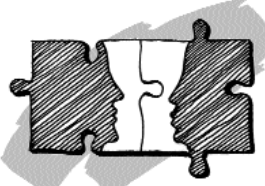
●

Діва у баштовій короні на херсонесській монеті (III–II ст. до н. е.)

цю Діву сприймають за Діва. *Обида* — персонаж образи, а взагалі — лиха, констатує він. Реконструктор "Слова" Микола Ткач вважає *Обиду* уособленням смутку й печалі. У Діви-Обиді, яка на синьому морі тріпоче лебединими крилами, дехто вбачає прекрасну Олену, через яку спалахнула Троянська війна. Інші припускають, що Діва-Обида зросла на Дону, а прийшла на Руську землю з половецьких степів, від моря Азовського. І навіть ідентифікують із половецькою княжною, дружиною Олега Святославовича — усунутий з чернігівського престолу, він тривалий час княжив у Тмутаракані.

Діва — це Артеміді, каже письменник і дослідник Валерій Шевчук у книзі "Мисленне дерево", вона пов'язана з Тмутараканню і Черніговом. А земля Троянова — Руська, тобто Київська земля. Саме з Дівою-Артемідіою пов'язана київська Дівич-гора на правому боці Либеді, саме на Дівич-горі відправлялися обряди на честь цієї богині, а покло-

ЯК САМОМУ ВИГОТОВИТИ ВІТРЯК?

У багатьох може виникнути запитання: "А навіщо взагалі в наш час надпотужних АЕС, ТЕС та ГЕС ця патріархальщина — майструвати власний малопотужний вітровий електрогенератор або просто вітряк?"

А таки треба! І причин для цього є багато. Назву лише деякі, головні.

По-перше, на нинішньому зламі історії України "вовки в овечих шкурах" у черговий раз обдурили український народ — "прихватували" його багатства, розграбували вичент національну електроенергетику, і скоро ТЕС взагалі перестануть працювати, а АЕС та ГЕС без ТЕС будуть не в змозі забезпечити потреби в електриці промисловості та населення, і тому будуть великі перебої в енергопостачанні, особливо сіл. Окрім того, для реанімації ТЕС "прихватувачами" мають намір підвищити (і вже підвищують) ціни на електрику.

По-друге, занадто зацентрована енергосистема України має той великий недолік, що втрати електроенергії в ній перевищують 20 %, а вітряк на шляху до споживача зменшує ці втрати в середньому на 4 %.

Уряди країн Західної Європи давно усвідомили переваги децентралізації електроенергетики, а тому розгортають грандіозну програму виробництва "балконної" вітро-техніки, сонячних батарей та деяких інших малопотужних технічних засобів для генерування електрики безпосередньо у споживача.

Уряд України аналогічних кроків не здійснює і не планує, дешева і високоякісна малопотужна вітро-техніка в достатній кількості та асортименті в продажу на українському ринку з'явиться не скоро, а тому кожен умілець, насамперед той, що живе в селі, щоб убезпечити себе од відсутності світла та іншого сучасного комфорту, що дає електрика, може виготовити вітряк своїми руками, бо це доступно кожному, хто знає устрій трактора чи автомобіля.

Отже, Ви надумали мати власного вітряка і відчуваєте, що можете змайструвати його самі. І коли Ви самостійно розпочнете виготовляти вітряка, перед Вами постане ряд питань, на які Ви не знаєте правильної відповіді. Найголовнішим при виготовленні вітряка є вибір способу перетворення кінетичної енергії вітрового потоку в обертальну — вала електрогенератора та узгодження потужності електрогенератора з потужністю вітрового двигуна — пристрою, що перетворює енергію вітру в енергію обертання вала електрогенератора.

Звісно, в межах короткої газетної статті немає змоги наводити теоретичні обґрунтування параметрів вітряка, а тому Вам, читачу, доведеться приймати на віру те, що далі буде наведено. Отже, з великої кількості способів перетворення енергії вітрового потоку в енергію обертання вала одним із найкращих є застосування горизонтально-вісьового ротора з лопатями, що мають профіль крила літака (пропелер). Коефіцієнт корисної дії енергії вітру в механічному обертанні вала пропелером може досягати 0,35–0,45. Практично в усіх інших способах перетворення енергії вітру цей показник у 1,5–5 разів менший. Найкраще було б мати трилопатевий ротор, але конструкція і виготовлення його в домашніх умовах є складними, а тому пропонуємо дволопатевий ротор, який можна виготовити із цільного соснового (без сучків) бруса.

Зважаючи на те, що найбільш

доступним електрогенератором на селі може бути автомобільний (потужністю до 250 Вт) або тракторний (потужністю до 750 Вт), розміри пропелера розраховані на його навантаження електрогенератором в діапазоні 250–750 Вт. Конкретні розміри такого пропелера наведені на рисунку.

Після виготовлення пропелера із бруса за потрібним профілем на передню (товстішу) кромку його необхідно наклеїти епоксидним клеєм склотканину (для захисту від абразивного зносу і пошкодження), далі відшліфувати та покрити про-

Комплект ротора (пропелер, підшипники, колесо з клинчастим ободом) кріпиться на рамі, що має вигляд паралелепіпеда, в нижній її частині. У верхній частині рами через натяжні (великого діаметру) гвинти кріпиться електричний генератор, на вихідному кінці вала якого встановлено мале колесо клинчастопасової передачі. Розрахунки швидкості обертання ротора (пропелера) засвідчують, що число обертів його при досягненні номінальної потужності становитиме близько 400–450 об/хв. Для того, щоб автомобільний чи тракторний електрогенератор міг заряджати

вання на зміни напрямків вітру. В разі дії штормових вітрів (швидкість понад 20 м/с) доцільно вітряк (пропелер) вивести з-під вітру, для чого "хвіст" вітряка кріплять на рамі шарнірно з пружиною. При досягненні швидкості вітру 20 м/с пружина розтягується настільки, що пропелер стає в положення паралельно "хвосту" і вітру, а через це перестає генерувати електроенергію і сприймати вітрове навантаження. В такому положенні аварія вітряка неможлива і небезпеки людям від нього немає.

Виготовлений таким чином вітряк необхідно встановити на щог-

шований на відстані 4–7 метрів від вісі щогли (залежно від висоти щогли).

Для ефективної роботи вітряка дуже важливим є правильний вибір місця його встановлення. Найкращими для цього є найвищі місця на наявній ділянці, краї ярів, урвищ, береги водойм. Необхідно, щоб вибране місце було максимально відкритим, усі перешкоди, що вищі за вітряк, повинні бути на відстані од нього у 10–20 разів більший за відстань між верхньою точкою перешкоди і кінцем лопаті ротора в крайньому нижньому її положенні.

Електричний кабель від генератора, через трубчасту вісь гондоли та щоглу, спускають униз щоглу з 1–1,5-метровим запасом до клемного з'єднання. Після клем до акумулятора треба під'єднати алюмінієвий чи мідний дріт такого діаметру, щоб втрати генерованої енергії на опір у ньому були мінімальні, особливо це важливо при значній відстані вітряка від акумуляторних батарей. Зарядка акумуляторних батарей буде здійснюватись ефективніше в разі включення в електричну схему (між генератором і акумулятором) конденсаторної батареї ємністю не менше 10000 мікрофард. Ще кращим варіантом є використання суперконденсаторів (іоністорів), які дозволяють значно зменшити кількість акумуляторних банок і розширити діапазони струму заряду і розряду акумулятора.

Накопичена в акумуляторах електрика може використовуватись безпосередньо (як постійний струм) для потреб освітлення та роботи деяких побутових приладів. Однак для холодильника (морозильника) та ряду іншої хатньої електропобутової техніки потрібен змінний струм, для чого систему видачі струму необхідно комплектувати інвертором. Інвертори невеликої потужності серійно випускаються в Україні, а, в принципі, їх можна виготовити і самому.

Вітряк потужністю 250 Вт за рік виробить 500–800 кВт/год, а потужністю 750 Вт — 1200–1500 кВт/год електроенергії. Втрати на перетворення і передачу можуть становити 10–20 %, а тому виробленої вітряком електроенергії буде достатньо лише для забезпечення мінімальних побутових потреб (світло, радіо, телевізор, холодильник). Якщо ж Ви маєте січкарню, зварювальний апарат, водяний насос, то потужності вітряка буде не достатньо, щоб усе це забезпечити електрикою. Можна, звичайно, виготовити і встановити ще один чи декілька вітряків, але, може, буде простіше встановити більш потужний інвертор (наприклад, на 3000 ВА) та акумуляторну батарею великої ємності, яку за потреби можна буде заряджати в нічний час з електромережі за пільговим "нічним" тарифом, що становить 3 коп/кВт/год.

Усвідомлюючи актуальність і важливість масового руху сільчан "за свій вітряк", а також те, що в межах короткої газетної статті можуть бути недостатньо висвітлені окремі особливості конструкції вітряка чи електричної схеми системи накопичення і видачі електроенергії, автор зобов'язується проконсультувати кожного, хто до нього звернеться з цього приводу або з приводу розрахунків параметрів більш потужного вітряка.

Борис КОРОБКО

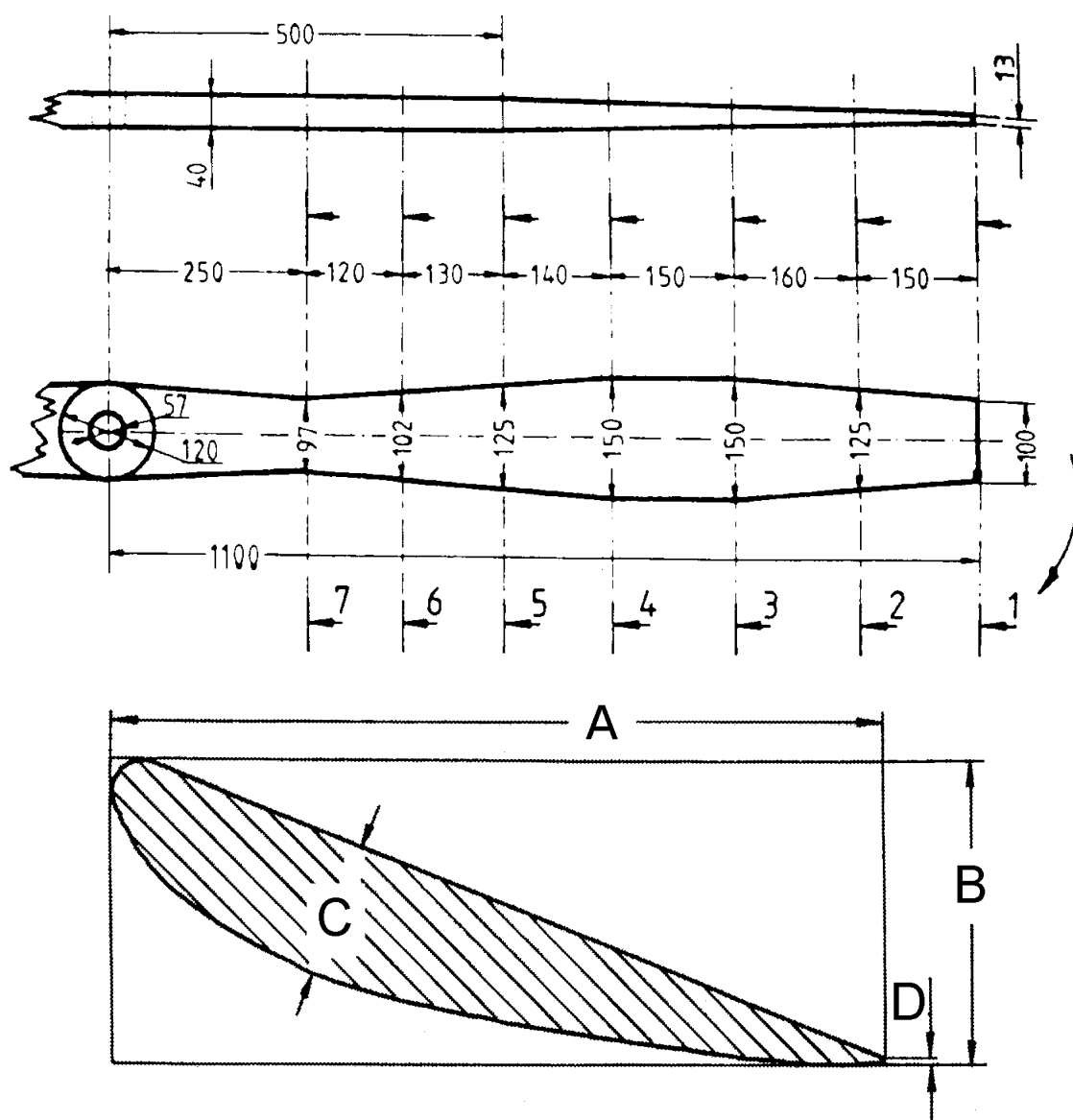

Рисунок. Габаритні розміри пропелера та його перетинів (1–7) у мм

Номери перетинів	1	2	3	4	5	6	7
A	100	125	150	150	125	102	97
B	13	20	26	33	40	40	40
C	6	9	12	14	16	18	20
D	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,5	2,0

пелер вологостійким лаком. Готовий пропелер закріплюється на кінці вала ротора. Для цього на вал приварюється шайба з отворами для шурупів. З протилежного боку пропелера гайкою притискається ще одна шайба таких самих розмірів, через отвори в якій такими самими шурупами додатково кріпиться пропелер на валу. На вал ротора насаджуються також 2 підшипники. Бажано, щоб один із них був конічно-рольковим. На протилежному від пропелера кінці ротора кріпиться колесо з ободом для клинчастого паса із зубцями (пас може бути без зубців, але його потрібно буде частіше і сильніше натягувати і міняти на новий).

акумулятор, потрібно, щоб число обертів електрогенератора становило не менше 1500 об/хв. Тобто, передавальне число клинчастопасової передачі має становити 4:1 (діаметр колеса передачі на валу ротора має бути у 4 рази більший від діаметра колеса на валу електрогенератора). Враховуючи прийнятну конструкцію трансмісії, яку, між іншим, бажано закрити зверху і з боків від дощу і снігу, необхідно, щоб орієнтація пропелера була на вітер, тобто в робочому положенні пропелер має бути попереду щогли, а не за щоглою. Для цього до рами варто прикріпити "хвіст", площа і плече важеля якого мають бути достатніми для швидкого реагу-

лу, на який він має обертатися для того, щоб відслідковувати напрямки вітру. Для цього до рами гондоли (комплект вітряка без щогли) приварюють трубчасту вісь, а в кінцевій верхній частині щогли монтують чавунну втулку — підшипник ковзання (хоча в принципі можна застосувати і роликові чи шарикові підшипники), в який встановлюють вісь гондоли.

Нижня кінцева частина трубчастої щогли через фланцеве з'єднання приєднується до фундаменту або металевій плиті розміром не менше 1,2 x 1,2 м. На щоглі, на довжину лопаті нижче від вісі пропелера, кріпляться 3–4 тросові розтяжки, нижній кінець яких розта-

ВОНА ЧЕКАЄ ЙОГО

А 46. Мені 42 роки, киянка, живу з дорослою донькою, яка здобуває вищу освіту. Я ділова жінка, багато працюю, непогано заробляю. Самостійна, практична, рішуча. Але, як і кожна нормальна жінка, мрію про справжнє кохання. Не красуня, але й не страшко: чоловіки кажуть, що симпатична. Середнього зросту, середньої повноти, гарна господиня. Шукаю серйозного, розумного, інтелігентного чоловіка для серйозних стосунків.

Наталя

А 47. Дітей я виховала сама, без чоловіка, дала їм вищу освіту, забезпечила житлом. Тепер маю моральне право потурбуватися про себе. Мені 47 років, середнього зросту, струнка, кароока. Весела, працьовита, енергійна. Маю відповідальну роботу, у вільний час займаюся приватним бізнесом, а також допомагаю по господарству мамі, яка мешкає у приватному будинку в Київській області. На особисте життя не маю часу, а так хочеться кохати і бути коханою! Якби я зустріла порядного, серйозного, енергійного чоловіка, разом з ним ми б гори перевернули! Доторкнулися б удвох до зірки Кохання і відчували мить щастя...

Інна

А 48. Доброзичлива чернівчанка 26 років, щира українка, інтелігентна, з високою гуманітарною освітою. Маю творчий факх і різноманітні захоплення: квіти, музика, театр, психологія, шиття, плетіння. Кароока шатенка приємної зовнішності з ніжним голосом. Сонячна натура, людинолюбна й відкрита, мрійлива і приязна, народжена під знаком Лева, а тому енергійна й емоційна. Шукаю надійного, інтелігентного, приємного у спілкуванні українця віком до 40 років. Людину, яка відбулася як професіонал, високоосвічену й успішну, небайдужу до мистецтва, залюблену у світ, природу, життя. Із турботливим, щирим і мудрим чоловіком створю сім'ю, прагну працювати для нашого професійного вдосконалення, підкорити Говерлу і побачити красу України та світу. Вірю в любов, а материнство вважаю складовою сімейного щастя. Озвися, серце, поки що самотнє, — ми будемо щасливими!

А 49. Два тендітні створіння: мати (46 років, 158 см, 53 кг, вища освіта) і донька 12 років, забезпечені матеріально та житлом, мріють оточити турботою і теплом надійного і порядного, без шкідливих звичок чоловіка та батька.

2225, Київ, а/с 258.

ВІН ШУКАЄ ЇЇ

А 50. Для шлюбу шукаю дівчину без інтимного минулого, не схильну до повноти, можна з села, віком до 28 років. Про себе: 31 рік, 182 см, 70 кг. Сім'я для мене — сенс буття. Люблю сад, город.

03150, Київ, до запитання М. В. Катричу

А 51. Мені 45 років, зріст 182 см, вага 76 кг. Підприємець, маю автомобіль. Дотримуюся здорового способу життя, житлом та матеріально забезпечений. Люблю дітей. Для створення сім'ї познайомлюся з тендітною симпатичною жінкою до 40 років. Чекаю фото.

08150, Києво-Святошинський район, місто Боярка-1, а/с В, Олександрю.

ШУКАЮ НОРМАЛЬНОГО ЧОЛОВІКА

ЗНАЙОМСТВО

парк, сіла на лаві, їм піріжок. Поруч присів чоловік років 50, подивився на мене уважно і раптом каже: — Вибачте, ми з вами незнайомі. Але ви мені дуже симпатичні. І піріжок у вас такий апетитний...

— То пригощайтесь, будь ласка! — запропонувала я. Скуштував він мого піріжка, здивувався:

— Це ви сама таке напекли?!

— Сама. Люблю готувати.

— Пощастило вашому чоловікові! — тяжко зітхнув він. — А моя дружина така ледащиця! Ні борщу зварити, ні пироги напекти не вміє. Не вміє і не хоче!

— Чому ж ви з нею одружилися?! — дивуюся. — Куди дивилися ваші очі?

— Розумієте, у неї в молодості була дуже красива фігура. Ноги, як у фотомоделі, — стрункі, довгі! А я так люблю

струнких жінок, що все їй вибачав тоді. Знав, що вона лінкувата, бачив, що до плити її трактором не затагнеш, але ж вона була така красива! Одружилися. Сплинули роки — дружина розповніла, ноги стали товстими, некрасивими. А готувати як у молодості не хотіла, так і зараз не хоче! Отака біда!

— То ви самі винні! Треба було дивитися не на ноги, а в душу зазирати! А тепер ходіть голодні або надягайте фартух та самі ставайте до плити!

ДВА ДНІ ЗНАЙОМІ — І ДО ШЛЮБУ!

— Боляче мені бачити, як несерйозно ставляться до шлюбу деякі молоді люди, — каже Ольга. — Ось, наприклад, син моєї подруги Віталій. Якось приїжджає до мене радісний і приголомшує: — Тьотю Ольго, я женюся!

— Рада за тебе. Але хто ж твоя наречена? Давно ти її знаєш?

— Лише два дні, але хіба це має велике значення? Адже ми кохаємо одне одного! Вона така красива, така сексуальна!

Я тактовно промовчала, не схотівши ображати юнака. Рік вони прожили, точніше, промучились, і розлучилися.

— Майбутню дружину треба знати не два дні, а принаймні два роки, — якось зізнався мені Віталій. Тепер він уже не поспішає до рагсу...

СЕКРЕТ СІМЕЙНОГО ЩАСТЯ

— **Ольго, ви вірите в сімейне щастя? У чому його секрет?**

— Сімейне щастя цілком можливе, але тільки сильні та мудрі можуть бути щасливими удвох. Треба поважати іншу людину, намагатися зрозуміти її, поставити себе на її місце, треба уникати дріб'язкових чвар, згладжувати конфлікти, не роздмухувати з іскри непорозуміння багаття скандалу. І якщо ваша прекрасна газета допоможе мені зустріти нормального порядного чоловіка, я доведу йому, що без коханої жінки життя чоловіка нецікаве та сіре, наче день без сонця, а ніч без місяця...

Олег ГУМЕНЮК

● **Шановні читачі! Якщо вас зацікавила доля Ольги, напишіть їй листа. Її абонентський номер А 45.**

“Казкові лицарі мені не потрібні — шукаю нормального чоловіка: інтелігентного, розумного, серйозного, роботящого”, — зізналася Ольга.

Ольга, абонент А 45

ВУСАТА “ГАНЧІРКА”

— Чоловік у мене був ледачий, нерішучий, не-самостійний, — згадує Ольга. — Розповідь про один випадок, типовий для нашого подружнього життя. Я тоді працювала керівником відділу у міністерстві, а чоловік звільнився з однієї роботи, а іншу не поспішав шукати. І от отримали ми нову квартиру, а сантехніка не працює.

— Сходи в ЖЕК і виклич сантехніка, — попросила я чоловіка. Цілий тиждень ходив він у ЖЕК, але так і не зміг викликати сантехніка.

— Ти розумієш, я його шукав-шукав, а він то п'яний, то збирається випити, то на виклик поїхав, — виправдовувався чоловік.

— То як же нам бути?! Хіба ти не бачиш, що робиться в квартирі?! Помитися не можемо, у туалет зайти гідко! Невже за тиждень ти не зміг вирішити одну-єдину побутову проблему?! Ти ж не працюєш, їсти не вариш, у хаті не прибираєш — то чим же ти займався цілий тиждень?! Що ти зробив для сім'ї?!

— Шукав сантехніка... — похнюпившись, про- бурмотів чоловік.

Наступного ранку я відпросилася з роботи і пішла до начальника ЖЕКУ.

— Що це за знущання над людьми?! — запитала я його. — Цілий тиждень не можемо викликати сантехніка! Совість у вас є чи нема?! На вулиці спека, а ми помитися не можемо, бо крани не працюють! Якщо ви так ставитеся до людей — не буду платити за квартиру! Сьогодні ж напишу листа в газету, викличу журналістів, покажу, яка сантехніка у ваших будинках, — отоді вам доведеться шукати іншу роботу, де такого зручного крісла, як у цьому кабінеті, не буде! То ви дасте нам сантехніка чи ні?! — та як грюкну кулаком по столу!

Через півгодини всю сантехніку в нашій квартирі полагодили.

Отакий був у мене чоловік: не мужчина — вусата ганчірка! Розлучилася з ним без жалю, бо краще бути самотньою, ніж жити з тюхтієм!

ПІРІЖКИ З ЯБЛУКАМИ

— Кілька років живу сама, — розповідає Ольга. — Але все одно люблю готувати. Одного разу напекла смачних піріжків з яблуками, пішла у

ПОРАДИ ЛІКАРЯ

РОСЛИНИ — ДРУЗІ ЗАКОХАНИХ

З цікавістю читаю всі випуски “Самотнього серця” і навіть написав двом жінкам, які дали свої оголошення. Але відповіді поки що не отримав: мабуть, жінки поїхали у відпустки, а може, я їх не зацікавив? Бо зараз усі жінки мріють про бізнесменів та заможних іноземців, а я — звичайний скромний учитель. Маю одну болісну проблему... Добре, що ведучий сторінки — чоловік, то мені не соромно запитати. Як посилити статевий потяг за допомогою лікарських рослин, що ростуть на Україні? Бо в аптеках багато різних пігулок, але все воно таке дороге, що, якщо почнеш пити оті “віагри”, то залишишся без штанів...

І. Р., Житомирська область.

Відповідає читачеві лікар-фітотерапевт **Петро Шкарбанюк.**

На щедрій українській землі росте багато лікарських рослин, які є вірними друзями закоханого чоловіка або жінки. І не варто викидати чесно зароблені гроші на різні “віагри” — усе те нам, українцям, чуже! Друг № 1 — буряк звичайний. Ця геніальна рослина містить цукри, органічні кислоти, пектини, білок, бенатаїн, каротин, аскорбінову кислоту, вітаміни В1, В2, сполуки калію, магнію, заліза, міді, ванадію, бору, йоду, марганцю, кобальту, літію, молібдену, рубідію, фтору і цинку. Буряк, якщо його регулярно вживати у їжу, виявить протипухлинні властивості, відрегулює обмін речовин в організмі, поліпшить зір і позитивно вплине на функції статевих залоз.

Як вживати буряк?

1. Сік буряка в рівних співвідношеннях із соком моркви пити по одній столовій ложці тричі на день.

2. Сік буряка з медом пити по третині склянки тричі на день.

3. Салат із варених буряків вживати щодня.

Свіжонатертий буряк прикладають до ран, а сік закапують у ніс при нежиті.

Увага! Протипоказано вживати буряк у великих кількостях при нирковокам'яній хворобі (насамперед при оксалурії) та інших порушеннях обміну речовин.

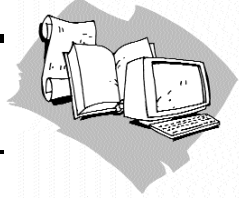
Продовження в наступному випуску “Самотнього серця”

УСМІШКА

— У Галини й Остапа вдруге медовий місяць.

— Як таке може бути?! Вони ж двадцять п'ять років живуть у шлюбі!

— Так, і от через багато років медовий місяць повторився: в Галини відпустка у червні, а в Остапа — у жовтні...

РОЗСТРІЛЯНА ГЕОЛОГІЯ

ХТО ВІДКРИВАВ УКРАЇНСЬКУ НАФТУ

Дніпровсько-Донецька западина є основною нафтогазоносною провінцією України, де видобувається 90% нафти і газу в нашій державі. Розташована вона між Дніпром і Дінцем, тому і названа Дніпровсько-Донецькою западиною. Охоплює Чернігівську, Сумську, Полтавську, Дніпропетровську, Харківську і Луганську області. В геологічному відношенні це прогин до 20 км, вповнений осадовими породами, які здатні вміщати і віддавати нафту і газ.

Відкрита ця нафтогазоносна провінція українським геологом, професором Федором Остаповичем Лисенком (1887–1937) — завідувачем відділу нерудних копалин Інституту геології УРСР в результаті геологічних досліджень Роменської структури.

дружина проф. Лисенка. Лікар за професією, Марія Дорофіївна Лисенко-Михалевич була засуджена на 8 років каторги і вислана в Коми АРСР. Квартира і все майно були конфісковані. Малолітній син Євген пішов поміж люди... Наукові звіти і опубліковані роботи проф. Лисенка були вилучені з бібліотек і знищені. Будь-які посилання на дослідження Лисенка були заборонені. Знищено було також підготовлений до друку рукопис монографії Ф. О. Лисенка про нафтогазоносність Дніпровсько-Донецької западини. Його помічника і заступника І. Т. Шамеку відсторонили од подальших робіт по розвідці нафти на Роменській структурі, а підготовлену Шамекою докторську дисертацію заборонили захищати. У подальшому І. Т. Шамеку взагалі вигнали з Інституту геології АН УРСР.

На нафтовій конференції 1938 р. відомий партійний діяч, віце-президент АН УРСР О. Шліхтер охарактеризував проф. Лисенка і всіх, хто вів з ним розвідку нафти в Ромнах як підлих ворогів народу, буржуазних націоналістів, фашистських троцькістсько-бухаринських вирождів, шкідників, які не заслуговують на пам'ять і місце у вітчизняній науці, і розпорядився: вважати, що "Питання про нафту на території УРСР вперше було підняте проф. Н. С. Шатським". І з цього часу всі дослідники, які вивчають геологію і нафтогазоносність Дніпровсько-Донецької западини, слідом за О. Шліхтером повторюють помилкове твердження про те, що нафта на Лівобережжі України була відкрита завдяки теоретичним обґрунтуванням професора із Москви Н. С. Шатського.

Вивчення фактичних матеріалів з Дніпровсько-Донецької западини показують, що Н. С. Шатський не мав жодного відношення до пошуку нафти на Роменській структурі. Протягом усього часу, коли вивчався Роменський район — з 1928 р. і до отримання там промислового притоку нафти в 1937 р. — Н. С. Шатський ніколи не приїжджав в Україну, не цікавився ходом розвідувальних робіт, не видавав жодних рекомендацій і тільки тоді, коли в Ромнах отримали нафту, а всіх дослідників, які мали пряме відношення до розвідки нафти, розстріляли чи вислали на каторжні роботи до Сибіру, а також довідавшись, що Шліхтер назвав його першовідкривачем нафти, Шатський приїхав у 1938 р. в Україну, щоби захопити лаври першовідкривача нафти в Дніпровсько-Донецькій западині. Більше того, в Геологічному інституті АН СРСР (Москва) був оформлений стенд, на якому стверджувалося, що проф. Шатський показав українським спеціалістам, де треба шукати в Україні нафту і своїми теоретичними розробками орієнтував малопідготовлених українських фахівців на вирішення їх геологічних проблем...

Слід відзначити, що перші згадки про нафту на сході України, тобто в Дніпровсько-Донецькій западині, висловив ще в 1903 р. професор Київського університету П. Я. Армашевський. Та його ім'я було під заборону, оскільки він був убитий російськими більшовиками, які під проводом Муравйова захопили Київ у 1919 р. і почали репресії проти української інтелігенції, звинувачуючи її в сепаратизмі і націоналізмі. Більшовики в Україні розпочали масові вбивства еліти. Першою жертвою серед професорів-геологів став П. Я. Армашевський. І перший президент Академії наук Української Народної Республіки, видатний геолог, вчений зі світовим іменем, академік В. І. Вернадський різко

засудив більшовизм, який вбивствами і терором стверджував свою владу в Україні. В 1919 р. Вернадський писав: "Внаслідок здійснення "червоного терору" — історія тієї габриєльської фрази ніколи не забуде — у кривавих застінках більшовицької інквізиції загинув відомий вчений, професор мінералогії університету Святого Володимира П. Я. Армашевський. Хворий, майже 70-річний старець, який давно відійшов од суспільного життя, був схоплений і додому не повернувся. До останніх літ він жив своєю працею; залишилися незакінченими його роботи. Ще недавно він розказував мені про плани, які він думав завершити на схилі свого життя. Йому не спадало на думку можливість його вбивства... Жертвою законів Божих і людських помученицьки судилося загинути Петру Яковичу Армашевському. Не можна забувати цього злочину".

За таких умов В. Вернадський не став чекати репресій у Києві і подав у відставку з посади Президента Академії наук Української Народної Республіки. Він переїхав спершу до Криму, в Сімферополь, де зайняв посаду ректора Таврійського університету, а коли більшовики захопили Крим, емігрував у Францію, де працював професором Сорбонни упродовж 1922–1925 рр. В. Вернадський повернувся потім в СРСР, але працювати в Україні йому не дозволили і решту свого життя він провів у Москві, а Україна втратила одного з найбільших вчених ХХ ст.

Репресії проти української інтелігенції в СРСР набули особливо широкого розмаху наприкінці 30-х років. Тоді практично всі провідні вчені в області геологічних наук були розстріляні або ж депортовані до Сибіру. Репресії зазнали: віце-президент АН УРСР академік М. Г. Світальський (розстріляний у 1937 р.), професор С. В. Оплоков (розстріляний у 1937 р.), професор Р. Р. Виржиківський (розстріляний у 1937 р.), професор Ю. Г. Дубяга (розстріляний у 1937 р.), доцент К. А. Жуковський (розстріляний у 1937 р.), професор Ф. О. Лисенко (розстріляний у 1937 р.), професор П. К. Нечипоренко (розстріляний у 1937 р.), кандидат геол.-мін. наук П. І. Василенко (розстріляний у 1937 р.), канд. геол.-мін. наук І. А. Лепікаш (розстріляний у 1937 р.) та інші. Очікуючи арешту і розстрілу і перебуваючи в постійному страху, не виніс потрясіння і закінчив життя самогубством у 1936 р. професор В. І. Крокос. Ряд учених були заарештовані і заслані до Сибіру, де і загинули. Це професор М. І. Безбородько, професор О. І. Галака, Я. Х. Лепченко, Ф. М. Полонський, О. О. Цитович та інші. Деякі вчені від страху залишили Україну і влаштувалися працювати по інших республіках СРСР, — серед них М. Бурчак-Абрамович, проф. П. Чирвинський, М. Фрейд та інші.

ЯК РАДЯНСЬКА ВЛАДА РОЗВИВАЛА НАУКУ

Розстріли, депортації та втечі вчених створили в наукових інститутах і вузах України вакуум, для заповнення якого розсилались гінці в різні райони СРСР, переважно в наукові центри Росії. За запрошеннями приїжджали в Україну і займали керівні посади в науці і вузах недостатньо компетентні спеціалісти, — перспективні вчені ніколи не покидають своїх лабораторій і інститутів. Пошуками кар'єри деінде займаються ті, що не змогли проявити себе в рідних стінах і яких там ніхто не затримує. І вийшло так: провід-

них учених України розстріляли або ж депортували до Сибіру, а натомість приїхали малокваліфіковані фахівці, які зайняли пости директорів і завідувачів кафедр і лабораторій. У результаті рівень геологічних наук в Україні катастрофічно упав. Проте це не завадило партійним органам стверджувати, що Російська Федерація суттєво допомогла Україні в 30–40-і роки геологічними кадрами, в результаті чого в Україні були створені умови для подальшого прогресу науки і освіти в галузі наук про Землю.

ПОВЕРНІМО ЇМ ПАМ'ЯТЬ

Верховний Суд Союзу РСР своїм визнанням № 44-018112/6 Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 28 листопада 1956 р. постановив вирок від 3 вересня 1937 р. стосовно Лисенка Федора Остаповича скасувати, справу припинити через відсутність складу злочину. Проте і досі ім'я проф. Лисенка знаходиться під заборону. І хоча завдяки його відкриттю нафтоносності Дніпровсько-Донецької западини Україна отримала прибутки в мільярди доларів, в Інституті геологічних наук НАН України, де він працював, немає навіть його портрета на стенді видатних учених. Робиться все, щоб ім'я проф. Лисенка залишилося невідомим, забутим. Більше того, організатори наукової конференції "Теоретичні та прикладні проблеми нафтогазової геології та геофізики", яка відбулася в Києві 24–25 лютого 2000 р. і проводилась Академією наук України, відмовились опублікувати в працях конференції мою статтю про Ф. О. Лисенка. Виявилось, що значно легше надрукувати матеріали про українського вченого в закордонних виданнях, аніж у працях НАНУ. Так, Європейська Асоціація геовчених та інженерів включила в програму Міжнародної конференції, що відбулася 29 травня—2 червня 2000 року в Глазго (Великобританія), мою доповідь про проф. Лисенка, надала мені можливість виступити і опублікувала матеріали. А в Україні, як не дивно, осіб, репресованих органами НКВД, до цього часу визнають злочинцями і вважають за краще уникати будь-яких згадок про них...

Проф. Лисенко правильно проводив пошук нафти та газу на Роменському куполі в Дніпровсько-Донецькій западині. Його роботи виявилися справді раціональними і ефективними. Для порівняння пошлюсь на пошук нафти в Західному Сибіру і в Другому Баку. В цих регіонах промислово нафту отримали після 25 років напружених робіт. Було пробурено багато десятків непродуктивних свердловин, доки не отримали позитивних результатів. Лише в Україні всіх відомих геологів, які відкрили нафту, репресували, розстріляли і затаврували як "ворогів народу", шкідників, троцькістсько-бухаринських вирождів, підлих агентів фашизму, які не заслуговують пам'яті. І всі ці негативні оцінки геологів виходили від академіка О. Шліхтера, людини зовсім не компетентної в геології та в пошуках нафти, далекої від науки. Я переконаний, що якби в радянський період не були розстріляні всі провідні українські геологи, а видатний геолог ХХ ст. академік В. І. Вернадський не виїхав би з України, а розвивав науку у себе на батьківщині, то ми тепер не страждали б від нестачі нафти. Використовуючи своє службове становище віце-президента АН УРСР, О. Шліхтер в часи жорстокої реакції, всупереч фактам, принизив українську академічну науку. Шляхом доносів на чесних учених О. Шліхтер заробив собі авторитет і кар'єру в радянські часи, його іменем названо вулицю в Дніпропетровському районі м. Києва, а на престижному будинку на вул. Терещенківській в м. Києві досі висить меморіальна дошка, яка стверджує, що в цьому будинку проживав видатний учений. А розстріляні у Биківні за доносом О. Шліхтера видатні вчені, які багато зробили для України, не мають ні могили, ні пам'ятника, ні належної пам'яті...

Василь СОЗАНСЬКИЙ,

кандидат геолого-мінералогічних наук,

- провідний науковий співробітник Відділення морської геології Національної

ПРО НАШИХ ДОРОГИХ, «ЯБЛУНЕВОЦВІТНИХ»...

Чи знаємо ми свою творчу еліту минулих років? Чи відчуваємо її внесок в українську ноосферу, яка є запорукою духовного безсмертя нашої нації? Чи вміємо ми берегти, поважати, любити те, що зроблено в культурі, літературі нашими попередниками, які так щедро розкидали перед нами, прийдешніми, перли, бо спрагло вірили, що розкидають їх, сіють перед мудрими, порядними наступниками?

До цих роздумів наводить нова книга старійшини критичного цеху української літератури Володимира П'янова "Визначні, відомі й "та інші"... (Спогади, есеї, нариси)", що вийшла у світ цього року в "Українському письменнику". Це ювілейне видання, яким ушановано 80-річчя чесного, невтомного трудівника в нашій літературі, дбайливого шукача молодих талантів по всій Україні, вихователя цих талантів. До таких знайдених Володимиром Яковичем належу і я, який на той далекий час віднайдення не надрукував ще жодного рядка прози, але вже був почутий з далекого Донецька цим сейсмічно щедрим чоловіком аж у Києві й відтоді підтримуваний ним, власне, протягом усього мого життя в літературі.

Пам'ятаю, в травні 1963 року під час творчого семінару молодих літераторів у Одесі (одна з ідей В. П'янова) йшли ми подвір'ям дачі Ковалевського, що веселково красувалася в якихось екзотичних квітах. П'янов питав нас, чи знаємо, як вони називаються. Ми не знали. Він любовно вимовляв дивні їхні назви й казав нам:

— Як же ви думаєте працювати в поезії, прозі, не знаючи елементарного — квітів, рослин?

І ось через багато років читаю його книгу про яблуновоцвітного поета П. Тичину, про третє цвітіння М. Рильського, про трепетно ніжного, як найніжніша квітка, поета В. Сосюру й увесь час наче чую докірливий голос автора: "Як же ви живете в літературі, не знаючи цього ось і цього про наших дорогих, яблуновоцвітних?..." Та ще ж і питає як! Із болем і образом.

Хоч би й оцей епізод розмови з незабутнім Олесем Гончаром у нарисі-спогаді "Він любив життя":

"Сьогодні його (О. Гончара — прим. В. З.) непокоїть те, що в літературних колах, насамперед серед деяких молодиків, стало модою нападати на майстрів.

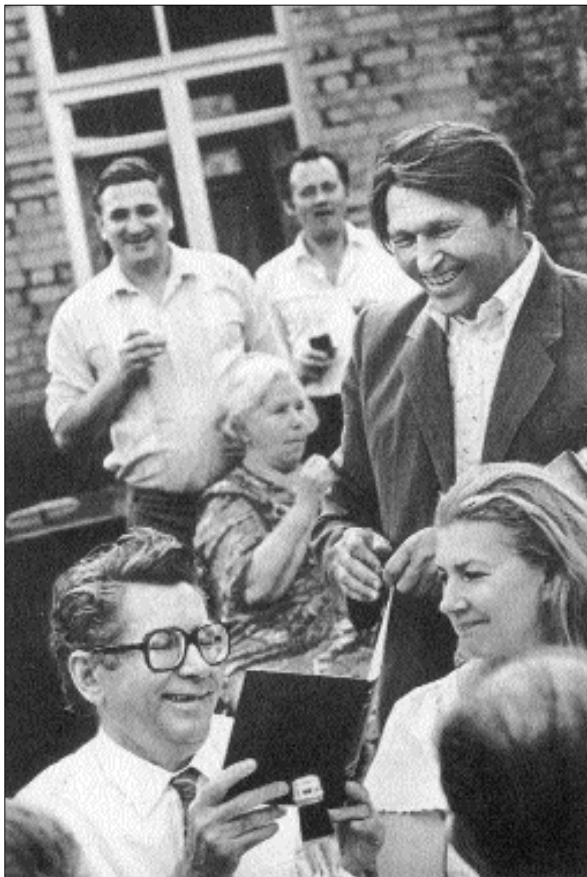
— Рвуться в літературу циніки, нездари вульгарні, сноби, для яких — нічого святого, скандалісти, осквернителі храму! Стає модним нападати на Тичину, Рильського, Малишка... аби кинути багнюкою і в бік автора "Собору"...

— І що дивно, — додаю і своє слово, — кидають не в тих, хто в часи тоталітаризму буквально тероризував усе талановите, особливо ж підтинав під корінь молодих, надію нашу. А кидають у тих, хто виступав проти спроби протиставлення молодих старшим і проти огульного заперечення деякими старшими творчих пошуків молодих...

— Справді, не чіпають ні того, ні того... Погромників, нищителів, святотатців не чіпають. Бездумні, осліплені незбагненно зне-

навістю, безсоромні рекетири! Хіба про таку зміну ми думали, коли все робили, аби захистити, щоб не задушила їх у зародку тоталітарна система. Щось не видно сьогодні таких витязів, якими були Симоненко, Тютюнник, Стус... Усі ми знаємо трагедію Довженка і трагедію Тичини, і той, хто розуміє всю її глибину, кому ця трагедія болить, ніколи не кине в них каменем... Які люди були! Ніхто ж нікого не ідеалізує. Всі ми діти свого часу, на всіх нас тією чи іншою мірою лежить печать епохи, всі ми так чи інакше зазнавали впливу офіційної ідеології, але ж хіба справедливого за рум'янами не бачити істинної краси правди, одухотворення й глибокого болю? Бо ж залежність ідеологічна не заступила в душах майстрів синівської любові до рідної землі, до вселюдських гуманістичних ідеалів..."

Чи знають ті молоді руйнівники духовних основ нашої нації, що в 30-ті роки М. Рильського півтора року енкаведисти мордували під слідством у тюрмі? Що й П. Тичина був арештований і протриманий півтора місяця у в'язниці, що в будинку по вул. Реліна, де мешкав поет, у вестибюлі й у 50-ті післясталинські постійно чергувала наглядка, яка переймала поетів-початківців, котрі відвідували П. Тичину, безцеремонно брала в них подаровані ним книжки, прочитувала дарчі його написи, пильно переробляла сторінки, дошукуючись можливої крамоли. Усе життя нашого яблуновоцвітного поета, як називав його О. Гончар, шантажували в ідеологічному відділі ЦК КПУ: під час розмови виймалась із шухляди світлина, де серед членів Центральної Ради був сфотографований і П. Тичина поруч із Симоном Петлюрою, який по-дружньому тримає руку в поета на плечі. І при цьому невинно промовлялося: "А це й ви тут, Павле Григоровичу..." Цим комуністичні садисти з Банкової застрашували поета можливою розправою, вибивали його з душевної рівноваги.

Конча-Озерна. На святі у Павла Загребельного. 1984 рік

І все ж не до кінця було знищено митця. У 60-ті роки він давав настанови молодим, щоб постійно працювали над собою, наполегливо оволодівали надбаннями культури минулого. "І тут же, — пише В. П'янов, — вдавався до пов'язаного з музикою, але зрозумілого кожному образу: "На пищику, зроб-

леному з весняної вербички, всього не загравеш і на одній ноті потрібної мелодії не виведеш..." Поет закликав кожного співця "набути в житті такого голосу, який був би почутий нашою епохою...". І це говорилося тоді, коли та звіряча комуністична система саме й вимагала від письменників гри на одному-однісінькому "пищику" та ще й збільшовиченому. Заміни кларнета на "пищика" вона все життя добивалася й від П. Тичини. І досягла свого, геростратівського, погасила світло генія. І все ж таки він зумів, наважився попередити шістдесятників про небезпеку "пищика". Сонячний кларнетист, він так і не призвича-

Василь Моруга, Світлана Жолоб, Володимир П'янов, Володимир Забаштанський, Дмитро Онкович у Будинку творчості "Коктебель". 1973 рік

ївся до клятого "пищика" і так невинно грав на тій советській дудці... Та все те розтануло, як поганий сон. Лишився чистий, молодий голос кларнета. Він пережив систему кларнеторуйнівників, він житиме з Україною, поки й світа сонця, бо природа ж його сонячна. Тож будьмо мудрі й цінуймо, бережімо цей наш духовний набуток.

З любов'ю, душевним теплом написані спогади, нариси про М. Рильського, В. Сосюру, О. Гончара, Миколу Лукаша, А. Малишка, Ю. Мушкетика, Івана Виргана, Сергія Воскресенка, перекладача Йосипа Дінкевича, Борислава Степанюка, про автора матеріалів до синонімічного словника, учителя з Полтави Андрія Євгеновича Багмета та інших. Нариси сповнені такими соціально гострими деталями, в яких, як у краплі води, відбивається та страшна радянська епоха, в котрій випала жорстока доля жити й творити нашим майстрам пера. Ось у нарисі про Ю. Мушкетика читаємо: "Юрій Мушкетик скрушно розповідає, що його станція Вертівка — поруч зі станцією Крути, а він закінчив університет і не знав, що означають в історії України Крути". У нарисі "Вирішальне слово — за Лукашем" автор у дорозі з цим дивовижним перекладачем-поліглотом говорить про мову. Вони перебирають румунські слова, які ввійшли в українську мову. І раптом Лукаш запитує, що означає слово "мустяца". "Мустяца, — відповідаю, — в перекладі означає вуса..."

— А як на мене, — мовить, пильно дивлячись мені в очі Микола Олексійович, — то воно означає те саме, що й сарак (сердега, бідолаха, бідаха...).

Чого ж "бідаха"? Виявляється, Мустяца — це був видатний український мовознавець з молдавських прізвищем, директор Інституту мовознавства Академії наук УРСР, відповідальний редактор російсько-українського словника, випущеного в 1937 році. Словник був розгромлений газетою "Правда", Мустяцу звинуватили в українському буржуазному націоналізмі. "Цього було досить, щоб знищити і Мустяцу, і словник..." От вам і вуса...

Не може втриматися, щоб не процитувати місце з книги, де розповідається, як молодий Тичина читав учням капели-студії лекцію "Поезія і музика": "Не лишив поза увагою по-

ет і закону чергування голосних і приголосних. Проілюструвавши його на переконливих прикладах, зробив справедливий висновок, що в українській мові переважає принцип співвідношення приголосних до голосних як 1:1. Це українську мову за співучістю наближає до італійської мови. Бачимо це, зокрема, хоч у такому принципі: якщо слово кінчається голосним звуком — то друге має починатись приголосним, і навпаки. Але можуть бути переходи і від приголосного до приголосного. Цей перехід буде найкращим тоді, коли один із приголосних звуків належатиме до носових (м, н) чи плавних (п, л). Тобто: кожне слово повинно лягати на своє місце".

Цей закон евфонії (милословності) української мови зовсім забутий зараз нашими газетярками і, на превеликий жаль, навіть багатьма письменниками, що огрубляє, деформує мову. Винна в цьому наша двомовність, негативний вплив російської мови, яка не знає такого явища, як евфонія. Тож вчитуймося в наших "яблуновоцвітних", відроджуймо милословність — це неоціненне багатство Богом даної нам мови.

У новій книзі В. П'янова показав себе і глибоким критиком-аналітиком, і гострим публіцистом-полемістом, і цікавим мемуаристом. Книга відзначається щирою сповідальністю. "...Ми тяжко виборювали себе самі в себе", — говорить автор. З болем мемуарист згадує про нестримну, цинічну русифікацію України в СРСР і про бай-

дуже ставлення до цього шовіністичного етноциду деяких "приласканих режимом" українських митців: "Поштоухом до роздумів над мовними проблемами, — пише В. П'янов, — слугувала й шовіністична позиція "Літературної газети". Мені й раніше ця проблема ятрила душу. Пригадую, як я одного разу сказав про наболіле Дмитрові Луценку, а він мені у відповідь: "Що ж, нам судилося бути в золотому перевеслі..." — "Яке перевесло? У залізні пута заковані, ледве дишемо..." А йому, приласканому режимом, делегатові XXV з'їзду Компартії України, йому, хто став лауреатом Шевченківської премії за пісню "Подвиг", присвячену генеральному секретареві ЦК КПРС Брежнєву, та за оду на честь гнобителя українського слова Щербицького, бач, іржаві лещата на живому організмі рідного народу видаються золотим перевеслом! Боже, що б сказав на таке блюзнірство великий Кобзар, образ якого викарбувано на лауреатській медальї премії його імені!"

А ми ж і сьогодні підносимо до небес отих "золотоперевеслих", із рвінним комуністичним благоговінням готуємося відзначити на державному рівні 85-річчя того ж В. Щербицького. То де ж ваш критично-вимогливий, принциповий голос протесту, молоді авангардисти-"рекетири"? Зірвали його на прокляттях свого, рідного, яблуновоцвітного, що не вистачає тепер сили здійснити на справжнього ворога України? Не хочеться цитувати повністю біблійний вислів про розкидання перлів. Може, таки ви порозумнішаєте, знегеростратієте хоча б перед цинізмом нинішньої лжеукраїнської влади...

Нариси та спогади В. П'янова відкривають багато невідомих фактів із життя й творчості українських письменників, вводять ці факти в контекст вітчизняного літературознавства. Талановите слово багатого на життєвий досвід критика і публіциста по-молодечому пристрасно закликає нас до священної національної пам'яті: "Читаймо, думаймо і осягаймо атмосферу, в якій доводилося жити і працювати нашим попередникам під комуністичним режимом".

Тож будьмо мудрими, не топчимо самі й не дозволяймо свиням топтати перли, щедро розкидані перед нами нашими яблуновоцвітними...

● **Василь ЗАХАРЧЕНКО,**
м. Черкаси

ПРО НАШИХ ДОРОГИХ, «ЯБЛУНЕВОЦВІТНИХ»...

Чи знаємо ми свою творчу еліту минулих років? Чи відчуваємо її внесок в українську ноосферу, яка є запорукою духовного безсмертя нашої нації? Чи вміємо ми берегти, поважати, любити те, що зроблено в культурі, літературі нашими попередниками, які так щедро розкидали перед нами, прийдешніми, перли, бо спрагло вірили, що розкидають їх, сіють перед мудрими, порядними наступниками?

До цих роздумів наводить нова книга старішини критичного цеху української літератури Володимира П'янова "Визначні, відомі й та інші"... (Спогади, есеї, нариси), що вийшла у світ цього року в "Українському письменнику". Це ювілейне видання, яким ушановано 80-річчя чесного, невтомного трудівника в нашій літературі, дбайливого шукача молодих талантів по всій Україні, вихователя цих талантів. До таких знайдених Володимиром Яковичем належу і я, який на той далекий час віднайдення не надрукував ще жодного рядка прози, але вже був почутий з далекого Донецька цим сейсмічним щедрим чоловіком аж у Києві й відтоді підтримуваний ним, власне, протягом усього мого життя в літературі.

Пам'ятаю, в травні 1963 року під час творчого семінару молодих літераторів у Одесі (одна з ідей В. П'янова) йшли ми подвір'ям дачі Ковалевського, що веселково красувалася в якихось екзотичних квітах. П'янов питав нас, чи знаємо, як вони називаються. Ми не знали. Він любовно вимовляв дивні їхні назви й казав нам:

— Як же ви думаєте працювати в поезії, прозі, не знаючи елементарного — квітів, рослин?

І ось через багато років читаю його книгу про яблуновоцвітного поета П. Тичину, про третє цвітіння М. Рильського, про трепетно ніжного, як найніжніша квітка, поета В. Сосору й увесь час наче чую докірливий голос автора: "Як же ви живете в літературі, не знаючи цього ось і цього про наших дорогих, яблуновоцвітних?..." Та ще ж і питає як! Із болем і образою.

Хоч би й оцей епізод розмови з незабутнім Олесем Гончаром у нарисі-спогаді "Він любив життя":

"Сьогодні його (О. Гончара — прим. В. З.) непокоїть те, що в літературних колах, насамперед серед деяких молодиків, стало модою нападати на майстрів.

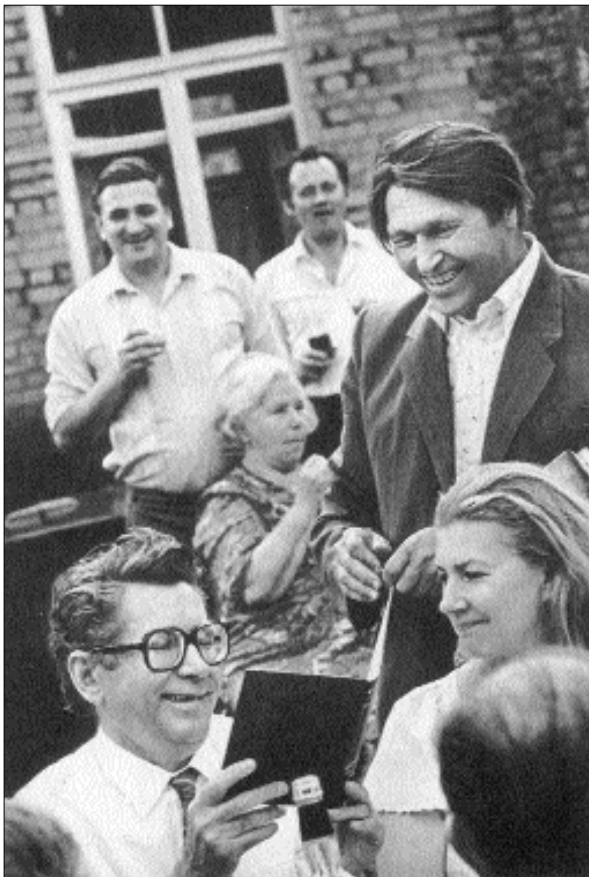
— Рвуться в літературу циніки, нездари вульгарні, сноби, для яких — нічого святого, скандалісти, осквернителі храму! Стає модним нападати на Тичину, Рильського, Малишка... аби кинути багнюкою і в бік автора "Собору"...

— І що дивно, — додаю і своє слово, — кидають не в тих, хто в часи тоталітаризму буквально тероризував усе талановите, особливо ж підтинав під корінь молодих, надію нашу. А кидають у тих, хто виступав проти спроби протиставлення молодих старшим і проти огульного заперечення деякими старшими творчих пошуків молодих...

— Справді, не чіпають ні того, ні того... Погромників, нищителів, святотатців не чіпають. Бездумні, осліплені незбагненою зне-

навістю, безсоромні рекетири! Хіба про таку зміну ми думали, коли все робили, аби захистити, щоб не задушила їх у зародку тоталітарна система. Щось не видно сьогодні таких витязів, якими були Симоненко, Тютюнник, Стус... Усі ми знаємо трагедію Довженка і трагедію Тичини, і той, хто розуміє всю її глибину, кому ця трагедія боляче, ніколи не кине в них каменем... Які люди були! Ніхто ж нікого не ідеалізує. Всі ми діти свого часу, на всіх нас тією чи іншою мірою лежить печать епохи, всі ми так чи інакше зазнавали впливу офіційної ідеології, але ж хіба справедливо за рум'янами не бачити істинної краси правди, одухотворення й глибокого болю? Бо ж залежність ідеологічна не заступила в душах майстрів синівської любові до рідної землі, до вселюдських гуманістичних ідеалів..."

Чи знають ті молоді руйнівники духовних основ нашої нації, що в 30-ті роки М. Рильського півтора року енкаведисти мордували під слідством у тюрмі? Що й П. Тичина був арештований і протриманий півтора місяця у в'язниці, що в будинку по вул. Рєпіна, де мешкав поет, у вестибюлі й у 50-ті післясталинські постійно чергувала наглядка, яка переймала поетів-початківців, котрі відвідували П. Тичину, безцеремонно брала в них подаровані ним книжки, прочитувала дарчі його написи, пильно перегортала сторінки, дошукуючись можливої крамоли. Усе життя нашого яблуновоцвітного поета, як називав його О. Гончар, шантажували в ідеологічному відділі ЦК КПУ: під час розмови виймалась із шухляди світлина, де серед членів Центральної Ради був сфотографований і П. Тичина поруч із Симоном Петлюрою, який по-дружньому тримає руку в поета на плечі. І при цьому невинно промовлялося: "А це ж ви тут, Павле Григоровичу..." Цим комуністичні садисти з Банкової застрашували поета можливою розпратою, вибивали його з душевної рівноваги.

Конча-Озерна. На святі у Павла Загребельного. 1984 рік

І все ж не до кінця було знищено митця. У 60-ті роки він давав настанови молодим, щоб постійно працювали над собою, наполегливо оволодівали надбаннями культури минулого. "І тут же, — пише В. П'янов, — вдавався до пов'язаного з музикою, але зрозумілого кожному образу: "На пищику, зроб-

леному з весняної вербички, всього не загравш і на одній ноті потрібної мелодії не виведеш..." Поет закликав кожного співця "набути в житті такого голосу, який був би почутий нашою епохою...". І це говорилося тоді, коли та зв'язка комуністична система саме й вимагала від письменників гри на одному-однісному "пищику" та ще й збільшовиченому. Заміни кларнета на "пищика" вона все життя добивалася й від П. Тичини. І досягла свого, геростратівського, погасила світло генія. І все ж таки він зумів, наважився попередити шістдесятників про небезпеку "пищика". Сонячний кларнетист, він так і не призвича-

Василь Моруга, Світлана Жолоб, Володимир П'янов, Володимир Забаштанський, Дмитро Онкович у Будинку творчості "Коктебель". 1973 рік

ївся до клятого "пищика" і так невинно грав на тій советській дудці... Та все те розтануло, як поганий сон. Лишився чистий, молодий голос кларнета. Він пережив систему кларнеторуйнівників, він житиме з Україною, поки й світа сонця, бо природа ж його сонячна. Тож будьмо мудрі й цінуймо, бережимо цей наш духовний набуток.

З любов'ю, душевним теплом написані спогади, нариси про М. Рильського, В. Сосору, О. Гончара, Миколу Лукаша, А. Малишка, Івана Виргана, Сергія Воскресенка, перекладача Йосипа Дінкевича, Борислава Степанюка, Ю. Мушкетика, про автора матеріалів до синонімічного словника, учителя з Полтави Андрія Євгеновича Багмета та інших. Нариси сповнені такими соціально гострими деталями, в яких, як у краплі води, відбивається та страшна радянська епоха, в котрій випала жорстока доля жити й творити нашим майстрам пера. Ось у нарисі про Ю. Мушкетика читаємо: "Юрій Мушкетик скрушно розповідає, що його станція Вертівка — поруч зі станцією Крути, а він закінчив університет і не знав, що означають в історії України Крути". У нарисі "Вирішальне слово — за Лукашем" автор у дорозі з цим дивовижним перекладачем-поліглотом говорить про мову. Вони перебирають румунські слова, які ввійшли в українську мову. І раптом Лукаш запитує, що означає слово "мустяца". "Мустяца, — відповідаю, — в перекладі означає вуса..."

— А як на мене, — мовить, пильно дивлячись мені в очі Микола Олексійович, — то воно означає те саме, що й сарак (сердега, бідолаха, бідаха...).

Чого ж "бідаха"? Виявляється, Мустяца — це був видатний український мовознавець з молдавським прізвиськом, директор Інституту мовознавства Академії наук УРСР, відповідальний редактор російсько-українського словника, випущеного в 1937 році. Словник був розгромлений газетою "Правда", Мустяцу звинуватили в українському буржуазному націоналізмі. "Цього було досить, щоб знищити й Мустяцу, і словник..." От вам і вуса...

Не зможе втриматися, щоб не процитувати місце з книги, де розповідається, як молодий Тичина читав учням капели-студії лекцію "Поезія і музика": "Не лишив поза увагою по-

ет і закону чергування голосних і приголосних. Проілюструвавши його на переконливих прикладах, зробив справедливий висновок, що в українській мові переважає принцип співвідношення приголосних до голосних як 1:1. Це українську мову за співучістю наближає до італійської мови. Бачимо це, зокрема, хоч у такому принципі: якщо слово закінчується голосним звуком — то друге має починатись приголосним, і навпаки. Але можуть бути переходи і від приголосного до приголосного. Цей перехід буде найкращим тоді, коли один із приголосних звуків належатиме до носових (м, н) чи плавних (п, л). Тобто: кожне слово повинно лягати на своє місце".

Цей закон евфонії (милословності) української мови зовсім забутий зараз нашими газетярками і, на превеликий жаль, навіть багатьма письменниками, що огрубляє, деформує мову. Винна в цьому наша двомовність, негативний вплив російської мови, яка не знає такого явища, як евфонія. Тож вчитуймося в наших "яблуновоцвітних", відроджуймо милословність — це неоціненне багатство Богом даної нам мови.

У новій книзі В. П'янов показав себе і глибоким критиком-аналітиком, і гострим публіцистом-полемістом, і цікавим мемуаристом. Книга відзначається щирою сповідальністю. "...Ми тяжко виборювали себе самі в себе", — говорить автор. З болем мемуарист згадує про нестримну, цинічну русифікацію України в СРСР і про бай-

дуже ставлення до цього шовіністичного етноциду деяких "приласканих режимом" українських митців: "Поштоухом до роздумів над мовними проблемами, — пише В. П'янов, — слугувала й шовіністична позиція "Літературної газети". Мені й раніше ця проблема ятрила душу. Пригадую, як я одного разу сказав про наболіле Дмитрові Луценку, а він мені у відповідь: "Що ж, нам судилося бути в золотому перевеслі..." — "Яке перевесло? У залізні пута заковані, ледве дишемо..." А йому, приласканому режимом, делегатові XXV з'їзду Компартії України, йому, хто став лауреатом Шевченківської премії за пісню "Подвиг", присвячену генеральному секретареві ЦК КПРС Брежнєву, та за оду на честь гнобителя українського слова Щербицького, бач, іржаві лежача на живому організмі рідного народу видаються золотим перевеслом! Боже, що б сказав на таке блюзнірство великий Кобзар, образ якого викарбувано на лауреатській медаль премії його імені!"

А ми ж і сьогодні підносимо до небес отих "золотоперевеслих", із рвінним комуністичним благоговінням готуємося відзначити на державному рівні 85-річчя того ж В. Щербицького. То де ж ваш критично-вимогливий, принциповий голос протесту, молоді авангардисти-рекетири? Зірвали його на прокляттях свого, рідного, яблуновоцвітного, що не вистачає тепер сили здійняти на справжнього ворога України? Не хочеться цитувати повністю біблійний вислів про розкидання перлів. Може, таки ви порозумнішаєте, знегеростратієте хоча б перед цінізмом нинішньої лжеукраїнської влади...

Нариси та спогади В. П'янова відкривають багато невідомих фактів із життя й творчості українських письменників, вводять ці факти в контекст вітчизняного літературознавства. Талановите слово багатого на життєвий досвід критика і публіциста по-молодечому пристрасно закликає нас до священної національної пам'яті: "Читаймо, думаймо і осягаймо атмосферу, в якій доводилося жити і працювати нашим попередникам під комуністичним режимом".

Тож будьмо мудрими, не топчимо самі й не дозволяймо свиням топтати перли, щедро розкидані перед нами нашими яблуновоцвітними...

● **Василь ЗАХАРЧЕНКО,**
м. Черкаси